

Valsts civilās aizsardzības sistēmas plānošana un gatavība

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Rīga 2022

Revīzijas ziņojums

Valsts civilās aizsardzības sistēmas plānošana un gatavība

2022.gada 27.septembris

Atbilstības revīzija “Vai valstī definētā rīcībpolitika civilās aizsardzības jomā var nodrošināt efektīvas civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas izveidi atbilstoši Eiropas Savienības līmenī atzītai labajai praksei un pieņemtajiem tiesību aktiem?”

Revīziju veica valsts revidente-juriste Ruta Kalnača, vecākā valsts revidente-juriste Agnese Caune (no 2021.gada 20.septembra), vecākā valsts revidente-juriste Evita Drobiševska (no 2021.gada 2.septembra līdz 2022.gada 1.aprīlim), atbildīgā sektora vadītāja Kaiva Skalbiņa un departamenta direktore Kristīne Jaunzeme, pamatojoties uz Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta 2021.gada 13.janvāra revīzijas grafiku Nr.2.4.1-2/2021.

Revidējamās vienības – Iekšlietu ministrija un Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests.

Vāka noformējumā izmantota fotogrāfija no tīmekļa vietnes *Depositphotos, Emergency Flat Icons Set-Vector, Author muchmania, ID: 81706564*

Cienījamais lasītāj!

Esam noslēguši revīziju par valsts civilās aizsardzības sistēmas plānošanu un gatavību. Revīziju veicām laikā, kad pasaules dienas kārtību lielā mērā noteica Covid-19 pandēmija, un revīzijas noslēguma posmā Krievija sāka karu Ukrainā, tāpēc revīzijas ietvaros pastiprinātu uzmanību pievēršam Covid-19 pandēmijas pārvaldībai, kā arī vērtējam institūciju paveikto civilās aizsardzības sistēmas ietvaros attiecībā uz plānos paredzētajiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem kara un militāra apdraudējuma gadījumam.

Revīzijā secinām, ka valsts civilās aizsardzības sistēmā diemžēl nav radīti priekšnoteikumi efektīvai katastrofu pārvaldīšanai un krīžu vadībai, visos sistēmas segmentos ir nepieciešami un iespējami uzlabojumi, lai labāk sagatavotos krīzēm, pēc iespējas tās novērstu un efektīvi pārvarētu, mazinot katastrofu negatīvo ietekmi.

Pirmkārt, ir nepieciešams pilnveidot katastrofu pārvaldības institucionālo modeli, lai būtu skaidrs katastrofu pārvaldīšanā iesaistīto institūciju atbildības sadalījums, institūciju rīcībā būtu nepieciešamie resursi un kapacitāte, un būtu paredzēti risinājumi visaptverošu, visu valsti un daudzas nozares skarošu katastrofu pārvaldīšanai. Esošajā katastrofu pārvaldīšanas institucionālajā modelī nav padomāts par tā īstenošanas iespējām ne juridiski, ne praktiski. Lielā mērā ir radīta sistēma, kurā daudzi piedalās, bet neviens nav atbildīgs.

Lai kompensētu esošā katastrofu institucionālā pārvaldības modeļa deficītus, Covid-19 pandēmijas laikā tas lielā mērā tika aizstāts ar dažādām *ad hoc* institūcijām. Piemērotākā pandēmijas pārvaldības modeļa meklējumi turpinājās visu pandēmijas laiku. Raksturīgi arī, ka lielākoties *ad hoc* institūcijās iesaistītie un to vadītāji nebija iepriekš apmācīti un gatavoti katastrofu pārvaldīšanai krīzes situācijās, līdz ar to krīzes vadīšanai nepieciešamo domāšanas veidu un darba metodes bija nepieciešams apgūt strauji un krīzes laikā, nereti trūkstot nepieciešamajiem resursiem un kapacitātei.

Otrkārt, ir nepieciešams pārskatīt pieeju, kādā tiek gatavoti valsts un pašvaldību civilās aizsardzības plāni.

Civilās aizsardzības plāni var nebūt noderīgi dokumenti katastrofu prevencijā, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu nodrošināšanā, ja tajos paredzētie pasākumi ir tikai ieceres, par kuru īstenošanas saturu, laiku, finansējumu un atbildīgajiem nav skaidrības. Civilās aizsardzības plānos nevajadzētu sarakstīt visu iespējamo, ko kādreiz varētu darīt, bet tajos būtu nepieciešams ietvert reālus un konkrētus pasākumus, kurus noteiktā termiņā atbildīgajām institūcijām ir jāīsteno, lai iespējami labi sagatavotos apdraudējuma un krīzes situācijām.

Treškārt, plānos paredzētajiem pasākumiem krīzes situācijā nebūs liela nozīme, ja tie nebūs pārbaudīti mācībās. Tāpēc ir nepieciešamas regulāras civilās aizsardzības mācības, kurās tiktu trenēta gatavība krīzēm visos līmeņos, pārbaudīta paredzēto pasākumu atbilstība, sadarbības mehānismi un resursu pieejamība.

Raugoties uz iespējām pilnveidot civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmu, revīzijā esam apskatījuši gan labos piemērus (piemēram, Latvijas katastrofu medicīna), gan citu valstu pieredzi (Apvienotā Karaliste, Zviedrija, Lietuva, Igaunija, Vācija) un starptautisko institūciju dokumentus. Ceram, ka revīzijā izdarītie secinājumi un ieteikumi būs noderīgi sistēmas pilnveidošanai.

Pateicamies Iekšlietu, Veselības un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Valsts kancelejas, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta kolēģiem par sadarbību revīzijas laikā. Īpašs paldies par aktīvo iesaisti un domapmaiņu VUGD Krīzes vadības nodaļas vadītājam Kasparam Druvaskalnam un veselības ministra padomniekam Kasparam Bērziņam.

Cieņā

departamenta direktore Kristīne Jaunzeme

Saturs

Kopsavilkums	6
Galvenie secinājumi	6
Būtiskākie ieteikumi.....	11
Ziņojuma struktūra	11
Valsts CA sistēmas īss raksturojums.....	13
1. Atbildīgo institūciju un amatpersonu kompetences sadalījums un sadarbības mehānismi katastrofu pārvaldībā	16
1.1. Normatīvajā regulējumā noteiktā katastrofu pārvaldības institucionālā sistēma.....	16
Par katastrofu pārvaldīšanu atbildīgās institūcijas.....	17
Iekšlietu ministrijas un VUGD loma CA sistēmas vadībā	20
CA operacionālās vadības centrs un mobilizējamie CA formējumi.....	21
Mēģinājumi Latvijā pilnveidot krīzes vadības sistēmu	24
Citu valstu pieredze krīzes vadības sistēmas izveidē – Apvienotās Karalistes piemērs.....	25
1.2. Lēmumu pieņemšana un krīzes pārvaldība Covid-19 pandēmijas laikā.....	28
Covid-19 pandēmijas pirmais vilnis Latvijā.....	31
Covid-19 pandēmijas otrais vilnis Latvijā.....	36
Covid-19 pandēmijas trešais vilnis Latvijā.....	44
2. CA sistēmas plānošana un plānu izpildes uzraudzība	50
2.1. Katastrofu risku novērtēšanas prasību ieviešana Latvijā	50
Latvijas katastrofu risku novērtējums.....	53
Palu, plūdu un vējuzplūdu riska novērtējums.....	55
Epidēmijas – gripas pandēmijas riska novērtējums.....	56
Katastrofu risku novērtējuma pārskatīšana.....	57
2.2. CA plāni un to izpildes uzraudzība.....	59
Valsts CA plāna saturs, atbildīgo institūciju un personu uzdevumi un savstarpējā sadarbība katastrofu pārvaldības pasākumu īstenošanā	62

Valsts CA plānā kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam paredzēto preventīvo un gatavības pasākumu izpilde	65
Pašvaldību CA plānu saturs	70
Pašvaldību CA plānos ietvertā informācija par pašvaldības teritorijā iespējamiem riskiem un to pārvaldīšanas pasākumiem	72
Pašvaldību CA plānos ietvertā informācija par to atbildībā esošo katastrofu pārvaldīšanu	74
Pašvaldību CA plānu kvalitāti ietekmējošie faktori	75
CA plānos noteikto pasākumu izpildes uzraudzība	77
3. Valsts materiālo rezervju veidošana	81
4. CA sistēmas gatavības pārbaudei rīkotās mācības	85
Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānos paredzētās mācības	88
VUGD organizētās valsts līmeņa CA mācības	89
Pašvaldību CA mācības	90
Veselības ministrijas izveidotā katastrofu medicīnas mācību sistēma	91
Mācības paaugstinātas bīstamības objektos	92
Aizsardzības ministrijas rīkotās mācības	92
5. CA prasību ievērošanas pārbaudes	93
Iekšlietu ministrijas viedoklis	97
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	100
Termini un skaidrojumi	111
Pielikums	112
Atsauces	118

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Labi funkcionējošu civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmu veido dažādu līmeņu un kompetenču institūcijas un amatpersonas, kurām katrai ir skaidri noteikta atbildība un loma katastrofu pārvaldīšanā ar mērķi pēc iespējas mazināt katastrofu riskus un to iespējamās negatīvās sekas, ātri reaģēt uz apdraudējumiem un mazināt apdraudējuma nodarīto kaitējumu cilvēku dzīvībām un valstu ekonomikām.

Beidzamajās desmitgadēs pasaulē civilās aizsardzības sistēmās liela uzmanība vērsta uz preventīvajiem pasākumiem un labāku gatavību, lai pēc iespējas novērstu katastrofu draudus un spētu maksimāli efektīvi un ātri rīkoties katastrofas gadījumā, kā arī uzsvēta civilās aizsardzības visaptverošā loma, ietverot pilnu pasākumu ciklu – sākot no preventīvajiem, gatavības un reaģēšanas pasākumiem un beidzot ar seku likvidēšanas un atjaunošanas darbiem¹. Veidojot valstu un kopienu noturību pret katastrofām, uzsvēta mērķtiecīgu darbību nozaru un starpnozaru jomās visos līmeņos nepieciešamība, veidojot izpratni par katastrofu riskiem, stiprinot katastrofu risku pārvaldību un veicot ieguldījumus katastrofu risku mazināšanā izturspējas veidošanai, kā arī uzlabojot gatavību katastrofām efektīvai katastrofu seku likvidēšanai un principa “atjaunoties labāk nekā iepriekš” ieviešanai².

Lai likumā noteiktu pilnu katastrofu pārvaldīšanas ciklu, skaidrāk un precīzāk noteiktu civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldības sistēmā iesaistīto institūciju kompetenci un nodrošinātu institūciju vienotu izpratni par civilo aizsardzību, tika izstrādāts un Saeimā 2016.gada 5.maijā pieņemts jauns Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums. Jaunais likums stājas spēkā 2016.gada 1.oktobrī, un tā mērķis ir noteikt civilās aizsardzības sistēmas un katastrofas pārvaldīšanas subjektu kompetenci, lai pēc iespējas pilnīgāk nodrošinātu cilvēku, vides un īpašuma drošību un aizsardzību katastrofas vai tās draudu gadījumā³.

Lai izvērtētu to, kā darbojas pilnveidotā civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēma, esam veikuši revīziju, kurā meklējam atbildi uz jautājumu, vai valstī definētā rīcībpolitika civilās aizsardzības jomā var nodrošināt efektīvas civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas izveidi atbilstoši ES līmenī atzītai labajai praksei un pieņemtajiem tiesību aktiem. Revīzijā saņemtā atbilde diemžēl ir noraidoša – valstī definētā rīcībpolitika civilās aizsardzības jomā nenodrošina efektīvas civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas izveidi un civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēma lielā mērā ir novārtā atstāta joma.

Neskaidrs institūciju atbildības sadalījums

Neskaidrības un nepilnības institūciju atbildības sadalījumā var būt izšķirošas efektīvā krīzes⁴ pārvaldībā, kavējot vajadzīgo lēmumu sagatavošanu un pieņemšanu un veicot novēlotas rīcības, kā rezultātā krīze var tikt padziļināta, tai var būt lielāka negatīva ietekme, zaudējumi un vairāk upuru.

Latvijā izveidotā dekoncentrētā un decentralizētā civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēma paredz daudzu institūciju pienākumu piedalīties katastrofu pārvaldīšanā un koordinēt katastrofu

Skaidri noteikts atbildīgo
institūciju kompetenču
sadalījums – svarīgs
priekšnoteikums sekmīgai
krīzes vadībai

pārvaldīšanu, taču paredzētie sadarbības mehānismi un institūciju atbildību sadalījums ir neskaidrs. Par katras katastrofas pārvaldīšanas koordināciju ir atbildīga kompetentā nozares ministrija vai pašvaldība un tai ir jānodrošina citu institūciju iesaiste katastrofas pārvaldīšanā, institūciju koordinēta un saskaņota rīcība, taču normatīvajā regulējumā un civilās aizsardzības plānos nav paredzēti un praksē nav izveidoti mehānismi, kā katastrofas pārvaldīšanas subjekti varētu īstenot tiem paredzēto atbildību katastrofu pārvaldīšanas koordinācijā, piemēram - kā panākt to, ka institūcijas, kas neatrodas nekāda veida padotības attiecībās ar katastrofas pārvaldīšanas subjektu, veic paredzētos un nepieciešamos katastrofas pārvaldīšanas pasākumus, kā nodrošināt un ietekmēt to, lai institūciju rīcība būtu savstarpēji saskaņota, savlaicīga un piemērota katastrofas pārvaldīšanas vajadzībām u.tml.

Covid-19 pandēmijas pārvaldība spilgti parāda Latvijas katastrofu pārvaldīšanas sistēmas vājās vietas un nepieciešamos pilnveidojumus. Lai arī Veselības ministrija ir Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā paredzētais katastrofas pārvaldīšanas subjekts, kuram jānodrošina pandēmijas katastrofas pārvaldīšanas koordinācija, Veselības ministrijai nav pilnvaru, kā nodrošināt citu nozaru ministriju iesaisti un kā panākt savstarpēji saskaņotu rīcību pandēmijas izplatības ierobežošanai. Normatīvais regulējums neparedz risinājumus visaptverošu un daudzas jomas skarošu katastrofu pārvaldīšanai, tostarp tādu katastrofu pārvaldīšanai, kāda bija Covid-19 pandēmija.

Covid-19 pandēmijas laikā normatīvajos aktos paredzētais katastrofu pārvaldības modelis tika izmantots fragmentāri un visā pandēmijas laikā turpinājās piemērotākā krīzes pārvaldības institucionālā modeļa meklējumi, gan risinot esošos katastrofu pārvaldības sistēmas deficītus (piemēram, nepietiekama Krīzes vadības padomes sekretariāta kapacitāte, neesošs institucionālais un tiesiskais ietvars visaptverošu un daudzas jomas skarošu katastrofu pārvaldīšanai), gan reaģējot uz aktuālajiem izaicinājumiem krīzes pārvaldībā dažādos tās attīstības posmos (piemēram, vajadzība pēc dažādu līmeņu koordinējošām grupām, vajadzība pēc lielākas ekspertu iesaistes informētu lēmumu pieņemšanai). Līdzīgi kā citās valstīs, tika veidotas dažādas *ad hoc* institūcijas un formāti Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanas jautājumu savstarpējai koordinēšanai un risināšanai. Tomēr šīs institūcijas ne vienmēr bija piemērotas krīzes jautājumu risināšanai, ne vienmēr bija skaidrs atbildību sadalījums un tas, kura institūcija vada krīzi, iesaistīto institūciju savstarpējā sadarbība nebija pietiekami koordinēta. Raksturīgi, ka visas pandēmijas laikā izveidotās *ad hoc* institūcijas, to vadītāji un dalībnieki lielākoties nebija iepriekš apmācīti un gatavoti katastrofu pārvaldīšanai krīzes situācijās, līdz ar to krīzes vadīšanai nepieciešamo domāšanas veidu un darba metodes bija nepieciešams apgūt strauji un krīzes laikā, nereti trūkstot nepieciešamajiem resursiem un kapacitātei.

Civilās aizsardzības plāni uz papīra

Valstī izveidotā civilās aizsardzības sistēmas plānošana nenodrošina tāda Valsts civilās aizsardzības plāna un pašvaldību civilās aizsardzības plānu izstrādi, kuros kopumā būtu noteikts skaidri saprotamu un konkrētu pasākumu kopums, kas būtu reāli izmantojams apdraudējumu novēršanai vai brīdī, kad ir nepieciešams nekavējoties reaģēt uz iestājušos krīzi vai tās draudiem.

Civilās aizsardzības plānos
paredzētie pasākumi – ļoti
vispārīgi, bez skaidrības, kas
jāpaveic

Valsts civilās aizsardzības plānā noteiktie preventīvie un gatavības pasākumi lielākoties ir vispārīgi, bieži tiem nav noteikti konkrēti izpildes termiņi, ir neskaidrs atbildīgo sadalījums un nav noteikts finansējuma avots un apmērs. Līdz ar to pastāv liela iespēja, ka katastrofu pārvaldīšanas pasākumi, kuru mērķis ir labāk sagatavoties iespējamām apdraudējumu situācijām, pēc iespējas novērst tās vai mazināt katastrofu negatīvās sekas, netiek veikti vai netiek veikti pilnvērtīgi.

Normatīvais regulējums arī neparedz prasības nozaru ministrijām izstrādāt detalizētākus preventīvo un gatavības pasākumu plānus, kuros būtu noteikti konkrēti veicamie preventīvie un gatavības pasākumi, sasniedzamie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, izpildes termiņi, atbildīgie, finansējuma avots un apmērs. Piemēram, plūdu gadījumam Valsts civilās aizsardzības plānā cita starpā paredzēti tādi vispārīgi preventīvie pasākumi kā meliorācijas sistēmu uzturēšana un būvniecība, autoceļu plānošana, izbūve un uzturēšana laikposmā no 2020. – 2027. gadam.

Līdzīgi arī Valsts civilās aizsardzības plānā definētie reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi ir definēti darbības virzienu līmenī un ir pietiekami vispārīgi, līdz ar to Valsts kontroles vērtējumā Valsts civilās aizsardzības plāna praktiskais noderīgums katastrofu pārvaldīšanā var būt ierobežots.

Saistībā ar aktuālajiem ģeopolitiskajiem un drošības izaicinājumiem un vajadzību pašvaldību civilās aizsardzības plānos noteikt preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus kara, militārā iebrukuma vai to draudu gadījumā, Saeimā 2022. gada pavasarī aktualizēts jautājums par pašvaldību civilās aizsardzības plānos paredzamiem katastrofu pārvaldīšanas pasākumiem un pašvaldību atbildību un iesaisti katastrofu pārvaldīšanā. Šajā sakarā izgaismojušās nepilnības un pretrunas normatīvajā regulējumā, kas revīzijas ietvaros ir skaidri redzamas revīzijas izlasē iekļautajos pašvaldību civilās aizsardzības plānos, – daļa pašvaldības paredz katastrofu pārvaldīšanas pasākumus tikai tām katastrofām, kuru pārvaldīšanas subjekti tās ir (ēku un būvju sabrukšana, avārijas siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas sistēmā savā administratīvajā teritorijā), un neparedz pasākumus citiem būtiskiem apdraudējumiem, kas var notikt to teritorijā (piemēram, plūdi, karstums, sausums, pandēmija, epidēmija, meža un kūdras purvu ugunsgrēki u.c.).

Līdzīgi kā Valsts civilās aizsardzības plānā, arī pašvaldību civilās aizsardzības plānos katastrofu pārvaldīšanas pasākumi lielākoties ir definēti pārāk vispārīgi, lai būtu saprotams, kas konkrēti šo pasākumu ietvaros ir jāpaveic, nav noteikti konkrēti atbildīgie un nav paredzēti iesaistīto sadarbības mehānismi, kas būtu praktiski pielietojami krīzes situācijā. Attiecībā uz katastrofām, kuras var notikt pašvaldības teritorijā un par kuru pārvaldīšanas koordinēšanu ir atbildīgas nozaru ministrijas, pašvaldības to civilās aizsardzības plānos nereti pārraksta Valsts civilās aizsardzības plānā paredzētos pasākumus. Taču šāda pieeja nedod pienesumu sekmīgai katastrofu pārvaldīšanai, jo pašvaldību civilās aizsardzības plānos netiek noteikti attiecīgās teritorijas īpatnībām un tās iedzīvotāju struktūrai atbilstoši katastrofas pārvaldīšanas pasākumi, netiek definētas iedzīvotāju vajadzības un to nodrošināšanas pasākumi, iesaistīto institūciju sadarbības mehānismi u.tml.

Risku vērtēšana nozaru ietvaros

Iespējams, šāda formāla pieeja katastrofu pārvaldīšanas pasākumu definēšanā pašvaldību civilās aizsardzības plānos saistīta ne tikai ar nepilnībām normatīvajā regulējumā, bet arī ar izveidoto pieeju katastrofu risku vērtēšanā. Lai arī kvalitatīvai risku novērtēšanai ir būtiska nozīme, lai izvērtētu un paredzētu piemērotāko rīcību katastrofu pārvaldībā, mazinātu katastrofu iespējamību un to negatīvo ietekmi, un tieši, pamatojoties uz risku novērtējumu, ir jānosaka preventīvie, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi, katastrofu risku novērtēšanā nav nodrošināta starpnozaru sadarbība un vairāku risku⁵ izvērtējums.

Atbildīgās ministrijas risku novērtējumus veic katra savas nozares ietvaros, tikai ļoti retos gadījumos iesaistot citas puses. Nevienas katastrofas risku novērtējumā nozaru ministrijas nav iesaistījušas pašvaldības, lai gan pašvaldības var skart visas Valsts civilās aizsardzības plānā minētās katastrofas. Nav

Risku vērtēšanā netiek iesaistīta sabiedrība un sabiedrībai nav pieejama noderīga informācija par civilās aizsardzības pasākumiem

veiktas sabiedriskās apspriešanas un nav arī notikusi sabiedrības informēšana par risku novērtēšanas procesu un rezultātiem, kas apdraud sabiedrības spēju sagatavoties un piedalīties katastrofu pārvaldīšanas pasākumos, kā arī kopumā mazina sabiedrības noturību pret dažādām krīzēm. Sabiedrībai arī nav viegli pieejama, aktuāla un saprotama informācija par katastrofu risku novērtējumiem un to pārvaldīšanai paredzētajiem pasākumiem.

Civilās aizsardzības plānu izpilde netiek izvērtēta un uzraudzīta

Valsts un pašvaldību civilās aizsardzības plānu izpildes novērtēšanai un uzraudzībai nav izveidoti efektīvi uzraudzības mehānismi. Civilās aizsardzības vadošās iestādes – Iekšlietu ministrija un Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (turpmāk – VUGD) – tikai apkopo nozaru ministriju sniegto informāciju par Valsts civilās aizsardzības plāna izpildi neatkarīgi no sniegtās informācijas pilnīguma un neanalizē plāna izpildes progresu, kavējošos apstākļus, institūciju kapacitāti, vajadzīgos uzlabojumus u.tml. Valsts civilās aizsardzības plānam arī nav noteikts tā īstenošanas un pārskatīšanas termiņš, kā arī neviena institūcija nevērtē pašvaldību civilās aizsardzības plānu īstenošanas progresu.

Ņemot vērā strauji mainīgo ģeopolitisko situāciju un aktuālos drošības izaicinājumus, Valsts kontrole revīzijas ietvaros apkopoja informāciju par to, kā tiek pildīti Valsts civilās aizsardzības plānā paredzētie⁶ preventīvie un gatavības pasākumi kara, militāra iebrukumu vai to draudu gadījumā, kā arī pasākumu plānā par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju paredzētie⁷ preventīvie pasākumi. Konstatējām, ka no Valsts civilās aizsardzības plānā 15 paredzētiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem, kas saistīti ar pārtikas, pirmās nepieciešamības preču un energoresursu piegādes nodrošinājumu, kultūras mantojuma aizsardzību, spēju pārvaldīt nekontrolētu cilvēku pārvietošanos nodrošināšanu u.c. jautājumiem, ir īstenoti četri pasākumi, četrus pasākumu izpilde ir uzsākta un turpinās, bet septiņi pasākumi nav izpildīti. Normatīvajā regulējumā nav noteikts, kurai institūcijai ir jāuzrauga šo pasākumu izpilde un kurai institūcijai būtu jāvērtē, vai paredzētie pasākumi ir pietiekami un atbilstoši reaģēšanai uz iespējamām apdraudējumiem.

Piemēram, pašvaldības pildot pasākumu plānā par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju paredzēto preventīvo pasākumu par iedzīvotāju pagaidu izmitināšanu, ēdināšanu un sociālo aprūpi⁸ un sniedzot atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem ir saskārušās ar situāciju, ka plānotais nodrošinājums nav pietiekams, un nevienā dokumentā arī nav bijis noteikts, ko plānotā nodrošinājuma 2% no pašvaldības administratīvajā teritorijā reģistrēto iedzīvotāju skaita ietvaros pašvaldībām ir jānodrošina.

Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmā trūkst spēcīgas sistēmu koordinējošas institūcijas

Efektīvai civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas funkcionēšanai Latvijā trūkst spēcīgas dekoncentrēto un decentralizēto katastrofu pārvaldīšanas sistēmu koordinējošas, attīstību virzošas un uzraugošas institūcijas, kura katastrofu pārvaldīšanas subjektiem sniegtu padomu un atbalstu civilās aizsardzības plānu izstrādāšanā, uzraudzītu plānu izstrādāšanas un izpildes progresu, piedāvātu sistēmas pilnveidojumus, vērtētu vajadzību noteikt vairākas nozares skarošu katastrofu pārvaldīšanas pasākumus, organizētu mācības un ekspertu iesaisti katastrofu pārvaldīšanā, kā arī pēc vajadzības vadītu un koordinētu vairākas nozares vai visu valsti skarošu katastrofu pārvaldību.

Regulārās mācībās netiek pārbaudīta sistēmas gatavība

Valstī nav izveidota sistēma, kas nodrošinātu civilās aizsardzības sistēmas darbībai nepieciešamo mācību plānošanu un veikšanu un aptvertu visu iesaistīto pušu regulāru līdzdalību, tādā veidā mācībās trenējot gatavību dažādām krīzes situācijām, pārbaudot plānos paredzēto pasākumu atbilstību, personāla prasmes un resursu pietiekamību. Revīzijā konstatētais liecina, ka jautājums par mācību organizēšanu, to rezultātu izvērtēšanu un uzlabojumu veikšanu lielā mērā ir atstāts katra katastrofu pārvaldīšanas subjekta, iesaistīto institūciju un uzņēmumu ziņā.

Civilās aizsardzības vadošo iestāžu – Iekšlietu ministrijas un VUGD – rīcībā nav pilnīgas informācijas par to, kādas civilās aizsardzības mācības un apmācības valstī ir plānotas un kādas ir veiktas. Nepietiekami tiek veikta arī uzraudzība pār valsts civilās aizsardzības mācībās konstatēto trūkumu novēršanu un sniegto ieteikumu izpildi, mācībās konstatēto atstājot bez pienācīgas uzmanības un neveicot vajadzīgos pilnveidojumus civilās aizsardzības sistēmā.

Lai arī pašvaldībām ir noteikta plaša kompetence reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu veikšanā praktiski visās katastrofās, valsts CA plānā un arī pašvaldību CA plānos ir noteiktas tikai pašvaldību civilās aizsardzības komisiju apmācības pēc kārtējām pašvaldības vēlēšanām, kas ir paredzētas jauno civilās aizsardzības komisiju locekļu informēšanai par viņu tiesībām un pienākumiem. Šādas apmācības nav pietiekamas un nav uzskatāmas par civilās aizsardzības mācībām, kas pašvaldību atbildīgajām amatpersonām ļautu pilnvērtīgi sagatavoties un trenēt gatavību krīzes situācijām un to pārvaldīšanai.

Vienlaikus revīzijā ir konstatētas jomas, kurās regulāri tiek veiktas mācības, tiek trenēta gatavība krīzes situācijām un plānos paredzēto pasākumu piemērotība un atbilstība tiek pārbaudīta mācībās. Piemēram, katastrofu medicīnā ir izveidota un darbojas sistēma, kas nodrošina regulāru un plānveidīgu katastrofu medicīnas sistēmas mācību norisi, tāpat arī regulāras ikgadējās mācības tiek nodrošinātas civilmilitārās sadarbības pārbaudei.

Valsts materiālās rezerves ilgstoši bez finansējuma to veidošanai

Bez vajadzīgās vērības ir atstāta arī valsts materiālo rezervju veidošana. Vismaz pēdējo četru gadu laikā finansējums no valsts budžeta valsts materiālo rezervju veidošanai nav piešķirts, lai gan šajā periodā tas ir prasīts 6 līdz 8 milj. *euro* apmērā katru gadu. Valsts kontroles ieskatā, valsts materiālo rezervju veidošanai nepieciešamajam finansējumam būtu jābūt civilās aizsardzības bāzes finansējumā un tas nebūtu pieprasāms kā papildu finansējums prioritāro pasākumu pieteikumu kārtībā. Covid-19 pandēmijas laikā individuālie aizsardzības līdzekļi un citas vajadzīgās preces tika sagādātas, izmantojot aizsardzības resora kapacitāti, nevis civilās aizsardzības un valsts materiālo rezervju sistēmā paredzētos mehānismus. Neskaidrības ir arī par pašvaldību iespējām piedalīties valsts materiālo rezervju veidošanā un iespējām izmantot valsts materiālās rezerves krīzes situācijā.

Ja mācībās regulāri netiek trenēta gatavība krīzēm un netiek pārbaudīta plānos paredzēto pasākumu atbilstība, neviens civilās aizsardzības plāns nelīdzēs krīzes pārvarēšanā

Būtiskākie ieteikumi

Revīzijā sniegti 17 ieteikumi, kas ir vērsti uz to, lai:

- stiprinātu Latvijas katastrofu pārvaldīšanas sistēmu un sekmētu tās gatavību krīzei, skaidri nosakot katastrofu pārvaldīšanas subjektu kompetenču sadalījumu un veicot pasākumus dekoncentrētās un decentralizētās katastrofu pārvaldīšanas sistēmas pilnveidošanai;
- tiktu pilnveidots Valsts civilās aizsardzības plāns un pašvaldību civilās aizsardzības plāni, paredzot tajos konkrētus pasākumus, izpildes termiņus un atbildīgo institūciju pienākumu sadalījumu, tā nodrošinot, ka civilās aizsardzības plāni ir reāli izmantojami katastrofu pārvaldīšanai;
- tiktu stiprināta civilās aizsardzības plānu izpildes uzraudzības sistēma, kā arī lai tiktu sniegts metodiskais atbalsts pašvaldību civilās aizsardzības plānu sagatavošanai;
- tiktu nodrošināta valsts materiālo rezervju izveide nepieciešamajā apjomā un noteikta pašvaldību loma valsts materiālo rezervju veidošanā un izmantošanā;
- tiktu sagatavots valsts līmeņa dokuments vidējā termiņā, paredzot visu līmeņu (valsts, reģionāla un vietēja mēroga) mācību organizēšanu, kā arī lai tiktu noteikta uzraudzība pār civilās aizsardzības mācībās konstatēto trūkumu novēršanu un sniegto ieteikumu izpildi.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- civilās aizsardzības sistēmas raksturojums;
- revīzijas konstatējumi, secinājumi un ieteikumi, sadalot tos piecās galvenajās nodaļās: katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis, izdarot būtiskākos secinājumus, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- revīzijas veikšanu raksturojošā informācija – revīzijas mērķis, apjoms, juridiskais pamatojums, kritēriji, Valsts kontroles un revidējamās vienības atbildība.

Ziņojuma projekta:

- pirmajā nodaļā ir analizēts, vai normatīvajā regulējumā paredzētais atbildīgo institūciju kompetences sadalījums katastrofu un krīzes pārvaldīšanā ir pietiekami skaidri noteikts, lai nodrošinātu saskaņotu lēmumu pieņemšanu katastrofas pārvaldīšanā, un vai tas ir pietiekams, lai pārvaldītu visaptverošas, daudzas nozares un jomas skarošas katastrofas. Ir veikts arī izvērtējums par to, kā normatīvajā regulējumā paredzētais katastrofu pārvaldīšanas modelis ir darbojies Covid-19 pandēmijas laikā un ciktāl tas bija piemērots šīs krīzes risināšanai. Nodaļā ir analizēta arī citu valstu pieredze dekoncentrētās un decentralizētās CA sistēmas veidošanā un darbībā;
- otrajā nodaļā ir vērtēts, vai Latvija pēc būtības ir ieviesusi Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) prasības par katastrofu risku novērtēšanu, aptverot pilnu katastrofas pārvaldības ciklu – preventīvo posmu, gatavību, reaģēšanu un atjaunošanu pēc katastrofas. Analizēts Valsts civilās aizsardzības plāns un pašvaldību civilās aizsardzības plāni, vērtējot, vai tie rada vajadzīgos priekšnoteikumus, lai tie būtu iedarbināmi un reāli izmantojami brīdī, kad iestājas krīzes situācija un ir nepieciešams atbilstoši un nekavējoties reaģēt. Tāpat ir vērtēta izveidotā Valsts civilās aizsardzības plāna izpildes uzraudzības sistēma un apkopota no atbildīgajām institūcijām iegūtā

informācija par Valsts civilās aizsardzības plānā paredzēto pasākumu kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam īstenošanu;

- trešajā nodaļā ir analizēts normatīvais regulējums, saskaņā ar kuru tiek veidotas valsts materiālās rezerves, tajā skaitā vērtēts, vai Mobilizācijas likumā un Valsts materiālo rezervju likumā paredzētās valsts materiālās rezerves ir izveidotas, kā arī tas, vai ir skaidri noteikta pašvaldību līdzdalība valsts materiālo rezervju veidošanā un izmantošanā;
- ceturtajā nodaļā ir vērtēts, vai valstī ir izveidota sistēma, kas nodrošina civilās aizsardzības mācību plānošanu un veikšanu, kā arī vai Iekšlietu ministrija un VUGD iegūst un analizē informāciju par to, kādas mācības civilās aizsardzības jomā kopumā tiek plānotas un ir veiktas, un vai ir nodrošināta pietiekama uzraudzība pār civilās aizsardzības mācībās konstatēto trūkumu novēršanu un sniegto ieteikumu izpildi;
- piektajā nodaļā ir vērtēts, kā tiek pildīta VUGD funkcija, kas saistīta ar civilās aizsardzības (turpmāk – CA) prasību ievērošanas kontroli un pārbaužu veikšanu.

Valsts CA sistēmas īss raksturojums

Civilā aizsardzība ir organizatorisku, inženiertehnisku, ekonomisku, finansiālu, sociālu, izglītojošu un zinātnisku pasākumu kopums, kurus īsteno valsts un pašvaldību institūcijas un sabiedrība, lai nodrošinātu cilvēku, vides un īpašuma drošību un atbilstošu rīcību katastrofas un katastrofas draudu gadījumā. Katastrofa ir notikums, kas izraisījis cilvēku upurus un apdraud cilvēku dzīvību vai veselību, nodarījis kaitējumu vai radījis apdraudējumu cilvēkiem, videi vai īpašumam, kā arī radījis vai rada būtiskus materiālos un finansiālos zaudējumus un pārsniedz atbildīgo valsts un pašvaldību institūciju ikdienas spējas novērst notikuma postošos apstākļus. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā atbilstoši katastrofas cēloņiem izšķir dabas katastrofas un cilvēku izraisītās jeb antropogēnās katastrofas, savukārt atbilstoši radīto postījumu apjomam izšķir vietēja mēroga, reģionāla mēroga un valsts mēroga katastrofas⁹.

Saskaņā ar veikto risku novērtējumu¹⁰ Latvijā katastrofas ar visaugstāko varbūtību un apdraudējuma iespējamo seku līmeni ir epidēmijas, vējuzplūdi, sadales elektrotīklu bojājumi, vētras un krasas vēja brāzmas, ugunsgrēki ēkās un būvēs, epizootijas, pali un plūdi, karstums, apledojs, stiprs sals, lietusgāzes un ilgstošas lietavas, pērkona negaiss un krusa, viesuļi, sausums.

Civilās aizsardzības sistēmas un katastrofas pārvaldīšanas uzdevumus (skatīt 1.tabulu), subjektus un to kompetenci (skatīt 2.tabulu) nosaka Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums¹¹. Katastrofas pārvaldīšana ir tādu vadītu un koordinētu preventīvo, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas pasākumu, kā arī atjaunošanas pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai nodrošinātu civilās aizsardzības uzdevumu izpildi. **Preventīvie pasākumi** ir tādu pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai novērstu vai mazinātu katastrofas draudus. **Gatavības pasākumi** ir tādu pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai sagatavotos katastrofas gadījumā nepieciešamajai rīcībai. **Reaģēšanas pasākumi** ir tādu pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai mazinātu vai likvidētu postošos apstākļus un to izraisītās sekas, novērstu vai mazinātu kaitējumu cilvēkiem, videi un īpašumam. **Seku likvidēšanas pasākumi** ir tādu pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai nodrošinātu vismaz minimālās iedzīvotāju pamatvajadzības, kas saistītas ar cilvēku izdzīvošanu, un apturētu vai mazinātu veselības, vides un īpašuma apdraudējumu. **Atjaunošanas pasākumi** ir tādu pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai pēc iespējas savlaicīgi un samērīgi palīdzētu cietušajiem cilvēkiem un pēc iespējas atjaunotu vidi un īpašumu tādā stāvoklī, kāds tas bija pirms katastrofas¹².

1.tabula

CA sistēmas uzdevumi

CA sistēmas uzdevumi	nodrošināt cilvēku, vides un īpašuma drošību
	pēc iespējas nodrošināt sabiedrībai minimāli nepieciešamās pamatvajadzības katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā
	savlaicīgi prognozēt katastrofas draudus
	plānot un savlaicīgi veikt preventīvos pasākumus
	sniegt palīdzību katastrofā cietušajiem un mazināt kaitējumu, ko katastrofa radījusi vai var radīt cilvēkiem, videi un īpašumam
	plānot un veikt atjaunošanas pasākumus
	normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sniegt un saņemt starptautisko palīdzību
	atbalstīt valsts aizsardzības sistēmu, ja noticis militārs iebrukums vai sācies karš

Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikto (skatīt 1.attēlu) CA sistēmas attīstības plānošanu un darbību koordinē Iekšlietu ministrija, savukārt VUGD vada, koordinē un kontrolē CA sistēmas darbību¹³.

Avots: Sagatavots daļēji izmantojot VUGD informāciju¹⁴

1.attēls. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā paredzētā kompetenču sadale civilās aizsardzības sistēmas darbībā un katastrofas pārvaldīšanā iesaistītajiem.

Latvijā kopš 2016.gada CA sistēma ir dekoncentrēta un decentralizēta, proti – par konkrētu katastrofu veidu atbildīgā nozares ministrija vai pašvaldība sadarbībā ar citām institūcijām novērtē tās atbildībā noteikto katastrofu riskus, nosaka preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus, kā arī, pamatojoties uz risku novērtējumu, apzina un plāno katastrofas pārvaldīšanai nepieciešamos resursus. Par katra veida katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu ir noteiktas atbildīgās ministrijas vai pašvaldības (skatīt 2.tabulu).

2.tabula

Katastrofu pārvaldīšanas subjekti un to atbildībā esošās katastrofas

Aizsardzības ministrija	Katastrofas jūrā saskaņā ar Jūrlietu pārvaldes un jūras drošības likumā noteikto, kā arī savā īpašumā vai valdījumā esošajās militārajās ēkās un inženierbūvēs uz sauszemes.
Ārlietu ministrija	Katastrofas Latvijas Republikas pārstāvniecību un vēstniecību ēkās un inženierbūvēs ārvalstīs.
Ekonomikas ministrija	Katastrofas, kuras saistītas ar enerģijas ražošanas vai enerģijas un energoresursu transportēšanas infrastruktūru - gāzes noplūde maģistrālajos gāzes vados, avārija gāzes un degvielas apgādes sistēmās, enerģijas ražošanas iekārtu, hidroelektrostaciju hidrotehnisko būvju infrastruktūras avārija, elektrotīklu bojājumi.
Iekšlietu ministrija	Katastrofas, kuras saistītas ar ugunsgrēku, zemestrīci, zemes nogrūvumu, terora aktu, sabiedriskajām nekārtībām, iekšējiem nemieriem vai transporta avāriju iekšējos ūdeņos līdz jūras krasta līnijai.
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	Katastrofas, kuras saistītas ar bīstamu ķīmisko vielu un maisījumu noplūdi, izņemot noplūdi jūrā un iekšējos ūdeņos no bāzes līnijas līdz jūras krasta līnijai, tostarp gadījumos, kad piesārņots jūras krasts, ar radiācijas avāriju, kā arī ar vētrām, viesuļiem, lietusgāzēm, paliem, plūdiem, krusu, stipru salu, apledījumu, sniega sanesumiem, ledus sastrēgumiem vai lielu karstumu.
Satiksmes ministrija	Katastrofas, kuras saistītas ar dzelzceļa, autotransporta vai aviācijas transporta un attiecīgo inženierbūvju avāriju vai negadījumu, naftas un naftas produktu tranzīta cauruļvadu avāriju vai negadījumu, kā arī ar avārijām vai negadījumiem ostu un jūras hidrotehniskajās inženierbūvēs.
Veselības ministrija	Katastrofas, kuras saistītas ar cilvēku infekcijas slimību epidēmijām.
Zemkopības ministrija	Katastrofas, kuras saistītas ar mežu un kūdras purvu ugunsgrēkiem, sausumu, polderu, hidrotehnisko inženierbūvju, izņemot hidroelektrostacijas, ostu un jūras hidrotehnisko inženierbūvju avāriju; epizootijas un epifitotijas, kuras saistītas ar dzīvnieku masveida saslimšanu vai dzīvniekiem bīstamu infekcijas slimību uzliesmojumiem un augiem kaitīgu organismu savairošanos.
pašvaldības	Katastrofas pašvaldības administratīvajā teritorijā, kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā.

Lai šāda dekoncentrēta un decentralizēta sistēma būtu efektīva, ir nepieciešama vienota metodoloģija, skaidrs kompetenču sadalījums un visu iesaistīto pušu savstarpēji koordinēta rīcība. EK ir atzinusi, ka sistēmu koordinējošām iestādēm būtu jānodrošina saskaņota metodoloģija un jāveicina labās prakses apmaiņa¹⁵.

1. Atbildīgo institūciju un amatpersonu kompetences sadalījums un sadarbības mehānismi katastrofu pārvaldībā

1.1. Normatīvajā regulējumā noteiktā katastrofu pārvaldības institucionālā sistēma

Valsts kontroles vērtējumā esošais normatīvais regulējums attiecībā uz katastrofu pārvaldīšanu nepietiekami skaidri nosaka iesaistīto institūciju atbildību un uzdevumus krīžu pārvaldīšanā.

Par katras katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu ir atbildīga attiecīgās nozares ministrija vai pašvaldība un tai, kā katastrofas pārvaldīšanas subjektam, ir jānodrošina citu institūciju iesaiste katastrofas pārvaldīšanā un citu institūciju darbības koordinācija un saskaņota rīcība, veicot preventīvos, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas un atjaunošanas pasākumus. Taču normatīvajā regulējumā un civilās aizsardzības plānos nav noteikts plašāks un detalizētāks regulējums attiecībā uz katastrofu pārvaldīšanas subjektu kompetenci, un nav arī skaidri mehānismi, kā īstenot šo kompetenci, piemēram, kā panākt to, ka institūcijas, kas neatrodas nekāda veida padotības attiecībās ar katastrofas pārvaldīšanas subjektu, veic paredzētos un nepieciešamos katastrofas pārvaldīšanas pasākumus, kā nodrošināt un ietekmēt to, lai institūciju rīcība būtu savstarpēji saskaņota, savlaicīga un piemērota katastrofas pārvaldīšanas vajadzībām u.tml.

Lai arī Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums definē katastrofu mērogus atkarībā no radīto postījumu apjoma, tas neparedz regulējumu visaptverošu, daudzas nozares un jomas skarošu katastrofu pārvaldīšanai, izņemot to, ka Ministru prezidents pēc pašvaldības ierosinājuma var pārņemt vietēja mēroga katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu.

Katastrofas, kas rada vai var radīt valsts apdraudējumu, pārvaldīšanai Nacionālās drošības likumā ir paredzēta koordinējoša institūcija – Krīzes vadības padome (turpmāk – KVP). Taču Nacionālās drošības likumā un KVP nolikumā noteiktā KVP kompetence valsts apdraudējuma un katastrofas pārvaldīšanas koordinācijā pārklājas ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā katastrofu pārvaldīšanas subjektiem noteikto kompetenci, un institūciju kompetenču sadalījums valsts apdraudējumu radošu katastrofu pārvaldībā ir neskaidrs.

Valsts CA plānā paredzēta krīzes vadības institūcija – CA operacionālais vadības centrs, kura iesaiste krīžu pārvaldīšanā, kompetence un loma katastrofu pārvaldības institucionālajā modelī nav paredzēta nevienā ārējā normatīvajā aktā, un plānā definētā kompetence katastrofu koordinācijā pārklājas ar normatīvajos aktos paredzēto krīzes pārvaldības institūciju kompetenci. Turklāt, lai arī Valsts CA plānā centra uzdevumi paredzēti tikai sadaļā, kas attiecas uz karu un militāru uzbrukumu vai to draudiem, centra iesaiste norādīta arī citu katastrofu pārvaldībā, piemēram, palu, plūdu, zemes nogrūvumu, radiācijas katastrofu, teroraktu u.c.

Normatīvais regulējums attiecībā uz CA sistēmas vadošo iestāžu uzdevumiem ir ļoti vispārīgs. Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikto gan VUGD, gan Iekšlietu ministrija koordinē CA sistēmas darbību. Iekšlietu ministrijai noteiktajai kompetencei koordinēt CA sistēmas darbību normatīvajos aktos nav noteikts saturs, nav paredzēti konkrēti veicamie uzdevumi.

Ārvalstu pieredze¹⁶ liecina par to, ka atkarībā no katastrofas apmēra, ir jāplāno un jāparedz vairāki krīzes pārvaldības līmeņi – gadījumiem, kad krīzes pārvaldību var nodrošināt par attiecīgo krīzi atbildīgā

ministrija, gadījumiem kad, reaģējot uz krīzi, var būt nepieciešama plašāku valdības resursu izmantošana, kā arī gadījumiem, kad nepieciešama visas valdības iesaistīšanās un ir nepieciešama arī dažādu jomu ekspertu piesaiste.

Augsta līmeņa krīzes vadības institūcijas, kas koordinē katastrofu pārvaldīšanu Latvijā, izveides ideja valdības līmenī ir vērtēta vairākkārt. Ir bijuši mēģinājumi to ieviest dzīvē, izveidojot Krīzes kontroles centru, kas no 1999.gada 1.novembra līdz 2005.gada 9.martam darbojās Valsts kancelejas sastāvā. Krīzes kontroles centram bija noteiktas plašas funkcijas krīžu pārvaldīšanā, tam bija jānodrošina saskaņota valsts institūciju rīcība un sadarbība valsts apdraudējuma gadījumā un tā izveide bija arī viena no prasībām, lai Latviju uzņemtu NATO.

Krīzes kontroles centrs bija pakļauts Ministru prezidentam un tā galvenie uzdevumi¹⁷ bija apzināt, analizēt un prognozēt potenciālos krīzes draudus, koordinēt un uzraudzīt atbilstošu valsts apdraudējuma novēršanas un pārvarēšanas plānu izstrādi, organizēt atbilstošas krīzes kontroles mācības, informēt Ministru prezidentu un Ministru kabinetu (turpmāk – MK) par krīzes situācijas veidošanos, iesaistīt ministriju un citu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonas un speciālistus valsts apdraudējuma un krīzes situācijas novēršanas un pārvarēšanas pasākumos u.c.

Arī vēlākajos gados bija mēģinājumi meklēt risinājumus, lai pilnveidotu krīzes vadības sistēmu Latvijā, jo Krīzes vadības padomes sekretariāts bija atzinis¹⁸, ka nav institucionālā ietvara, kā risināt tos jautājumus, kur pārklājas dažādu ministriju un dienestu kompetence, netiek veikta kvalitatīva analīze par apdraudējuma novēršanas un seku likvidēšanas laikā gūtajām mācībām un nepieciešamajiem sistēmas uzlabojumiem, trūkst koordinācijas starp dažādu dienestu rīcībā esošiem resursiem, nav ieviesta starptautiskiem standartiem atbilstoša apmācības sistēma krīzes vadības speciālistiem visās nozarēs u.c. Tomēr jaunā Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma spēkā stāšanās 2016.gadā neieviesa būtiskas izmaiņas iepriekš kritizētajā krīzes vadības sistēmā. Līdz ar to minētie trūkumi joprojām lielā mērā nav atrisināti.

Analizējot citu valstu un Latvijas katastrofu pārvaldīšanas sistēmu, ir jāsecina, ka dekoncentrētas un decentralizētas katastrofu pārvaldīšanas sistēmas gadījumā, kad par katru katastrofas veidu ir atbildīga attiecīgā nozares ministrija, sistēmas efektīvai funkcionēšanai ir nepieciešama spēcīga šādu katastrofu pārvaldīšanas sistēmu koordinējoša un kontrolējoša institūcija, kura katastrofu pārvaldīšanas subjektiem sniedz palīdzību un padomu plānu izstrādāšanā, uzrauga plānu izstrādāšanas progresu, seko tam, vai nav nepieciešama starpnozaru pieeja risku vērtēšanā un preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu noteikšanā, organizē mācības, nodrošina zinātnieku un tehnisko ekspertu viedokļus katastrofu pārvaldīšanā, pēc vajadzības vada un koordinē daudzas nozares un visu valsti skarošu katastrofu pārvaldīšanu u.tml.

Par katastrofu pārvaldīšanu atbildīgās institūcijas

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums paredz dekoncentrētu un decentralizētu katastrofu pārvaldības sistēmu, kurā par katras katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu ir noteikta atbildīgā nozares ministrija vai pašvaldība – katastrofas pārvaldīšanas subjekts. Tā, piemēram, Ekonomikas ministrija ir atbildīga par pārvaldīšanas koordinēšanu katastrofās, kuras saistītas ar enerģijas ražošanas vai enerģijas un energoresursu transportēšanas infrastruktūru, Veselības ministrija ir atbildīga par pārvaldīšanas koordinēšanu katastrofās, kuras saistītas ar cilvēku infekciju slimību epidēmijām, pašvaldības ir atbildīgas par pārvaldīšanas koordinēšanu katastrofās, kas notiek to administratīvajā

teritorijā un kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas sistēmās u.c.¹⁹.

Katastrofas pārvaldīšana ir tādu vadītu un koordinētu preventīvo, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas pasākumu, kā arī atjaunošanas pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai nodrošinātu CA uzdevumu izpildi, savukārt šo pasākumu koordinēšana ir valsts un pašvaldību rīcības saskaņošana, veicot preventīvos, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas pasākumus, kā arī atjaunošanas pasākumus²⁰.

Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu katastrofas pārvaldīšanas subjektiem sadarbībā ar citām ministrijām, valsts un pašvaldību institūcijām jāveic šādi katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanas uzdevumi: jānovērtē riski un, pamatojoties uz risku novērtējumu, jānosaka preventīvie, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas pasākumi un jāapzina un jāplāno resursi katastrofu pārvaldīšanai²¹. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums arī vispārīgi nosaka, ka katastrofas pārvaldīšanas subjekts nodrošina CA uzdevumu izpildi, nozarei nepieciešamo tiesību aktu projektu izstrādi un katastrofas koordinēšanu valsts, reģionālā un vietējā mērogā, savukārt ministrijas, valsts un pašvaldību institūcijas sniedz katastrofas pārvaldīšanas subjektam katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanas uzdevumu izpildei nepieciešamo atbalstu²².

Lai arī Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums definē katastrofu mērogus atkarībā no radīto postījumu apjoma²³, tas neparedz regulējumu daudzas nozares un jomas vai visu valsti skarošu katastrofu pārvaldīšanai, izņemot to, ka Ministru prezidents pēc pašvaldības ierosinājuma var pārņemt vietēja mēroga katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu²⁴. Tādējādi par katras katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu ir atbildīga attiecīgās nozares ministrija vai pašvaldība, un tai kā katastrofas pārvaldīšanas subjektam ir jānodrošina citu institūciju iesaiste katastrofas pārvaldīšanā un citu institūciju darbības koordinācija un saskaņota rīcība, veicot preventīvos, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas un atjaunošanas pasākumus.

Normatīvajā regulējumā un civilās aizsardzības plānos nav noteikts plašāks un detalizētāks regulējums un praksē arī nav izveidoti mehānismi un nav izpratnes par to, kā šo kompetenci īstenot, piemēram, kā panākt to, ka institūcijas, kas neatrodas nekāda veida padotības attiecībās ar katastrofas pārvaldīšanas subjektu, veic paredzētos un nepieciešamos katastrofas pārvaldīšanas pasākumus, kā nodrošināt un ietekmēt to, lai institūciju rīcība būtu savstarpēji saskaņota, savlaicīga un piemērota katastrofas pārvaldīšanas vajadzībām u.tml.

Turklāt, lai sekmīgi īstenotu šādu katastrofu pārvaldīšanas modeli, kurā nozaru ministrijas koordinē katastrofu pārvaldību, katrā ministrijā būtu jābūt atbilstoši sagatavotiem civilās aizsardzības un krīžu vadības speciālistiem, taču pēc Valsts kontroles rīcībā esošās informācijas ar civilo aizsardzību un katastrofu pārvaldīšanu saistītos uzdevumus ministrijās lielākoties veic nodarbinātie, kuriem šis ir viens no daudziem citiem pienākumiem vai kā papildu pienākums, un šie nodarbinātie nav speciāli apmācīti civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas kompetencēs. Attiecīgi šie darbinieki var nodrošināt nepieciešamo priekšlikumu sagatavošanu Valsts CA plāna, normatīvo aktu projektu un citu dokumentu izstrādei atbilstoši kompetences jomām, bet šo darbinieku iespējas nodrošināt katastrofas pārvaldīšanas koordināciju, iestājoties apdraudējuma situācijai, visdrīzāk būs ierobežotas.

CA sistēma ir nacionālās drošības sistēmas sastāvdaļa²⁵, un saskaņā ar Nacionālās drošības likumu valsts apdraudējuma gadījumā civilmilitāro sadarbību un valsts pārvaldes institūciju operatīvo pasākumu koordināciju valsts apdraudējuma pārvarēšanai nodrošina **Krīzes vadības padome**²⁶. KVP izveide Nacionālās drošības likumā tika paredzēta, lai nodrošinātu politiskā līmeņa krīzes vadību valsts apdraudējuma gadījumiem²⁷. KVP vada Ministru prezidents un tās sastāvā ir lielākā daļa valdības ministru, izņemot izglītības un zinātnes ministru, kultūras ministru, labklājības ministru un zemkopības

ministru²⁸. Vienlaikus var būt valsts apdraudējuma situācijas, kuru pārvarēšanai ir nepieciešama arī aktīva KVP sastāvā neesošo ministru iesaiste un koordinēta rīcība, un to parādīja Covid-19 pandēmija, piemēram, attiecībā uz Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanu un ierobežošanu sociālās aprūpes centros un izglītības iestādēs.

KVP ir koordinējoša institūcija un tās darbības mērķis ir nodrošināt valsts un pašvaldību institūciju saskaņotu rīcību, veicot valsts apdraudējuma preventīvos un pārvarēšanas pasākumus, kā arī tā radīto seku likvidēšanas pasākumus²⁹. KVP koordinē valsts apdraudējuma pārvarēšanas operatīvo vadību, koordinē valsts pārvaldes institūciju valsts apdraudējuma novēršanas plānu izstrādi, kā arī valsts apdraudējuma gadījumā koordinē politisko lēmumu vienotu un savlaicīgu izpildi valsts pārvaldes institūcijās³⁰.

Tādējādi katastrofas, kas rada vai var radīt valsts apdraudējumu, pārvaldīšanai Nacionālās drošības likumā ir paredzēta koordinējoša institūcija – KVP. Taču Nacionālās drošības likumā un KVP nolikumā³¹ noteiktā KVP kompetence valsts apdraudējuma un katastrofas pārvaldīšanas koordinācijā pārklājas ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikto katastrofu pārvaldīšanas subjektu kompetenci, un institūciju kompetenču sadalījums valsts apdraudējumu radošu katastrofu pārvaldībā ir neskaidrs.

Lai KVP varētu koordinēt valsts un pašvaldību institūciju un civilmilitāro sadarbību, tai ir noteikti vairāki būtiski uzdevumi³², piemēram:

- izskatīt ministriju kompetencē esošo nozaru apdraudējumus un izvērtēt nozaru apdraudējumu novēršanas, pārvarēšanas un iespējamo seku likvidēšanas plānu projektus;
- sagatavot priekšlikumus MK par nepieciešamajiem valsts apdraudējuma preventīvajiem, pārvarēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem un tam nepieciešamo papildu finansējumu, kā arī par ārkārtējās situācijas izsludināšanu;
- izskatīt normatīvo aktu un attīstības plānošanas dokumentu projektus, kas saistīti ar valsts apdraudējuma novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem, ja to saskaņošanas laikā nav panākta vienošanās;
- sagatavot priekšlikumus par nepieciešamo valsts un pašvaldību institūciju rīcībā esošo resursu piesaistīšanu un koordināciju valsts apdraudējuma novēršanai un pārvarēšanai;
- koordinēt valsts krīzes vadības pilnveidošanu;
- izskatīt ministriju sagatavotos krīzes vadības mācību secinājumus u.c.

KVP ir tiesības uzaicināt uz padomes sēdēm valsts, pašvaldību un citu institūciju amatpersonas vai ekspertus, pieprasīt darbam nepieciešamo informāciju no valsts, pašvaldību un citām institūcijām, kā arī privātpersonām, ierosināt tādu normatīvo aktu un attīstības plānošanas dokumentu projektu izstrādi, kas nepieciešami sekmīgai valsts krīzes vadības funkcionēšanai, izveidot ekspertu darba grupas, noteikt to uzdevumus³³. No minētā regulējuma izriet KVP kompetence aktīvi iesaistīties ne tikai katastrofu vai to draudu iestāšanās gadījumos, bet arī sekmēt institūciju preventīvu rīcību katastrofu vai to radīto kaitīgo seku mazināšanai vai novēršanai – situācijas analīzi, problēmu un nepieciešamo uzlabojumu identificēšanu, uzdevumu noteikšanu to risināšanai.

KVP darbu nodrošina **Krīzes vadības padomes sekretariāts**, kura uzdevums ir nodrošināt atbildīgo institūciju sadarbību un sniegt atbalstu KVP priekšlikumu sagatavošanā par krīzes vadības attīstību, koordinēt ministriju sagatavoto nozaru apdraudējumu prognožu, to novēršanas, pārvarēšanas un iespējamo seku likvidēšanas plānu izstrādi un izskatīt tos, sniegt atbalstu valsts apdraudējumu novēršanas koordinēšanā un operatīvajā plānošanā, tās izpildes analīzē, kā arī sniegt atbalstu valsts un starptautiska līmeņa krīzes vadības mācību organizēšanā un piedalīties tajās³⁴.

Saskaņā ar KVP sekretariāta nolikumu KVP sekretariāta darbību nodrošina Iekšlietu ministrija³⁵. Praktiski to nodrošina VUGD, kura priekšnieks ir KVP sekretariāta vadītājs un kurā ir izveidota Krīzes vadības nodaļa³⁶. VUGD Krīzes vadības nodaļā ir viena amata vieta, kas ir nesamērīgi mazs resurss KVP sekretariātam noteiktās kompetences īstenošanai. Vērtējams arī jautājums par to, vai KVP sekretariātam noteiktās kompetences efektīvai īstenošanai nebūtu piemērotāka augstāka līmeņa institūcija valsts pārvaldes institucionālajā hierarhijā, nevis ministrijas padotības iestādes struktūrvienība. Tāpat jāvērtē KVP sekretariāta lielums un iespēja krīzes laikā to operatīvi nodrošināt ar nepieciešamajiem cilvēkresursiem un kompetencēm (t.sk. starpnozaru).

KVP sēžu protokolu analīze par pēdējiem pieciem gadiem norāda uz to, ka KVP darbība nav bijusi vērsta uz sistēmisku iespējamo un notikušo apdraudējumu analīzi ar mērķi turpmāk uzlabot apdraudējumu pārvaldību un reaģēšanas spējas. KVP sēdes ir jāriko vismaz reizi pusgadā. Vairumā gadījumu KVP uz sēdēm ir sanākusi situācijās, ja notikusi kāda katastrofa vai bijuši katastrofas draudi (sausums, plūdi, lieli paaugstinātas bīstamības ugunsgrēki, Āfrikas cūku mēris).

Vairāk nekā trīs sēdes gadā ir notikušas vien 2017.gadā, kad ārkārtas sēdes sasauktas saistībā ar jautājuma izlemšanu par Āfrikas cūku mēra izplatīšanos atsevišķos Latvijas reģionos un par ārkārtējās situācijas izsludināšanu, kā arī par lietavu un plūdu izraisītām sekām lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un Latvijā – Krievijas robežjoslā.

Kopš pandēmijas sākuma 2020.gadā KVP sēdēs skatīti vienīgi jautājumi saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatību Latvijā. Turklāt, sākoties Covid-19 pandēmijas otrajam vilnim, pēc 2020.gada 20.oktobra KVP atsevišķi uz sēdēm vairs nesanāca un ar pandēmijas pārvaldību saistītie jautājumi tika skatīti MK un KVP kopsēdēs. Tādā veidā tika mēģināts panākt ātrāku lēmumu pieņemšanas procesu un tas nodrošināja visu ministru iesaisti pandēmijas pārvaldības jautājumu apspriešanā un izlemšanā. Vienlaikus, KVP darbu integrējot MK sēdēs, notika atteikšanās no politiskā darba formāta pirms lēmumu pieņemšanas, kas krīzes situācijās paredzēts rīcības koordinēšanai un informācijas apmaiņai, priekšlikumu apspriešanai un sagatavošanai.

Pēdējo piecu gadu laikā KVP sēdēs ne reizi pēc katastrofas vai katastrofas draudiem nav vērtēts paveiktais, meklēti risinājumi turpmākai situācijas un krīzes vadības uzlabošanai, doti uzdevumi atbildīgajām institūcijām krīzes pārvaldības uzlabošanai. Tāpat arī nav vērtēti jautājumi par CA sistēmas darbību kopumā, piemēram, ikgadējais informatīvais ziņojums par Valsts CA plāna izpildi, par rīcību ar valsts materiālajām rezervēm, par Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas un mazināšanas rezultātiem 2020.gada pavasarī, 2021.gadā un vēlāk, par katastrofu pārvaldības institucionālā modeļa piemērotību Covid-19 pandēmijas laikā u.tml.

Iekšlietu ministrijas un VUGD loma CA sistēmas vadībā

Galvenā loma valsts CA sistēmas darbības nodrošināšanā ir noteikta Iekšlietu ministrijai un tās padotības iestādei VUGD. Iekšlietu ministrija koordinē CA sistēmas attīstības plānošanu un darbību un VUGD vada, koordinē un kontrolē CA sistēmas darbību³⁷.

Saskaņā ar nolikumu Iekšlietu ministrija izstrādā, organizē un koordinē CA politiku un koordinē CA sistēmas attīstības plānošanu un darbību saskaņā ar ārējiem normatīvajiem aktiem katastrofu pārvaldīšanas jomā³⁸. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikts, ka Iekšlietu ministrija³⁹:

- izvērtē Valsts CA plāna izpildi, katru gadu līdz 1.maijam iesniedz MK attiecīgu informatīvo ziņojumu un, ja nepieciešams, Valsts CA plāna grozījumu projektu;
- nodrošina Valsts CA plāna un pašvaldību CA plānu aktuālās redakcijas ievietošanu Iekšlietu ministrijas un VUGD tīmekļa vietnēs;
- koordinē CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību plānošanu un organizēšanu valsts un reģionālā mērogā atbilstoši Valsts CA plānā valsts un pašvaldību institūcijām noteiktajiem uzdevumiem.

VUGD īsteno valsts politiku CA jomā, uzrauga normatīvajos aktos noteikto CA prasību ievērošanu, sniedz priekšlikumus situācijas uzlabošanai CA jomā, organizē un veic prevencijas un citus pasākumus CA jomā, izstrādā CA regulējošos normatīvos aktus, apmāca CA pasākumos iesaistāmās personas un organizē to darbību, kā arī informē sabiedrību CA jautājumos⁴⁰. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā⁴¹ noteikts, ka VUGD:

- sadarbībā ar citām institūcijām izstrādā Valsts CA plānu;
- izskata un saskaņo objektu un paaugstinātas bīstamības objektu CA plānu projektus;
- veic CA prasību ievērošanas pārbaudes;
- plāno un organizē CA komisiju apmācību;
- norīko VUGD amatpersonu darbam CA komisijā.

Tādējādi normatīvajos aktos ir vispārīgi noteikta Iekšlietu ministrijas kompetence CA sistēmas attīstības plānošanā un darbības koordinēšanā, bet šīs kompetences īstenošanai nav noteikts saturs un konkrēti uzdevumi. Tāpat kā Iekšlietu ministrijai, tās padotības iestādei VUGD ir noteikts uzdevums koordinēt CA sistēmas darbību, kā arī VUGD kompetencē ir vadīt un kontrolēt CA sistēmas darbību.

CA operacionālās vadības centrs un mobilizējamie CA formējumi

Kā vēl viens CA sistēmas darbības koordinēšanas instruments Valsts CA plānā ir minēts CA operacionālās vadības centrs, kuru saskaņā ar minēto plānu izveido valsts un reģionāla mēroga katastrofās, katastrofas draudu gadījumā, kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā⁴². Šāda centra izveides regulējums un kompetence katastrofu pārvaldīšanā nav noteikta Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā vai citos ārējos normatīvajos aktos, un nevienā dokumentā nav paredzēts, kā CA operacionālās vadības centrs kā starpinstitūciju koordinācijas institūcija mijiedarbojas ar KVP, kurai ir noteikta līdzīga rakstura kompetence krīžu pārvaldībā.

No Valsts CA plāna pielikumiem secināms, ka šāda operacionālā vadības centra izveide nav paredzēta attiecībā uz visām plānā ietvertajām katastrofām. Piemēram, tādu katastrofu kā pandēmija – epidēmija, dzelzceļa transporta katastrofa, aviācijas nelaimes gadījums, ugunsgrēks CA operacionālā vadības centra izveide nav paredzēta, savukārt daudzu citu katastrofu, piemēram, kara un militāra iebrukuma gadījumā, palu un plūdu, zemes nogrūvuma, meža un kūdras purvu ugunsgrēka, radiācijas, terora aktu gadījumā šāda centra izveide ir paredzēta.

Valsts aizsardzības koncepcijā⁴³ ir skaidrots, ka CA sistēmas darbību kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā organizē CA operacionālās vadības centrs, kas sadarbojas ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem (turpmāk – NBS), iesaistot arī valsts institūcijas, komersantus un pašvaldību CA komisijas.

Valsts CA plāna sadaļā, kas attiecas uz karu un militāru iebrukumu ir noteikts, ka kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā CA sistēmas darbību koordinē Iekšlietu ministrija sadarbībā ar VUGD, izveidojot CA operacionālās vadības centru⁴⁴. Paredzēts, ka CA operacionālo vadības centru vada Ministru prezidenta norīkota amatpersona no Iekšlietu ministrijas un vietnieks ir VUGD priekšnieka vietnieks, centrs sastāv no deleģētiem nozaru ekspertiem, kas balstoties uz savām kompetencēm, apvienojas darbam dažādās jomās atbilstoši risināmiem jautājumiem un tam ir šādi uzdevumi:

- veikt starpinstitutionu darbības koordināciju, īstenojot Valsts CA plānā iekļautos reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus;
- apkopot iesaistīto institutionu sniegto informāciju par to kompetencē esošajiem valsts apdraudējuma pārvaldīšanas jautājumiem, veidojot visaptverošu situācijas izpratni;
- koordinēt veicamās darbības ar NBS operacionālās vadības centru un sniegt atbalstu valsts aizsardzības sistēmai;
- koordinēt papildus resursu piesaisti;
- analizēt informāciju par valsts apdraudējuma situāciju un tās iespējamo attīstību CA jomā un nodrošināt tās tālāknodošanu stratēģiskā līmeņa (MK) lēmumu pieņemšanai, kā arī informācijas sniegšanai elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem.

Tādējādi CA operacionālās vadības centrs ir vēl viena institutiona jeb formāts, kura ietvaros katastrofas vai tās draudu gadījumā nodrošināma starpinstitutionu darbības koordinācija, īstenojot Valsts CA plānā iekļautos reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus, taču CA operacionālās vadības centra vieta un loma normatīvajos aktos paredzētajā katastrofu pārvaldīšanas institutionālajā sistēmā ir neskaidra.

Valsts kontroles vērtējumā, revīzijā konstatētais norāda uz to, ka nav pietiekami skaidra sasaiste starp Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā un Nacionālās drošības likumā noteikto institutionu kompetenci katastrofu pārvaldīšanas un valsts apdraudējuma pārvarēšanas gadījumā – daļa no Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteiktās nozares ministrijas jeb katastrofas pārvaldīšanas subjekta kompetences Nacionālajā drošības likumā ir paredzēta KVP. Katastrofas pārvaldīšanas vadībā un koordinācijā iesaistoties KVP, nav skaidrs kompetenču un atbildību sadalījums par krīzes vadību un institutionu darbības koordināciju, likumos paredzētās atbildības pārklājas un neviens likums pilnā mērā vai atsevišķi kā speciālā norma Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā definēto katastrofu pārvaldīšanā pilnvērtīgi nav piemērojams (skatīt 3. tabulu).

3.tabula

Apkopojums par iesaistīto institūciju atbildības sadalījumu Nacionālās drošības likumā un Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā

Institūcija	Nacionālās drošības likums	Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums, Valsts CA plāns
KVP	Koordinē civilmilitāro sadarbību un valsts pārvaldes institūciju operatīvos pasākumus valsts apdraudējuma pārvarēšanai. Koordinē valsts un pašvaldību institūciju sadarbību jautājumos, kas saistīti ar valsts apdraudējuma preventīvajiem un pārvarēšanas pasākumiem, kā arī radīto seku likvidēšanas pasākumiem	-
Nozares ministrija	Pilda normatīvajos aktos paredzētos pienākumus, lai garantētu ar nacionālo drošību un valsts aizsardzību saistīto koncepciju un plānu, kā arī operatīvo drošības pasākumu un valsts apdraudējuma situāciju pārvarēšanas pasākumu izpildi	Koordinē atbildības jomā esošās katastrofas pārvaldīšanu un nodrošina valsts un pašvaldību institūciju rīcības saskaņošanu valsts, reģionālā un vietējā mērogā, veicot preventīvos, gatavības, reaģēšanas, seku likvidēšanas un atjaunošanas pasākumus
Iekšlietu ministrija	Īsteno CA pasākumus, sargā sabiedrisko kārtību un drošību, aizsargā personu likumiskās tiesības un intereses, noteiktās kompetences apjomā apsargā un kontrolē valsts robežu un veic citus normatīvajos aktos paredzētos uzdevumus	Koordinē CA sistēmas attīstību un darbību
VUGD	-	Vada, koordinē un kontrolē CA sistēmas darbību
CA Operacionālās vadības centrs	-	Koordinē starpinstitūciju sadarbību , īstenojot Valsts CA plānā iekļautos reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus, koordinē papildus resursu piesaisti u.c.
Pašvaldība	Nodrošina sabiedrisko kārtību savā administratīvajā teritorijā, veic funkcijas un izpilda MK lēmumos paredzēto, kā arī sniedz palīdzību valsts drošības iestādēm un NBS nacionālās drošības pasākumu veikšanā	Koordinē atbildības jomā esošo katastrofu pārvaldīšanu savā administratīvajā teritorijā (katastrofas, kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā)

Kā vēl viens CA uzdevumu īstenošanas subjekts, kas nav minēts Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā, bet kuru izveidi paredz Mobilizācijas likums, ir mobilizējamie CA formējumi, kurus valsts apdraudējuma gadījumam plāno, sagatavo un mobilizē Iekšlietu ministrija⁴⁵.

Saskaņā ar MK noteikumiem⁴⁶ mobilizējamie CA formējumi ir organizēta, mobila, ekipēta un apmācīta fizisku personu vienība, kuras darbība pamatojas uz vienvadības principu. Formējumiem atbilstoši to darbības profilam ir noteikts uzdevums veikt glābšanas darbus un sniegt medicīnisko palīdzību iedzīvotājiem valsts apdraudējuma situācijā, kā arī veikt katastrofu seku likvidēšanas neatliekamās pasākumus. Ir paredzēti šādi formējumu veidi:

- valsts formējumi, kurus saskaņā ar mobilizācijas pieprasījumiem veido ministriju padotībā esošās iestādes un komercsabiedrības, kurās 51% vai vairāk kapitāla daļu pieder valstij. Formējumu nepieciešamo skaitu un uzdevumus nosaka attiecīgā ministrija pēc saskaņošanas ar Iekšlietu ministriju;
- pašvaldību formējumi, kurus saskaņā ar Iekšlietu ministrijas mobilizācijas pieprasījumiem veido pašvaldības. Formējumu nepieciešamo skaitu un uzdevumus nosaka Iekšlietu ministrija.

Mobilizācijai CA formējumos ir pakļauti iedzīvotāji, kuri nav pakļauti mobilizācijai NBS un Valsts robežsardzē saskaņā ar mobilizācijas uzdevumu.

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas atbildīgo amatpersonu revīzijā sniegto informāciju praksē šādi formējumi nav nekad veidoti un Iekšlietu ministrija nav veikusi darbības, lai plānotu un apmācītu šādus formējumus. Tāpat Iekšlietu ministrijai nav informācijas, ka kāda nozares ministrija vai pašvaldības būtu plānojušas izveidot vai ir izveidojušas šādus formējumus.

Mēģinājumi Latvijā pilnveidot krīzes vadības sistēmu

1999.gadā Latvijā tika izveidots⁴⁷ Krīzes kontroles centrs, kas no 1999.gada 1.novembra līdz 2005.gada 9.martam⁴⁸ darbojās Valsts kancelejas sastāvā. Krīzes kontroles centrs tika izveidots, lai īstenotu 1998.gada 19.maijā MK akceptēto Krīzes situāciju kontroles koncepciju un saskaņā ar 1999.gada 21.septembrī MK akceptēto Latvijas 2000.gada Rīcības plānu dalībai NATO, kurā bija paredzēta arī krīzes kontroles sistēmas izveidošana Latvijā, lai sekmētu operatīvu un saskaņotu valsts institūciju rīcību un sadarbību valsts apdraudējuma gadījumā. Tas bija viens no izvirzītajiem priekšnosacījumiem kandidātvalstīm attiecībā uz dalību NATO.

Krīzes kontroles centrs bija pakļauts Ministru prezidentam un, atbilstoši nolikumam⁴⁹, tā uzdevumi bija:

- apzināt, analizēt un prognozēt potenciālos krīzes draudus, izstrādāt prognozējamo krīžu scenārijus, kā arī koordinēt un uzraudzīt atbilstošu valsts apdraudējuma novēršanas un pārvarēšanas plānu izstrādi;
- organizēt un koordinēt prognozējamo krīžu scenārijiem un valsts apdraudējuma novēršanas un pārvarēšanas plāniem atbilstošas krīzes kontroles mācības;
- informēt Ministru prezidentu un MK par krīzes situācijas veidošanos;
- iesaistīt ministriju un citu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonas un speciālistus valsts apdraudējuma un krīzes situācijas novēršanas un pārvarēšanas pasākumos;
- sniegt ministrijām un citām valsts un pašvaldību institūcijām informāciju, kas saistīta ar krīzes kontroli u.c.

Latvija pievienojās NATO 2004.gada 29.martā un Krīzes kontroles centru līdz 2005.gada 28.februārim reorganizēja⁵⁰. Tā funkcijas, kas saistītas ar valsts apdraudējuma analīzi, tika nodotas Ministru prezidenta pārraudzībā esošai tiešās pārvaldes iestādei – Informācijas analīzes dienestam (likvidēts ar 2009.gada 15.augustu un funkcija nodota Satversmes aizsardzības birojam), bet funkcijas, kas saistītas ar valsts apdraudējuma pārvarēšanas vadību krīzes situācijā – Iekšlietu ministrijai. Plašāks MK lēmuma par Krīzes kontroles centra reorganizāciju skaidrojums un pamatojums nebija sniegts.

2007.gadā MK uzdeva⁵¹ starpinstitūciju darba grupai sagatavot priekšlikumus krīzes vadības sistēmas attīstībai un izstrādāt starptautiskiem standartiem atbilstošu Latvijas krīzes vadības sistēmas koncepcijas projektu. Lai arī šādas koncepcijas projekts bija sagatavots (publiski šāds dokuments nav pieejams), KVP minētā koncepcijas projekta izskatīšana vairākkārt atlikta, un tālāka dokumenta virzība nav notikusi.

Vēlreiz uz nepieciešamību stiprināt krīzes pārvaldības sistēmu Latvijā bija norādīts Krīzes vadības padomes sekretariāta sagatavotajā informatīvajā ziņojumā 2011.gadā⁵², kurā norādīts uz ilgstoši neatrisinātām problēmām, piemēram:

- KVP sekretariāts kā atsevišķa institūcija/struktūrvienība praktiski nepastāv un tās darbības minimums tika nodrošināts uz *ad hoc* principiem;
- KVP un tā sekretariāta funkcijas faktiski dublē par katastrofu atbildīgās ministrijas funkcijas;
- KVP sekretariāta funkcijas pilda Iekšlietu ministrijas padotības iestādes (VUGD) struktūrvienība, un krīzes gadījumā šāda struktūrvienība nevar kļūt par operatīvo vadītāju pārējiem dienestiem un ministrijām;
- nav institucionālā ietvara, kā risināt tos jautājumus, kur pārklājas dažādu ministriju un dienestu kompetence;
- trūkst koordinācijas starp dažādu dienestu rīcībā esošiem resursiem un nav vienotas sistēmas, lai nodrošinātu nepieciešamos resursus apdraudējuma novēršanai un seku likvidēšanai;
- netiek veikta kvalitatīva analīze par apdraudējuma novēršanas un seku likvidēšanas laikā gūtajām mācībām un nepieciešamajiem sistēmas uzlabojumiem;
- nav koordinētas, starptautiskiem standartiem atbilstošas apmācības sistēmas krīzes vadības speciālistiem visās valsts nozarēs;
- valdības rīcībā nav instrumenta, kas ļautu tai nodrošināt savlaicīgu, kompetentu un visaptverošu pieeju nacionālās drošības un krīzes vadības jautājumu risināšanā gan preventīvi, gan reaktīvi nacionālajā un starptautiskajā līmenī u.c.

Revīzijā konstatētais norāda uz to, ka minētie trūkumi Latvijas CA sistēmā un katastrofu pārvaldībā pastāv joprojām.

Citu valstu pieredze krīzes vadības sistēmas izveidē – Apvienotās Karalistes piemērs

Kopumā Apvienotajā Karalistē, tāpat kā Latvijā, katastrofu pārvaldīšana ir dekoncentrēta un decentralizēta, tas ir, katram riskam ir noteikts atbildīgais valdības departaments vai ministrija. Valdības departamentam vai ministrijai to kompetencē esošo ārkārtējo situāciju plānu izstrādē palīdz koordinējošā iestāde – Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts, kas ir valdības biroja struktūrvienība.

Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts (*the Civil Contingencies Secretariat*)⁵³ ir atbildīgs par augsta līmeņa ārkārtas situāciju plānošanu, tostarp valsts noturības pret katastrofām koordinēšanu, ārkārtas situāciju plānošanu lielākajām katastrofām. Tas tika izveidots pēc civilās gatavības ārkārtējām situācijām pārskatīšanas, kas sekoja pēc 2001.gada mutes un nagu sērgas krīzes. Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts ir koordinējoša iestāde un tam ir pastāvīga loma iespējamo ārkārtas situāciju plānošanā, konsultēšanā jebkurā krīzē un mācību organizēšanā, lai uzlabotu gatavību krīzēm.

Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts “apkalpo” COBR jeb Civilās ārkārtējās situācijas komiteju (*Civil Contingencies Committee*), kuras mērķis ir koordinēt dažādus valdības departamentus un aģentūras, reaģējot uz ārkārtējām situācijām. COBR mērķis ir augstākā līmeņa koordinācija un lēmumu pieņemšana lielu vai katastrofālu ārkārtas situāciju, tostarp dabas katastrofu, teroristu uzbrukumu un lielu rūpniecisku avāriju vai traucējumu gadījumā. Mazāku katastrofu, kuru pārvaldīšanai pietiek ar attiecīgās nozares valdības departamenta kapacitāti, netiek koordinētas caur COBR. Sekretariāts sniedz atbalstu katastrofas pārvarēšanā gan par katastrofu atbildīgajam valdības departamentam vai ministrijai (I līmeņa un II līmeņa katastrofas gadījumā), gan arī COBR, ja tā ir III līmeņa katastrofa, kuras pārvarēšanā nepieciešama visas

centrālās valdības iesaistīšanās un koordinācija jau no paša katastrofas sākuma, lai varētu efektīvi veikt reaģēšanas pasākumus. Covid-19 pandēmija Apvienotajā Karalistē bija III līmeņa katastrofa.

COBR sanāksmes sastāvs ir atkarīgs no apspriežamās situācijas. Līdzās ministriem piedalās arī attiecīgās nozares ierēdņu un aģentūru personāls. COBR palīdz arī Zinātnisko padomdevēju ārkārtējās situācijās grupa (*the Scientific Advisory Group on Emergencies*), kura apvieno neatkarīgus zinātnes un tehniskos ekspertus, kas sniedz padomus COBR katastrofu laikā. Tāpat ir izstrādāts mehānisms, kā zinātnieki palīdz ar padomu katastrofu plānošanā.

Papildus COBR darbības nodrošināšanai un valdības departamentu un ministriju konsultēšanai Civilās ārkārtējās situācijas sekretariātam ir šādas funkcijas:

- nacionālā riska novērtējuma un nacionālā risku reģistra uzturēšana (ar terorismu, lielu rūpniecisko avāriju un dabas apdraudējumu saistīto valsts drošības risku identificēšana un novērtēšana);
- ārkārtējo situāciju plānošana un gatavības krīzei stiprināšana katastrofu risku gadījumā;
- valdības starpnozaru programmas, kas izstrādāta ar mērķi uzlabot valsts noturību pret civilajām katastrofām, izstrādāšana, vadīšana un publiskā sektora reaģēšanas spēju ārkārtējo situāciju laikā stiprināšana;
- drošas nacionālās infrastruktūras politikas veidošana⁵⁴.

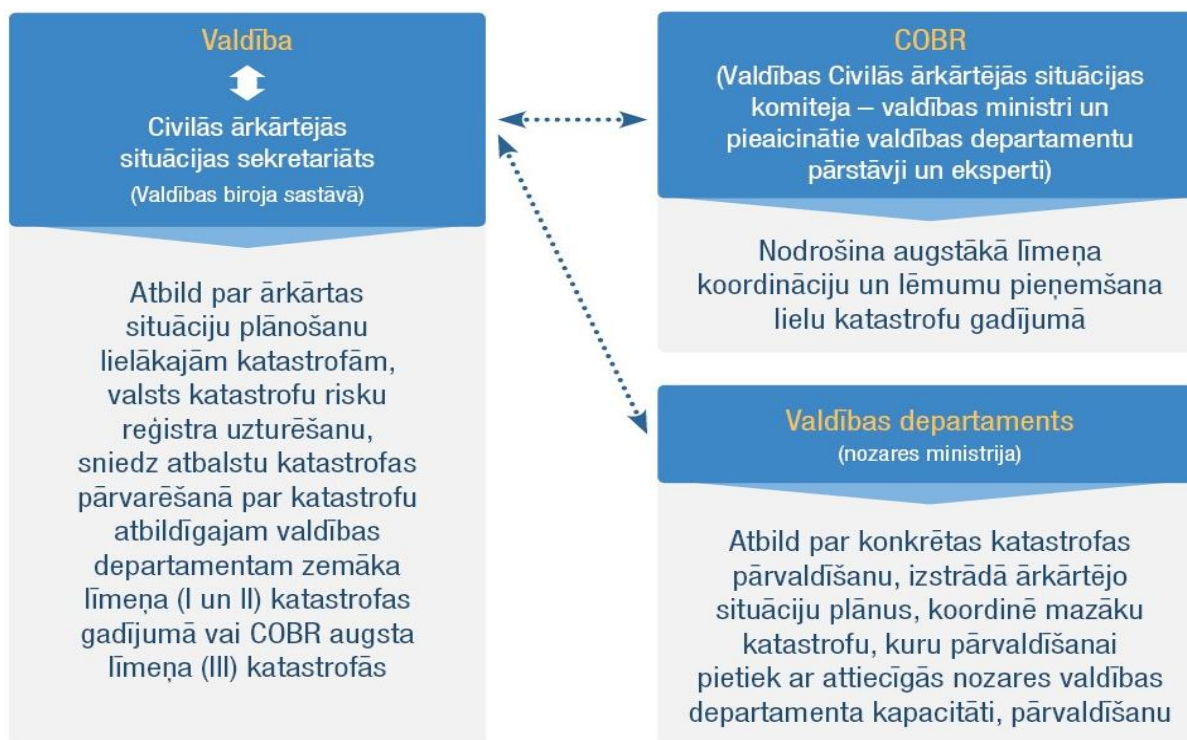
Apvienotajā Karalistē ir izveidots skaidrs mehānisms (skatīt 2.attēlu), kā notiek katastrofu pārvaldīšanas subjektu (valdības departamentu un ministriju) sadarbība ar koordinējošo iestādi, kad tie izstrādā savā kompetencē esošos ārkārtējo situāciju plānus. Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts valdības departamentiem un ministrijām sniedz palīdzību un padomu plānu izstrādāšanā.

Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts seko arī plānos identificētajiem starpnozaru jautājumiem, vai nav nepieciešama starpnozaru pieeja risku izvērtēšanā un atbilstošu preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu, kas skar vairāku nozaru kompetenci, noteikšanā. Ja identificē horizontālus jeb starpnozaru riskus un konstatē, ka nepieciešama horizontālu jeb starpnozaru pasākumu plānošana, sekretariāts virza šos jautājumus izskatīšanai attiecīgās valdības starpnozaru komitejās.

Minētais sekretariāts arī var pārņemt savā atbildībā jautājumu risināšanu, ja valdības departaments vai ministrija saskaras ar problēmām, ar kuru atrisināšanu tā viena pati netiek galā, piemēram, ja nozaru ministrs nepietiekami rūpējas par atbilstošu resursu piešķiršanu CA pasākumiem, koordinējošā iestāde Apvienotajā Karalistē var pārņemt šādu jautājumu risināšanu⁵⁵.

Apvienotajā Karalistē arī ir izstrādāta sistēma, kā valdības departamenti un ministrijas veic informācijas apmaiņu ar koordinējošo iestādi par krīzēs gūtajām mācībām un nepieciešamo sistēmas uzlabojumu progresu. Nepieciešamību regulāri veikt sistēmas uzlabojumus un izdarīt secinājumus no gūtajām mācībām uzsver arī starptautiskie dokumenti un labā prakse⁵⁶. Valsts kontroles ieskatā tam būtu jābūt Latvijas katastrofu pārvaldīšanas koordinējošās iestādes uzdevumam - izveidot mehānismu, kā tiek vadīta un veikta kvalitatīva analīze par katastrofas novēršanas un seku likvidēšanas laikā gūtajām mācībām un nepieciešamajiem sistēmas uzlabojumiem.

Salīdzinot ar Apvienotās Karalistes krīzes pārvaldību, Latvijas krīzes pārvaldīšanā iesaistīto institūciju pienākumu sadalījums un sadarbība nav pietiekami skaidri noteikti (skatīt 2. un 3.attēlu).

2.attēls Apvienotās Karalistes krīzes pārvaldīšanas mehānisms

3.attēls. Latvijas krīzes pārvaldīšanas mehānisms

Civilās ārkārtējās situācijas sekretariātam ir arī Ārkārtējo situāciju plānošanas koledža (*Emergency Planning College*), kas ir galvenā institūcija Apvienotajā Karalistē, kura īsteno noturības pret katastrofām apmācības. Koledža ir izveidojusi vairākus kursus un pasākumus, kas paredzēti centrālās valdības vadītāju – ministru, ierēdņu un ārkārtējo situāciju plānotāju – apmācībām.

Salīdzinājumam – Latvijas VUGD pakļautībā esošā Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledža īsteno pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas, profesionālās tālākizglītības programmas ugunsdrošības un civilās aizsardzības tehnikā, ugunsdzēsēja glābēja dispečera kvalifikācijas iegūšanai, kā

arī profesionālās pilnveides programmas par objektu ugunsdrošību atbildīgajiem darbiniekiem, civilās aizsardzības speciālistiem, ūdenslīdzējiem, VUGD struktūrvienības darba organizēšanā un vadībā, darba aizsardzībā u.tml. jomās. Pēc revidentu rīcībā esošās informācijas, vienīgās mācības, kurās tiek trenētas un pilnveidotas Latvijā valsts augstāko amatpersonu, tiesībaizsardzības, drošības un citu iestāžu vadītāju spējas pārvarēt valsts apdraudējuma situācijas, ir Aizsardzības ministrijas organizētās ikgadējās mācības “Kristaps”.

Kopš Covid-19 pandēmijas sākuma Apvienotajā Karalistē ir veikti vairāki izvērtējumi par valsts spēju atbilstoši pārvaldīt pandēmiju, kuros norādīts uz nepieciešamību stiprināt katastrofu pārvaldības sistēmu valstī. Parlamentārajā izmeklēšanā “Koronavīruss: līdz šim gūtās mācības”, kuras ziņojums tika publicēts 2021.gada 12.oktobrī, tika norādīts, ka jāuzlabo un jāpalielina Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāta spējas un resursi⁵⁷. Izvērtējumā secināts, ka Civilo ārkārtējo situāciju sekretariātam nebija pietiekamu resursu, lai spētu uzturēt pastāvīgu un būtisku kapacitāti attiecībā uz iespējamo draudu attīstības novērtēšanu. Tam bija ierobežotas iespējas ietekmēt valdības departamentus, kuriem vajadzēja veikt reaģēšanas pasākumus attiecībā uz pandēmiju. Savukārt citā pētījumā secināts, ka kopumā Apvienotās Karalistes CA sistēma ir stiprināma, stiprinot parlamentāro uzraudzību un arī izveidojot atsevišķu ministra posteni, kas atbildētu par Apvienotās Karalistes noturību pret katastrofām un atveseļošanu no katastrofām⁵⁸.

1.2. Lēmumu pieņemšana un krīzes pārvaldība Covid-19 pandēmijas laikā

Covid-19 pandēmijas pirmā viļņa pārvaldībai Latvijā bija raksturīgi laikus pieņemti lēmumi, Covid-19 infekcijas izplatību apsteidzoši pasākumi un efektīva Covid-19 vīrusa izplatības ierobežošana. Jau no paša pandēmijas sākuma Latvijā tika izmantota tā sauktā Covid-19 ierobežošanas jeb bloķēšanas stratēģija, kuras pamatā ir slimības perēkļu likvidācija un infekcijas izplatīšanās novēršana infekcijas gadījumu skaita agrīnas atklāšanas, ziņošanas, epidemioloģiskās izmeklēšanas, slimnieku un kontaktpersonu izolēšanas un pacientu ārstēšanas rezultātā, kā arī agrīni un pastiprināti sociālās distancēšanās pasākumi ar nolūku bloķēt infekcijas izplatīšanos. Covid-19 pandēmijas otrajam vilnim bija raksturīga reaģējoša rīcības stratēģija - pakāpeniska ierobežojošo pasākumu stiprināšana vai mazināšana, atkarībā no tā, kā attīstās Covid-19 infekcijas izplatība. Savukārt pandēmijas trešajam vilnim bija raksturīga novēlota atbilstošu ierobežojošo pasākumu ieviešana, valdībai sagaidot sabiedrības uzvedības maiņu saistībā ar brīvprātīgu vakcinācijas pret Covid-19 aptveres palielināšanos, un ņemot vērā politiku dotos solījumus, ka vakcinētās personas netiks ierobežotas, līdz ar ko Latvija uz laiku kļuva par valsti ar visaugstāko Covid-19 izplatību ne tikai Eiropā, bet arī pasaulē.

Visā pandēmijas laikā turpinājās piemērotākā pandēmijas pārvaldības institucionālā modeļa meklējumi. Līdzīgi kā citās valstīs⁵⁹, tika veidotas dažādas *ad hoc* institūcijas un formāti Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanas jautājumu savstarpējai koordinēšanai un risināšanai. Normatīvajos aktos paredzētais katastrofu pārvaldības modelis tika izmantots fragmentāri, krīzes pārvaldībā iesaistīto institūciju kompetences pārklājās, ne vienmēr bija skaidrs atbildību sadalījums, lēmumu sagatavošanas process un tas, kura institūcija vada krīzi.

Covid-19 pandēmijas pirmā viļņa laikā nozīmīga loma krīzes pārvaldībā bija KVP, kura īstenoja koordinējošās institūcijas funkciju. KVP uzdeva Veselības ministrijai kā atbildīgajai nozares ministrijai⁶⁰ atbilstoši epidemioloģiskās situācijas attīstībai vadīt un koordinēt preventīvo, gatavības, reaģēšanas, kā

arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopumu, rīkoties saskaņā ar Pasaules veselības organizācijas (turpmāk – PVO) rekomendācijām un nepieciešamības gadījumā rosināt sasaukt KVP ārkārtas sēdes, lai lemtu par nepieciešamību īstenot papildu pasākumus. KVP sēdēs tika doti krīzes pārvaldības uzdevumi arī citām ministrijām, ne tikai Veselības ministrijai. KVP lēma arī rosināt MK pirmo būtisko ierobežojumu noteikšanu un, ņemot vērā PVO lēmumu Covid-19 atzīt par pandēmiju, pieprasīja MK izsludināt pirmo ārkārtējo situāciju.

Būtiska loma krīzes pārvaldībā pirmajā pandēmijas vilnī bija arī KVP sekretariātam, kas cieši sadarbojās ar Veselības ministriju un sagatavoja virkni priekšlikumu un dokumentu projektus Covid-19 izplatības ierobežošanai. MK regulāri tika informēts par situāciju ar pandēmijas attīstību Latvijā un pasaulē kopumā, un MK lēmumus pieņēma saskaņā ar Veselības ministrijas, KVP sekretariāta un tā piesaistīto veselības jomas ekspertu priekšlikumiem.

Jau pirmajā pandēmijas vilnī kļuva skaidrs, ka pandēmija nav vienas nozares krīze, bet aptver daudzas jomas, tādēļ šādas visaptverošas krīzes pārvaldīšanu un institūciju darbības koordinēšanu valstī kopumā nevar nodrošināt viena Veselības ministrija, kā tas ir paredzēts Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā un kā tas tika noteikts MK rīkojumā par ārkārtējās situācijas izsludināšanu pandēmijas pirmajā vilnī. Pēc KVP sekretariāta ierosinājuma tika izveidotas divas normatīvajā regulējumā un valstī izveidotajā CA sistēmā neparedzētas *ad hoc* darba grupas – Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa un Vadības grupa Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam. Abas grupas turpināja darboties arī nākamajos Covid-19 pandēmijas viļņos. Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai noteiktā kompetence pārklājās ar Veselības ministrijai noteikto kompetenci un KVP noteikto kompetenci – visām trim institūcijām bija noteikta atbildība koordinēt institūciju sadarbību krīzes pārvaldībā.

Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā tika iekļauti visu ministriju valsts sekretāri un tajā tika apspriesti un saskaņoti priekšlikumi par epidemioloģiskās drošības un citiem krīzes pārvaldības pasākumiem pirms to izlemšanas MK. Starpinstitūciju koordinācijas grupa bija nozīmīgs formāts visu institūciju un pušu iesaistei, viedokļu noskaidrošanai un informācijas apmaiņai, taču tā ne vienmēr bija piemērota saskaņotu lēmumprojektu sagatavošanai.

Vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam vadīja finanšu ministrs un tajā bija iekļauti trīs ministri (vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, satiksmes ministrs un zemkopības ministrs), kā arī pārstāvji no Latvijas Bankas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Pašvaldību savienības, Valsts ieņēmumu dienesta u.c. Vadības grupas Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam darbs nebija pietiekami koordinēts ar pārējo krīzes pārvaldībā iesaistīto institūciju darbu, līdz ar to atbalsta pasākumi lielākoties tika paredzēti un ieviesti pēc tam, kad bija noteikti ierobežojumi.

Sākoties otrajam pandēmijas vilnim, ministrijas, pārstāvēt nozaru intereses, MK sniedza aizvien vairāk nesaskaņotus priekšlikumus, tāpēc Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa bija formāts, kurā panākt kompromisus par strīdīgajiem vai pat pretrunīgajiem priekšlikumiem. Tā kā Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas locekļi pārstāvēja dažādu nozaru intereses, grupas formāts ne vienmēr bija piemērots, lai izstrādātu un vienotos par priekšlikumiem, kas nodrošinātu infekcijas izplatības ierobežošanu. Tāpat arī jāatzīmē, ka Starpinstitūciju koordinācijas grupas vadītājam nebija pilnvaru dot kādus saistošus norādījumus vai uzdevumus grupas dalībniekiem, par pandēmijas izplatības ierobežošanas priekšlikumiem varēja lemt tikai vienošanās ceļā un nebija paredzēti domstarpību risināšanas mehānismi.

Līdzīgi arī Veselības ministrijai kā katastrofas pārvaldīšanas subjektam nebija pilnvaru, kā panākt to, ka nozaru ministrijas iesaistās pandēmijas izplatības ierobežošanā un kā panākt savstarpēji saskaņotu rīcību, ja nozares ministrija nesaskatīja savu atbildību Covid-19 ierobežošanas pasākumu izstrādē un nozares redzējums par pandēmijas izplatības ierobežošanu atšķīrās.

Otrajā pandēmijas vilnī ministrijas sniedza MK nesaskaņotus priekšlikumus epidemioloģiskās drošības pasākumiem arī neatkarīgi no to skatīšanas Starpinstitūciju koordinācijas grupā. Līdz ar to atbildīgo institūciju sadarbība un krīzes pārvaldība pandēmijas otrajā vilnī bija apgrūtināta un tas būtiski ierobežoja iespējas veidot vienotu pandēmijas pārvaldības politiku. Bieži trūka vienota viedokļa par nepieciešamiem un piemērotiem risinājumiem Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai valdības locekļu vidū, bija raksturīgi nepildīt iepriekš pieņemtos lēmumus un nepieturēties pie iepriekš definētajiem scenārijiem un stratēģijām pandēmijas izplatības ierobežošanai. Krīzes vadība balstījās kompromisu meklēšanā un tas negatīvi ietekmēja infekcijas izplatību.

Turklāt otrā vilņa noslēguma posmā bija vērojams arī valdības un Saeimas pretnostatījums, Saeimai lemjot atšķirīgi par pandēmiju ierobežojošiem pasākumiem, un krīzes pārvaldība kļuva vēl sarežģītāka. Amatpersonas publiski komunicēja pretrunīgus vēstījumus, kas mazināja sabiedrības uzticību krīzes pārvaldībai un valsts varas institūcijām, kā arī mazināja gatavību ievērot noteiktos ierobežojumus.

Lai nodrošinātu ātrāku informācijas apmaiņu, pieņemtu nepieciešamos lēmumus un normatīvos aktus, kā arī ņemot vērā to, ka lielā mērā KVP sastāvs pārklājas ar MK sastāvu, otrajā pandēmijas vilnī KVP sēdes lielākoties tika integrētas MK sēdēs. Tas nodrošināja visu ministru (ne tikai KVP sastāvā esošo) nepārtrauktu iesaisti ieilgušās un visas jomas skarošās krīzes pārvaldībā. Vienlaikus, KVP darbu integrējot MK sēdēs, notika atteikšanās no politiskā darba formāta, kas krīzes situācijās paredzēts un nepieciešams rīcības koordinēšanai, informācijas apmaiņai, priekšlikumu apspriešanai un sagatavošanai pirms lēmumu pieņemšanas, kā rezultātā tika meklēti citi neformāli darba formāti, lai ministri varētu izdiskutēt un apspriest ar pandēmijas pārvaldību saistītos jautājumus, piemēram, starp otro un trešo pandēmijas vilni un trešā pandēmijas vilņa sākumā tika organizēti neformālie “ministru semināri”.

Likumā paredzētās krīzes pārvaldības institūcijas – KVP un tās sekretariātu – otrajā pandēmijas vilnī lielā mērā aizstāja MK un *ad hoc* veidotā Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa.

Lai pilnveidotu krīzes pārvaldības modeli, iesaistītu valdības sociālos partnerus un pilsonisko sadarbību lēmumu pieņemšanā Covid-19 izplatības samazināšanai un Latvijas sadzīvošanai ar Covid-19 ilgtermiņā, pandēmijas otrajā vilnī Ministru prezidenta vadībā tika izveidota Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupa. Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupas izveide ļāva pārcelt diskusijas ar sociālajiem partneriem uz formātu ārpus valdības sēdēm. Šī grupa galvenokārt darbojās tikai pandēmijas otrajā vilnī. Trešajā pandēmijas vilnī diskusijas ar sociālajiem partneriem un nevalstiskajām organizācijām notika Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā.

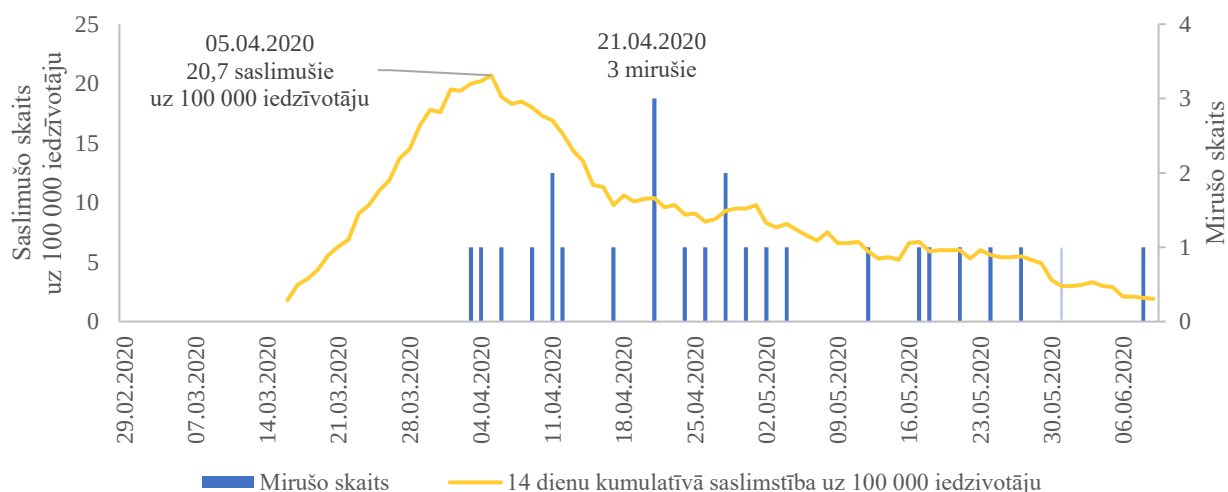
Lai uzlabotu lēmumu kvalitāti un mazinātu nozaru interešu ietekmi uz pandēmijas pārvaldības risinājumiem, otrā pandēmijas vilņa otrajā pusē tika izveidota arī Pārresoru koordinācijas centra (turpmāk – PKC) koordinētā akadēmiskās vides ekspertu grupa. Grupa darbojās uz brīvprātības un neatalgotas līdzdalības principiem un tās mērķis bija sniegt dažādu jomu vadošo ekspertu vērtējumu piedāvātajiem turpmākās rīcības scenārijiem Covid-19 izraisītās krīzes pārvaldībai, vadoties no četriem aspektiem: ierobežojošo pasākumu ietekme uz vīrusa izplatību, ietekme uz sabiedrību sociālo seku izpratnē, ietekme uz tautsaimniecību, sabiedrības attieksme pret ierobežojumiem un to ievērošanu.

PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas izveide bija mēģinājums nodrošināt zināšanās un izpētē balstītu rīcībpolitiku, sniedzot atbalstu informētu lēmumu pieņemšanā un mazinot dažādu pušu interešu ietekmi un iespēju, ka ministri pieņem lēmumus, balstoties savos un savā lokā esošo cilvēku

pieņemumos un uzskatos. Otrā pandēmijas viļņa laikā Starpinstitūciju vadības koordinācijas grupa un MK ieklausījās ekspertu viedoklī un ņēma to vērā. Savukārt trešā pandēmijas viļņa sākumā – 2021.gada oktobrī – PKC koordinētā akadēmiskās vides ekspertu grupa pārtrauca darbību, jo neizveidojās optimāla sadarbība ar MK.

Jau otrā pandēmijas viļņa beigās un it īpaši trešajā pandēmijas vilnī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa kļuva par vēl nepiemērotāku formātu krīzes pārvaldības jautājumu risināšanai. Dalībnieku skaits grupas sēdēs mēdza pārsniegt pat 70 dalībniekus. Grupas sēdēs tika meklēti kompromisi, aizvien vairāk virsroku ņēma resoriskās intereses, katrai ministrijai un nozaru pārstāvjiem cenšoties panākt savu nozarei pēc iespējas mazāk ierobežojumus, diskusijas bija ilgas un kavēja Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai nepieciešamo lēmumu pieņemšanu.

Covid-19 pandēmijas pirmais vilnis Latvijā

Avots: "COVID-19 izmeklējumi, apstiprinātie gadījumi un iznākumi", Latvijas Atvērto datu portāls <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/covid-19>.

4.attēls. Covid-19 pandēmijas pirmajā vilnī saslimušo skaita 14 dienu kumulatīvais rādītājs uz 100 000 iedzīvotājiem un mirušo skaits pa dienām.

Covid-19 pandēmijas pirmais vilnis Latvijā nosacīti sākās 2020.gada 31.janvārī un ilga līdz 2020.gada 9.jūnijam, kad tika izbeigta 2020.gada 12.martā izsludinātā ārkārtējā situācija valstī.

2020.gada 30.janvārī PVO ģenerāldirektors izsludināja starptautisko ārkārtas situāciju saistībā ar Covid-19. Tajā brīdī ārpus Ķīnas bija reģistrēti 98 saslimšanas gadījumi 18 valstīs, ieskaitot 8 gadījumus, kad četrās valstīs (Vācija, Japāna, Vjetnama un ASV) bija notikusi vīrusa transmisija no cilvēka uz cilvēku.

Lai arī Latvijā vēl nebija neviena Covid-19 inficētā, jau 2020.gada 27.janvārī KVP sekretariāts rosināja sasaukt KVP sēdi, lai izskatītu Veselības ministrijas sagatavoto informāciju un uzklautu atbildīgo institūciju viedokļus par nepieciešamajiem preventīvajiem, gatavības un iespējamiem seku likvidēšanas pasākumiem.

2020.gada 4.februārī KVP sēdē pieņēma ziņāšanai Veselības ministrijas sniegto informāciju par esošo situāciju un atbildīgo institūciju gatavību, risku analīzi, paveikto un plānoto rīcību, ja reģionā un Latvijā

tiek identificēta koronavīrusa klātbūtne. Veselības ministrija informēja, ka atbilstoši PVO sniegtajām rekomendācijām, Slimību profilakses un kontroles centrs (turpmāk – SPKC) sadarbībā ar Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu (turpmāk – NMPD) un citām iesaistītajām institūcijām nodrošina aktīvu epidemioloģisko uzraudzību un gatavību sabiedrības veselības aizsardzības pasākumu īstenošanai – agrīnai ievesto gadījumu atklāšanai, izolēšanai, diagnostikai un pretepidēmijas pasākumu veikšanai infekcijas tālākas izplatīšanās ierobežošanai, t.sk. kontaktpersonu izsekošanai, pilnīgai datu apmaiņai ar PVO, Eiropas Slimību profilakses un kontroles centru un EK.

Atbilstoši PVO rekomendācijām atbildīgās institūcijas, izvērtējot epidemioloģisko situāciju un veicot risku analīzi, jau bija veikušas virkni pasākumu, piemēram, NMPD bija sagatavojis un izsūtījis informāciju un ieteikumus rīcībai Ārlietu ministrijas Konsulārajam departamentam, Latvijas Tūrisma Aģentu Asociācijai, Tūrisma Attīstības valsts aģentūrai, Valsts robežsardzei, nacionālajai lidsabiedrībai airBaltic un par sabiedrības veselības aizsardzības pasākumu pārvaldīšanu atbildīgajām kontaktpersonām Starptautiskajā lidostā “Rīga”, lidostā “Ventspils”, aviosabiedrībā “Liepāja”, Rīgas Brīvastā, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas ostā, Ventspils brīvostas pārvaldē, AS “Latvijas dzelzceļš”, Civilās aviācijas aģentūrā⁶¹.

2020.gada 4.februāra KVP sēdē tika nolemts, ka Veselības ministrijai kā atbildīgajai nozares ministrijai atbilstoši epidemioloģiskās situācijas attīstībai ir jāvada un jākoordinē preventīvo, gatavības, reaģēšanas, kā arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopums un jārīkojas saskaņā ar PVO rekomendācijām un Valsts katastrofu medicīnas plānu⁶². Vienlaikus tika nolemts, ka nepieciešamības gadījumā Veselības ministrijai jārosina sasaukt KVP ārkārtas sēdi, lai lemtu par nepieciešamību īstenot papildu pasākumus, kā arī papildu resursu piesaistīšanu⁶³.

Tobrīd jau bija sasaukta⁶⁴ arī Valsts operatīvās medicīniskās komisijas sēde, kurā tika uzklauti atbildīgo dienestu ziņojumi par gatavību koronavīrusa atklāšanai un ārstēšanai Latvijā, kā arī pieņemti lēmumi par to, ka, piemēram, SPKC veic pastāvīgu informācijas aktualizēšanu par koronavīrusu un sniedz rekomendācijas iedzīvotājiem un institūcijām par nepieciešamo rīcību sabiedrības veselības aizsardzībai un profilakses pasākumu īstenošanai (t.sk., citiem dienestiem, pašvaldībām, izglītības iestādēm, viesnīcām u.c.), savukārt NMPD iztulko PVO vadlīnijas un nosūta ģimenes ārstiem un ārstniecības iestādēm.

Līdz 2020.gada 12.martam, kad valstī izsludināja ārkārtējo situāciju, tika sasauktas vēl trīs KVP sēdes. 2020.gada 25.februārī Veselības ministrija informēja par aktuālo situāciju Eiropā ar koronavīrusa izplatību, Veselības ministrijai uzdeva turpināt īstenot 2020.gada 4.februāra KVP sēdē nolemto, kā arī atbalstīja papildu finansējuma piešķiršanu Veselības ministrijai, tajā skaitā, mākslīgās plaušu ventilācijas aparātūras iegādei un individuālo aizsardzības līdzekļu iegādei ārstniecības iestādēm⁶⁵.

2020.gada 2.martā KVP sēdē pirmo reizi uzdevumi tika doti ne tikai Veselības ministrijai, bet arī citām ministrijām. Cita starpā, lai nodrošinātu starpinstitūciju sadarbību un koordinētu rīcību, īstenojot epidemioloģiskās drošības pasākumu kopumu, Veselības ministrijai uzdeva rosināt starpinstitūciju ekspertu grupu veidošanu un noteikt tās uzdevumus⁶⁶.

2020.gada 12.martā, ņemot vērā PVO lēmumu par Covid-19 atzīšanu par pandēmiju, KVP lēma⁶⁷ pieprasīt MK izsludināt visā valsts teritorijā ārkārtējo situāciju. KVP lēma arī par pirmajiem būtiskajiem ierobežojumiem, piemēram, pārtraukt mācību procesa norisi klātienē visās izglītības iestādēs, pārtraukt visu kultūrizglītības un sporta profesionālās ievirzes un interešu izglītības programmu mācību procesu (treniņu, sacensību un mēģinājumu norisi), aizliegt visus publiskos pasākumus, sapulces, gājienus un piketus virs 200 cilvēkiem, atcelt vai pārcelt ceļojumus un darba braucienus uz Covid-19 skartajām valstīm un teritorijām u.c.

Ņemot vērā KVP lēmumus, 2020.gada 12.martā sanāca MK, izsludināja ārkārtējo situāciju un pieņēma KVP rosinātos ierobežojumus⁶⁸. Par atbildīgo institūciju darbību koordinācijai ārkārtējās situācijas laikā tika nozīmēta Veselības ministrija.

Jau no pandēmijas paša sākuma bija izveidojusies cieša sadarbība starp KVP sekretariātu, Veselības ministriju un veselības nozares ekspertiem. Sadarbības rezultātā tika sniegti priekšlikumi veiksmīgai krīzes pārvaldībai. Tāpat tika izstrādāta stratēģija rīcībai katram pandēmijas attīstības posmam, kā arī izstrādāti pamatprincipi un kritēriji, saskaņā ar kuriem pie konkrētas epidemioloģiskās situācijas sākt pakāpenisku ierobežojošo un aizliedzošo pasākumu atcelšanu⁶⁹.

Ņemot vērā krīzes apmērus un ietekmi uz sabiedrības dzīvi, Ministru prezidents 2020.gada 16.martā izveidoja⁷⁰ [Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu](#), kuras uzdevums bija nodrošināt MK 2020.gada 12.marta rīkojuma Nr.103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" izpildi un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju, nodrošinot visu nepieciešamo pasākumu kopumu, kas saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā.

Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai noteiktā kompetence pārklājās ar Veselības ministrijai MK rīkojumā par ārkārtas situācijas izsludināšanu⁷¹ noteikto kompetenci, kas paredzēja, ka Veselības ministrija ir atbildīgā institūcija darbību koordinācijai ārkārtējās situācijas laikā. Vienlaikus starp Veselības ministriju, kuras valsts sekretāre bija Starpinstitūciju koordinācijas grupas vadītāja vietniece, un Starpinstitūciju koordinācijas grupu bija pastāvīga sadarbība, izstrādājot pandēmijas ierobežošanas priekšlikumus, apspriežot tos ar nozaru ministrijām un iesaistītajām pusēm un sagatavojot jautājumus izlemšanai MK sēdēs.

Vienlaikus tika izveidota⁷² arī [Vadības grupa Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam](#), kuru vadīja finanšu ministrs un kuras uzdevums bija rast risinājumus, kas būtiski atvieglotu Covid-19 radītās īstermiņa ekonomiskās grūtības uzņēmējiem un darba ņēmējiem. Vadības grupā bija iekļauti trīs ministri (vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, satiksmes ministrs un zemkopības ministrs), kā arī pārstāvji no Latvijas Bankas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Pašvaldību savienības, Valsts ieņēmumu dienesta u.c.

Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa KVP un MK regulāri nodrošināja ar aktuālo operatīvo informāciju par Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā un sniedza priekšlikumus jautājumos, kuriem nepieciešams MK lēmums. To vadīja VUGD priekšnieka vietnieks un vadītāja vietnieki bija Veselības ministrijas valsts sekretāre un Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs. Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas sastāvā iekļāva visu ministriju valsts sekretārus, Ministru prezidenta padomnieku nacionālās drošības jautājumos, Valsts kancelejas direktoru, SPKC direktori, Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdētāju. Šajā Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā tika apspriesti un saskaņoti visi grozījumi MK 2020.gada 12.marta rīkojumā Nr.103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", paredzot ierobežojumus un prasības pandēmijas laikā, kas, pielāgojoties epidemioloģiskajai situācijai, tā darbības laikā tika grozīts 23 reizes.

Minēto darba grupu un sadarbības mehānismu izveidošana nodrošināja ātru nepieciešamā normatīvā regulējuma izstrādi un pieņemšanu.

Arī KVP sekretariāts kopā ar piesaistītajiem veselības nozares ekspertiem pastāvīgi informēja MK par esošo situāciju saistībā ar Covid-19 izplatību un iespējamajiem risinājumiem. MK 2020.gada 2.aprīļa sēdē tika skatīts informatīvais ziņojums "Informācija par turpmākajiem iespējamajiem epidemioloģiskās, sabiedrības drošības un veselības aizsardzības attīstības scenārijiem saistībā ar koronavīrusu Covid-19 Latvijā"⁷³, kurā bija analizētas Covid-19 apkarošanā iespējamās stratēģijas:

- **Covid-19 ierobežošanas (bloķēšanas) stratēģija**, kuras pamatā ir Covid-19 perēkļu likvidācija un infekcijas izplatīšanās novēršana maksimālā infekcijas gadījumu skaita agrīnas atklāšanas, ziņošanas, epidemioloģiskās izmeklēšanas, slimnieku un kontaktpersonu izolēšanas un pacientu ārstēšanas rezultātā (piemēram, Ķīnā īstenota stratēģija);
- **Covid-19 ietekmes mazināšanas stratēģija**, kuras pamatā ir smagu infekcijas gadījumu ārstēšana, nekonzentrējot resursus uz viegliem saslimšanas gadījumiem, un pretepidēmijas pasākumi Covid-19 perēkļos (piemēram, ASV, Lielbritānijā īstenota stratēģija).

Latvija jau kopš 2020.gada janvāra vidus (parādoties pirmajiem Covid-19 gadījumiem ārpus Ķīnas) uzsāka ierobežošanas stratēģijas īstenošanu, kuru atbalstīja arī PVO, proti, Latvija stingri pieturējās pie jaunu Covid-19 gadījumu atklāšanas un laboratoriskas apstiprināšanas, kontaktu meklēšanas un izolācijas koncepta, kombinējot to ar agrīniem pastiprinātiem sociālās distancēšanās pasākumiem⁷⁴.

2020.gada 28.aprīļa MK sēdē tika izskatīts KVP sekretariāta sadarbībā ar veselības nozares ekspertiem sagatavotais ziņojums “Informatīvais ziņojums par pamatprincipiem un kritērijiem, kuriem iestājoties, varētu lemt par Covid-19 izplatības ierobežošanai ieviesto pasākumu mazināšanu vai atcelšanu”⁷⁵. Cita starpā šajā ziņojumā bija sniegts vērtējums par to, ka salīdzinājumā ar citu valstu noteiktajiem aizliegumiem un ierobežojumiem, Latvijā noteikti ir ļoti mēreni, turklāt Latvijā noteiktajiem ierobežojumiem paralēli ir noteikti neskaitāmi izņēmumi. Ziņojumā arī atzīts, ka Latvija līdz šim ir samērā veiksmīgi spējusi reaģēt uz Covid-19 izplatīšanos, un viena no veiksmes atslēgām ir bijusi apsteidzoša rīcība, neļaujot infekcijai strauji izplatīties. Tika rosināts, ka šīs pieejas principi, zināšanas par Covid-19 izplatīšanās īpatnībām, un iegūtā pieredze būtu jāizmanto arī Covid-19 stabilizēšanās un mazināšanās posmā.

Pamatojoties uz ziņojumā⁷⁶ izteiktajiem priekšlikumiem, MK noteica būtiskus uzdevumus institūcijām, kas tika arī izpildīti, piemēram:

- Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai uzdeva līdz 2020.gada 14.maijam sagatavot priekšlikumus normatīvā regulējuma izstrādes tiesiskajam ietvaram un kārtībai attiecībā uz nepieciešamo ilgtermiņa ierobežojumu saglabāšanu un elastīgu kārtību epidemioloģiskās drošības un veselības nozares noturības nodrošināšanai, kā arī uzdeva līdz 2020.gada 12.maijam sagatavot un izvērtēt ar izsludināto ārkārtējo situāciju ieviesto ierobežojošo pasākumu detalizētu kopumu un sagatavot priekšlikumus un iespējamo laika grafiku to mazināšanai, pārveidošanai vai atcelšanai. Izpildot šo uzdevumu, MK 2020.gada 14.maija sēdes slēgtajā daļā tika iesniegts un skatīts Informatīvais ziņojums “Par tiesisko ietvaru pēc ārkārtējās situācijas atcelšanas, lai nodrošinātu nepieciešamo ilgtermiņa ierobežojumu saglabāšanu un elastīgu kārtību epidemioloģiskai drošībai un veselības nozares noturībai”;
- Veselības ministrijai un Valsts kancelejai uzdeva pēc nepieciešamības pasūtīt sistemātiskas sabiedriskās domas aptaujas un analītiskos pētījumus situācijas modelēšanai un prognozēšanai, kuru rezultātus varētu izmantot lēmumu sagatavošanā un pieņemšanā. Izpildot šo uzdevumu, piemēram, MK 2020.gada 17.novembra sēdē tika iesniegts Valsts kancelejas sagatavotais ziņojums “Iedzīvotāju uzvedības analīze un ar Covid-19 saistīto ierobežojumu efektivitāte”. Tāpat MK 2020.gada 15.decembra sēdē Valsts kanceleja iesniedza ziņojumu “Iedzīvotāju uzvedības analīze un ar Covid-19 saistīto ierobežojumu efektivitāte”;
- Veselības ministrijai sadarbībā ar Finanšu ministriju un Ekonomikas ministriju uzdeva līdz 2020.gada 1.septembrim sagatavot un iesniegt izskatīšanai MK priekšlikumus veselības nozares kapacitātes celšanai un noturības stiprināšanai, lai sagatavotos iespējamiem infekcijas atkārtotiem uzliesmojumiem, vienlaikus iekļaujoties ekonomikas sildīšanas konceptā. Uzdevums tika izpildīts

un 2020.gada 8.decembrī MK sēdes slēgtajā daļā tika skatīts informatīvais ziņojums “Veselības nozares kapacitātes celšana un noturības stiprināšana Covid-19 apstākļos Latvijā”.

Pandēmijas pirmā viļņa beigās ministrijas izstrādāja un MK un Saeima drīz pieņēma vairākus būtiskus normatīvos aktus par tiesisko regulējumu pēc ārkārtējās situācijas atcelšanas, kuru izstrādi bija rosinājuši Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa informatīvajā ziņojumā “Par tiesisko ietvaru pēc ārkārtējās situācijas atcelšanas, lai nodrošinātu nepieciešamo ilgtermiņa ierobežojumu saglabāšanu un elastīgu kārtību epidemioloģiskai drošībai un veselības nozares noturībai”⁷⁷.

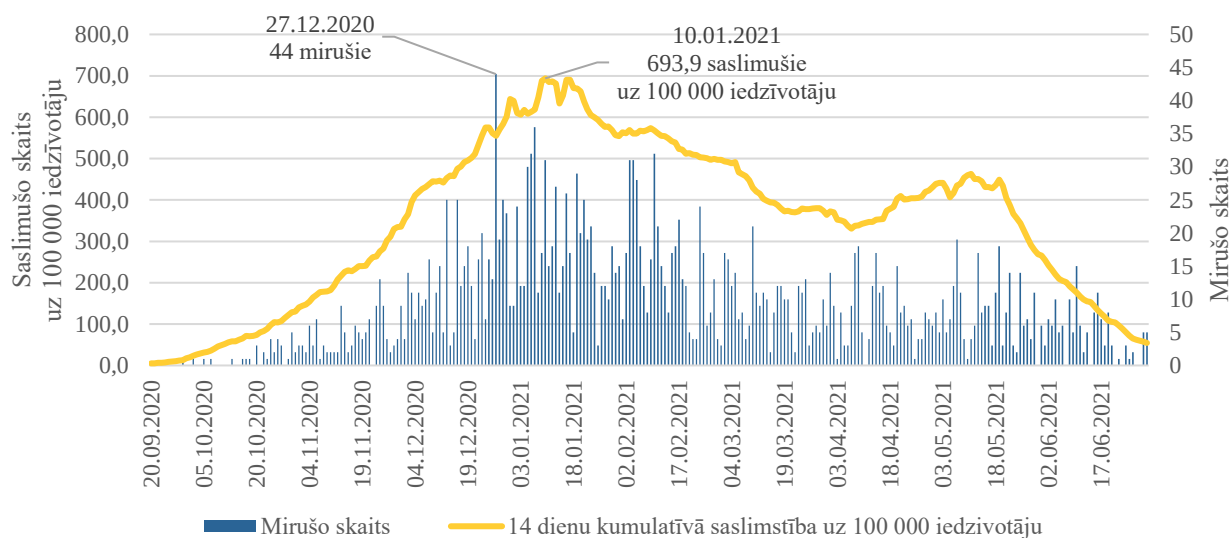
Ar 2020.gada 10.jūniju zaudēja spēku divi likumi, kas bija izstrādāti ar mērķi sniegt papildus noregulējumu Covid-19 ārkārtējās situācijas laikā – likums “Par valsts institūciju darbību ārkārtējās situācijas laikā saistībā ar Covid-19 izplatību” un likums “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”, kas paredzēja pasākumus Covid-19 pandēmijas seku pārvarēšanai, ietverot nodokļu, sociālās aizsardzības, atbalsta uzņēmējdarbībai, līdzekļu neparedzētiem gadījumiem palielināšanas u.c. nozarēm nepieciešamos jautājumus krīzes ātrai pārvarēšanai.

Šie likumi tika aizstāti ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu un Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumu, kurus Saeima pieņēma 2020.gada 5.jūnijā. Tie tika pieņemti, lai atjaunotu vispārējo tiesisko kārtību, paredzot atbilstošus piesardzības pasākumus, kas nodrošina ar sabiedrības drošības un veselības interesēm samērīgu privātpersonu tiesību un pienākumu apjomu un efektīvu valsts institūciju darbību saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatību valstī, kā arī noteiktu tiesisko regulējumu Covid-19 pandēmijas valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem pēc ārkārtējās situācijas beigām, kamēr vien būs nepieciešami īpaši pasākumi un atbalsta mehānisms Covid-19 apdraudējuma un tā seku novēršanai.

Papildus MK 2020.gada 9.jūnijā pieņēma noteikumus Nr.360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”, kas darbojās arī pārejos Covid-19 pandēmijas izplatības viļņos un starp tiem līdz 2021.gada 11.oktobrim, kad šie noteikumi tika aizstāti ar jauniem.

2020.gada 9.jūnijā tika atcelta ārkārtējā situācija valstī, bet augstāk minētajos normatīvajos aktos paredzētie piesardzības pasākumi un noteiktie epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai turpinājās.

Covid-19 pandēmijas otrais vilnis Latvijā

Avots: "COVID-19 izmeklējumi, apstiprinātie gadījumi un iznākumi", Latvijas atvērto datu portāls <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/covid-19>.

5.attēls. Covid-19 pandēmijas otrajā vilnī saslimušo skaita 14 dienu kumulatīvais rādītājs uz 100 000 iedzīvotājiem un mirušo skaits pa dienām.

Latvijā otrais Covid-19 pandēmijas vilnis sākās vēlāk kā vidēji Eiropā un nosacīti ilga no 2020.gada rudens līdz 2021.gada vasaras sākumam. Atšķirībā no pirmā pandēmijas viļņa, Latvijai neizdevās visu laiku noturēt Covid-19 gadījumu skaitu zemākās robežās kā vidēji Eiropā. Tomēr, neskatoties uz salīdzinoši grūti izsekojamiem lēmumiem un ierobežojumiem, arī otrajā vilnī Latvijā Covid-19 inficēšanās gadījumu skaits bija zemāks kā vairākās citās Eiropas valstīs ar salīdzinoši labi izstrādātu civilās aizsardzības sistēmu, kā, piemēram, Apvienotajā Karalistē.

Jau minēts, ka pēc pirmās ārkārtējās situācijas atcelšanas 2020.gada 9.jūnijā, sāka darboties speciāli Covid-19 pārvaldībai izstrādāta tiesiskā bāze, lai nodrošinātu nepieciešamo ilgtermiņa ierobežojumu saglabāšanu un elastīgu kārtību epidemioloģiskai drošībai un veselības nozares noturībai. Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā⁷⁸ noteikto MK tika piešķirtas tiesības noteikt dažādus pasākumus epidemioloģiskās drošības nolūkos Covid-19 infekcijas izplatīšanās vai izplatīšanās draudu gadījumā arī ārpus ārkārtējās situācijas, jo līdz ar ārkārtējās situācijas beigām nebija iespējams atcelt visus ierobežojumus, kas bija noteikti Covid-19 izplatības ierobežošanai. Turpinoties pandēmijai, personu tiesību īstenošanā varēja būt nepieciešams noteikt papildu kritērijus un ierobežojošus nosacījumus uz ilgāku laika periodu arī ārpus ārkārtējās situācijas, un šādus jautājumus saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi varētu izlemt tikai Saeima. Pieņemot minēto likumu, MK tika pilnvarots izlemt šos jautājumus epidemioloģiskās drošības nolūkos, un saskaņā ar likumu MK jāinformē Saeima par likumā paredzēto ierobežojumu noteikšanu, kuri skar personu tiesības un likumiskās intereses vai kuri var ietekmēt valsts ekonomiku.

Ņemot vērā straujo Covid-19 infekcijas izplatīšanos un pieaugošo veselības nozares pārslodzes risku, lai samazinātu atkārtotu Covid-19 infekcijas izplatību Latvijā līdz kontrolējamai robežai, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, MK ārkārtējo situāciju izsludināja 2020.gada 6.novembrī⁷⁹. Pirmā pandēmijas viļņa ārkārtējās situācijas izsludināšanas rīkojumā tikai Veselības ministrija bija noteikta kā atbildīgā institūcija par darbību koordinēšanu ārkārtējās situācijas

laikā, savukārt otrajā pandēmijas vilnī rīkojumā par ārkārtējās situācijas izsludināšanu bija noteikts, ka atbildīgās institūcijas darbību koordinācijai ārkārtējās situācijas laikā ir KVP un Veselības ministrija.

Tomēr, salīdzinot ar pirmo pandēmijas vilni, otrajā pandēmijas vilnī KVP loma drīzāk samazinājās, nevis palielinājās. Otrā pandēmijas viļņa laikā KVP uz atsevišķām sēdēm sanāca tikai divas reizes. Abas reizes pandēmijas viļņa sākumā 2020.gada rudenī – 13. un 20.oktobrī, kad uzklauzīja atbildīgo institūciju ziņojumus par aktuālo situāciju ar infekcijas izplatību valstī, situāciju ar individuālo aizsardzības līdzekļu rezervi, testēšanas organizēšanu u.c. jautājumiem. Šajās sēdēs KVP deva vairākus uzdevumus Veselības ministrijai un tās padotības iestādēm saistībā ar ģimenes ārstu nodrošināšanu ar individuālās aizsardzības līdzekļiem, Covid-19 testēšanas sistēmas algoritmu pilnveidošanu, SPKC kapacitātes palielināšanu u.c. Tika doti uzdevumi arī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai, piemēram, izstrādāt nepieciešamos normatīvo aktu grozījumus par konkrētu iedzīvotāju grupu nodrošināšanu ar valsts apmaksātām sejas maskām un to iepirkumu organizēšanu, kā arī izvērtēt Veselības ministrijas sagatavoto Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības stratēģiju.

Turpmāk ar pandēmijas pārvaldību saistīto jautājumu izskatīšana notika MK un KVP kopsēdēs, kas kopumā notika 22 reizes. Lai nodrošinātu ātrāku lēmumu pieņemšanu un informācijas apmaiņu, KVP sēdes tika integrētas MK sēdēs. Lielā mērā KVP sastāvs⁸⁰ atkārtoti MK sastāvu – to vada Ministru prezidents un tās locekļi ir visi ministri, izņemot labklājības ministru, izglītības un zinātnes ministru, kultūras ministru un zemkopības ministru. Ņemot vērā, ka Covid-19 pandēmija skar praktiski visas dzīves jomas, tās pārvaldīšanā bija būtiska ne tikai KVP sastāvā esošo ministru iesaiste, bet arī, piemēram, labklājības ministra iesaiste attiecībā uz Covid-19 izplatības mazināšanu sociālās aprūpes centros, izglītības un zinātnes ministra iesaiste Covid-19 mazināšanai izglītības iestādēs u.tml. Tādējādi, KVP darbu integrējot MK sēdēs, KVP kā politiskā darba formāts, kas krīzes situācijās paredzēts un nepieciešams rīcības koordinēšanai, informācijas apmaiņai, priekšlikumu apspriešanai un sagatavošanai, tika pārcelts uz lemtānu formātu valdības sēdēs.

Raksturojot, to kādu ietekmi uz pandēmijas pārvaldību radīja atteikšanās no krīzes vadības jautājumu izskatīšanas atsevišķās KVP sēdēs, veselības ministra padomnieks rīcībpolitikas jautājumos revīzijas ietvaros puda viedokli, ka KVP integrēšanas MK sēdēs rezultātā nebija vairs atsevišķa politiskā darba formāta, kurā politiskā līmenī izrunāt nepieciešamos risinājumus un izdiskutēt problēmjautājumus, pirms tiek veidoti un pieņemti gala lēmumi. Arī dažādu *ad hoc* politisko diskusiju veidošana (t.sk. “ministru seminārs”, problēmjautājumu izskatīšana Valdību veidojošo partiju Sadarbības sanāksmēs u.c.) norāda, ka šāds formāts pietrūka⁸¹.

Ja KVP ir būtiskākais politiskā līmeņa darba formāts krīzes vadības jautājumu izskatīšanai, informācijas apmaiņai un koordinācijai, tad būtu nepieciešams pastāvīgs KVP darbs visā krīzes laikā, nevis tikai tad, kad nepieciešams pieņemt lēmumus. Tādā veidā uzlabotos arī lēmumu pieņemšanas process, jo politiķi būtu pastāvīgi informēti par krīzes norisi, par krīzes novēršanas pasākumiem un to izpildi (neizpildi) dažādos resoros, varētu savlaicīgi, agrīnākā stadijā risināt starpnozaru konfliktus, apspriest darba materiālus u.c. Pie tam pastāvīgs darbs ar krīzes vadības jautājumiem regulārās KVP sēdēs sekmētu kopīgu krīzes risināšanas grupas identitāti valdības locekļu vidū, kā arī veicinātu valdības kopīgu atbildības uzņemšanos (“īpašumtiesības”/”ownership”) par pandēmijas pārvaldības problēmām un risinājumiem⁸².

Līdzīgi var uzskatīt, ka daļu no Valsts sekretāru sanāksmes uzdevumiem pārņēma Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa. Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa, kas bija izveidota pirmajā pandēmijas vilnī, beidza darboties 2020.gada 10.jūnijā līdz ar ārkārtējās situācijas beigām, bet no jauna tika izveidota laika posmā starp Covid-19 pirmo un otro vilni 2020.gada 10.jūlijā⁸³.

Salīdzinot ar iepriekšējo Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu, šai grupai bija nedaudz mainīts darbības mērķis – nodrošināt Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma darbību un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju valsts apdraudējuma novēršanai un pārvarēšanai pēc Covid-19 infekcijas izplatības radītās ārkārtējās situācijas atcelšanas, kā arī laikus reaģēt uz epidemioloģiskās situācijas izmaiņām, veicot visu nepieciešamo drošības, preventīvo, gatavības, reaģēšanas, kā arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopumu, kas saistīti ar Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā.

Arī otrajā pandēmijas vilnī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai noteiktā kompetence pārklājās ar Veselības ministrijai, kā arī ar KVP MK rīkojumā par ārkārtējās situācijas izsludināšanu⁸⁴ noteikto kompetenci darbību koordinācijā ārkārtējās situācijas laikā un KVP normatīvajos aktos noteikto kompetenci. Vienlaikus starp Veselības ministriju, kuras valsts sekretāre bija Starpinstitūciju koordinācijas grupas vadītāja vietniece un kuras pārstāvji aktīvi piedalījās grupas darbā, un Starpinstitūciju koordinācijas grupu bija pastāvīga sadarbība, izstrādājot pandēmijas ierobežošanas priekšlikumus, apspriežot tos ar nozaru ministrijām un iesaistītajām pusēm un sagatavojot jautājumus izlemšanai MK sēdēs.

Covid-19 pandēmijas otrajā vilnī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu vadīja Valsts kancelejas direktors un tās sastāvā, līdzīgi kā iepriekšējā pandēmijas vilnī, bija ministriju valsts sekretāri, Ministru prezidenta padomnieks nacionālās drošības jautājumos, SPKC direktore, iekšlietu dienestu vadītāji, Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdētājs u.c.

Tāpat kā pirmajā vilnī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai bija uzdevums regulāri nodrošināt MK ar aktuālo operatīvo informāciju par Covid-19 izplatības ierobežošanu Latvijā un, ja nepieciešams, sniegt priekšlikumus jautājumos, kuriem nepieciešams MK lēmums, tajā skaitā, saskaņot normatīvos aktus, kas nepieciešami valsts apdraudējuma novēršanai un pārvarēšanai⁸⁵. Grupa kļuva par būtisku formātu krīzes pārvaldības lēmumprojektu gatavošanai pirms tie nonāca MK sēdē, tajā tika skatīti visi strīdīgie jautājumi un dažādie priekšlikumi, ko iesniedza nozaru ministrijas.

Sākoties otrajam pandēmijas vilnim, ministrijas, pārstāvēt nozaru intereses, MK sniedza aizvien vairāk nesaskaņotus priekšlikumus, tāpēc Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa bija formāts, kurā panākt kompromisus par strīdīgajiem vai pat pretrunīgajiem priekšlikumiem. Saskaņā ar KVP sekretariāta vadītāja revīzijā sniegto informāciju Veselības ministrijai Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā zināmā mērā bija veto tiesības lēmumu pieņemšanā, proti, Veselības ministrijas viedoklis bija noteicošais. Savukārt saskaņā ar Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas vadītāja pausto jautājumu virzība varēja atšķirties atkarībā no izskatāmā jautājuma satura, piemēram, rosinātie priekšlikumi varēja netikt virzīti vai apstiprināti MK, ja par tiem nebija vienojusies Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa, un tie varēja arī tikt virzīti un atbalstīti MK neatkarīgi no Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā panāktajiem vai nepanāktajiem kompromisiem⁸⁶.

Starpinstitūciju koordinācijas grupas vadītājam nebija pilnvaru dot kādus saistošus norādījumus vai uzdevumus grupas dalībniekiem, par pandēmijas izplatības ierobežošanas priekšlikumiem varēja lemt tikai vienošanās ceļā, nebija paredzēti domstarpību risināšanas mehānismi un Starpinstitūciju koordinācijas grupas vadītājam arī nebija citu resursu, kā izvērtēt pandēmijas ierobežošanas priekšlikumus, kā vien grupas dalībnieki, kuri pārstāvēja dažādu nozaru intereses, un Veselības ministrijas pārstāvji, kuri sniedza priekšlikumus pandēmijas izplatības ierobežošanai un vērtēja citu ministriju sagatavotos priekšlikumus. Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas vadītājam bija jāspēj rast vienošanās, paturot prātā, vai izstrādātos priekšlikumus varētu atbalstīt MK.

Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa kļuva par būtiskāko formātu krīzes pārvaldības lēmumprojektu gatavošanai pirms to izskatīšanas MK sēdēs, ņemot vērā arī to, ka jau kopš 2019.gada

7.maija saskaņā ar Ministru prezidenta rezolūciju⁸⁷ vairs netika paredzētas un nenotika MK komitejas sēdes, kurās parasti izvērtēja jautājumus, kurus institūcijas nav pilnībā saskaņojušas un par kuriem nav panākta vienošanās Valsts sekretāru sanāksmē. Nesaskaņotie jautājumi pirms to izskatīšanas MK sēdēs tika skatīti arī Valdību veidojošo partiju Sadarbības sanāksmēs.

Tā kā Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas locekļi pārstāvēja dažādu nozaru intereses un Covid-19 pandēmijas laikā bija raksturīgi nepieturēties pie MK iepriekš pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz Covid-19 ierobežošanas stratēģijām un rīcības scenārijiem, grupas formāts ne vienmēr bija piemērots, lai izstrādātu un vienotos par priekšlikumiem, kas nodrošinātu infekcijas izplatības ierobežošanu un sekmīgu Covid-19 pandēmijas pārvaldīšanu.

Vienlaikus šī izveidotā priekšlikumu vērtēšanas kārtība neizslēdza to, ka ministrijas turpināja uz MK sēdēm papildus iesniegt vēl citus iepriekš nesaskaņotus priekšlikumus epidemioloģiskās drošības pasākumiem, tostarp to mīkstināšanai vai atcelšanai, līdz ar to bija grūti veidot kopēju pandēmijas pārvaldības politiku. PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas pārstāvis Valsts kontrolei revīzijas laikā sniedza viedokli, ka pandēmijas otrajā vilnī, salīdzinot ar pirmo vilni, sāka dominēt resoriskās intereses, kad katra nozare centās panākt, lai tai būtu pēc iespējas mazāk ierobežojumi⁸⁸.

Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas vadītājs Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdē atbildīgo institūciju sadarbību pandēmijas otrajā vilnī un krīzes pārvaldību raksturoja, kā ļoti sarežģītu, jo nebija vienota viedokļa valdības locekļu starpā un brīdī, kad parādījās vēl valdības un Saeimas pretnostatījums, pārvaldība kļuva ļoti sarežģīta un pretrunu plosīta. Atbilstoši Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas vadītāja paustajam krīzes pārvaldību sarežģīja tas, ka amatpersonas neturējās pie vienota kursa, kad bija panākta vienošanās vai līdz panāca citu vienošanos, bet notika pretējais – amatpersonas publiski komunicēja pretrunīgus vēstījumus, kas ļoti lielā mērā sāka iedragāt arī sabiedrības uzticību krīzes pārvaldībai Latvijā⁸⁹.

Covid-19 pandēmijas ierobežošanas un seku mazināšanas rīcības pandēmijas viļņu laikā no 2021.gada augusta līdz 2022.gada maijam novērtējuma Latvijā ziņojumā uzsvērts, ka viena no lielākajām problēmām Covid-19 krīzes pārvaldības procesā bija valdības regulāra atteikšanās no iepriekš pieņemto lēmumu izpildes, to attiecinot gan uz tā dēvēto “luksofora principu”, gan uz 2021.gada vasarā Ministru kabineta akceptēto rīcības scenāriju “ātri ciet, ātri vaļā”, un norādot, ka tā nav institucionāla pārvaldības problēma, bet lēmumu pieņemšanas un konsekventas izpildes problēma. Turklāt, neskaidrojot vai nepietiekami skaidrojot iepriekš pieņemto lēmumu un rīcības maiņu, sabiedrībā mazinājās uzticēšanās valdības pieņemtajiem lēmumiem un tam, ka valdība zina, ko dara⁹⁰.

MK un KVP kopsēdēs arī tika skatīti ziņojumi par sabiedrības attieksmi un rīcību Covid-19 apstākļos, kas deva ieskatu respondentu vērtējumā par noteiktajiem epidemioloģiskajiem ierobežojumiem un to piemērotību, kā arī tika vērtēti, lemjot par ierobežojumu mīkstināšanu vai atcelšanu.

Ņemot vērā to, cik sarežģīti bija vienoties par ierobežojumu noteikšanu pandēmijas izplatības ierobežošanai, ar piesardzību tika vērtētas ierobežojumu pakāpeniskas atcelšanas iespējas, epidemioloģiskajai situācijai uzlabojoties, jo epidemioloģiskās situācijas atkārtotas pasliktināšanās gadījumā varētu būt apgrūtinātas iespējas savlaicīgi vienoties par ierobežojumu atjaunošanu.

Revīzijā konstatētais attiecībā uz to, kā tika gatavoti un iesniegti vērtēšanai iespējamie rīcības scenāriji un valdības turpmākās iespējamās rīcības stratēģijas, norāda uz lielu fragmentāciju stratēģiju, rīcības scenāriju un priekšlikumu izstrādē un neskaidrību par iesaistīto pušu atbildību sadalījumu, kā arī rada jautājumus par to, vai dažādo dokumentu izstrādē ieguldīto resursu un zināšanu konsolidācija nebūtu sekmējusi savlaicīgāku un no epidemioloģiskās drošības, dažādu nozaru un sabiedrības vajadzību

skatpunktiem izvērtētu un pamatotu lēmumu pieņemšanu, kuri tiktu pildīti un izmantoti turpmākā lēmumu pieņemšanā, iekams nebūtu pamatoti iemesli to pārskatīšanai:

- vairākas apstiprinātās Covid-19 infekcijas pārvaldības stratēģijas, kas paredzēja epidemioloģiskās drošības kritērijus un ierobežojumu apjomu atkarībā no Covid-19 izplatības riska pakāpes, iesniedza Veselības ministrija. Tās tika skatītas MK sēdēs 2020.gada 27.oktobrī, 2021.gada 4.februārī un 2021.gada 18.martā;
- vienlaikus 2021.gada 9.marta MK un KVP kopsēdē tika izskatīts Starpinstitūciju koordinācijas grupas sagatavotais ziņojums par scenārijiem turpmākai rīcībai, kurš arī paredzēja četrus epidemioloģisko scenāriju variantus;
- 2021.gada 24. un 26.marta MK sēdē tika izskatīts gan KVP sekretariāta izstrādātais “Drošības pasākumu kopums ārkārtējās situācijas ietvaros “D+ koncepts”, kura mērķis bija novērst vai strauji mazināt Covid-19 infekcijas izplatīšanos sabiedrībā, gan arī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas sagatavotie “Priekšlikumi Covid-19 izplatību ierobežojošo pasākumu pārskatīšanai”, kas pretēji KVP sekretariāta ierosinājumam paredzēja, nevis pastiprināt epidemioloģiskās drošības pasākumus, bet gan pakāpenisku izeju no Covid–19 ierobežojumiem.

Otrā pandēmijas viļņa sākumā 2020.gada 27.oktobrī tika atjaunota⁹¹ arī Vadības grupas Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam darbība finanšu ministra vadībā, kuras uzdevums bija rast risinājumus, kas būtiski atvieglotu Covid-19 pandēmijas radītās īstermiņa ekonomiskās grūtības uzņēmējiem un darba ņēmējiem. Vienlaikus turpinājās Covid-19 krīzes institucionālās pārvaldības piemērotākā modeļa meklējumi un tika izveidotas jaunas grupas (skatīt 4.tabulu).

4.tabula

Covid-19 pandēmijas pārvaldībā un krīzes vadībā iesaistīto institūciju kompetences sadalījums

Institūcija, amatpersona	Kompetence
Ministru prezidents	Uzrauga civilās aizsardzības sistēmas darbību un tās uzdevumu izpildi, vada Krīzes vadības padomi ⁹² .
KVP	Koordinējošā institūcija, kuras darbības mērķis ir nodrošināt valsts un pašvaldību saskaņotu rīcību, veicot valsts apdraudējuma preventīvos un pārvarēšanas pasākumus, kā arī tā radīto seku likvidēšanas pasākumus ⁹³ . Saskaņā ar MK rīkojumiem par ārkārtējo situāciju izsludināšanu otrajā un trešajā pandēmijas vilnī atbildīgā institūcija darbību koordinācijai ārkārtējās situācijas laikā ⁹⁴ .
KVP sekretariāts	Nodrošina KVP darbu un atbildīgo institūciju mērķtiecīgu un pastāvīgu sadarbību un atbalsta sniegšanu Krīzes vadības padomei savas kompetences jautājumos, tostarp – priekšlikumu sagatavošana par krīzes vadības attīstību, valsts apdraudējuma novēršanas koordinēšana, operatīvā plānošana un tās izpildes analīze ⁹⁵ .
Veselības ministrija	Atbildīgā institūcija par katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu - preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu veikšana un iesaistīto institūciju rīcības saskaņošana, veicot šos pasākumus ⁹⁶ . Saskaņā ar MK rīkojumiem par ārkārtējo situāciju izsludināšanu pirmajā, otrajā un trešajā pandēmijas vilnī atbildīgā institūcija darbību koordinācijai ārkārtējās situācijas laikā ⁹⁷ .
Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupa	Atbildīga par MK rīkojumu par ārkārtējo situāciju izsludināšanu izpildi un iesaistīto institūciju savstarpēju darbības koordināciju, nodrošinot visu nepieciešamo drošības, preventīvo, gatavības, reaģēšanas, kā arī iespējamo seku likvidēšanas pasākumu kopumu ⁹⁸ . Izveidota pēc Krīzes vadības padomes sekretariāta ierosinājuma ar Ministru prezidenta rīkojumiem un darbojās visos pandēmijas vilņos.
Vadības grupa Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam	Uzdevums rast risinājumus, kas būtiski atvieglotu Covid-19 pandēmijas radītās īstermiņa ekonomiskās grūtības uzņēmējiem un darba ņēmējiem. Pirmajā pandēmijas vilnī izveidota ar Ministru prezidenta rīkojumu un darbība atjaunota ar MK lēmumu otrajā pandēmijas vilnī ⁹⁹ .
Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupa	Izveidota un darbojās galvenokārt pandēmijas otrajā vilnī, pamatojoties uz Ministru kabineta sēdē lemtu ¹⁰⁰ . Netika izveidota ar rīkojumu vai citu normatīvu aktu un kompetence precīzi netika definēta. Bija iecerēta kā pārresoriska krīzes vadības struktūra, iesaistot sociālos partnerus un pilsonisko sadarbību lēmumu pieņemšanā Covid-19 izplatības samazināšanai un Latvijas sadzīvošanai ar Covid-19 ilgtermiņā ¹⁰¹ .
Akadēmiskās vides ekspertu grupa	Pēc Pārresoru koordinācijas centra ieteikuma izveidota pandēmijas otrajā vilnī un darbību apturēja pandēmijas trešajā vilnī. Netika izveidota ar rīkojumu vai citu normatīvu aktu un kompetence nebija precīzi definēta. Darbības mērķis bija novērtēt iespējamās turpmākās rīcības scenārijus Covid-19 izraisītās krīzes pārvaldībā ¹⁰² . Darbojās uz brīvprātīgas un neatalgotas līdzdalības principa un sniedza atbalstu lēmumu sagatavošanas un pieņemšanas procesā.

MK 2021.gada 9.februāra sēdē, kurā tika vērtēts nepieciešamo pasākumu kopums infekcijas izplatības pārvaldīšanai 2021.gadā, lēma izveidot jaunu vadības grupu – Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupu¹⁰³. Šīs vadības grupas kompetence precīzi netika definēta un tā netika izveidota ar rīkojumu vai citu normatīvu aktu, tās mērķis bija iesaistīt valdības sociālos partnerus un pilsonisko sadarbību lēmumu pieņemšanā Covid-19 izplatības samazināšanai un Latvijas sadzīvošanai ar Covid-19 ilgtermiņā¹⁰⁴.

Darba grupu vadīja Ministru prezidents un tās sastāvā ietilpa veselības ministrs, finanšu ministrs, tieslietu ministrs, iekšlietu ministrs, ekonomikas ministrs, kultūras ministrs, kā arī pārstāvji no Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Pašvaldību savienības, Valsts prezidenta kancelejas, Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas, Saeimas Budžeta komisijas, Valsts kancelejas, KVP sekretariāta, Latvijas Zinātņu akadēmijas, Latvijas Jauno zinātnieku apvienības, Nevalstisko organizāciju un MK sadarbības memoranda padomes.

Pirmoreiz Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupu sasauca 2021.gada 10.februārī, kopumā tā sanāca 8 reizes, pēdējo reizi 2021.gada 2.septembrī, jo Covid-19 pandēmijas trešajā vilnī diskusijas ar nevalstiskajām organizācijām un sociālajiem partneriem notika Starp institūciju darbības koordinācijas grupā.

Otrā pandēmijas vilņa otrajā pusē 2021.gada martā pēc PKC ieteikuma tika izveidota **PKC koordinētā neatkarīgu akadēmiskās vides ekspertu grupa**, kuras mērķis bija novērtēt iespējamās turpmākās rīcības scenārijus Covid-19 izraisītās krīzes pārvaldībā¹⁰⁵. Grupa darbojās uz brīvprātīgas un neatalgotas līdzdalības principa un tai bija jāsniedz atbalsts MK lēmumu pieņemšanas procesā, izvērtējot ar Covid-19 pandēmijas izplatības ierobežošanu saistītos topošos lēmumus un rīcības scenārijus.

Saskaņā ar PKC vadītāja vietnieka Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdē sniegto informāciju ekspertu grupā bija piesaistīti akadēmiskie eksperti no veselības aprūpes, epidemioloģijas, ekonomikas, socioloģijas, politikas zinātnes, sociālās antropoloģijas, komunikācijas zinātnes un psiholoģijas jomām un eksperti bija sadalīti četrās apakšgrupās, lai vērtētu Covid-19 pārvaldības risinājumu un ierobežojumu ietekmi uz tautsaimniecību, sabiedrību, Covid-19 izplatību un vērtētu arī sabiedrības attieksmi pret valdības rīcību un situāciju valstī kopumā¹⁰⁶. Saskaņā ar amatpersonas pausto, bija nepieciešams izveidot mehānismu, kas ļautu veidot zināšanās un izpētē balstītu rīcībpolitiku, lai mazinātu iespēju, ka ministri pieņem lēmumus, balstoties savos un apkārt esošo cilvēku grupu pieņēmumos un uzskatos¹⁰⁷.

Sākotnēji bija paredzēts, ka ekspertu grupa no valdības saņem konkrētus jautājumus, kuri tai nav skaidri (piemēram, kāda ir veikalu aizvēršanas ietekme uz saskarības līmeni), un eksperti, balstoties uz savām zināšanām un pieejamo informāciju, sagatavo viedokli valdībai lēmumu pieņemšanai. Sadarbība izvērtās atšķirīga no sākotnējās ieceres, jo ekspertu grupa saņēma jau ļoti sagatavotus risinājumus scenāriju formā, kam bija jānodrošina komplekss vērtējums par to iespējamo ietekmi¹⁰⁸. Saskaņā ar PKC vadītāja vietnieka pausto otrā pandēmijas vilņa laikā lielā mērā Starp institūciju vadības koordinācijas grupa un daļēji arī valdība ieklausījās ekspertu viedoklī un ņēma to vērā¹⁰⁹.

Kā norādīts OECD pētījumā¹¹⁰, krīzes laikā uzticama datu analīze un zinātnes atziņas balstītās zināšanas ir būtiskas, lai palīdzētu pieņemt informētus lēmumus gan attiecībā uz tūlītējiem lēmumiem, gan lai atbalstītu krīzes turpmākās attīstības scenāriju modelēšanu un plānotu iespējamo rīcību ilgākā termiņā. Ņemot vērā liela mēroga krīžu straujo un nelineāro attīstību, datu iegūšana, to analīze un interpretācija var sniegt būtisku pienesumu, skaidrojot krīzes attīstību un ietekmējot reaģēšanas pasākumus. Tādējādi valstīm, kurām krīzes pārvaldības mehānismos nav institucionāli paredzēta zinātniskas ekspertīzes un ekspertu iesaiste, tiek rekomendēts izveidot šādus mehānismus, lai lēmumu pieņēmējiem krīzes situācijās būtu pieejams konsultatīvs, zinātnē balstīts atbalsts no dažādu zinātnes nozaru skatupunktiem, un šādi atbalsta mehānismi nebūtu jāveido krīzes laikā. Lai zinātnes atziņas balstītās zināšanas un padomi būtu noderīgi lēmumu pieņēmējiem, būtiska ir efektīvas saiknes izveidošana starp zinātnē balstīto konsultatīvo atbalstu un krīzes pārvaldības mehānismiem.

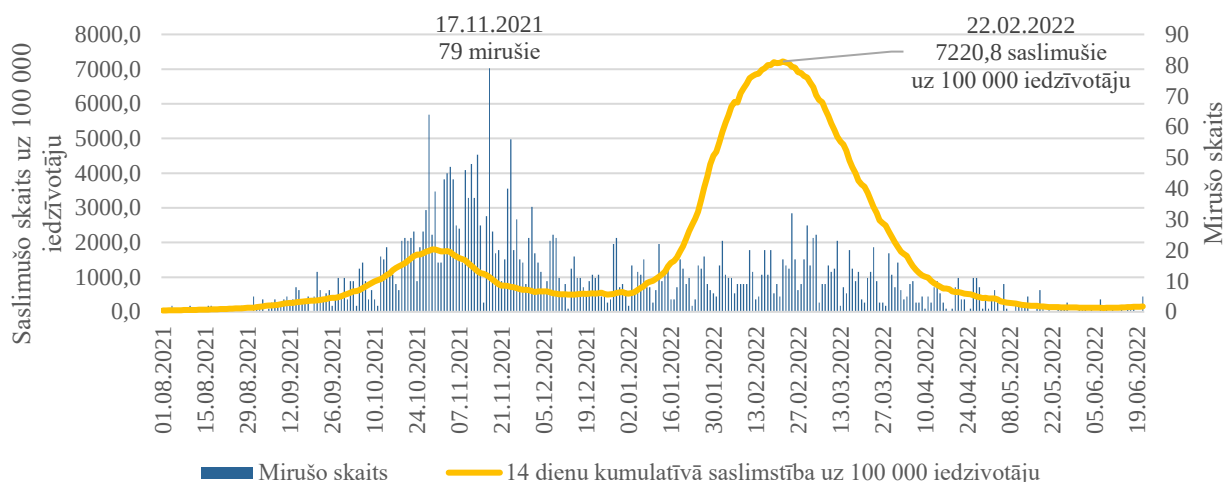
Krīzes pārvaldīšanā ir nozīmīga kā horizontālā, tā arī vertikālā institūciju koordinācija, iesaistot visus pārvaldes līmeņus, kuri var sniegt pienesumu sekmīgā krīzes vadībā¹¹¹. Lai arī Latvijas Pašvaldību savienība piedalījās Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā, Vadības grupā Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam, kā arī Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupā, vairākas revīzijas ietvaros intervētās pašvaldības puda viedokli, ka pašvaldību iesaiste un loma pandēmijas pārvaldīšanā varēja būt lielāka un ka pandēmijas sākumposmā pašvaldības vispār nebija iesaistītas pandēmijas pārvaldīšanā¹¹². Tikai otrā pandēmijas viļņa otrajā pusē 2021.gada marta beigās tika noteikts, ka pašvaldības sadarbībā ar Veselības ministriju un Nacionālo veselības dienestu izplata aktuālo informāciju par vakcināciju, veicina iedzīvotāju vēlmi vakcinēties, piedalās vakcinācijas procesa organizēšanā savā administratīvajā teritorijā, kā arī piedalās vakcinācijai paredzētu kompleksu izveidē un darbības nodrošināšanā¹¹³, un turpmākā pandēmijas pārvaldīšanā pakāpeniski tika paredzēta lielāka pašvaldību iesaiste.

Vairākas pašvaldības arī puda viedokli, ka pašvaldību loma Covid-19 pandēmijas pārvaldībā bija neskaidra un nepārdomāta, jo tika noteikti vienādi ierobežojumi un pasākumi, nevērtējot situāciju uz vietām un atšķirības pašvaldībās, kā arī netika izmantoti pašvaldību resursi¹¹⁴. Vienlaikus gan pirmās Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas vadītājs, gan arī atjaunotās Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas vadītājs Valsts kontrolei revīzijā sniedza viedokli, ka, it īpaši pandēmijas sākumposmā, mēģinājumi iesaistīt pašvaldības pandēmijas pārvaldībā nebija sekmīgi, jo pašvaldības uzsvēra nepieciešamo resursu trūkumu, un sadarbība ar pašvaldībām pandēmijas laikā lielākoties bija atkarīga no konkrētās pašvaldības vēlmes konstruktīvi iesaistīties pandēmijas pārvaldības jautājumu risināšanā.

Pandēmijas otrajā vilnī pirmo reizi kopš pandēmijas sākuma bija vērojamas atšķirības Saeimas un MK nostājā par nepieciešamajiem ierobežojumiem. Saeima 2021.gada 29.aprīlī pretēji MK lemtajam galīgajā lasījumā pieņēma grozījumus Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā, kas no 2021.gada 7.maija sabiedriskās ēdināšanas pakalpojuma sniedzējiem atļāva, ievērojot MK noteiktās epidemioloģiskās drošības prasības sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumiem, sniegt sabiedriskās ēdināšanas pakalpojumus ārtelpās (āra terasēs). Vienlaikus MK tika atļauts pieņemt lēmumu apturēt minēto pakalpojumu sniegšanu, ja pasliktinās epidemioloģiskā situācija. Saeima šādus grozījumus pieņēma, neņemot vērā MK iepriekš lemto par ierobežojumu nepārskatīšanu līdz 2021.gada 11.maijam.

Novērtējums par Veselības ministrijas īstenotajiem pasākumiem laikposmā no 2021.gada 1.janvāra līdz 31.augustam vakcinācijas pret Covid-19 organizēšanai, lai visiem iedzīvotājiem būtu nodrošināta iespēja vakcinēties pret Covid-19, sniegts Valsts kontroles starpziņojumā "[Vai Veselības ministrijas īstenotā vakcinācija pret Covid-19 bija pietiekami mērķtiecīga?](#)".

Covid-19 pandēmijas trešais vilnis Latvijā

Avots: "COVID-19 izmeklējumi, apstiprinātie gadījumi un iznākumi", Latvijas Atvērto datu portāls <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/covid-19>.

6.attēls. Covid-19 pandēmijas trešajā vilnī saslimušo skaita 14 dienu kumulatīvais rādītājs uz 100 000 iedzīvotājiem un mirušo skaits pa dienām.

Covid-19 pandēmijas trešais vilnis Latvijā nosacīti sākās 2021.gada rudenī un ilga līdz 2022.gada pavasarim, un atšķīrībā no pirmajiem diviem Covid-19 pandēmijas viļņiem, īpaši pirmā viļņa, bija gaidāms un paredzams. 2021.gada 23.jūnijā publicētais Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra veiktais Covid-19 jauno celmu izplatības riska novērtējums¹¹⁵ brīdināja, ka Eiropas valstīs izplatās vīrusa Delta celms un tas ir par 40-60 % infekciozāks nekā iepriekš izplatītais Alfa. Arī SPKC pārstāvji un veselības ministrs jau 2021.gada 29.jūnija MK sēdē brīdināja par bīstamo vīrusa Delta varianta izplatību un iespējamo straujo saslimstības pieaugumu vēlākais pēc pāris mēnešiem.

Iepriekšējos Covid-19 pandēmijas viļņos, jo īpaši pirmajā vilnī, Latvijai izdevās Covid-19 inficēšanās gadījumu skaitu noturēt zemākās robežās nekā vidēji citām ES valstīm, bet trešajā vilnī Latvijā saslimstība bija starp augstākajām Eiropā un arī kādu brīdi pasaulē.

Lai arī starp pandēmijas otro un trešo vilni valdības 2021.gada 6.jūlija sēdē bija pieņemts zināšanai informatīvais ziņojums "Par Latvijas Covid-19 stratēģiju 2021.gada rudenim", kas piedāvāja 2021.gada rudenī veidot citu pieeju epidemioloģiskajam regulējumam – "ātri ciet, ātri vaļā", t. i. savlaicīgi ieviest visaptverošus, vienkāršus, visās nozarēs vienlīdzīgus drošības pasākumus, apsteidzoši pārtraucot saslimšanas pieaugumu; sagaidot saslimšanas kritumu, tāpat visaptveroši atcelt ierobežojumus, ļaujot sabiedrībai funkcionēt minimālu ierobežojumu režīmā, tas netika īstenots. Stratēģija paredzēja, ka ļoti augsts Covid-19 izplatības risks iestājas, kad ir pārsniegti 200 gadījumi (14 dienu kumulatīvais Covid-19 gadījumu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem), un, sasniedzot šo augsto riska līmeni, ir jāievieš pasākumi straujai un plašai sabiedrības mobilitātes mazināšanai. Taču, saslimstībai pieaugot, valdība šo stratēģiju neīstenoja un atsākās diskusijas par piemērotiem un nepieciešamiem ierobežojumiem infekcijas turpmākas izplatības ierobežošanai.

Covid-19 pandēmijas pārvaldībai trešajā vilnī jaunas darba grupas netika veidotas, bet laikā starp otro un trešo vilni un trešā viļņa sākumā pēc Ministru prezidenta biroja iniciatīvas ārpus MK sēdēm bija ieviests jauns politiskā līmeņa darba formāts – neformālais "ministru seminārs".

Pirmais seminārs notika vasarā starp otro un trešo pandēmijas vilni (2021.gada 29.jūnijā), lai izstrādātu scenārijus rīcībai vasarā un gatavībai rudenī. Šajā seminārā PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas pārstāvis prezentācijā uzsvēra, ka vakcinācijas pret Covid-19 temps ir nepietiekams, turpina samazināties un vasaras laikā būtu jācenšas sasniegt maksimāla vakcinācijas aptvere, jo īpaši 50+ vecuma grupā, 12 – 18 gadu vecuma grupā, jānosaka vakcinācijas pienākums noteiktām amatu grupām un profesijām, kā arī jāveic virkne citu pasākumu. Eksperti ieteica izstrādāt konkrētu rīcības plānu. Lai arī ministri piekrita akadēmiskās vides ekspertu grupas rekomendācijām, tomēr akadēmiskās vides ekspertu grupas ieskatā¹¹⁶ lēmumi par tālākās rīcības plānu izstrādi netika pieņemti, izņemot to ka MK 2021.gada 7.jūlija sēdē apstiprināja Veselības ministrijas sagatavoto Vakcinācijas aptveres palielināšanas plānu¹¹⁷, kā arī vasarā veica ieguldījumus veselības aprūpes kapacitātes stiprināšanā. Plāns paredzēja, piemēram, tādus pasākumus kā iedzīvotāju apzvanīšanas paplašināšana un ģimenes ārstu iesaistīšana pacientu uzrunāšanā (izpildes termiņš 2021.gada 20.jūlijs), pakāpeniska pāreja uz ģimenes ārstu obligātu iesaisti vakcinēšanas procesā (izpildes termiņš 2021.gada 1.septembris), izbraukuma vakcinācijas intensitātes palielināšana iedzīvotāju pulcēšanās vietās, pasākumos, darba vietās (izpildes termiņš 2021.gada jūlijs – novembris).

2021.gada 14.septembrī, kad jau bija sācies saslimstības līmeņa pieaugums, pēc PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas iniciatīvas tika organizēts otrs neformālais “ministru seminārs”. Tā faktiski bija pirmā reize, kad tika izteikti piedāvājumi tālākās rīcības plānam ar konkrētiem rīcības variantiem pandēmijas trešajam vilnim Latvijā. Seminārā tika uzklausītas trīs prezentācijas – veselības ministra padomnieka rīcībpolitikas jautājumos, KVP sekretariāta un PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas prezentācija. Šajā seminārā tika panākta vienošanās par veselības ministra padomnieka rīcībpolitikas jautājumos prezentēto Veselības ministrijas speciālistu izstrādāto scenāriju, kas bija vismērenākais un vērsts uz plašu iedzīvotāju testēšanu, lai nebūtu jāierobežo iedzīvotāju mobilitāte un dažādi pakalpojumi. Veselības ministra padomnieka rīcībpolitikas jautājumos piedāvātais scenārijs vēlāk tika iestrādāts MK 2021.gada 28.septembra noteikumos par epidemioloģiskās drošības pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanai¹¹⁸. Taču arī šo noteikumu izstrāde un pieņemšana kavējās dēļ domstarpībām par ierobežojumiem ar Ekonomikas ministriju.

Covid-19 pandēmijas trešajam vilnim kopumā ir raksturīga plaissas izveidošanās starp ekspertiem, akadēmiskās vides pārstāvjiem, KVP sekretariātu, mediķu organizācijām no vienas puses un valdību un ierēdniecību no otras puses. Otrā pandēmijas viļņa laikā izveidotā PKC koordinētā akadēmiskās vides ekspertu grupa aktīvi darbojās vasarā starp Covid-19 otro un trešo vilni un trešā viļņa sākumā, kad politiķi vēl nebija gatavi pieņemt izšķirīgus lēmumus. Abos minētajos semināros eksperti brīdināja ministrus par to, ka vakcinācijas plāni nepildās, netiks sasniegta plānotā vakcinācijas aptvere un rudenī būs liels inficēto skaita pieaugums, tādēļ nepieciešams skaidrs tālākās rīcības plāns.

Kad, reaģējot uz Covid-19 infekcijas augošo izplatību, 2021.gada 28.septembrī tika pieņemti minētie MK noteikumi par epidemioloģiskās drošības pasākumiem Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai, PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupa jau sākotnēji norādīja, ka šāds risinājums nebūs veiksmīgs un nelīdzēs pandēmijas ierobežošanā un saslimstības rādītāji turpinās pieaugt. Tāpat ekspertu grupa puda neizpratni, kādēļ jaunos ierobežojumus neievieš uzreiz, bet tikai pēc 2 nedēļām, tas ir, no 2021.gada 11.oktobra.

Pēc būtības jaunais regulējums papildus esošajiem ierobežojumiem paredzēja, ka no 2021.gada 11.oktobra pasākumi un pakalpojumi iekšējās būs jāorganizē vismaz daļēji drošajā jeb “dzeltenajā” vidē (ja gan darbinieki, gan klienti ir vakcināti pret Covid-19, pārslimojuši to vai var uzrādīt negatīvu Covid-19 testu). Arī pirms šo noteikumu pieņemšanas daļa no pakalpojumu sniedzējiem jau tāpat darbojās “dzeltenajā” vidē, bet ar regulējuma ieviešanu bija paredzēts šo vidi attiecināt uz visām jomām, piemēram,

ēdināšanu, kultūras un izklaides pasākumiem, izstādēm, izmitināšanu, skaistumkopšanas un labsajūtas pakalpojumiem, muzejiem, bibliotēkām, sporta un amatieru aktivitātēm, izglītības pakalpojumiem u.c. MK noteikumi papildus paredzēja, ka nedrošajā jeb “sarkanajā” vidē ir pieļaujams sniegt tikai pamata pakalpojumus, piemēram, sabiedriskais transports, pasta pakalpojumi, reliģiskās norises, kā arī pamata tiesības – privāta pulcēšanās, dalība miermīlīgos piketos u.c. Tāpat jaunums bija vakcinācijas pienākums veselības, sociālās aprūpes un izglītības jomā nodarbinātajiem, kā arī papildus tam bija paredzēts, ka arī darba devējs var noteikt darbiniekam vakcinācijas pienākumu pēc rūpīga risku izvērtējuma un pamatojuma, ja darbinieks ir tiešā, tuvā saskarē ar klientiem vai lielu skaitu cilvēku vai ir ilgstoši tuvā saskarē ar citiem darbiniekiem, vai veic kritiski svarīgus pienākumus uzņēmuma, iestādes darbības nepārtrauktībai.

2021.gada 1.oktobrī, kad Covid-19 inficēto jauno saslimšanas gadījumu skaits dienā jau pārsniedza 400 uz 100 000 iedzīvotājiem un saslimstība bija kļuvusi nekontrolējama, akadēmiskās vides ekspertu grupa izplatīja publisku paziņojumu¹¹⁹, mudinot valdību beidzot pieņemt atbilstošus epidemioloģiskās drošības pasākumus un ierobežojumus. Paziņojumā akadēmiskās vides grupas eksperti norādīja, ka esošie ierobežojumi nav pietiekami saslimstības straujā pieauguma apturēšanai, un šāds nekontrolēts saslimstības pieaugums radīs neizturamu slodzi valsts veselības aprūpes sistēmai, nodarīs būtisku kaitējumu tautsaimniecībai liela skaita darba ņēmēju pārejošas darba nespējas dēļ, gan arī negatīvi ietekmēs sabiedrības psihoemocionālo stāvokli un uzticēšanos valdībai. Akadēmiskās vides ekspertu grupa aicināja MK iespējami īsā laikā sagatavot Covid-19 izplatību ierobežojošu stingru pasākumu kopumu un norādīja, ka vairs nav iespējams gaidīt līdz 2021.gada 11.oktobrim.

Apzinoties situācijas nopietnību, Ministru prezidents pirmo reizi pandēmijas trešā viļņa laikā KVP sēdi sasauc 2021.gada 5.oktobrī¹²⁰. KVP sēdē tika uzklauts KVP sekretariāta un piesaistīto veselības nozares ekspertu piedāvātais rīcības scenārijs, kas paredzēja, jau sākot no 8.oktobra, stingru ierobežojumu noteikšanu uz trijām nedēļām visiem valsts iedzīvotājiem, lai īstermiņā ierobežotu kontaktu biežumu un kontrolētu vīrusa izplatību sabiedrībā, novērstu sagaidāmo slimnīcu pārslogu un nāves gadījumu skaita turpmāku pieaugumu. Šo scenāriju ar nelieliem papildinājumiem atbalstīja arī PKC koordinētā akadēmiskās vides ekspertu grupa, un tas paredzēja, piemēram:

- atcelt un aizliegt klātienē visus publiskos pasākumus, izņemot ārtelpās, sapulces, gājienus un piketus līdz 20 personām;
- aizliegt klātienē saimnieciskos pakalpojumus, kas saistīti ar izklaidi un labsajūtu;
- noteikt, ka mazumtirdzniecības pakalpojumus klātienē sniedz tikai pirmās nepieciešamības preču veikali;
- pārtraukt mācību procesa norisi klātienē visās izglītības iestādēs un nodrošināt mācības attālināti, izņemot pirmsskolas izglītības programmas apguvi, vispārējās izglītības programmas apguvi no 1. līdz 4.klasei;
- stacionārām ārstniecības iestādēm pārtraukt veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu dienas stacionāros, izņemot noteiktus pakalpojumus;
- noteikt darba pienākumu izpildei noteiktos gadījumos prasīt, lai darbiniekam (amatpersonai) būtu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts u.c.

Tomēr vairāki ministri uzskatīja, ka piedāvātais scenārijs nav atbilstošs un saprotams, un uzdeva KVP sekretariātam ar piesaistītajiem ekspertiem līdz 2021.gada 7.oktobrim sagatavot alternatīvus scenāriju piedāvājumus, kas izteikti grozījumu normatīvajos aktos veidā, kā arī pievienot informāciju par drošības pasākumu kopumu, kas paredz ierobežojumus tikai nevakcinētām un nepārslimojušām personām.

KVP sēdes turpinājumā 2021.gada 7.oktobrī, tika prezentēti seši scenāriji un izvērtējums par šo scenāriju ietekmi uz nāves gadījumu skaitu, hospitalizēto iedzīvotāju skaitu un slimnīcu kapacitāti:

- nekontrolēta izplatība jeb “nedarīt neko” papildus jau esošajiem pasākumiem;
- “zaļais ierobežojumu režīms”, kas pamatā paredzētu ierobežojumus tikai nevakcinētām personām;
- “zaļais ierobežojumu režīms”, kas pamatā paredzētu ierobežojumus tikai nevakcinētām personām, kombinācijā ar vakcinācijas tempa pieaugumu;
- D++ variants jeb sākotnējais KVP sekretariāta un piesaistīto veselības nozares ekspertu izstrādātais variants;
- D++ variants jeb sākotnējais KVP sekretariāta un piesaistīto veselības nozares ekspertu izstrādātais variants ar ierobežojumu ievērošanas kontroli;
- novēlota D++ varianta ieviešana jeb novēlota sākotnējā KVP sekretariāta un piesaistīto veselības nozares ekspertu izstrādātā varianta ieviešana.

KVP sekretariāts un piesaistītie veselības nozares eksperti, Latvijas Ārstu biedrība, NMPD un slimnīcu vadītāji aicināja ministrus atbalstīt sākotnējo KVP sekretariāta un piesaistīto veselības nozares ekspertu izstrādāto variantu (D++ variantu).

Tā kā ministri nevēlējās ierobežot vakcinētās personas, jo tas būtu pretrunā ar valdības iepriekš solīto, ka vakcinētās personas netiks ierobežotas, 2021.gada 7.oktobra KVP sēdē tika izsludināts pārtraukums, kura laikā ministri izstrādāja savu scenāriju. Ministru izstrādātais scenārijs būtībā bija “zaļo ierobežojumu režīms”, kas ar 2021.gada 11.oktobri paredzēja ierobežojumus galvenokārt nevakcinētām personām un tika ieviests ar MK 2021. gada 9.oktobra rīkojumu Nr. 720 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”. MK rīkojumā par ārkārtējās situācijas izsludināšanu tika noteikts, ka ārkārtējā situācija tiek izsludināta, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, un KVP un Veselības ministrija tika noteiktas kā atbildīgās institūcijas darbību koordinācijai ārkārtējās situācijas laikā.

Ņemot vērā neproduktīvo sadarbību ar Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu un valdību, 2021.gada 11.oktobrī PKC koordinētā akadēmiskās vides ekspertu grupa paziņoja par savas darbības apturēšanu uz nenoteiktu laiku. Ekspertu grupas vērtējumā sadarbības modelis ar MK neattaisnoja ieguldītās pūles, jo no valdības nebija pietiekoša pieprasījuma pēc akadēmiskās ekspertīzes, līdzšinējā sadarbība liecināja par šāda pieprasījuma neesamību. Ekspertu grupas skatījumā tā spētu darboties optimāli, ja būtu jāstrādā ar valdības definētiem jautājumiem un rīcībpolitiskām dilemmām, sniedzot atzinumus par to zinātnisko pamatotību vai sociālekonomisko ietekmi. Ekspertu grupa norādīja, ka ekspertu grupas darbība ievirzījies gultnē, kurā grupa, nevis palīdz valdībai pieņemt informētu lēmumu, bet ekspertu paustie viedokļi paši kļūst par politiskā procesa sastāvdaļu¹²¹.

PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas pārstāvis arī Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijā norādīja¹²², ka MK locekļiem un Ministru prezidentam īsti nebija iespējas sagatavot jautājumus ekspertu grupai par to, kas valdībai šķita svarīgi lēmumu pieņemšanas procesā, lai ekspertu grupa varētu sniegt kvalificētu atbildi par to, kā viens vai otrs jautājums vai rīcība var ietekmēt situāciju. Nebija iespējams atbildēt uz valdībai politiski svarīgiem jautājumiem un nebija iespējams arī Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas piedāvātos scenārijus pārskatīt, mainīt un sagatavot precizētus scenārijus, kurā būtu ņemts vērā ekspertu viedoklis. Ātrums un dialoga trūkums, un reizēm arī Starpinstitūciju

darbības koordinācijas grupas negatavība par ekspertu grupas viedokli diskutēt un izvērtēt pēc būtības, bija būtiski iemesli neveiksmīgu lēmumu pieņemšanai valdībā.

Trešajā pandēmijas vilnī saslīmstības līmenis strauji auga. Jau pēc nepilnām divām nedēļām 2021.gada 18.oktobrī Ministru prezidents sasauca otru KVP sēdi, kurā vienojās par stingriem ierobežojumiem, tajā skaitā, līdz 2021.gada 15.novembrim noteikt mājāsēdi, kas ilgst no plkst. 20.00 līdz plkst. 5.00. Mājsēde un citi stingrie ierobežojumi deva efektu un saslīmstības līmenis mazinājās, tādēļ pēc mājsēdes varēja atcelt stingros ierobežojumus, bet tika saglabāti iepriekš noteiktie ierobežojumi, ka visas darbības klātienē notiek “zaļajā režīmā”, izņemot kritiski nepieciešamos pakalpojumus¹²³.

Covid-19 pandēmijas trešajā vilnī jaunas darba grupas pandēmijas pārvaldībai netika veidotas, bet attiecības starp līdz šim izveidotajām darba grupām un institūcijām, kā arī lēmumu pieņemšanas sistēma, salīdzinot ar iepriekšējiem pandēmijas viļņiem, jo īpaši pirmo pandēmijas vilni, mainījās. Covid-19 pandēmijas trešajā vilnī vēl vairāk pieauga Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas nozīme priekšlikumu Covid-19 ierobežošanai koordinēšanā un apspriešanā pirms to izlemšanas MK sēdēs. Covid-19 ierobežošanas stratēģiskās vadības grupas sēdes praktiski vairs nenotika, pēdējā sēde notika 2021.gada 2.septembrī un vadības grupā pārstāvētās NVO piedalījās jautājumu apspriešanā Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas sēdēs.

Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas sēdes trešajā pandēmijas vilnī bija kļuvušas par vēl plašāku diskusiju vietu un vēl nepiemērotāku formātu krīzes pārvaldības risinājumu sagatavošanai, aizvien grūtāk bija panākt kompromisu plašā dalībnieku skaita dēļ, kas mēdza pārsniegt pat 70 dalībniekus. Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdē Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas darba process tika raksturots kā pārāk iesaistošs un lēns, kurā piedalījās valsts sekretāri, eksperti no ministrijām, sociālie partneri u.c. Tika meklēti politiskie kompromisi, kas nozīmēja to, ka diskusiju process bija ļoti ilgs¹²⁴. Jau otrajā vilnī iezīmējās resoriskās intereses, proti, katra nozare centās panākt, lai tai būtu pēc iespējas mazāki ierobežojumi, un šī tendence turpinājās un vēl vairāk pieauga arī trešajā vilnī.

Covid-19 pandēmijas ierobežošanas un seku mazināšanas rīcības pandēmijas viļņu laikā no 2021.gada augusta līdz 2022.gada maijam novērtējuma Latvijā ziņojumā¹²⁵ darbs Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā raksturots kā viedokļu izteikšanas un sīku detaļu regulējumā izstrādes vietu, sajaucoties stratēģisku un operacionālu jautājumu risināšanai. Ziņojumā norādīts, ka Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā ministriju pārstāvji nāca ar konkrētiem ministriju politiskās vadības uzdevumiem un uzstādījumiem, līdz ar to tās darbības ietvaros bija novērojama Veselības ministrijas un citu ministriju, īpaši Ekonomikas ministrijas, konfrontācija attiecībā uz plānojamo valdības rīcību. Tādējādi nebija iespējams kopīgs dažādu nozaru ekspertu darbs rīcības scenāriju izstrādei, bet tā vietā katra ministrija un katra nozare centās panākt pēc iespējas mazākus ierobežojumus.

Ziņojumā¹²⁶ arī uzsvērtas Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas netipiski plašās pilnvaras un neskaidrā lēmumu pieņemšanas procedūra, jo nebija skaidri definēts process, kā politiskajā līmenī tiek identificēts diskutējamo jautājumu kopums, kas būtu izskatāms Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupas sēdēs, lai tālāk jautājumus virzītu lēmumu pieņemšanai MK sēdē, kā arī jautājumu varēja neskatīt MK sēdē, ja nebija panākta vienošanās Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupā vai grupa šo jautājumu nebija skatījusi.

Pirmos Omikrona paveida gadījumus Latvijā konstatēja 2021.gada 4.decembrī¹²⁷, bet 2022. gada 6.janvārī veselības ministrs paziņoja, ka sākusies Omikrona paveida strauja izplatīšanās Latvijā.¹²⁸ Trešajā pandēmijas vilnī ārkārtējā situācija valstī turpinājās līdz 2022.gada 28.februārim.

Tādējādi visā Covid-19 pandēmijas laikā turpinājās piemērotākā pandēmijas pārvaldības modeļa meklējumi. Covid-19 pandēmijas pirmā viļņa pārvaldībai Latvijā bija raksturīgi laikus pieņemti lēmumi,

Covid-19 infekcijas izplatību apsteidzoši pasākumi un efektīva Covid-19 vīrusa izplatības ierobežošana. Covid-19 pandēmijas otrajam vilnim bija raksturīga reaģējoša rīcības stratēģija – pakāpeniska ierobežojošo pasākumu stiprināšana vai mazināšana, atkarībā no tā, kā attīstās Covid-19 infekcijas izplatība. Savukārt pandēmijas trešajam vilnim bija raksturīga novēlota atbilstošu ierobežojošo pasākumu ieviešana, valdībai sagaidot sabiedrības uzvedības maiņu saistībā ar brīvprātīgas vakcinācijas pret Covid-19 aptveres palielināšanos un ņemot vērā politiku dotos solījumus, ka vakcinētās personas netiks ierobežotas, līdz ar ko Latvija uz laiku kļuva par valsti ar visaugstāko Covid-19 izplatību ne tikai Eiropā, bet arī pasaulē.

Ieteikumi

Lai skaidri noteiktu CA sistēmā un katastrofu pārvaldīšanā iesaistīto institūciju kompetences katastrofas pārvaldīšanas pasākumu koordinēšanā, vadīšanā un izpildē, novērstu dažādu katastrofu pārvaldīšanā un krīžu vadībā iesaistīto institūciju kompetenču pārklāšanos un lai katastrofas pārvaldīšanas subjektiem noteiktā kompetence katastrofu pārvaldīšanā būtu praktiski īstenojama, Iekšlietu ministrijai veikt izvērtējumu par iesaistīto institūciju atbildības sadalījumu, kompetenču pārklāšanos un to īstenošanas iespējām, un rosināt attiecīgus tiesību aktu grozījumus.

Lai gūtu pārliecību par to, ka ir radīti nepieciešamie priekšnoteikumi sekmīgai katastrofu pārvaldīšanas subjektu kompetences īstenošanai, Iekšlietu ministrijai apzināt informāciju par nozaru ministrijās un pašvaldībās esošajiem cilvēkresursiem un to sagatavotību katastrofu pārvaldīšanas subjektiem noteiktās kompetences īstenošanai, un pēc vajadzības rosināt veikt nepieciešamos pasākumus šādu priekšnoteikumu izveidei.

Valsts kontrole vērsīsies pie Ministru prezidenta, aicinot izvērtēt iespējas izveidot augsta līmeņa institūciju dekoncentrētās un decentralizētās katastrofu pārvaldīšanas sistēmas koordinācijai, attīstības plānošanai un uzraudzībai, kuras kompetencē varētu būt tādi uzdevumi kā:

- atkarībā no katastrofas lieluma sniegt atbalstu katastrofas pārvarēšanā valdībai, attiecīgajai ministrijai vai pašvaldībai, un pēc vajadzības vadīt un koordinēt vairākas nozares vai visu valsti skarošu katastrofu pārvaldīšanu;
- izveidot mehānismus pastāvīgu un regulāru politiskā līmeņa pārstāvju darba grupu organizēšanai, lai visaptverošās un daudzas nozares skarošās krīzēs starpnozaru konfliktu risināšanā, katastrofas pārvaldīšanas un krīzes pārvarēšanas priekšlikumu izstrādē un apspriešanā darba formātos (pirms lēmumu pieņemšanas) iesaistītu ministrus un Saeimas deputātus;
- izveidot pastāvīgu mehānismu, kā piesaistīt zinātniekus un tehniskos ekspertus, lai katastrofu pārvaldīšanā būtu pieejami zinātnē un ekspertīzē balstīti viedokļi informētu lēmumu pieņemšanai;
- izveidot mehānismus, kā identificēt starpnozaru riskus, veikt identificēto starpnozaru risku novērtējumu un noteikt starpnozaru vai vairāku nozaru katastrofu pārvaldīšanas pasākumus;
- organizēt un nodrošināt katastrofu pārvaldīšanas mācības katastrofu pārvaldīšanā iesaistītajiem subjektiem;
- izvērtēt katastrofu pārvaldīšanā gūtās mācības un atbilstoši gūtajām mācībām sniegt priekšlikumus, lai uzlabotu un aktualizētu katastrofu pārvaldīšanas normatīvo regulējumu, plānošanas dokumentus un CA sistēmu kopumā, kā arī koordinēt un palīdzēt katastrofu pārvaldīšanas subjektiem sagatavot attiecīgu analīzi to kompetences jomās;

- sniegt metodisko atbalstu ministrijām un pašvaldībām to atbildības jomā esošo risku novērtēšanā un nepieciešamo preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu noteikšanā;
- uzraudzīt CA plānu izpildes progresu;
- informēt un izglītēt sabiedrību par CA jautājumiem, kā arī iesaistīt sabiedrību CA plānu izstrādē un risku novērtēšanā, tādējādi stiprinot sabiedrības noturību pret dažādām katastrofām, kā arī pēc iespējas katastrofu pārvaldīšanā iesaistot nevalstiskās organizācijas.

2. CA sistēmas plānošana un plānu izpildes uzraudzība

2.1. Katastrofu risku novērtēšanas prasību ieviešana Latvijā

Kopš 2013.gada CA un katastrofu pārvaldības jomā ES ir ieviesta politika, kas paredz tādu katastrofu risku novērtēšanas sistēmas izveidi dalībvalstīs, kas aptver pilnu katastrofas pārvaldības ciklu – preventīvo posmu, gatavību, reaģēšanu un atjaunošanu pēc katastrofas. Kvalitatīvai risku novērtēšanai ir būtiska nozīme, lai izvērtētu un paredzētu piemērotāko rīcību katastrofu pārvaldībā, mazinātu katastrofu iespējamību un to negatīvo ietekmi. Tieši, pamatojoties uz risku novērtējumu, jānosaka preventīvie, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi, jāizstrādā katastrofas pārvaldībai nepieciešamie dokumenti un regulējums, kā arī jāparedz resursi katastrofas pārvaldīšanai.

Lai sekmētu efektīvu un saskaņotu pieeju attiecībā uz katastrofu novēršanu un gatavību tām, ES dalībvalstīm ir noteikta prasība izstrādāt katastrofu riska novērtējumus un iesniegt to kopsavilkumus EK ik pēc trim gadiem. Revīzijā konstatēts, ka minētā prasība nav izpildīta un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā¹²⁹ noteiktajā termiņā Latvijas katastrofu riska kopsavilkums EK nav iesniegts.

Revīzijā konstatētais ļauj secināt, ka līdz šim Eiropas Padomes prasības¹³⁰ par katastrofu risku novērtēšanu Latvijā nav ieviestas pēc būtības un atbildīgo institūciju sagatavotie risku novērtējumi nesniedz nepieciešamo pienesumu efektīvas katastrofu risku pārvaldības sistēmas izveidē. Nav iedzīvināti vairāki pamatprincipi, kurus paredz ES institūciju un citu starptautisku organizāciju dokumenti, vadlīnijas un apkopotā labā prakse¹³¹.

Atbildīgo ministriju katastrofu risku novērtējumu sagatavošanā nav ņemta vērā nepieciešamība nodrošināt starpnozaru sadarbību. Nav notikusi arī sabiedrības informēšana par konkrētā riska novērtēšanas procesu un tā rezultātiem, kas apdraud sabiedrības spēju sagatavoties un piedalīties katastrofu pārvaldības pasākumos, kā arī kopumā mazina sabiedrības noturību pret dažādām krīzēm.

Atbildīgās ministrijas risku novērtējumus veikušas savas nozares ietvaros, tikai ļoti retos gadījumos iesaistot citas puses. Nevienas katastrofas risku novērtējumā nozaru ministrijas nebija iesaistījušas pašvaldības, lai gan pašvaldības var skart praktiski visas Valsts CA plānā minētās katastrofas un Valsts CA plānā pašvaldībām ir noteikti uzdevumi visu katastrofu pārvaldīšanā.

Līdz ar to pastāv risks, ka katastrofu risku novērtēšanā nav ņemti vērā visi būtiskie faktori, kā rezultātā nav noteikti atbilstoši un visaptveroši katastrofu pārvaldības pasākumi. Turklāt uzdevumi katastrofas

pārvaldīšanas ietvaros var tikt noteikti institūcijām, kuras neizprot dotā uzdevuma būtību un nozīmi, jo nav piedalījušās riska novērtēšanā.

Tāpat nav ievērots gan starptautiskajos dokumentos¹³², gan Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā¹³³ paredzētais, ka, pamatojoties uz risku novērtējumu, nosaka katastrofas pārvaldīšanai nepieciešamos resursus un finansēšanas avotus. Vairumā gadījumu atbildīgās ministrijas riska novērtējumus pie pasākumiem nav norādījušas finansējuma un citu resursu apjomu un avotus. Tādēļ bieži nav skaidrības par to, no kāda finansējuma avota minētos pasākumus būtu jāfinansē – attiecīgās ministrijas budžeta, pašvaldības budžeta vai citiem avotiem. Valsts CA plānā vien vispārīgi noteikts, ka tajā iekļauto pasākumu īstenošana paredzama, izmantojot valsts un pašvaldību budžeta finansējumu un piesaistot ES un citu avotu finanšu līdzekļus, nepieciešamības gadījumā pieprasot papildu finansējumu.

Latvijā nav izveidots skaidrs mehānisms, kas nodrošina, ka periodiski tiek veikta katastrofu risku pārvērtēšana un sabiedrības un valdības informēšana par risku novērtējumu un atbilstību konkrētajai situācijai, kā arī spēju reaģēt uz tiem.

Valsts kontroles vērtējumā nav paredzēts arī mehānisms, kā tiek identificētas jaunas mūsu valstij nozīmīgas katastrofas, kas klimata izmaiņu vai citu mainīgu apstākļu ietekmē var kļūt būtiskas arī Latvijā.

Lai apstākļos, kad palielinās klimata pārmaiņu un vairāku dabisku un tehnoloģisku apdraudējumu mijiedarbības rezultātā radītu dabas un cilvēku izraisītu katastrofu skaits un nopietnība, kā arī lai veidotu integrētu pieeju katastrofu pārvarēšanai un uzlabotu dalībvalstu koordināciju CA jomā, 2013.gadā tika pieņemts Eiropas Padomes un Eiropas Parlamenta lēmums¹³⁴ par Savienības CA mehānismu (turpmāk – Lēmums). Tas paredz sasniegt šādus kopējus mērķus:

- panākt augsta līmeņa aizsardzību pret katastrofām, novēršot vai samazinot to iespējamās sekas un uzlabojot sadarbību starp CA un citiem kompetentajiem dienestiem;
- uzlabot sagatavotību reaģēt uz katastrofām dalībvalstu un ES līmenī;
- veicināt ātru un efektīvu rīcību katastrofu vai katastrofu draudu gadījumā;
- veicināt sabiedrības izpratni par katastrofām un sagatavotību tām.

Lēmumā paredzētas arī dalībvalstu tiesības prasīt palīdzību katastrofas vai tās draudu gadījumā, saņemt finansiālu palīdzību, lai veicinātu katastrofu novēršanu, sagatavotību un efektīvu reaģēšanu, piemēram, piešķirt līdzfinansējumu projektu, pētījumu, semināru, aptauju veikšanai, apmācībām, sadarbības tīklu veidošanai, sabiedrības izglītošanai, kopīgu atklāšanas, agrīnās brīdināšanas un trauksmes sistēmu izstrādei u.c.

Lēmums paredz prasību dalībvalstīm izstrādāt katastrofu riska novērtējumus valsts vai attiecīgā vietējā līmenī, kā arī attīstīt riska pārvaldības spēju novērtēšanu valsts vai attiecīgā vietējā līmenī. Vienlaikus Lēmums nosaka prasību dalībvalstīm ik pēc trim gadiem, kā arī visos svarīgu izmaiņu gadījumos iesniegt EK dalībvalsts katastrofu risku pārvaldības novērtējuma kopsavilkumu¹³⁵.

Jau pirms minētā 2013.gada Lēmuma EK ar 2009.gada paziņojumu par Kopienas pieeju dabas un cilvēka izraisīto katastrofu novēršanai¹³⁶ bija rosinājusi izstrādāt tādu ES politiku, kurā būtu atbalstīts pilns katastrofu pārvaldības cikls – preventīvais posms, gatavība, reaģēšana un atjaunošana. Dalībvalstis tika aicinātas¹³⁷ līdz 2011.gada beigām izstrādāt valstu pieejas un procedūras riska vadībai, tostarp riska analīzei, aptverot iespējamās būtiskākās dabas un cilvēka izraisītās katastrofas, ievērojot klimata pārmaiņu ietekmi nākotnē. Dalībvalstu atbalstam EK 2010.gadā izstrādāja Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai¹³⁸, kas satur apkopojumu par labo praksi, atbilstoši kurai

dalībvalstīm būtu jāvadās. To mērķis ir panākt vienotu izpratni par veicamajiem pasākumiem katastrofu risku novērtēšanai un atbilstošu katastrofas pārvaldīšanas pasākumu plānošanai, veicināt risku kartēšanas procesu ES, kā arī to, lai dažādos valdības līmeņos un starp dažādām politikas jomām tiek izstrādāta saskaņota katastrofu novēršanas politika.

Risku novērtējuma būtiskā nozīme ir uzsvērtā arī citos starptautisko organizāciju apstiprinātajos dokumentos, piemēram, ANO sagatavotajā Hjogo Rīcības plānā katastrofu risku novēršanai nākamajai desmitgadei (2005.–2015.gadam), ANO Sendai Ietvarprogrammā katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030. gadam, EK darba dokumentā “Rīcības plāns par Sendai ietvarprogrammu katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030.gadam. Uz katastrofu riska novērtēšanu balstīta pieeja visās ES politikas jomās”. Tajos ir ietvertas efektīvas CA sistēmas izveides prasības, pamatprincipi un labā prakse, nodrošinot gan resursu ekonomēšanu reaģēšanai un atjaunošanas darbiem, gan mazinot cilvēkiem, videi un materiālajām vērtībām nodarīto kaitējumu.

EK 2010.gada Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijās katastrofu pārvaldībai¹³⁹ ir apkopotas riska novērtēšanas metodes, izmantojamie dati un principi, kā arī šādi būtiskākie katastrofu risku novērtēšanā ievērojamie nosacījumi:

- ir jānosaka viena iestāde, kas koordinē risku novērtēšanu, un jāveido vairākas darba grupas, kas vēltas dažādiem dabas un cilvēka izraisītā apdraudējuma veidiem, iesaistot dažādu nozaru pārstāvjus un arī dažādus pārvaldības līmeņus;
- novērtēšanas procesā iesaistītajām pusēm ir nepieciešams panākt vienotu izpratni par vērtēšanas kritērijiem, jāreģistrē izmantotās metodes, jāpamato konkrētu risku iekļaušana vai neiekļaušana;
- riska novērtējumu projekti ir plaši jāapspriež ar ieinteresētajām personām un pusēm, tostarp ar centrālā un reģionālā līmeņa pārvaldes iestādēm un specializētām struktūrām, lai nodrošinātu to, ka politikas veidotāji pieņem un var izmantot šo novērtējumu pat tad, ja nav bijuši tieši iesaistīti tā sagatavošanā;
- nepieciešama plaša sabiedrības informēšana par riska novērtēšanas procesu un rezultātiem, lai uzlabotu izpratni par riskiem un dotu iespēju visām ieinteresētajām personām un sabiedrībai kopumā iesaistīties ārkārtas pasākumu plānošanā, labāk sagatavoties un piedalīties reaģēšanas pasākumos;
- riska novērtējumi jā sagatavo, pamatojoties uz datiem, kas iegūti no daudziem dažādiem avotiem, ir skaidri jāapraksta izmantotie pieņēmumi, aprēķinu veidi;
- riska identificēšanas posmā nepieciešams atklāt un noteikt visus iespējamus apdraudējumus, to būtiskās sekas, ir plaši jāizmanto arī kvalitatīvās metodes, piemēram, vairāku ekspertu atzinumi, izlūkdienesta informācija, dažādas analīzes metodes;
- riska identifikācijas un analīzes procesā jānovērtē sociālekonomiskā ietekme – ietekme uz cilvēkiem (nāves gadījumu, ievainoto, saslimušo, pārvietoto cilvēku skaits), ietekme uz ekonomiku un vidi (tūlītēju un ilgstošāku pasākumu izmaksas, veselības aprūpes, ēku, infrastruktūras u.c. objektu, vides atjaunošanas izmaksas, saimnieciskās darbības pārtraukšanas, apdrošināšanas izmaksas u.c. izmaksas), kā arī politiskā/sociālā ietekme, piemēram, ietekme uz sabiedrisko kārtību, drošību, politiskās, psiholoģiskās sekas, kaitējums kultūras vērtībām u.tml.

Savukārt, lai atvieglotu dalībvalstīm noteiktās prasības par ziņošanu, EK apstiprināja Pamatnostādnes par to, kā ziņot EK par katastrofu riska pārvaldību¹⁴⁰. Pamatnostādnēs ietverta metodoloģija katastrofu risku

novērtēšanai un atbilstošu pārvaldības pasākumu plānošanai, kas turpina attīstīt jau minētajās EK riska kartēšanas un novērtēšanas vadlīnijās paredzētos pamatprincipus.

Latvijas katastrofu risku novērtējums

Latvijas CA tiesiskajā regulējumā risku novērtēšana kā pamats katastrofu pārvaldīšanas koordinēšanai tika ietverta Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā, kas stājās spēkā 2016.gada 1.oktobrī.

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums nosaka¹⁴¹, ka katastrofas pārvaldīšanas subjekts (par katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu atbildīgā ministrija, pašvaldība) sadarbībā ar citām ministrijām, valsts un pašvaldību institūcijām veic šādus katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanas uzdevumus:

- novērtē risku;
- pamatojoties uz risku novērtējumu, nosaka preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus, izstrādā attiecīgās jomas attīstības plānošanas dokumentus, tiesību aktus un citus dokumentus;
- pamatojoties uz risku novērtējumu, apzina un plāno resursus katastrofas pārvaldīšanai.

Pirmais Latvijas katastrofu risku novērtējums tika sagatavots 2015.gadā vēl pirms stājās spēkā valsts normatīvais regulējums, kas paredz šādu risku novērtējumu. Lai veiktu pirmreizējo Latvijas katastrofu risku novērtējumu, 2012.gadā tika izveidota¹⁴² darba grupa, kurā piedalījās Iekšlietu ministrijas, Ārlietu ministrijas, Aizsardzības ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, Satiksmes ministrijas, Tieslietu ministrijas, Veselības ministrijas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārstāvji. Darba grupas uzdevums¹⁴³ bija pieprasīt no ministrijām informāciju, kas sagatavota atbilstoši EK 2010.gada Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijām katastrofu pārvaldībai. Darba grupas veiktais riska novērtējums tika izmantots Iekšlietu ministrijas informatīvajā ziņojumā “Par Latvijas risku novērtēšanas kopsavilkumu”, un par tā nosūtīšanu EK tika lemts 2016.gada 12.janvāra MK sēdē¹⁴⁴.

Publiski pieejamā informācija¹⁴⁵ par darba grupas darbu liecina, ka, veicot Latvijas risku novērtējumu, tā saskārās ar problemātiskiem jautājumiem: *vislielākās problēmas radīja tieši vienotas metodikas un izpratnes trūkums par risku novērtējuma kritērijiem (pēc cietušo un ievainoto, hospitalizēto, mirušo skaita, evakuētajām personām, nodarītajiem mantiskajiem vai materiālajiem zaudējumiem u.c.), kur starp nozaru institūciju viedokļiem pastāvēja lielas atšķirības. Šīs atšķirības bija pamatotas, jo dažās nozarēs riski ir strikti definēti starptautiskajos līgumos un starpvalstu instrumentos (piemēram, SEVESO konvencija par rūpniecisko avāriju iedarbību un to pārņemšie ES normatīvie akti), bet citās tādu nav (piemēram, plūdos cietušie, vētras rezultātā cietušie), tos var noteikt katra valsts atbilstoši nacionālajām īpatnībām. Problēmas radīja arī nepietiekamā starpinstitucionālā sadarbība risku apzināšanā un pārvaldībā, gan atšķirīgas izpratnes, gan nepietiekami cilvēkresursi un materiālie resursi jomā. 2013.gadā darba grupas darbība tika apturēta, tā arī nenonākot līdz darba rezultātu plašākai prezentācijai KVP, līdz ar to zaudējot arī vairāku gadu laikā uzkrāto kopīgās sadarbības pieredzi. Tikai 2015.gada 14.decembrī ministrijām saskaņošanai kā MK lieta tika nosūtīts Iekšlietu ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums “Par Latvijas risku novērtēšanas kopsavilkumu”. Kā vispārinājums šis kopsavilkums informē EK par galvenajiem riskiem, tomēr no nozares viedokļa tas ir pārāk vispārīgs, lai to izmantotu kā neapstrīdamu metodisku pamatu nozares risku izvērtēšanai.*

Nākamo katastrofu risku novērtējumu atbildīgās institūcijas veica 2018.gadā, ņemot vērā VUGD izstrādātās Katastrofu riska novērtēšanas rekomendācijas¹⁴⁶, laikā, kad tika izstrādāts jaunais Valsts CA plāns (apstiprināts 2020.gada 26.augustā), taču EK tas netika iesniegts.

Revīzijā konstatēts, ka VUGD rekomendācijās ir ietverts riska novērtēšanas procesa apraksts un metodes, riska novērtējuma veidlapa, kuru var izmantot katastrofas pārvaldīšanu koordinējošās institūcijas. Tomēr revidentu vērtējumā tajās nepietiekami skaidrota un uzsvērtā vairāku starptautiskajos dokumentos paredzēto katastrofu risku novērtēšanas pamatprincipu piemērošana katastrofu risku novērtēšanā, piemēram, attiecībā uz sociālekonomiskās ietekmes izvērtēšanu, starpnozaru sadarbību¹⁴⁷ risku izvērtējumā, sabiedriskās apspriešanas organizēšanu, kā to paredz iepriekš minētajās EK vadlīnijās noteiktie pamatprincipi un labā prakse.

VUGD rekomendācijas galvenokārt paredz risku vērtēšanu vienas nozares ietvaros, ko veic par katastrofas pārvaldīšanu atbildīgais subjekts, tostarp, izdarot pieņemumus par risku ietekmi uz citām nozarēm un jomām. VUGD rekomendācijās ir ietverta vispārīga norāde, piemēram, uz to, ka risku scenāriju analizēšana un ievainojamības un spēju izvērtējums bieži prasa ekspertu un iesaistīto pušu dalību, kas būtu iesaistīti scenārija īstenošanā, vai kas tiktu ietekmēti no šiem traucējumiem. Tomēr detalizētākas vadlīnijas par to, kā būtu nodrošināma starpnozaru pieeja risku izvērtējumā, nav sniegtas un nav skaidru norāžu arī par to, kā būtu vērtējama scenārija ietekme uz citām nozarēm un jomām.

Revīzijā veiktā atbildīgo ministriju sagatavoto katastrofu risku novērtējuma veidlapu analīze liecina, ka atbildīgās ministrijas risku novērtējumus veikušas nozares iekšienē, tikai ļoti retos gadījumos iesaistot citas puses. Nevienas katastrofas risku novērtējumā nozaru ministrijas nebija iesaistījušas pašvaldības, lai gan pašvaldības var skart visas Latvijā par būtiskām atzītās katastrofas un tām arī Valsts CA plānā ir noteikti uzdevumi praktiski visu katastrofu pārvaldīšanā.

Revidentu vērtējumā šādi veikts katastrofu risku izvērtējums rada būtiskus riskus tam, ka ne tikai risku novērtējums nebūs pilnīgs un tajā nebūs ņemti vērā visi būtiskie faktori, bet nebūs iespējams kvalitatīvi noteikt arī visaptverošus konkrētās katastrofas riska pārvaldībai nepieciešamos pasākumus, apzināt un plānot nepieciešamos resursus katastrofas pārvaldīšanai. Turklāt, šādā veidā veicot risku izvērtēšanu, uzdevumi konkrētās katastrofas riska pārvaldībai var tikt noteikti tādām institūcijām, kuras riska izvērtēšanā nav piedalījušās un līdz ar to var neizprast doto uzdevumu būtību un nozīmi.

Revīzijā konstatēts, ka praktiski nevienā no atbildīgo ministriju 2018.gadā veiktajiem katastrofu risku novērtējumiem nav informācija par starpnozaru pieeju risku izvērtēšanā, vairāku risku izvērtējumu, sabiedriskās apspriešanas organizēšanu, kā to paredz EK vadlīnijās noteiktie pamatprincipi un labā prakse¹⁴⁸. Revīzijā netika gūta informācija par to, ka katastrofu riska novērtējumi būtu publiski apspriesti, publicēti vai par tiem būtu bijušas diskusijas ar pašvaldībām vai citām iesaistītajām institūcijām. Nav notikusi arī sabiedrības informēšana par konkrētā riska novērtēšanas procesu un tā rezultātiem, kas var negatīvi ietekmēt sabiedrības izpratni par risku, mazināt sabiedrības spēju sagatavoties un piedalīties konkrētās katastrofas pārvaldīšanas pasākumos, tādējādi kopumā mazinot sabiedrības noturības spējas pret dažādām krīzēm. Kā izņēmums minama Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM), kuras 2018.gadā sagatavotajos risku novērtējumos plūdiem¹⁴⁹ ir iekļauta plūdu sociālekonomisko zaudējumu analīze, ir vērtēta plūdu ietekme uz ekonomiku, vidi, cilvēku veselību, infrastruktūru u.c. faktoriem (*skatīt vairāk nākamajā sadaļā*).

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums¹⁵⁰ paredz, ka katastrofas pārvaldīšanas subjekts, pamatojoties uz risku novērtējumu, apzina un plāno resursus katastrofas pārvaldīšanai. Par katastrofu pārvaldību atbildīgās ministrijas vairumā gadījumu savos risku novērtējumos nav norādījušas finansējuma un citu resursu apjomu un avotus vai arī ir norādījušas, ka papildu finansējums nav nepieciešams un viss

ir paveicams ikgadējā finansējuma ietvaros. Līdz ar to nepieciešamais finansējums netiek norādīts arī Valsts CA plānā un nav skaidrības ne par to, no kāda finansējuma avota minētie pasākumi būtu jāfinansē – attiecīgās ministrijas budžeta, pašvaldības budžeta vai citiem avotiem –, ne arī par pasākumu īstenošanai nepieciešamā finansējuma apjomu. Izņēmums ir VARAM sagatavotie plūdu risku u.c. novērtējumi, kuros ir norādīti vairāki preventīvie pasākumi, kuru paveikšanai ir piesaistīts vai ir plānots piesaistīt finansējumu, lai veiktu uzlabojumus konkrēto katastrofu pārvaldīšanai.

Līdz ar to ir secināms, ka šobrīd Latvijā katastrofu risku novērtēšana netiek veikta pilnvērtīgi un tikai daļēji tiek īstenotas Eiropas Padomes prasības¹⁵¹, vadlīnijas un labā prakse katastrofu risku novērtēšanā, kas negatīvi ietekmē kvalitatīvu un pietiekamu katastrofu pārvaldīšanas pasākumu noteikšanu un nenodrošina kvalitatīvu risku pārvaldību.

Palu, plūdu un vējuzplūdu riska novērtējums

Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu¹⁵² par katastrofu, kuras saistītas ar lietusgāzēm, palīem un plūdiem, pārvaldīšanas koordinēšanu atbildīga ir VARAM.

Atšķirībā no citu ministriju veiktajiem risku novērtējumiem, 2018.gadā veiktajā VARAM risku novērtēšanā tika iesaistītas arī citas institūcijas un privātpersonas, piemēram, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs (turpmāk – LVĢMC), Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, SIA “Estonian, Latvian & Lithuanian Environment”, SIA “Procesu analīzes un izpētes centrs”, biedrība “Zaļā brīvība” u.c. Vienlaikus revidenti konstatēja, ka risku novērtēšanā attiecībā uz palīem un ledus sastrēgumiem, lietus plūdiem un vējuzplūdiem nav bijušas iesaistītas pašvaldības, ministrijas un citas institūcijas, lai gan tām ir paredzēti dažādi veicamie pasākumi šī apdraudējuma pārvaldīšanā¹⁵³.

Papildus VARAM risku novērtējumos iekļautajam izvērtējumam detalizēts plūdu riska novērtējums ir ietverts VSIA “LVĢMC” izstrādātajā Sākotnējā plūdu riska novērtējumā 2019. – 2024.gadam¹⁵⁴, kurā ir veikta Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālās programmas 2008. – 2015.gadam¹⁵⁵ rezultātu izvērtēšana, apkopota informācija par iepriekš notikušiem plūdiem, kas radījuši ievērojamus sociālekonomiskos zaudējumus, veikti plūdu draudu sociālekonomisko zaudējumu aprēķini, ir notikusi minētā novērtējuma sabiedriskā apspriešana, kā arī risku novērtējumos iesaistītas ieinteresētās institūcijas. Plūdu radīto zaudējumu ekonomiskā analīze ir ietverta arī VSIA “LVĢMC” izstrādātajos nacionālajos upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plānos¹⁵⁶.

No VARAM risku novērtējumos noteiktā ir secināms, ka risku novērtējums nav galvenais izvērtējuma avots veicamo pasākumu noteikšanai. Proti, no risku novērtējumiem izriet, ka attiecībā uz daļu no pasākumiem precīzāki un detalizētāki nepieciešamo pasākumu apraksti ir ietverti vairākos citos plānošanas un risku novērtēšanas dokumentos (piemēram, risku novērtējumā attiecībā uz lietus plūdiem pie plānojamiem reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem norādīts: “*Visus pasākumus skatīt risku un ievainojamības novērtējuma un pielāgošanās pasākumu identificēšanas pētījumos sešos sektoros, publicētos VARAM mājas lapā*”). Attiecīgi risku novērtējums satur tikai informatīvu pasākumu uzskaitījumu un nesniedz skaidru priekšstatu par visiem veicamajiem pasākumiem.

Tomēr, tā kā plūdu risku novērtējumos vairāki pasākumi ir definēti vispārīgi, nesniedzot priekšstatu par to, kas konkrēti tiks veikts šo pasākumu ietvaros (piemēram, risku novērtējumā ir minēts VARAM veicams pasākums – pretplūdu pasākumu veicināšana pilsētu teritorijās; pašvaldībām veicams pasākums – pretplūdu pasākumi savā administratīvajā teritorijā; Zemkopības ministrijai un VSIA “Zemkopības

ministrijas nekustamie īpašumi” veicams pasākums – meliorācijas sistēmas uzturēšana un atjaunošana), arī Valsts CA plānā ir pārrakstīti šādi vispārīgi definēti pasākumi.

Turklāt revīzijā konstatēts, ka Valsts CA plānā nav iekļauti atsevišķi risku novērtējumos minētie pasākumi, piemēram, lietus plūdu risku novērtējumā – lietus plūdu modelēšana un integrēšana plūdu riska informācijas sistēmā. Savukārt Valsts CA plāna 4.pielikumā “Pali, plūdi, vējuplūdi” ir norādīti vairāki pasākumi, kas nav iekļauti riska novērtējumā (piemēram, virszemes noteces un lietus ūdeņu novadīšanas infrastruktūras būvju būvniecība un pārbūve; informācijas par radītajiem zaudējumiem apkopošana). Atbilstoši VUGD pārstāvja sniegtajai informācijai¹⁵⁷ Valsts CA plānā minētos papildu pasākumus, kas nav bijuši paredzēti risku novērtējumos, VUGD ir noteicis atbilstoši savam redzējumam.

Epidēmijas – gripas pandēmijas riska novērtējums

Katastrofu, kuras saistītas ar cilvēku infekcijas slimību epidēmijām, pārvaldīšanu koordinē Veselības ministrija. Veselības ministrija ir atbildīga par riska novērtēšanu minētajai katastrofai¹⁵⁸. Veselības ministrijas veiktā risku novērtējuma rezultātā ir izstrādāta Valsts CA plāna sadaļa preventīvajiem, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem attiecībā uz konkrēto katastrofu, bet galvenais rīcības plāns epidēmijas un pandēmijas gadījumā ir Valsts katastrofu medicīnas plāns, uz ko ir dotas norādes gan epidēmijas – gripas pandēmijas riska novērtējuma veidlapā, gan Valsts CA plānā.

Atbilstoši 2018.gadā Veselības ministrijas sagatavotajā riska novērtējumā norādītajai informācijai riska novērtēšanas procesā bija iesaistītas Veselības ministrija (kā riska novērtējuma veikšanas uzraudzības iestāde), SPKC (datu apkopotājs un iesniedzējs, kā arī riska scenārija veidotājs, seku novērtētājs) un NMPD, kas praktiski sagatavoja riska scenārija aprakstu, varbūtības un seku novērtējumu, ietekmes uz pamatvajadzībām īsu aprakstu, ievainojamības aprakstu un sniedza priekšlikumus veicamajiem pasākumiem riska mazināšanai.

Riska novērtējuma veidlapā ir aprakstīts riska scenārijs, kurš paredz, ka:

- pandēmijas gadījumā Latvijā iedzīvotāju saslimstības līmenis varētu sasniegt līdz pat 35% no valsts iedzīvotājiem (aptuveni 724 630 personas), no tiem 1% būs nepieciešama ārstēšanās stacionārā, no tiem 20% būs nepieciešama intensīvā aprūpe, bet savukārt no tiem 50% mākslīgā plaušu ventilācija. Paredzamā mirstība līdz 3623 cilvēkiem;
- pandēmijas ilgums var būt pat vairāki mēneši;
- pandēmija būtiski ietekmēs vismaz divas nozares – transporta un uzglabāšanas nozari, kurās kopā saslīms 6020 darbinieki, tā būtiski ietekmējot personālrесursu pieejamību un pakalpojumu sniegšanu;
- pakalpojumu sniegšana transporta nozarē vismaz divu nedēļu garumā samazināsies par 20%, tas ir, katru dienu būs traucējumi 4,8 stundu garumā.

Neskatoties uz to, ka riska scenārijā identificēta būtiska ietekme uz vairākām nozarēm, analizējot scenārija ietekmi uz pamatvajadzībām un vērtējot ievainojamību, ir vērtēta tikai pandēmijas ietekme uz veselības nozares atbildīgo iestāžu spēju veikt savus uzdevumus. Arī risku novērtējuma rezultātā paredzētie katastrofas pārvaldības pasākumi attiecas tikai uz Veselības ministrijas sistēmas institūcijām. Revidentu vērtējumā aprakstītā scenārija gadījumā, kad īsā laika posmā saslimst 1/3 no valsts iedzīvotājiem, ietekme var būt vērsta arī uz citām nozarēm, kas riska novērtējumā nav minētas.

Saskaņā ar Epidemioloģiskās drošības likumā noteikto epidēmija ir infekcijas slimības izplatīšanās tādos apmēros, kas pārsniedz konkrētai teritorijai raksturīgu saslimstības līmeni, vai arī slimības parādīšanās un intensīva izplatīšanās teritorijā, kurā iepriekš tā nav reģistrēta. Savukārt pandēmija ir epidēmija, kas skar plašas ģeogrāfiskas teritorijas vai kontinentus¹⁵⁹. Tādējādi epidēmijai var būt dažādi mērogi un atkarībā no mēroga arī vajadzētu būt atšķirīgam katastrofas risku novērtējumam un atšķirīgai pieejai katastrofas pārvaldībā, tas ir, pandēmijas gadījumā, visticamāk, citu atbildīgo institūciju iesaistei un atbildības jomai būtu jābūt daudz plašākai, kā arī risku novērtējums un plānotie katastrofas pārvaldīšanas pasākumi nevarētu attiekties tikai uz Veselības ministrijas jomu.

EK Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijās katastrofu pārvaldībai¹⁶⁰ norādīts, ka pastāv vairāku draudu vai vairāku risku situācijas, kad viens apdraudējums ierosina nākamo apdraudējumu. Iespējamo apdraudējumu diapazons, kas jāņem vērā, un to ietekme, kā arī šo apdraudējumu izraisītās sekas un to ietekme var būt ļoti plaša. Pastāvot šādai sarežģītībai, riska identificēšanas procesā būtu jāizstrādā vairāki iespējamo riska situāciju scenāriji.

Covid-19 pandēmijas pārvaldīšanā iesaistījās gandrīz visas ministrijas, pašvaldības u.c. institūcijas, bet šāda mēroga katastrofas riski nebija vērtēti un nepieciešamā katastrofas pārvaldīšanas sistēma šāda mēroga katastrofai nebija izveidota. Arī OECD, analizējot to, kā valstis spēja tikt galā ar pandēmijas ierobežošanu, ir atzinusi¹⁶¹, ka pandēmijas risks valstu riska novērtējumos bija redzams jau pirms 2020.gada, taču valstīm nebija pietiekamas spējas paredzēt šāda mēroga satricinājumus. OECD ir norādījusi¹⁶², ka daudzas valstis nebija pienācīgi sagatavotas pandēmijai, jo ieguldījumi riska prognozēšanas spējās un kritiskajās nozarēs bija nepietiekami, tādēļ ir nepieciešama riska paredzēšanas un novērtēšanas spēju attīstīšana.

Katastrofu risku novērtējuma pārskatīšana

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula¹⁶³ paredz, ka, lai atklātu trūkumus katastrofu risku novēršanā un gatavībā katastrofām, izšķiroši svarīga ir regulāra risku pārvērtēšana un katastrofu scenāriju analīze valsts un vietējā līmenī. Prasība dalībvalstīm periodiski veikt esošo risku novērtējumu pārskatīšanu izriet arī no EK un citu institūciju dokumentiem¹⁶⁴, kā arī no ANO *Sendai* ietvarprogrammas katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030.gadam, kas paredz, ka katrai valstij ir jābūt izveidotiem mehānismiem, kas seko līdzi, periodiski novērtē un publiski ziņo par progresu valsts un pašvaldību plānos¹⁶⁵.

EK ir atzinusi¹⁶⁶, ka risku pārskatīšanā ir jāpārlicinās, vai:

- pieņēmumi, uz kuriem ir balstīts riska novērtējums, tostarp ārējais un iekšējais konteksts, joprojām ir spēkā;
- riska novērtējuma rezultāti atbilst faktiskajai pieredzei;
- ir atbilstīgi piemērotas riska novērtējuma procedūras;
- riska novēršanas un sagatavotības pasākumi ir efektīvi u.c.

Arī EK nosūtāmajā dalībvalstu katastrofu risku kopsavilkumā dalībvalstīm ir jāsniedz informācija par sistēmu, kas ir ieviesta, lai regulāri uzraudzītu un pārskatītu riska novērtējumu, ņemot vērā jaunāko notikumu attīstību.

Revīzijā konstatēts, ka spēkā esošajā Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā un citos tiesību aktos šobrīd nav paredzēts mehānisms, lai uzraudzītu un pārskatītu esošo katastrofu risku

novērtējumu atbilstoši aktuālākajai notikumu attīstībai. Katastrofu pārvaldīšanas subjektiem nav noteikts pienākums ikgadēji vai kādā citā noteiktā periodā pārvērtēt savā kompetencē esošos katastrofu riskus, izņemot to, ka pašvaldībām ir paredzēts reizi četros gados apstiprināt jaunu pašvaldības CA plānu¹⁶⁷, kas nozīmē, ka ar šādu periodiskumu būtu jāveic arī jauns katastrofu risku izvērtējums.

VUGD amatpersonas revīzijā sniedza skaidrojumu¹⁶⁸, ka ne VUGD, ne Iekšlietu ministrija kā CA vadošā iestāde neplāno organizēt periodisku iespējamo apdraudējumu risku pārvērtēšanu.

Revīzijā konstatēts, ka, piemēram, Veselības ministrijas 2018.gadā sagatavotais epidēmijas – gripas pandēmijas riska novērtējums, no kura izriet arī Valsts CA plānā ietvertais riska kopsavilkums un attiecīgie riska pārvaldīšanas pasākumi, nav aktualizēti. Tomēr 2021.gadā Valsts CA plānā ar grozījumiem¹⁶⁹ tika precizēts 8.pielikums “Epidēmija”, ietverot tajā informāciju attiecībā uz Covid-19 pandēmiju, paredzot, ka Latvijā tā ir uzskatāma par aktuālāko infekciju, un vienlaikus paredzot, ka saglabājas arī gripas straujas izplatīšanās risks. Revidentu vērtējumā minētais liecina, ka katastrofu riska novērtējums Latvijā drīzāk vērtējams kā formāls dokuments, kam nav reālas nozīmes katastrofas pārvaldīšanas pasākumu noteikšanā.

Vienlaikus konstatēts, ka nozares ietvaros Veselības ministrija ir veikusi pandēmijas riska pārvērtēšanu, lai pilnveidotu un papildinātu Valsts katastrofu medicīnas plānu ar jauniem, aktuāliem pielikumiem. Piemēram, ar Veselības ministrijas 2020.gada 22.decembra rīkojumu ir apstiprināts aktualizētais Valsts katastrofu medicīnas plāns, kurā aktualizēta informācija attiecībā uz infekcijas slimības apdraudējumu un ārkārtas situāciju pārvaldīšanu, pilnveidojot informāciju par veselības nozares preventīvajiem un reaģēšanas pasākumiem infekcijas slimības izraisīta apdraudējuma un ārkārtas situācijas laikā. Arī 2021.gada 26.oktobrī ar Veselības ministrijas rīkojumu¹⁷⁰ ir atjaunināti vairāki Valsts katastrofu medicīnas plāna pielikumi, paredzēta iespējama prioritāšu noteikšana un resursu normēšana saistībā ar piekļuvi slimnīcām, ventilatoriem, vakcīnām un zālēm ārkārtas situācijā, kad aizņemto intensīvās terapijas nodaļu gultas vietu skaits ir sasniedzis līmeni tuvu izsīkumam vai pārsniedz 90% no kopējā intensīvās terapijas nodaļu un mākslīgās plaušu ventilēšanas gultasvietu skaita valstī u.c.

Revidentu vērtējumā valstī šobrīd nav sistēmiskas pieejas risku novērtējuma aktualizēšanā un atkārtotā veikšanā, kas savukārt neveicina pilnvērtīgu CA sistēmas darbību un attīstību. Tāpat Valsts kontroles vērtējumā nav skaidrs arī mehānisms, kā tiek identificētas jaunas valstij nozīmīgas katastrofas, kas iepriekš nebija aktuālas, bet, piemēram, klimata izmaiņu vai citu mainīgu apstākļu ietekmē var kļūt būtiskas arī Latvijā.

Ārvalstu pieredze liecina, ka iespējamo risku atkārtotam izvērtējumam ir būtiska nozīme. Riska novērtējuma atjaunošana Igaunijā ir paredzēta ar likumu. Atbilstoši Igaunijā spēkā esošajam regulējumam¹⁷¹ attiecīgās nozares vadošā iestāde¹⁷² kopā ar riska analīzē iesaistītajām institūcijām regulāri, bet ne retāk kā reizi trijos gados izvērtē riska novērtējuma aktualitāti un, ja nepieciešams, papildina riska novērtējumu. Ja ir mainījušies pieņēmumi, kas bijuši par pamatu pašreizējo riska novērtēšanas scenāriju izstrādei, varbūtības un seku aprēķināšanai, riska novērtējumu aktualizē atbilstoši izmaiņām.

Zviedrijā visām valdības aģentūrām, pašvaldībām un reģioniem saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir jāveic riska un ievainojamības analīze un līdz katra gada oktobra beigām tā ir jāiesniedz Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūrai. Savukārt Civilo ārkārtas situāciju aģentūra reizi divos gados iesniedz valdībai valsts riska un spēju novērtējumu. Tā ir analīze, kurā aprakstīti draudi un riski, kā arī attīstības vajadzības, ņemot vērā aktuālo situāciju.

Arī Vācijā CA risku analīze tiek veikta katru gadu. Katru gadu tiek veikta riska analīze, lai garantētu, ka civilā aizsardzība ir labi sagatavota un spēta reaģēt, saskaroties ar kādu apdraudējumu. Tiek sagatavots

īkga dējs ziņojums, kurā aprakstīts CA pasākumu īstenošanas stāvoklis valsts un valsts/federālā līmenī, kā arī dažu risku riska analīze. Piemēram, 2014. gadā tika prezentēta vētras uzliesmojuma un atomelektrostacijas noplūdes riska analīze¹⁷³.

Latvijā nav paredzēts, ka Iekšlietu ministrija vai VUGD kā CA un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas iestādes regulāri apkopotu un sniegtu informāciju MK vai KVP par katastrofu riskiem un valsts spēju tos novērst vai atbilstoši reaģēt uz tiem.

2.2. CA plāni un to izpildes uzraudzība

Valstī izveidotā CA sistēmas plānošana nenodrošina tāda Valsts CA plāna un pašvaldību CA plānu izstrādi, kuros ir noteikts skaidri saprotams un konkrēts pasākumu kopums, kas būtu reāli izmantojams katastrofu novēršanai vai brīdī, kad ir nepieciešams atbilstoši un nekavējoties reaģēt uz iestājušos krīzi vai tās draudiem.

Valsts CA plānā noteiktie preventīvie un gatavības pasākumi lielākoties ir vispārīgi un tiem nav noteikti konkrēti izpildes termiņi. Atbildīgo institūciju pienākumu sadalījums ir neskaidrs – bieži kā lēmuma pieņemējas vai kā par izpildi atbildīgās ir norādītas vairākas institūcijas. Valsts CA plānā nav noteikts un plānots tajā paredzētajiem pasākumiem nepieciešamā finansējuma avots un apmērs. Normatīvais regulējums arī neparedz pienākumu ministrijām un citām institūcijām, pamatojoties uz Valsts CA plānā definētajiem vispārīgajiem pasākumiem, izstrādāt detalizētāku veicamo preventīvo un gatavības pasākumu plānu ar noteiktiem sasniedzamajiem rezultātiem, rezultatīvajiem rādītājiem, konkrētiem izpildes termiņiem un atbildīgajiem, un finansējuma avotu. Līdzīgi arī Valsts CA plānā noteiktie reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi ir definēti darbības virzienu līmenī un ir pietiekami vispārīgi. Līdz ar to Valsts kontroles vērtējumā Valsts CA plāna piemērotība un praktiskā pielietojamība katastrofu pārvaldīšanā ir ierobežota.

Ņemot vērā plašos pasākumu formulējumus, termiņu neesamību un neskaidrību par atbildīgajiem, nav iespējama kvalitatīva Valsts CA plāna izpildes uzraudzība, un tā arī netiek veikta. Normatīvais regulējums neparedz prasības Valsts CA plāna izpildes īkga dējam izvērtējumam, līdz ar to atbildīgo institūciju sniegtā informācija par valsts CA plānā paredzēto pasākumu izpildi ir būtiski atšķirīga satura un apjoma ziņā, netiek sniegta informācija par visu plānā noteikto pasākumu izpildi un ministrijas pašas izvēlas, par kādu pasākumu īstenošanu informēt Iekšlietu ministriju un kādā apjomā informāciju sniegt.

Turklāt neviens no katastrofu pārvaldīšanas subjektiem (nozares ministrija, kas ir atbildīga par katastrofas pārvaldīšanas koordināciju) neapkopo informāciju par Valsts CA plānā paredzēto pasākumu veikšanu to atbildībā esošās katastrofas pārvaldīšanai. Tātad nozares ministrijas nav informētas par to, vai citas institūcijas, kurām Valsts CA plānā ir paredzēti uzdevumi konkrētās katastrofas pārvaldīšanā, šos uzdevumus ir izpildījušas. Valsts kontroles vērtējumā, nezinot, vai tiek veikti un kā sokas ar Valsts CA plānā paredzēto pasākumu īstenošanu, nav iespējams koordinēt katastrofas pārvaldīšanu. Šāda situācija nesekmē katastrofu pārvaldīšanas subjektiem Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā¹⁷⁴ noteikto uzdevumu īstenošanu saistībā ar katastrofas riska novērtēšanu un regulāru pārvērtēšanu, piemērotu preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu un nepieciešamo resursu noteikšanu.

Ne Iekšlietu ministrija, ne katastrofu pārvaldīšanas subjekti, apkopojot informāciju par Valsts CA plāna īkga dējo izpildi, nevērtē problēmas un apstākļus, kas kavējuši Valsts CA plānā paredzēto pasākumu

īstenošanu, finanšu resursu pietiekamību, sadarbību ar citām iesaistītajām pusēm u.tml. Lai arī normatīvais regulējums paredz¹⁷⁵, ka Iekšlietu ministrija izvērtē Valsts CA plāna izpildi un, pamatojoties uz katastrofas pārvaldīšanas subjektu sniegto informāciju, ik gadu sagatavo attiecīgu informatīvo ziņojumu un iesniedz to Ministru kabinetā, pēdējos gados informatīvais ziņojums nav skatīts Ministru kabineta sēdē, jo tajā nav bijuši iekļauti priekšlikumi par nepieciešamajiem uzlabojumiem vai grozījumiem Valsts CA plānā vai normatīvajos aktos. Līdz ar to Ministru kabinets nav informēts par valsts CA sistēmas gatavību kopumā, resursu pietiekamību, noteikto pasākumu izpildi u.t.t.

Arī pašvaldību CA plānos katastrofas pārvaldīšanas pasākumi lielākoties ir definēti pārāk vispārīgi, lai būtu saprotams, kas konkrēti šo pasākumu ietvaros ir jāpaveic, nav noteikti konkrēti izpildes termiņi, atbildības sadalījums un nav paredzēti sadarbības mehānismi, kas būtu praktiski pielietojami krīzes situācijās. Revīzijas ietvaros intervētās atbildīgās pašvaldību amatpersonas revīzijā sniedza viedokli, ka CA plāni lielā mērā ir formāls dokuments un praktiska nozīme ir tikai pievienotajām kartēm, noteiktajām evakuācijas, pulcēšanās un izmitināšanas vietām un apzinātajiem resursiem.

Lai sekmētu pašvaldību CA plānu kvalitāti un praktisko pielietojamību krīzes situācijās, būtiska nozīme ir civilās aizsardzības sistēmu koordinējošo un vadošo iestāžu (Iekšlietu ministrijas un VUGD) sniegtam metodiskajam atbalstam un vadlīniju un metodisko materiālu izstrādei. Līdz 2016.gadam normatīvais regulējums¹⁷⁶ paredzēja, ka pašvaldību CA plānus sagatavo VUGD sadarbībā ar pašvaldībām, bet šobrīd vairs tāda prasība nav noteikta un Iekšlietu ministrija vien nodrošina pašvaldību sadarbības teritoriju civilās aizsardzības plānu aktuālo redakciju ieviešanu ministrijas un VUGD mājaslapā internetā.

Normatīvais regulējums arī neparedz pašvaldību CA plānu izpildes ikgadēju izvērtēšanu. Neviena institūcija neapkopo un neuzrauga to, kādus pasākumus pašvaldības ir veikušas Valsts CA plāna izpildes ietvaros, un netiek arī vērtēta pašvaldību kapacitāte un resursi, gatavība reaģēt un spējas sniegt atbalstu valsts institūcijām katastrofu pārvaldīšanā.

Revīzijā apkopotā informācija par kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam paredzēto Valsts CA plānā noteikto pasākumu īstenošanu liecina, ka nav sākti pildīt gandrīz nekā puse no paredzētajiem 15 preventīvajiem un gatavības pasākumiem. Ir uzsākta to pasākumu izpilde, kuri ir ministriju atbildībā, bet tie pasākumi, kuru izpildē ir iesaistītas pašvaldības, praktiski netiek pildīti. Valsts kontroles vērtējumā pasākumu izpildi nesekmē tas, ka pasākumu izpildei nav noteikti konkrēti termiņi un ir neskaidrs pienākumu sadalījums starp Valsts CA plānā norādīto lēmuma pieņēmēju, par izpildi atbildīgo institūciju un izpildītāju. Gadījumos, kad par izpildi ir atbildīga viena institūcija, bet izpildītājs ir cita institūcija, nav notikusi sadarbība starp šīm institūcijām un neviena no tām nav pildījusi plānā noteikto pasākumu. Nav izpildīts, piemēram, neviens uzdevums attiecībā uz iedzīvotāju apgādi ar pārtikas un pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm, kur par izpildi atbildīga ir noteikta nozares ministrija, bet izpildītājs ir pašvaldības.

Valsts kontroles vērtējumā Valsts CA plāna praktiskā pielietojamība katastrofu pārvaldīšanā uzlabotos, ja tajā būtu paredzēti skaidri un saprotami veicamie uzdevumi, atbildīgie par uzdevumu izpildi, uzdevumu īstenošanas termiņi un panākamie rezultāti. Tas ļautu Valsts CA plānu veidot kā jēgpilnu un efektīvu instrumentu civilās aizsardzības sistēmas darbības nodrošināšanai un attīstībai, kā arī sekmētu Valsts CA plāna izpildi un radītu vajadzīgos priekšnoteikumus iespējai uzraudzīt Valsts CA plāna izpildi. Iekams Valsts CA plānā paredzētajiem pasākumiem (it īpaši – preventīvajiem un gatavības pasākumiem) netiek aplēsts, ielānāts un paredzēts nepieciešamais finansējums, nav sagaidāms, ka Valsts CA plāns varētu efektīvi darboties.

Revīzijas ietvaros, vērtējot Lietuvas CA plānošanas sistēmu, secināms, ka kaimiņvalsts CA plānu sistēma ir sakārtotāka. Piemēram, Lietuvā ir vairāku pakāpju CA plānu sistēma, kur zemāka līmeņa plāni ir saistīti

ar augstāka līmeņa plāniem, tāpat ir arī daudzpakāpju plānu izpildes izvērtēšanas sistēma. Šiem plāniem ir noteikti darbības termiņi, norādīti mērķi un pasākumi šo mērķu sasniegšanai, atbildīgie izpildītāji, īstenošanas termiņi, sasniedzamie rezultāti un rezultatīvie rādītāji. CA plānu izpildes izvērtējums aptver uzņēmumu, pašvaldību, ministriju un valsts līmeņa plānus, ir noteikts vērtējamo jautājumu loks, plānu izpildes izvērtējuma rezultātā tiek sagatavots visaptveroša CA sistēmas stāvokļa izvērtējums un CA subjektu gatavības reaģēt uz krīzi izvērtējums, doti ieteikumi sistēmas uzlabošanai.

Latvijā ir šādi CA plāni:

- **Valsts CA plāns**, kas ir valsts civilās aizsardzības sistēmas nodrošināšanas pasākumu plānošanas dokuments, kuru sagatavo, pamatojoties uz ministriju, to padotībā esošo institūciju un pašvaldību sniegto informāciju par katastrofu pārvaldīšanas uzdevumiem – veiktajiem katastrofas risku novērtējumiem, apzinātajiem preventīvajiem, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem, izstrādātajiem nozares attīstības plānošanas dokumentiem un tiesību aktiem un apzinātajiem un plānotajiem resursiem katastrofas pārvaldīšanā¹⁷⁷. Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu Valsts CA plānu izstrādā VUGD sadarbībā ar citām institūcijām, un saskaņā ar Nacionālās drošības likumu Valsts CA plānu izstrādā Iekšlietu ministrija sadarbībā ar citām institūcijām, un to apstiprina MK¹⁷⁸;
- **sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns** (turpmāk – pašvaldības CA plāns), kurā ietver informāciju par civilās aizsardzības pasākumiem un nodrošinājumu pašvaldības vai pašvaldības sadarbības teritorijas pašvaldību administratīvajās teritorijās. Plāna izstrādi nodrošina pašvaldības domes priekšsēdētājs, un to apstiprina pašvaldības dome¹⁷⁹;
- **paaugstinātas bīstamības objekta civilās aizsardzības plāns**, kas tiek izstrādāts, lai nodrošinātu paaugstinātas bīstamības objekta drošumu, kā arī uzturēšanu un ekspluatēšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, lai neradītu draudus cilvēku, vides un īpašuma drošībai. Paaugstinātas bīstamības objekti ir ēkas vai inženierbūves, kas saistītas ar enerģijas ražošanu un uzkrāšanu, elektromagnētisko starojumu, ugunsdrošību, sprādzienbīstamu, bīstamu ķīmisku vielu un maisījumu, bīstamo atkritumu u.c. pārstrādi, apstrādi, ražošanu, lietošanu, uzglabāšanu un transportēšanu¹⁸⁰;
- **objekta civilās aizsardzības plāns** tiek izstrādāts, lai nodrošinātu objekta drošumu, kā arī uzturēšanu un ekspluatēšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām un neradītu draudus cilvēku, vides un īpašuma drošībai. Minēto plānu izstrādā un saskaņo ar VUGD, kā arī apstiprina objekta īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, ja objekts ir iekļauts kritiskās infrastruktūras kopumā¹⁸¹ un tajā var atrasties vairāk par 100 cilvēkiem¹⁸².

Papildus Nacionālās drošības likums paredz, ka ministrijas prognozē to kompetencē esošo nozaru apdraudējumus un plāno apdraudējumu novēršanu, pārvarēšanu un iespējamo seku likvidēšanu, izstrādājot attiecīgus nozaru apdraudējumu novēršanas, pārvarēšanas un iespējamo seku likvidēšanas plānus (turpmāk – nozaru apdraudējuma novēršanas plāni). Nozaru apdraudējuma novēršanas plānus apstiprina nozares ministrs, un pirms apstiprināšanas ministrijas iesniedz plānu projektus izvērtēšanai Krīzes vadības padomē. Krīzes vadības padome koordinē nozaru plānu izstrādi, un valsts apdraudējuma gadījumā apdraudējuma pārvarēšanas pasākumus vada par attiecīgo nozari atbildīgā ministrija¹⁸³.

Normatīvajā regulējumā nav noteiktas detalizētākas prasības attiecībā uz nozaru apdraudējuma novēršanas plānu saturu, nav arī izstrādātas vadlīnijas vai metodiskie norādījumi šādu plānu izstrādei. Atbilstoši Krīzes vadības padomes sekretariāta pārstāvja revīzijas laikā sniegtajiem skaidrojumiem¹⁸⁴ nozares apdraudējuma novēršanas plāna mērķis ir paredzēt apdraudējumus, kas var ietekmēt ministrijas atbildībā esošo nozaru darbību krīzes situācijā, un apdraudējumus, kas var ietekmēt konkrētās ministrijas

un to iestāžu darbības nepārtrauktību un tai noteikto funkciju izpildi, izvērtēt identificēto apdraudējumu iespējamību (varbūtību) un ietekmi (sekas), plānoto rīcību, lai novērstu, mazinātu vai pārvarētu identificētos un novērtētos apdraudējumus, kā arī likvidētu iespējamo apdraudējumu radītās sekas.

Prasība ministrijām izstrādāt un ministriem apstiprināt nozaru apdraudējuma novēršanas plānus ir spēkā no 2005.gada. Pēc revidentu rīcībā esošās informācijas¹⁸⁵ ministrijas 2019.gadā ir izstrādājušas nozaru apdraudējuma novēršanas plānu projektus un tie ir iesniegti izvērtēšanai Krīzes vadības padomei, taču plānu projekti joprojām nav izskatīti Krīzes vadības padomes sēdē un plāni nav apstiprināti.

Iepazīstoties ar nozaru apdraudējuma novēršanas plānu projektos iekļauto informāciju, secināms, ka ministrijām ir atšķirīga izpratne par plānos norādāmo informāciju. Daļa ministriju nozaru apdraudējuma novēršanas plānu projektos ir iekļāvušas informāciju vienīgi par tādiem apdraudējumiem (un tiem atbilstošiem pasākumiem), kurus paredz Valsts CA plāns, tādējādi lielā mērā dublējot Valsts CA plānā jau paredzētos katastrofas pārvaldīšanas pasākumus. Savukārt citas ministrijas nozaru apdraudējuma novēršanas plānu projektos ir norādījušas tāds iespējamus apdraudējumus (un tiem atbilstošus pasākumus), kuri nav paredzēti Valsts CA plānā, bet kuri var ietekmēt ministrijai, tās padotības iestādēm vai citām ar ministrijas atbildības jomā esošo nozari saistītajām iestādēm paredzēto funkciju izpildi, piemēram, darbam nozarē atbilstoši sagatavotu cilvēku trūkums, traucēta vai liegta iespēja piekļūt funkciju veikšanai nepieciešamajai informācijai, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju drošības incidents, ministrijas un tās padotības iestāžu prestiža graušana, sniegto pakalpojumu pieejamības samazināšanās iedzīvotājiem u.c.

Ministriju atšķirīgā pieeja nozaru apdraudējuma novēršanas plānu izstrādē liecina, ka ir nepieciešama lielāka skaidrība par šo plānu saturu un lomu apdraudējuma novēršanā un civilās aizsardzības plānošanas sistēmā, lai ministriju izstrādātie nozaru apdraudējuma novēršanas plāni būtu noderīgs instruments, gatavojoties krīzēm un tās pārvarot.

Valsts CA plāna saturs, atbildīgo institūciju un personu uzdevumi un savstarpējā sadarbība katastrofu pārvaldības pasākumu īstenošanā

Kā jau iepriekš minēts, CA¹⁸⁶ ir viena no politikas jomām, par kuras plānošanu ir atbildīga Iekšlietu ministrija, un galvenais CA sistēmas plānošanas dokuments valstī ir Valsts CA plāns¹⁸⁷. Tajā ir iekļauts katastrofu risku novērtējuma kopsavilkums, CA sistēmas darbības nodrošināšanas pasākumi, katastrofu pārvaldīšanas subjektu kompetence un rīcība katastrofu pārvaldīšanas pasākumu īstenošanā, kā arī noteikta civilās aizsardzības sistēmas darbība, ja ir noticis militārs iebrukums vai sācies karš.

Valsts CA plāna izstrādē nav izmantota Attīstības plānošanas sistēmas likumā un tam pakārtotajos noteikumos paredzētā plānu struktūra un tajos iekļaujamā informācija, bet tam paredzēts speciāls regulējums Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā, paredzot, ka MK nosaka visu šajā likumā paredzēto CA plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju¹⁸⁸.

MK noteikumi par CA plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju paredz¹⁸⁹, ka Valsts CA plānā iekļauj šādu informāciju:

- iespējamo risku sarakstu un kopsavilkumu par risku novērtēšanu, ko izstrādā, pamatojoties uz katastrofas pārvaldīšanas subjekta sniegto informāciju par attiecīgā riska novērtēšanu;
- risku scenārijus, risku matricas un risku kartes;
- preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus atsevišķi katram riskam, norādot termiņus, lēmuma pieņemējus, par izpildi atbildīgās institūcijas un izpildītājus;

- informāciju par institūcijām, kuru amatpersonas ir reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu vadītāji attiecīgās apdraudējuma situācijās vai pasākumos;
- informāciju par valsts agrinās brīdināšanas sistēmu un tās aktivizēšanu, iesaistīto institūciju apziņošanas kārtību, informācijas apmaiņas platformām, kuras izmantojamas katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā;
- krīžu komunikācijas kārtību;
- plānoto civilās aizsardzības mācību aprakstu un grafiku;
- informāciju par Latvijas valstspiederīgo evakuāciju no katastrofas skartās ārvalsts un par resursiem starptautiskās palīdzības sniegšanai;
- CA sistēmas darbību militāra iebrukuma vai kara gadījumā u.c.

Kopumā Valsts CA plānā ir iekļauta minētā informācija, tomēr vairums preventīvo un gatavības pasākumu ir definēti ļoti vispārīgi, nesniedzot skaidru priekšstatu par to, kas konkrēti ir veicams šo pasākumu ietvaros un kādas darbības liecinās par pasākuma īstenošanu, kādi darbi un kādā apjomā ir veicami, kādi rezultāti ir jāsasniedz. Piemēram, plūdu gadījumam¹⁹⁰ Valsts CA plānā ir iekļauti tādi plaši definēti pasākumi kā – Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un Konvencijas Parīzes nolīgumam mērķu un pasākumu īstenošana, ANO ilgtspējīgas attīstības programmas 2030.gadam mērķu un pasākumu īstenošana, ANO Sendai ietvarprogrammas 2015. – 2030.gadam par katastrofu risku mazināšanu mērķu un pasākumu īstenošana, ES stratēģijas pielāgošanās klimata pārmaiņām mērķu un pasākumu īstenošana, Baltijas jūras reģiona pielāgošanās stratēģijas un rīcības plāna mērķu un pasākumu īstenošana u.tml., kuriem nav paredzēti konkrētāki pasākumi vai sasniedzamie rezultāti.

Arī citi plūdu gadījumam paredzētie preventīvie pasākumi vairumā gadījumu ir ļoti vispārīgi:

- pretplūdu pasākumu organizēšana, esošo hidrotehnisko būvju, tehnoloģisko iekārtu un pārgāzņu pārbūve un atjaunošana;
- meliorācijas sistēmu uzturēšana un būvniecība;
- autoceļu plānošana, izbūve un uzturēšana;
- iekšzemes ūdeņu piekrastes, jūras piekrastes sauszemes daļas, plūdu risku teritoriju piekrastes, aizsargājamas dabas teritoriju un pašvaldību saistošajos noteikumos noteiktās sauszemes atjaunošana un nostiprināšana;
- prevencijas un sabiedrības informēšanas pasākumi par katastrofām, to sekām, sagatavotību un sagaidāmo rīcību u.tml.

Valsts kontroles vērtējumā šādu vispārīgu pasākumu iekļaušanai Valsts CA plānā nav reālas nozīmes civilās aizsardzības sistēmas plānošanā un katastrofu risku mazināšanā. Normatīvais regulējums arī neparedz pienākumu ministrijām un citām institūcijām, pamatojoties uz Valsts CA plānā definētajiem vispārīgajiem pasākumiem, izstrādāt detalizētāku veicamo preventīvo un gatavības pasākumu plānu ar noteiktiem sasniedzamajiem rezultātiem, rezultatīvajiem rādītājiem, konkrētiem atbildīgajiem, finansējuma avotu un apmēru.

Valsts CA plānā tikpat nekonkrēti ir norādīts arī preventīvo un gatavības, kā arī reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu izpildes termiņš. Lielākajai daļai Valsts CA plānā paredzētajiem minētajiem pasākumiem izpildes termiņš ir norādīts “2020.–2027.gads”, “pēc nepieciešamības” vai “pastāvīgi”. Piemēram, no Valsts CA plānā iekļautajiem 35 plūdu katastrofai paredzētajiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem¹⁹¹ tikai trijiem pasākumiem ir noteikts konkrēts izpildes termiņš, savukārt no 17 reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem tikai vienam pasākumam ir noteikts konkrēts izpildes termiņš. Pārējo pasākumu termiņi ir ļoti nekonkrēti, piemēram:

- pašvaldību sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisiju apmācības plānošana un organizēšana – pēc nepieciešamības;
- cilvēkdrošības mācību kursa ieviešana vispārējās izglītības sistēmā – pastāvīgi;
- pašvaldību saistošo noteikumu pieņemšana par plūdu apdraudēto teritoriju zemes izmantošanu un būvatļaujas izsniegšanu – 2020.–2027.gads;
- risku apdrošināšanas un pārapdrošināšanas normatīvo aktu pilnveidošana – 2020.–2027.gads;
- pašvaldību civilās aizsardzības komisiju sasaukšana un apziņošana, iedzīvotāju informēšana, glābšanas dienestu un citu dienestu iesaistīšana, materiālo rezervju iesaistīšana – pēc nepieciešamības.

Jāatzīmē, ka iepriekšējais Valsts CA plāns¹⁹², kas bija spēkā līdz 2020.gada 26.augustam, attiecībā uz pasākumu izpildes termiņiem bija daudz konkrētāks. Vairumam gatavības un reaģēšanas pasākumu bija noteikts ļoti konkrēts laiks, kādā jānodrošina pasākuma izpilde. Piemēram, plūdu vai to draudu gadījumā bija noteikts:

- pašvaldību civilās aizsardzības komisiju sasaukšana – 3 stundās;
- iedzīvotāju, kuri dzīvo iespējamās applūdes zonās, brīdināšana par plūdu draudiem un iespējamo evakuēšanu – 12 stundās;
- papildu novērošanas posteņu ierīkošana un informācijas apkopošana par ūdens līmeņa svārstībām apdraudētajās teritorijās – 6 stundās;
- valsts materiālo rezervju resursu iesaistīšana – 4 stundās u.tml.

Saskaņā ar Valsts CA plānā norādīto¹⁹³ katram preventīvajam, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumam ir noteikti trīs veidu atbildīgie:

- lēmuma pieņēmējs – amatpersona vai institūcija, kas lemj par attiecīgā pasākuma uzsākšanu;
- par izpildi atbildīgā institūcija – amatpersona vai institūcija, kas iesaista un koordinē nepieciešamos resursus un ekspertīzi attiecīgā pasākumu veikšanai;
- izpildītājs – institūcija, kas tieši var tikt iesaistītas attiecīgā pasākuma realizācijā.

Attiecībā uz lielu daļu no Valsts CA plāna noteiktajiem pasākumiem nav saprotams konkrēts pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju atbildības sadalījums, jo ir noteikti vairāki atbildīgie. Gadījumos, kad vairākas institūcijas ir norādītas kā lēmuma pieņēmējas, nav saprotams, kura institūcija ir galvenais lēmuma pieņēmējs, lemjot par pasākuma izpildes uzsākšanu. Savukārt gadījumos, kad ir norādītas vairākas par izpildi atbildīgās institūcijas, nav saprotams, kura institūcija kā galvenā ir atbildīga par pasākuma izpildi un nepieciešamo resursu iesaisti attiecīgā pasākuma izpildē. Tāpat nav noteikti institūciju sadarbības mehānismi katastrofu pārvaldīšanas pasākumu izpildes nodrošināšanai, tai skaitā nav skaidrs, kas konkrēti jāveic un kādas darbības jāīsteno katram izpildītājam.

Piemēram, saistībā ar plūdu apdraudējumu Valsts CA plāna 4.pielikumā, kurā iekļauti veicamie pasākumi plūdu gadījumam, ir noteikts, ka par iedzīvotāju informēšanu un ieteikumu par nepieciešamo rīcību sniegšana krīzes situācijā ir atbildīgas četras institūcijas – VUGD, VSIA “Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”, pašvaldība un AS “Latvenergo”¹⁹⁴. Savukārt Valsts CA plāna nodaļā, kas kopumā nosaka krīzes komunikācijas kārtību, ir paredzēts, ka krīzes komunikāciju vada un koordinē institūcija, kas atbild par katastrofas vai apdraudējuma reaģēšanas un seku likvidēšanas darbiem¹⁹⁵ (plūdu gadījumā – pašvaldība¹⁹⁶), savu darbību koordinējot un saskaņojot ar Valsts kancelejas stratēģiskās komunikācijas plānotājiem¹⁹⁷.

Kā piemērs neskaidribām minams arī Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma un Valsts CA plāna pretrunīgais regulējums par institūcijām, kas ir tiesīgas pieņemt lēmumu par iedzīvotāju

evakuāciju. Atbilstoši Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likumam¹⁹⁸ lēmumu par iedzīvotāju evakuāciju pieņem katastrofu pārvaldīšanas subjekts (plūdu gadījumā – VARAM¹⁹⁹), reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu vadītājs (plūdu gadījumā – pašvaldība²⁰⁰) vai objekta īpašnieks. Savukārt saskaņā ar Valsts CA plānā noteikto šo lēmumu plūdu gadījumā pieņem VUGD vai pašvaldība²⁰¹.

Iepriekšējā Valsts civilās aizsardzības plānā²⁰², kas zaudēja spēku 2020.gada 26.augustā, Valsts kontroles vērtējumā bija iekļauta skaidrāka informācija par institūciju savstarpējo sadarbību. Plānam bija pielikums “Sistēmas institūciju savstarpējā sadarbība valsts apdraudējuma gadījumos”, kurā katrai no katastrofām bija norādīta vadošā institūcija, kā arī atbalsta institūcijas, piemēram, plūdu gadījumā vadošā institūcija bija pašvaldības, savukārt atbalsta institūcijas – lielākā daļā nozaru ministrijas. Militāra iebrukuma vai kara gadījumā kā vadošā institūcija bija noteikta Iekšlietu ministrija, savukārt nozaru ministrijas un pašvaldības norādītas kā atbalsta institūcijas.

Valsts CA plānā paredzēto pasākumu īstenošanai valsts līmenī netiek apzināts un plānots nepieciešamā finansējuma apmērs un finansējuma avots. Iespējamais finansējuma avots Valsts CA plānā ir norādīts vienīgi prioritāri īstenojamiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem, kas lielā daļā gadījumu ir pasākumi VUGD un citu institūciju tehniskās kapacitātes stiprināšanai²⁰³. Ar visaugstāko prioritāti ir novērtēta VUGD speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegāde, VUGD ugunsdzēsības depo būvniecība, Valsts agrīnās brīdināšanas sistēmas pilnveidošana, Katastrofu zaudējumu un bojājumu datu bāzes izveidošana u.c. pasākumi, kam plānota ES fondu finansējuma piesaiste. Valsts kontroles vērtējumā šāda pieeja, neplānojot vajadzīgo finansējumu, nesekmē Valsts CA plānā noteikto pasākumu īstenošana.

Valsts CA plānā kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam paredzēto preventīvo un gatavības pasākumu izpilde

Ņemot vērā strauji mainīgo ģeopolitisko situāciju un aktuālos drošības izaicinājumus, Valsts kontrole revīzijas ietvaros apkopoja informāciju par Valsts CA plānā paredzēto²⁰⁴ katastrofas pārvaldīšanas [preventīvo un gatavības pasākumu kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā](#) izpildi. Valsts CA plānā kopumā ir paredzēti 15 preventīvie un gatavības pasākumi, kas saistīti ar pārtikas, pirmās nepieciešamības preču un energoresursu piegādes nodrošinājumu, kultūras mantojuma aizsardzību, spēju pārvaldīt nekontrolētu cilvēku pārvietošanos nodrošināšanu u.c. jautājumiem.

Revīzijā konstatēts, ka no minētajiem pasākumiem ir īstenoti četri pasākumi, četrus pasākumu izpilde ir uzsākta un turpinās, bet septiņi pasākumi nav izpildīti. Atbildīgās ministrijas vairāk ir paveikušas to pasākumu izpildē, kuriem izpildītāji ir pašas ministrijas. Lielākā daļa no neizpildītajiem pasākumiem ir tādi, kuriem kā izpildītājas ir noteiktas pašvaldības, bet ministrijas ir noteiktas kā atbildīgās par pasākuma izpildi.

Īstenoti ir pasākumi, kas saistīti ar Civilās aizsardzības operacionālās vadības centra sastāva precizēšanu, tajā iesaistīto personu apziņošanas mācībām reizi gadā, kā arī ir [izstrādāts rīcības plāns par spēju pārvaldīt nekontrolētu cilvēku pārvietošanos \(evakuāciju\)](#). Ir izpildīts arī pasākums, kas paredz apzināt iedzīvotāju skaitu pa vecuma grupām un to sadalījumu pa novadu un republikas pilsētu administratīvajām teritorijām pēc stāvokļa kārtējā gada 1.janvārī.

Vairāk nekā puse – deviņi pasākumi – ir saistīti ar iedzīvotāju pamatvajadzību nodrošināšanu. Revīzijā konstatēts, ka no tiem sākti ir trīs pasākumu izpilde, bet seši pasākumi netiek pildīti (skatīt 5.tabulu). Tāpat kā citās Valsts CA plāna sadaļās arī sadaļā par pasākumiem kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā nav noteikti konkrēti pasākumu izpildes termiņi – tie veicami vai nu “pastāvīgi”, vai arī laika

posmā no plāna apstiprināšanas brīža līdz 2027.gadam. Neskaidrs ir arī pienākumu sadalījums starp Valsts CA plānā norādīto lēmuma pieņēmēju, par izpildi atbildīgo institūciju un izpildītāju.

5.tabula

Preventīvie un gatavības pasākumi, kas attiecas uz cilvēka pamatvajadzību nodrošināšanu

Nr. p.k.	Pasākums	Izpildes termiņš	Lēmuma pieņēmējs	Par izpildi atbildīgā institūcija	Izpildītājs
1.	Pārtikas nodrošinājuma plānošana	Pastāvīgi	-	ZM	ZM, VARAM, Pašvaldības
2.	Izstrādāt kārtību, kādā nodrošināma pārtikas izsniegšana iedzīvotājiem pašvaldības administratīvajā teritorijā	2020.–2027.gads	ZM Pašvaldības	ZM VARAM	ZM Pašvaldības
3.	Sniegt EM priekšlikumus par finanšu līdzekļu plānošanu iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā	Pastāvīgi	-	VARAM	Pašvaldības
4.	Organizēt iepirkuma procedūras pirmās nepieciešamības preču atliktajām piegādēm valsts apdraudējuma gadījumā	Pastāvīgi	-	EM	EM
5.	Izstrādāt rīcības plānus par pirmās nepieciešamības preču izsniegšanu un to piegādes ceļu iespējamiem variantiem līdz izsniegšanas punktam	2020. – 2027.gads	-	EM, VARAM	Pašvaldības
6.	Izstrādāt kārtību, kādā nodrošināma pirmās nepieciešamības preču izsniegšana iedzīvotājiem pašvaldības administratīvajā teritorijā	2020. – 2027.gads	EM Pašvaldības	EM VARAM	EM Pašvaldības
7.	Sniegt priekšlikumus IEM par izmaiņām valsts materiālo rezervju nomenklatūrā attiecībā uz pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm , kuras nepieciešams iekļaut valsts materiālajās rezervēs	Katru gadu	-	EM	EM
8.	Energoresursu piegādes nodrošinājuma plānošana	Pastāvīgi	-	EM	EM
9.	Valsts un pašvaldību institūcijām atbilstoši kompetencei izstrādāt vadlīnijas vai rekomendācijas par Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikto pamatvajadzību nodrošināšanu kara vai militāra iebrukuma laikā	Pastāvīgi	Katastrofas pārvaldīšanas subjekts, pašvaldības CA plānā noteiktās institūcijas	Katastrofas pārvaldīšanas subjekts, pašvaldības CA plānā noteiktās institūcijas	Katastrofas pārvaldīšanas subjekts, pašvaldības CA plānā noteiktās institūcijas

Zemkopības ministrijas atbildībā ir divi pasākumi, kas ir saistīti ar pārtikas nodrošinājumu – pārtikas nodrošinājuma plānošana. Kopā ar VARAM Zemkopības ministrija ir atbildīga par kārtības, kādā iedzīvotājiem pašvaldības administratīvajā teritorijā izsniedz pārtiku, izstrādāšanu.

Atbilstoši Zemkopības ministrijas sniegtajai informācijai²⁰⁵ ir veikti vairāki pasākumi pārtikas nodrošinājuma plānošanai. 2022.gada 1.martā ir pieņemti jauni Ministru kabineta noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pārtiku valsts apdraudējuma gadījumā²⁰⁶, kas paredz normas iedzīvotāju nodrošināšanai ar pārtiku valsts apdraudējuma gadījumā valsts iekšienē pārvietotiem (evakuētiem) civiliedzīvotājiem, personām, kas uzturas pilnā valsts vai pašvaldības apgādībā valsts vai pašvaldības iestādēs, un šo iestāžu personālam, kā arī personālam, kas veic valsts apdraudējuma seku likvidēšanas pasākumus. Noteikumi paredz arī kārtību, kādā plānojama iedzīvotāju nodrošināšana ar pārtiku, kā arī

valsts un pašvaldību institūciju uzdevumus, nodrošinot iedzīvotājus ar pārtiku valsts apdraudējuma gadījumā. Ir apzināti arī pārtikas nozares stratēģiskie uzņēmumi, kuriem būs pienākums turpināt darbību un nodrošināt iedzīvotājus ar pārtiku krīzes situācijā, šos uzņēmumus ir plānots iekļaut kritiskās infrastruktūras sarakstā. Atbilstoši Zemkopības ministrijas sniegtajai informācijai ir izstrādāts līguma projekts pārtikas preču atliktajām piegādēm ārkārtējas situācijas un izņēmuma stāvokļa gadījumā.

Saskaņā ar Valsts CA plānā noteikto Zemkopības ministrijai un VARAM ir jāizstrādā kārtība, kādā iedzīvotājiem izsniegs pārtiku pašvaldības administratīvajā teritorijā. Vienlaikus minētie Ministru kabineta noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pārtiku valsts apdraudējuma gadījumā paredz, ka šo kārtību nosaka pašvaldība²⁰⁷. Par pasākumu kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam izpildes gaitu revīzijā tika pieprasīta informācija sešām pašvaldībām²⁰⁸, un visas pašvaldības norādīja, ka šāda kārtība nav izstrādāta. Pašvaldības sniedza viedokli, ka tās nav arī saņēmušas uzdevumus no Valsts CA plānā par kārtības izstrādi noteiktajām atbildīgajām ministrijām. Līdz ar to Valsts CA plānā noteiktais neskaidrais uzdevumu sadalījums, kad pasākuma izpildītājs ir viena institūcija, bet par izpildi atbildīga ir cita institūcija, ir vairojis neskaidrību un nav nesekmējis plānā paredzētā pasākuma izpildi.

Pieci Valsts CA plāna pasākumi kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam ir paredzēti iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā (skatīt 5.tabulu). No tiem nav izpildīts neviens pasākums.

Valsts CA plāns paredz, ka pašvaldībām ir jāsniedz Ekonomikas ministrijai priekšlikumi par finanšu līdzekļu plānošanu iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm. Vienlaikus plānā noteikts, ka par pasākuma izpildi atbildīgā ir VARAM. Visas sešas revīzijā aptaujātās pašvaldības norādīja, ka šādi priekšlikumi nav sniegti un arī VARAM saistībā ar minēto pasākumu uzdevumus pašvaldībām nav devusi. Arī Ministru kabineta noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā paredz²⁰⁹ pašvaldību pienākumu sniegt Ekonomikas ministrijai priekšlikumus par finanšu līdzekļu plānošanu iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm. Līdz ar to nav saprotams, kādi uzdevumi būtu jāveic VARAM, kas Valsts CA plānā ir noteikta kā par izpildi atbildīgā institūcija, un vai no VARAM iesaistes šī pasākuma izpildē ir atkarīgs pašvaldībām paredzētā uzdevuma saturs vai tā izpilde.

Kā jau minēts, saskaņā ar Valsts CA plānu par izpildi atbildīgā institūcija ir amatpersona vai institūcija, kas iesaista un koordinē nepieciešamos resursus un ekspertīzi attiecīgā pasākuma veikšanai, savukārt izpildītāji ir institūcijas, kuras tieši var tikt iesaistītas attiecīgā pasākuma realizācijā. Savukārt lēmuma pieņēmējs ir amatpersona vai institūcija, kas lemj par attiecīgā pasākuma uzsākšanu.

Revīzijā konstatēts, ka nav izstrādāts neviens no diviem Valsts CA plānā paredzētajiem dokumentiem, kas attiecas uz pirmās nepieciešamības rūpniecības preču izsniegšanu:

- rīcības plāns par pirmās nepieciešamības rūpniecības preču izsniegšanu un to piegādes ceļu iespējamiem variantiem līdz izsniegšanas punktam. Izpildītājs ir pašvaldības, bet par izpildi atbildīgās institūcijas ir Ekonomikas ministrija un VARAM;
- kārtība, kādā tiek izsniegtas pirmās nepieciešamības preces iedzīvotājiem pašvaldības administratīvajā teritorijā. Šim uzdevumam atbildības sadalījums ir vēl neskaidrāks – lēmuma pieņēmējs par kārtības izstrādi ir Ekonomikas ministrija un pašvaldības, par izpildi atbildīgās institūcijas ir Ekonomikas ministrija un VARAM, bet izpildītājs ir Ekonomikas ministrija un pašvaldības.

Ekonomikas ministrijas atbildībā attiecībā uz pirmās nepieciešamības rūpniecības preču iegādi ir vēl divu uzdevumu izpilde (tie arī nav izpildīti):

- organizēt iepirkuma procedūras pirmās nepieciešamības preču atliktajām piegādēm valsts apdraudējuma gadījumā;

- sniegt priekšlikumus Iekšlietu ministrijai par izmaiņām valsts materiālo rezervju nomenklatūrā attiecībā uz pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm, kuras nepieciešams iekļaut valsts materiālajās rezervēs.

Ekonomikas ministrija revīzijā sniedza skaidrojumu²¹⁰, ka tiek gatavoti grozījumi Ministru kabineta noteikumos par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā²¹¹, kas cita starpā paredz pāriet no atliktām piegādēm uz preču iegādi. Tāpat paredzēts atteikties no kārtības, ka preces glabā vienā valsts noliktavā, bet plānots tās izdalīt pašvaldību civilās aizsardzības komisijām, lai tās spētu sniegt palīdzību nekavējoties un krājumi būtu pakļauti zemākam nozaudēšanas riskam. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas sniegto skaidrojumu jauno Ministru kabineta noteikumu projektu ir paredzēts apstiprināt 2022.gada laikā.

No Valsts CA plānā paredzētajiem preventīvajiem pasākumiem kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam vēl ir sākti ar energoresursu piegādes nodrošinājuma plānošanu saistītu pasākumu izpilde (atbildīga Ekonomikas ministrija), plāna kultūras mantojuma aizsardzībai izstrāde (atbildīgā Kultūras ministrija), kā arī vadlīniju vai rekomendāciju par Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikto pamatvajadzību²¹² nodrošināšanu kara vai militāra iebrukuma laikā izstrāde (atbildīgas nozares ministrijas un pašvaldību CA komisijas). Savukārt nav veikti pasākumi, lai izstrādātu instrukciju bruņoto spēku personālam kultūras mantojuma aizsardzībai bruņota konflikta gadījumā (atbildīgās Kultūras ministrija un Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde) (skatīt 5. un 6.tabulu).

6.tabula

Citi preventīvie un gatavības pasākumu kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā

Nr. p.k.	Pasākums	Izpildes termiņš	Lēmuma pieņēmējs	Par izpildi atbildīgā institūcija	Izpildītājs
1.	Apzināt un reizi gadā precizēt CA operacionālās vadības centra sastāvu un iesaistāmo institūciju dalībniekus, sagatavot rīkojuma paraugu par CA operacionālās vadības centra vadītāju noteikšanu, telpām, materiāltechniskajiem līdzekļiem, darba grupu sastāvu	-	-	Iekšlietu ministrija	VUGD, IEM IC, NVA, citas ministrijas, komersanti
2.	Katru gadu veikt CA operacionālās vadības centra iesaistīto institūciju personu apziņošanas mācību pārbaudi	Katru gadu	-	IEM	IEM IC, VUGD
3.	Pieprasīt informāciju par iedzīvotāju skaitu pa vecuma grupām un to sadalījumu pa novadu un republikas pilsētu administratīvajām teritorijām pēc stāvokļa uz kārtējā gada 1.janvāri	Katru gadu līdz 15.martam	-	ZM	ZM
4.	Izstrādāt plānu kultūras mantojuma aizsardzībai un glābšanai krīzes situācijās	2020.–2027.gads	KM	KM	KM iestādes, pašvaldības, kultūras pieminekļu īpašnieki
5.	Izstrādāt instrukciju bruņoto spēku personālam kultūras mantojuma aizsardzībai bruņota konflikta gadījumā	2020.–2027.gads	KM	Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde	Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde
6.	Izstrādāt un nepieciešamības gadījumā aktualizēt rīcības kārtību par spēju pārvaldīt nekontrolētu cilvēku pārvietošanos (evakuāciju)	Pastāvīgi	-	Iekšlietu ministrija	VUGD

Valsts CA plānā ir paredzēts arī Pasākumu plāns par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai tās draudu gadījumā,²¹³ kas ir paredzēts gadījumiem, ja apdraudējuma ietekmēto iedzīvotāju skaits pārsniedz atbildīgo pašvaldību un valsts institūciju ikdienas spējas reaģēt un iedzīvotāju evakuēšanai ir nepieciešami papildu pasākumi. Plānā ir iekļauti pieci preventīvie pasākumi, kuru izpilde ir uzsākta, bet neviens no pasākumiem nav pilnībā izpildīts (skatīt 7.tabulu).

7.tabula

Pasākumu plāna par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju preventīvo pasākumu izpilde

Nr. p.k.	Darbības apraksts	Atbildīgā institūcija	Iesaistītā institūcija	Izpildes termiņi
1.	Izstrādāt kārtību, kā tiek nodrošināta iedzīvotāju evakuācija no katastrofas apdraudētajām vai skartajām teritorijām, to uzskaitē, pagaidu izmitināšana, ēdināšana un sociālā aprūpe, norādot resursus un personālu, kas īsteno šo pasākumu izpildi (nodrošinājumu plāno 2% pašvaldības administratīvajā teritorijā reģistrēto iedzīvotāju)	Pašvaldība	CA komisija	01.03.2021.
2.	Izveidot un uzturēt kartogrāfisku ģeotelpiskas informācijas datu kopumu par evakuācijas pulcēšanās vietām, ieslodzījuma vietām un to resursu, ārstniecības iestādēm un to resursu, īslaicīgās aizturēšanas vietām, sociālās aprūpes centriem un citu saistošu informāciju	IeM	Visas iesaistītās institūcijas atbilstoši kompetencei	Pastāvīgi
3.	Atbilstoši kompetencei izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos, nosakot, ka ārkārtas situācijās ieslodzīto pārvietošanu starp ieslodzījuma vietām vai citām telpām koordinē Ieslodzījuma vietu pārvalde, starp ārstniecības iestādēm – Valsts operatīvā medicīniskā komisija, starp sociālās aprūpes centriem – Labklājības ministrija un starp īslaicīgas aizturēšanas vietām – Valsts policija	TM VM LM IeM	Ieslodzījuma vietu pārvalde NMPD Valsts policija	01.03.2021.
4.	Atbilstoši kompetencei izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos, nosakot Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu tiesības konvojēt ieslodzītās personas	TM	Ieslodzījuma vietu pārvalde	01.03.2022.
5.	Izvērtēt nepieciešamību veikt grozījumus normatīvajos aktos, kā arī izstrādāt rekomendācijas, ņemot vērā pasākumu plānā par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai tās draudu gadījumā noteikto uzdevumu izpildi	Visas iesaistītās institūcijas atbilstoši kompetencei	Visas iesaistītās institūcijas atbilstoši kompetencei	Atbilstoši noteiktajām prioritātēm

Pašvaldībām ir uzdots izstrādāt kārtību par iedzīvotāju evakuāciju no katastrofas apdraudētajām vai skartajām teritorijām, to uzskaiti, izmitināšanu, ēdināšanu un sociālo aprūpi, iekļaujot informāciju par resursiem un personālu, kas īsteno šo pasākumu izpildi²¹⁴. Revīzijā aptaujātās sešas pašvaldības sniedza informāciju, ka Valsts CA plānā paredzētā kārtība nav izstrādāta. Bet revīzijā, analizējot šo pašvaldību plānā iekļauto informāciju, revidenti konstatēja, ka daļēji šos jautājumus pašvaldības ir iekļāvušas savos CA plānos, piemēram, informāciju par līgumiem par ēdināšanas pakalpojumu sniegšanu, līgumiem par evakuēto personu izmitināšanu sporta zālēs, līgumiem par autobusu izmantošanu evakuācijai u.c.

Visām iesaistītajām institūcijām atbilstoši to kompetencei ir uzdots rosināt grozījumus normatīvajos aktos un izstrādāt rekomendācijas vai minimālās prasības elektroenerģijas, dabasgāzes, naftas produktu apgādei un siltumapgādei, transporta, sakaru pakalpojumu nodrošināšanai, neatliekamās medicīniskās palīdzības pieejamībai, medikamentu aprītei, naudas norēķinu nodrošināšanai u.c.²¹⁵ Pildot šo uzdevumu, ir veikti grozījumi Nacionālās drošības likumā²¹⁶, tostarp paplašinot līdzšinējo kritiskās infrastruktūras iedalījumu ar nozaru kritisko infrastruktūru, kuras darbības nepārtrauktība un kritisko pakalpojumu sniegšana valsts apdraudējuma gadījumā ir būtiska sabiedrības un valsts drošībai. Ir pieņemti jauni Finanšu un kapitāla

tirgus komisijas normatīvie noteikumi par kritisko finanšu nozares pakalpojumu pārvaldību²¹⁷. Saskaņā ar atbildīgo institūciju sniegto informāciju vairākas izmaiņas normatīvajā regulējumā vēl tiek gatavotas, piemēram, Ekonomikas ministrija izstrādā jaunus noteikumus par degvielas apgādi krīžu gadījumos, Satiksmes ministrija kopā ar Aizsardzības ministriju un transporta nozares un valsts ceļu uzturēšanā iesaistītajiem komersantiem gatavo kritiskās infrastruktūras darbības nepārtrauktības plānus u.c.

Savukārt Tieslietu ministrija ir sākusi pildīt divus Pasākumu plānā par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai tās draudu gadījumā paredzētos pasākumus, kas saistīti ar ieviešanu pārvietošanu ārkārtas situācijas laikā.

Pretrunīgu informāciju iesaistītās institūcijas ir sniegušas par Iekšlietu ministrijai Pasākumu plānā par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai tās draudu gadījumā paredzēto uzdevumu izstrādāt tiešsaistes kartes ar ģeotelpiskās informācijas datu kopumu par evakuācijas pulcēšanās vietām, ieviešanas vietām, ārstniecības iestādēm, sociālās aprūpes centriem u.c. Gan sešas revīzijā aptaujātās pašvaldības, gan Labklājības ministrija un Tieslietu ministrija Valsts kontrolei sniedza informāciju, ka Iekšlietu ministrija no tām nav pieprasījusi nekādu informāciju par evakuācijas un pulcēšanās vietām un attiecīgajām institūcijām. Arī publiski šādas tiešsaistes kartes nav pieejamas. Vienlaikus Iekšlietu ministrija revīzijas ietvaros sniedza informāciju, ka preventīvais pasākums ir izpildīts, jo VUGD rīcībā esot apkopota informācija par paredzētajām izmitināšanas vietām evakuēto iedzīvotāju vajadzībām un šie dati esot pieejami uzņemšanai uz kartes.

Iekšlietu ministrija revīzijā sniedza informāciju²¹⁸, ka neilgi pēc Krievijas uzsāktās karadarbības Ukrainā Iekšlietu ministrija aicināja nozaru ministrijas, kā arī Latvijas Pašvaldību savienību pārskatīt Valsts CA plānā paredzētos pasākumus un iesniegt priekšlikumus par tajā nepieciešamajiem grozījumiem. Saņemtās atbildes rāda, ka atbildīgajām institūcijām ir neskaidrības un priekšlikumi par daudziem jautājumiem, kuros, viņuprāt, ir nepieciešamas izmaiņas un uzlabojumi, piemēram, par informācijas apmaiņas kārtības uzlabošanu, nepieciešamību arī Valsts CA plānā noteikt uzdevumu pašvaldībām identificēt patvertnēm piemērotas būves, par vienota formāta kartogrāfiskā materiāla izmantošanu katastrofās, lai savietotu iestāžu rīcībā esošo informāciju, par vienotas tālruņa līnijas sabiedrībai izveidi, par vienotas CA informācijas sadaļas izveidi vortālā "Cilvēks. Valsts. Likums"²¹⁹, par nepieciešamību kara, militārā iebrukuma vai to draudu gadījumā civilās aizsardzības komisijas sastāvā iekļaut kritiskās infrastruktūras objektu pārstāvjus u.c.

Pašvaldību CA plānu saturs

Atbilstoši 2016.gada 5.maijā pieņemtajam Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumam²²⁰ pašvaldībām līdz 2017.gada 31.decembrim bija jāapstiprina pašvaldību CA plāni atbilstoši jaunajam regulējumam un iepriekšējie pašvaldību CA plāni bija spēkā ne ilgāk kā līdz 2017.gada 30.decembrim. Kopumā no 37²²¹ pašvaldību sadarbības teritorijām publiski VUGD tīmekļa vietnē 2022.gada jūlija beigās²²² bija pieejami 24 pašvaldību CA plāni. Pēc revidentu rīcībā esošās informācijas pašvaldību CA plānu izstrādi ir kavējusi novēlotā Valsts CA plāna apstiprināšana – Valsts CA plāns tika apstiprināts tikai 2020.gada 26.augustā, tas ir, trīs gadus vēlāk, nekā noteikts Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā²²³, kā arī administratīvi teritoriālā reforma²²⁴, saskaņā ar kuru noteiktais jaunais administratīvi teritoriālais iedalījums stājās spēkā 2021.gada 1.jūlijā.

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums attiecībā uz pašvaldības CA plāna izstrādi un saturu paredz pašvaldības domes uzdevumu apstiprināt pašvaldības CA plānu un pašvaldības domes priekšsēdētāja, kurš ir iecelts par sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijas priekšsēdētāju, uzdevumu nodrošināt, ka sadarbībā ar valsts un pašvaldību institūcijām, juridiskajām un fiziskajām personām tiek izstrādāts un katras pašvaldības domei apstiprināšanai iesniegts sadarbības teritorijas

civilās aizsardzības plāna projekts, kas aptver katastrofas, kuru pārvaldīšanu koordinē pašvaldības (katastrofas pašvaldības administratīvajā teritorijā, kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā) un kas aptver pašvaldības domei noteikto uzdevumu nodrošināt iedzīvotāju evakuāciju no katastrofas apdraudētajām vai skartajām teritorijām, kā arī šo iedzīvotāju uzskaiti, pagaidu izmitināšanu, ēdināšanu un sociālo aprūpi²²⁵.

Vienlaikus Ministru kabineta noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju paredz²²⁶, ka pašvaldības CA plānā iekļauj gan risku novērtējuma kopsavilkumu par riskiem, kuriem pašvaldība ir katastrofas pārvaldīšanas subjekts (ēku un būvju sabrukšana, avārija siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā), gan arī informāciju par pašvaldības teritorijā iespējamajiem riskiem (zemi, vidēji, augsti un ļoti augsti), ņemot vērā Valsts CA plānā norādīto informāciju, atsevišķi katram riskam paredzot preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus.

Ministru kabineta noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju²²⁷ ir izstrādāti, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā doto pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt Valsts CA plāna, pašvaldību CA plānu, paaugstinātas bīstamības objektu CA plānu un objekta CA plānu struktūru un tajā iekļaujamo informāciju²²⁸. Minētie Ministru kabineta noteikumi attiecībā uz pašvaldību CA plānos paredzamajiem katastrofu riskiem un to pārvaldīšanas pasākumiem paredz plašāku regulējumu, nekā tas ir noteikts likumā, proti – pašvaldībām to CA plānos jānovērtē un jāparedz katastrofas pārvaldīšanas pasākumi visiem pašvaldības teritorijā iespējamajiem riskiem, nevis tikai attiecībā uz tām katastrofām, par kuru koordinēšanu pašvaldības ir atbildīgas.

Vienlaikus Ministru kabineta noteikumos paredzētais regulējums par pašvaldību CA plānos ietveramo informāciju attiecībā uz pašvaldības teritorijā iespējamajiem riskiem, ņemot vērā Valsts CA plānā norādīto informāciju²²⁹, ir pārlieku vispārīgs un nav saprotams, vai pašvaldībām to CA plānos ir jādetalizē Valsts CA plānā paredzētie preventīvie, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi šiem riskiem, vai pašvaldības var noteikt Valsts CA plānā neparedzētus pasākumus un vai pašvaldībām CA plānos jāparedz kādi citi pasākumi, ņemot vērā, ka Valsts CA plānā paredzēto katastrofu pārvaldīšanas subjekti ir nozaru ministrijas.

Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija 2022.gada 20.aprīlī Saeimā iesniedza likumprojektu, kas paredz no Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma izslēgt norādes par to, ka pašvaldības CA plāns aptver tikai tās katastrofas, kurām pašvaldība ir katastrofas pārvaldīšanas subjekts²³⁰, un revīzijas noslēgumā likumprojekts ir pieņemts 3.lasījumā. Minētie likuma grozījumi atrisinās pretrunu starp Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā un Ministru kabineta noteikumos par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju²³¹, taču pilnveidojumi nepieciešami arī minētajos Ministru kabineta noteikumos paredzētajā regulējumā attiecībā uz pašvaldību CA plānu saturu, skaidrāk paredzot pašvaldības CA plānā ietveramās informācijas saturu, it īpaši attiecībā uz pašvaldības teritorijā iespējamajiem riskiem, ņemot vērā Valsts CA plānā norādīto informāciju un attiecībā uz šiem riskiem paredzamajiem preventīvajiem, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem²³².

Kā pozitīvs piemērs, piedāvājot skaidri noteikt pašvaldību CA plānos paredzamās informācijas saturu un izvērtējamos jautājumus, norādāmi Aizsardzības ministrijas sagatavotie grozījumi noteikumos par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju²³³, kas skaidri un nepārprotami nosaka, kādi pasākumi militārā iebrukuma gadījumā vai kara laikā pašvaldībām CA plānos ir jāparedz, kā arī nosaka pašvaldības CA plāna pasākumu militārā iebrukuma gadījumā un kara laikam plānošanas vadlīnijas un to, ka šie pasākumi ir nosakāmi sadarbībā ar Nacionālo bruņoto spēku norīkoto amatpersonu sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijā.

Piemēram, minētais Ministru kabineta noteikumu projekts paredz, ka pašvaldības attiecībā uz pasākumiem militārā iebrukuma gadījumā vai kara laikā pašvaldību CA plānos cita starpā iekļauj

informāciju par tādiem pasākumiem militārā iebrukuma gadījumā vai kara laikā kā pārtikas un dzeramā ūdens rezervēm, patvertnēm piemērotām būvēm, mobiliem energoapgādes risinājumiem, pieejamo ārstniecības personālu un medicīnu, evakuāciju, kritisko funkciju definēšanu u.c. Katram pasākumam vadlīnijās paredzēts skaidrojums, par kādiem jautājumiem pasākuma ietvaros nepieciešams parūpēties. Piemēram, attiecībā uz pārtikas rezervēm pašvaldību CA plānos būtu ietverama informācija par pašvaldības teritorijā esošajām zemnieku saimniecībām, kas nodarbojas ar industriālo graudkopību, lopkopību, dārzeņu audzēšanu, kā arī pārtikas ražošanas un vairumtirdzniecības uzņēmumiem, kuriem ir gatavās produkcijas uzglabāšanas noliktavas, savukārt attiecībā uz kritisko funkciju definēšanu pašvaldību CA plānos būtu paredzama informācija par pašvaldības iestāžu un dienestu prioritāro uzdevumu pārskatīšanu, prioritāro funkciju noteikšana atbilstoši nepieciešamībai spēt izpildīt kritiskās funkcijas militārā iebrukuma gadījumā un kara laika situācijā.

Līdzīgi arī iepriekš spēkā esošie Ministru kabineta noteikumi par pašvaldību CA plāna struktūru un izstrādāšanas un apstiprināšanas kārtību²³⁴ izvirzīja detalizētākas prasības par to, kas jāparedz pašvaldības CA plānā attiecībā uz katastrofu pārvaldīšanas organizēšanu, piemēram, bija prasība norādīt arī informāciju par sakaru nodrošinājumu, apziņošanu, sabiedrības informēšanu, iedzīvotāju izglītošanu civilajā aizsardzībā, nodrošinājumu ar individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un to izsniegšanu, kultūras vērtību aizsardzību vai evakuāciju, sabiedriskās kārtības nodrošināšanu, objektu apsardzību, pārtikas un dzeramā ūdens (tai skaitā no artēziskajiem dziļurbumiem) apgādi katastrofas gadījumā, CA plānā noteikto pasākumu pārbaudi mācībās u.c. Pašvaldību CA plānam bija jāpievieno arī karte ar paaugstinātas bīstamības objektiem un teritorijām, kas var ietekmēt iespējamo avāriju sekas, plūdu apdraudētajām teritorijām, maģistrālajiem gāzes, naftas un naftas produktu vadiem, teritorijām ar paaugstinātu ugunsbīstamību (piemēram, meži, purvi), artēziskajiem dziļurbumiem, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta teritoriālo struktūrvienību atrašanās vietām, trauksmes sirēnu atrašanās vietām, katastrofu pārvaldīšanā iesaistāmo institūciju apziņošanas shēmu u.c.

Pašvaldību CA plānos ietvertā informācija par pašvaldības teritorijā iespējamajiem riskiem un to pārvaldīšanas pasākumiem

Lai izvērtētu, vai pašvaldību CA plāni sniedz skaidru priekšstatu par pašvaldības vai sadarbības teritorijā plānotajiem katastrofu pārvaldīšanas pasākumiem, revīzijā izlases veidā tika analizēta sešos pašvaldību CA plānos²³⁵ (tajā skaitā vienā plāna projektā) ietvertā informācija.

Revīzijā konstatēts, ka visas pašvaldības savos CA plānos nav paredzējušas pasākumus visiem to teritorijā iespējamajiem apdraudējumiem. No revīzijā analizētajiem sešiem pašvaldību CA plāniem divos CA plānos paredzēti katastrofu pārvaldīšanas pasākumi tikai tām katastrofām, kurām Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā²³⁶ pašvaldības ir norādītas kā katastrofas pārvaldīšanas subjekti, tas ir, ēku un būvju sabrukšana, avārija siltumapgādes sistēmā, avārijas ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas sistēmā savā administratīvajā teritorijā (vienā gadījumā papildus ir paredzēti pasākumi vēl arī plūdu katastrofas pārvaldībai). Šīs pašvaldības nav paredzējušas katastrofas pārvaldīšanas pasākumus tādiem būtiskiem apdraudējumiem kā, piemēram, meža un kūdras purvu ugunsgrēki, karstums, sausums, epidēmija un pandēmija u.c.

Līdzīgi kā Valsts CA plānā, arī pašvaldību CA plānos katastrofas pārvaldīšanas pasākumi lielākoties ir definēti pārāk vispārīgi, lai būtu saprotams, kas konkrēti šo pasākumu ietvaros ir jāpaveic. Konstatēts, ka trijos no sešiem revīzijā analizētajiem pašvaldību CA plāniem katastrofām, kam riskus vērtēja un katastrofu pārvaldīšanas pasākumus valsts un reģionālā līmenī noteica atbildīgās nozaru ministrijas, pašvaldības savos CA plānos ir pārrakstījušas Valsts CA plānā paredzētos vispārīgos pasākumus un

pasākumu īstenošanā iesaistītas institūcijas, nekonkretizējot, kādas aktivitātes ir veicamas katra konkrētā pasākuma ietvaros, nenorādot, kāds ir iesaistīto institūciju atbildības sadalījums pasākuma izpildē, tajā skaitā, kādas darbības ir veicamas konkrētām pašvaldības institūcijām un kā notiks iesaistīto pušu savstarpējā sadarbība pasākumu īstenošanā.

Arī gadījumos, kad katastrofu pārvaldīšanas pasākumi nav pārrakstīti no Valsts CA plāna, pašvaldību CA plānos paredzētie pasākumi un ar to īstenošanu saistītā informācija ir norādīta vispārīgā veidā, nesniedzot priekšstatu par konkrētiem veicamajiem pasākumiem un sasniedzamajiem rezultātiem. Turklāt vairums revīzijas apjomā iekļauto pašvaldību puda viedokli, ka to CA plāni, kā arī tajos norādītie katastrofu pārvaldīšanas pasākumi būtībā ir formāli, bet praktiska nozīme ir tikai CA plānam pievienotajām kartēm, apzinātajām evakuācijas pulcēšanās un izmitināšanas vietām, apzinātajiem resursiem u.tml. praktiska rakstura informācijai.

Piemēram, meža un kūdras purvu ugunsgrēka gadījumam pašvaldības plānā pārrakstīti visi Valsts CA plānā iekļautie preventīvie un gatavības pasākumi – Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāna laika posmam līdz 2030.gadam rīcības virzienu īstenošana, ANO Vispārējās konvencijas Parīzes nolīgumam mērķu un pasākumu īstenošana, Baltijas jūras reģiona pielāgošanās stratēģijas un rīcības plāna mērķu un pasākumu īstenošana, valsts materiālo rezervju pilnveidošana, uzglabāšana, uzturēšana un atjaunošana, risku apdrošināšana un pārapsedrošināšanas normatīvo aktu pilnveidošana u.tml – un par tiem atbildīgās institūcijas. Tāpat arī reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi ir pilnībā pārrakstīti no Valsts CA plāna.

Valsts kontroles vērtējumā pašvaldību CA plānos nav nozīmes pārrakstīt Valsts CA plānā paredzēto un šāda pieceļa nedod pienesumu katastrofu pārvaldīšanā. Pienesumu katastrofu pārvaldīšanā varētu dot tas, ka pašvaldību CA plānos būtu paredzēti attiecīgās teritorijas īpatnībām un attiecīgās katastrofas pārvaldīšanai šajā teritorijā raksturīgi veicamie pasākumi, sadarbības mehānismi u.tml.

Piemēram, plūdu gadījumam preventīvie pasākumi pašvaldību CA plānos definēti šādi – pretplūdu pasākumu organizēšana, esošo hidrotehnisko būvju, tehnoloģisko iekārtu un pārgāzņu pārbūve un atjaunošana, jaunu pretplūdu aizsargbūvju būvniecība un ierīkošana, autoceļu plānošana, izbūve un uzturēšana, Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāna laika posmam līdz 2030.gadam rīcības virzienu īstenošana, ANO Sendai ietvarprogrammas 2015.–2030.gadam par katastrofu risku mazināšanu mērķu un pasākumu īstenošana u.tml.

Vien dažos gadījumos revīzijā analizētajos pašvaldību CA plānos paredzētie preventīvie un gatavības pasākumi ir definēti konkrētāk. Piemēram, Ludzas novada pašvaldības CA plānā²³⁷ paredzēti detalizētāki preventīvie pretplūdu pasākumi – novada teritorijā uz upēm esošo hidrotehnisko būvju īpašnieku vai apsaimniekotāju un VUGD pārstāvju ikgadējo sapulču organizēšana, apziņošanas shēmas precizēšana, iespējamo plūdu apdraudēto teritoriju apziņošana, kontaktēšanās iespēju noskaidrošana un fiksēšana ar plūdus apdraudētajiem iedzīvotājiem, upju hidrotehnisko būvju apsekošana un to tehniskā stāvokļa noskaidrošana, ledus apstākļu un ūdens līmeņa svārstību monitorings uzpludinājumos, pasākumu veikšana saskaņā ar izstrādāto HES drošuma programmu.

Vienlaikus ir jāuzsver, ka pretplūdu pasākumi ir paredzēti arī pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, kā arī nacionālajos upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plānos²³⁸ un arī citos dokumentos. Revīzijā konstatēts, ka pašvaldību plānošanas dokumenti (teritorijas attīstības programmas, investīciju plāni, ūdens resursu aizsardzības plāni) satur pilnīgāku un detalizētāku informāciju par konkrētā pašvaldībā plānotajiem pasākumiem, kas attiecas uz pretplūdu vai saistītas infrastruktūras attīstību, rekonstrukciju u.tml. Līdz ar to ir vērtējams, cik lietderīgi pašvaldību CA plānos ir iekļaut vispārīgu informāciju par pretplūdu pasākumiem, ja šī informācija daudz jēgpilnāk ir atspoguļota citos dokumentos un pašvaldību CA plānos ietvertais neparedz konkrētus pasākumus.

Arī pasākumu izpildes termiņi pašvaldību CA plānos nereti ir definēti tikpat nekonkrēti kā Valsts CA plānā – “pastāvīgi”, “pēc nepieciešamības”, “2020.–2027.gads” vai “2020.–2030.gads”. Vienlaikus

revīzijā konstatēti arī gadījumi, kad pašvaldību CA plānos pasākumu izpildes termiņi ir noteikti detalizētāk – ar noteiktu regularitāti, noteiktā laika posmā vai līdz noteiktam laikam, piemēram:

- plūdu apdraudējuma gadījumā reaģēšanas pasākums, kas saistīts ar upes akvatorija apsekošanu un bīstamo vietu noteikšanu, jānodrošina 24 stundu laikā;
- iedzīvotāju, kas dzīvo iespējamajā applūdes zonā, brīdināšana par plūdu draudiem un iespējamo evakuāciju jānodrošina 12 stundu laikā;
- darbības atjaunošana enerģētikas un komunālajos uzņēmumos jānodrošina divu līdz četru stundu laikā, civilās aizsardzības komisijas informēšana par situāciju notikuma vietā un veiktajiem pasākumiem jānodrošina ik pēc katrām divām stundām;
- plūdu gadījumā preventīvais pasākums, kas saistīts ar upju hidrotehnisko būvju apsekošanu un to tehniskā stāvokļa noskaidrošanu, ir jānodrošina katru gadu līdz 1.maijam;
- kontaktēšanās iespēju noskaidrošana un fiksēšana ar plūdos apdraudētajiem iedzīvotājiem jānodrošina katru gadu no oktobra līdz aprīlim u.tml.

Pašvaldību CA plānos ietvertā informācija par to atbildībā esošo katastrofu pārvaldīšanu

Pašvaldību CA plānos ir ļoti atšķirīgs ietvertās informācijas apjoms un detalizācijas pakāpe par vietēja mēroga katastrofām, kurām katastrofas pārvaldīšanas subjekti ir pašvaldības. Arī attiecībā uz šīm katastrofām lielākoties ir noteikti vispārīga satura preventīvie un gatavības pasākumi, nekonkretizējot, kas, kur un kādā apjomā tiks darīts, piemēram, paredzēti tādi pasākumi kā – ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas tīklu uzturēšana darba kārtībā, novecojušo komunikāciju nomaiņa u.tml.

Vienlaikus pašvaldību CA plānos ir iekļauta konkrētāka informācija par atbildīgajām institūcijām, norādot konkrētas pašvaldībā esošās institūcijas, kā arī ir paredzēti konkrētāki izpildes termiņi daļai no reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumiem (norādot izpildes termiņus minūtēs). Tomēr konstatēti arī gadījumi, kad pašvaldības attiecībā uz to atbildībā esošo ēku un būvju sabrukšanas risku savos CA plānos ir pārrakstījušas informāciju par atbildīgajiem izpildītājiem no Valsts CA plāna pielikuma²³⁹, kurā noteikti pasākumi būvju sabrukuma apdraudējumam, nenorādot konkrētas pašvaldības institūcijas.

Kā labo prakses piemēru attiecībā uz katastrofas pārvaldīšanas plānošanu katastrofām, kurām pašvaldības ir noteiktas kā katastrofas pārvaldīšanas subjekts (ēku un būvju sabrukšana, avārija siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā), var minēt Jūrmalas pilsētas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānu²⁴⁰, kurā pašvaldības atbildībā esošajām katastrofām ir veikts detalizēts riska novērtējums. Piemēram, attiecībā uz avāriju ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas sistēmā ir norādīts uz konkrētiem apstākļiem, kas var izraisīt šo katastrofu, aprakstīts pašreizējais sistēmu stāvoklis Jūrmalas pilsētas sadarbības teritorijā, sistēmu pārklājums (izplatība), sistēmu īpašnieki, apsaimniekotāji, noteikta riska iestāšanās iespējamība un aprakstītas iespējamās sekas (ietekme), ja risks iestājas. Šīm katastrofām ir veikts risku vērtējums, noteiktas atbildīgās institūcijas un tām veicamie uzdevumi, norādīts riska scenārija apraksts (t.i., teorētisks katastrofas riska scenārijs), norādīti vēsturiskie faktu notikumi un statistika par risku, iekļauts riska varbūtības vai ticamības novērtējuma apraksts, seku novērtējuma apraksts (ievainoto un saslimušos skaits, kaitējuma ekosistēmai izplatība un ilgums, materiālo zaudējumu finansiālais apmērs, piegādes traucējumu ilgums u.c.), īsi aprakstīts, kā tiks ietekmētas cilvēku pamatvajadzības, iekļauts ievainojamības un spēju apraksts, noteikts riska varbūtības līmenis, paredzēti konkrēti preventīvie, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi.

Uz pašvaldību nepietiekamu izpratni par CA plānā iekļaujamās informācijas apjomu norāda arī revīzijā konstatētais, ka no septiņām izlasē iekļautajām pašvaldībām tikai trīs pašvaldības ir vērtējušas visu to atbildībā esošo vietēja mēroga katastrofu riskus un noteikušas pasākumus gan ēku un būvju sabrukšanas gadījumam, gan arī avārijām siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas sistēmās savā administratīvajā teritorijā. Trīs pašvaldības nav paredzējušas katastrofas pārvaldīšanas pasākumus avārijām siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu un kanalizācijas sistēmās, viena pašvaldība savukārt nav paredzējusi katastrofas pārvaldīšanas pasākumus būvju sabrukšanas gadījumam.

Ministru kabineta noteikumi²⁴¹ paredz, ka pašvaldību CA plānos par iedzīvotāju evakuāciju katastrofas gadījumā ir jānorāda – pulcēšanās vietas, evakuācijas maršruti, evakuēto transportēšana, izmitināšana, uzskaitē, ēdināšana, sociālā aprūpe, īpašuma apsardze, kā arī sadarbība ar citām pašvaldībām evakuēto uzņemšanas jomā. Revīzijā konstatēts, ka visos revīzijā analizētajos pašvaldību CA plānos ir sniegta salīdzinoši detalizēta informācija par pulcēšanās vietām, transporta nodrošinājumu, pagaidu izmitināšanu un sociālo aprūpi. Visas pašvaldības ir norādījušas informāciju par evakuācijas maršrutiem un evakuēto uzskaiti, atšķiras tikai šīs informācijas detalizācijas pakāpe. Attiecībā uz evakuēto ēdināšanu konkrētu un detalizētu informāciju ir sniegusi tikai viena pašvaldība. Gandrīz visos gadījumos ir sniegta vispārīga informācija par īpašumu apsardzi un sadarbību ar citām pašvaldībām evakuēto uzņemšanas jomā.

Attiecībā uz pašvaldību CA plānos norādāmo informāciju par iesaistāmajiem resursiem (pašvaldības, fizisko vai juridisko personu resursiem, kā arī nodrošinājumu ar energoresursiem energoapgādes traucējuma gadījumā) konstatēts, ka minētā informācija pašvaldību CA plānos tiek iekļauta. Analizētajos pašvaldību CA plānos ir iekļauta detalizēta informācija par pieejamajām iekārtām un to skaitu dažādu katastrofu novēršanai un seku likvidēšanai, vieglajiem transportlīdzekļiem, peldlīdzekļiem, sūkņiem, dažāda veida traktortehniku u.tml. Viena pašvaldība pat ir norādījusi iesaistāmas tehnikas aptuveno reaģēšanas laiku, savukārt cita pašvaldība iespējamajiem remontdarbiem norādījusi arī pieejamo personāla skaitu un pieejamo neatliekamās medicīniskās palīdzības brigāžu skaitu. Vairums pašvaldību plānā ir arī iekļāvušas detalizētu informāciju par pieejamiem ģeneratoriem un elektrostacijām un to skaitu.

Saistībā ar pašvaldību CA plānos norādāmo informāciju par sadarbību ar citu administratīvo teritoriju civilās aizsardzības komisijām, valsts un citu valstu glābšanas dienestiem revīzijā konstatēts, ka vairumā gadījumu šī informācija ir ļoti vispārīga, pašvaldības CA plānos norādījušas, ka paļaujas uz valsts dienestu un blakus esošo pašvaldību atbalstu nepieciešamības gadījumā. Pašvaldību plāniem nav pievienotas sadarbības dokumentu kopijas, lai gan to paredz normatīvais akts²⁴².

Pašvaldību CA plānu kvalitāti ietekmējošie faktori

Valsts kontroles vērtējumā pašvaldību CA plānu kvalitāti lielā mērā ietekmē nepietiekamais metodiskais atbalsts plānu sagatavošanā. Civilās aizsardzības likumā²⁴³, kas zaudēja spēku 2016.gada 1.oktobrī, bija noteikts, ka pašvaldību CA plānus sagatavo VUGD sadarbībā ar pašvaldībām. Šobrīd CA likums vairs nenosaka šādu VUGD pienākumu un pašvaldībām ir patstāvīgi jānodrošina pašvaldību CA izstrāde. Visas revīzijas izlasē iekļautās pašvaldības, izņemot vienu pašvaldību, atzina, ka tās nesaņem nekādu VUGD amatpersonu metodisko atbalstu pašvaldību CA plānu izstrādē, jo teritoriālo struktūrvienību VUGD amatpersonas paskaidro, ka to uzdevums ir tikai reģistrēt pašvaldību sagatavotos CA plānus, nevis sniegt skaidrojumus un metodisko atbalstu.

Revīzijas ietvaros pašvaldības puda viedokli, ka CA plānu izstrāde ir sarežģīts process un tām ne vienmēr ir pietiekamas zināšanas un resursi, tādēļ tās CA plāna izstrādi nodrošina, izmantojot ārpalpojumu. Saskaņā ar revīzijā iegūto informāciju CA plānu izstrāde vienai pašvaldībai izmaksā no 10 tūkstošiem *euro* līdz pat 70 tūkstošiem *euro*, turklāt šo pakalpojumu nereti sniedz bijušie VUGD darbinieki. Arī Jelgavas valstspilsētas pašvaldība, kura nereti tiek minēta kā pozitīvs piemērs, īstenojot

likumā “Par pašvaldībām” paredzēto pašvaldību autonomo funkciju piedalīties civilās aizsardzības pasākumu nodrošināšanā²⁴⁴, pašvaldības CA plāna izstrādi iepērk ārpakalpojumā.

Latvijas Pašvaldību savienība 2021.gadā lūdza Iekšlietu ministriju sadarbībā ar VUGD izstrādāt vadlīnijas pašvaldību CA plānu sagatavošanai²⁴⁵, tomēr līdz šim brīdim jautājums nav risināts. Ņemot vērā sagatavoto grozījumu Ministru kabineta noteikumos par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju projektu²⁴⁶ saistībā ar pašvaldību CA plānos papildus iekļaujamo informāciju par pasākumiem militāra iebrukuma gadījumā vai kara laikā, ir iecerēts grozīt²⁴⁷ arī Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu, paredzot Ministru kabinetam pienākumu izvērtēt iespēju pašvaldībām, kuras nodrošina sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāna projekta izstrādi, no valsts budžeta finanšu līdzekļiem piešķirt vienreizēju dotāciju sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāna projekta izstrādei.

Lai arī finansējuma piešķiršana pašvaldībām noteikto uzdevumu civilās aizsardzībā jomā izpildei sekmēs uzdevumu izpildi, Valsts kontroles vērtējumā vienreizējās dotācijas piešķiršana vien neatrisinās pašvaldību kapacitātes civilās aizsardzības jomā problemātiku un ir apšaubāms, vai vienreizēja dotācija risinās pašvaldību CA plānu kvalitātes jautājumu, jo ekspertu piesaiste pašvaldību CA plānu izstrādei līdz šim nav nodrošinājusi, ka pašvaldību CA plāni ietver visus attiecīgo katastrofu pārvaldīšanai nepieciešamos pasākumus un informāciju.

Kā problēmu CA plānu izstrādē pašvaldības ir identificējušas arī plānu sagatavošanai nepieciešamās informācijas trūkumu. Likums “Par pašvaldībām” paredz²⁴⁸, ka, pildot tām noteiktās funkcijas, pašvaldībām likumā noteiktajā kārtībā ir tiesības saņemt informāciju no valsts iestādēm. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā²⁴⁹ ir noteiktas pašvaldības domes tiesības noteiktās kompetences ietvaros pieprasīt un bez maksas saņemt civilajai aizsardzībai un katastrofas pārvaldīšanai nepieciešamo informāciju. Latvijas Pašvaldību savienība ir norādījusi²⁵⁰, ka CA plānu sagatavošanas laikā pašvaldībām nav pieejama nepieciešamā informācija par nozaru ministriju pārziņā esošo katastrofu pārvaldīšanas rīcības scenārijiem, kuros ir noteikta arī pašvaldību kompetence. Attiecībā uz minēto problēmu Iekšlietu ministrija revīzijā sniedza skaidrojumu, ka tai nav informācijas, vai kāda ministrija izstrādā scenārijus katastrofu pārvaldīšanai, turklāt tāds uzdevums tiesību aktos arī nav noteikts²⁵¹.

Valsts kontroles vērtējumā pašvaldību CA plānu saturu var ietekmēt arī apstākļi, ka šo plānu izstrādes laikā nav paredzēta konsultēšanās ar sabiedrības pārstāvjiem. Izvērtējot sabiedrības pārstāvju un komersantu rosinātos priekšlikumus un jautājumus, varētu tikt precīzāk identificēts iespējamo neskaidrību un problēmu loks, un līdz ar to CA plānos varētu tikt ietverta konkrētāka un detalizētāka informācija, kas būtu noderīga, iestājoties attiecīgu katastrofu riskiem.

Tāpat arī pašvaldību CA plānu saturu var ietekmēt tas, ka pašvaldības CA plāniem nav paredzēti kvalitātes veicināšanas pasākumi – saskaņošana ar VUGD. Šajā sakarā pievēršama uzmanība, ka, piemēram, objektu, kuri ir iekļauti kritiskās infrastruktūras kopumā un kuros var atrasties vairāk par 100 cilvēkiem, CA plāni ir saskaņojami ar VUGD²⁵².

Revīzijā konstatētais liecina, ka spēkā esošais normatīvais regulējums pietiekami skaidri nenosaka pašvaldību CA plāno ietveramās informācijas saturu. Tāpat arī valstī nav izstrādātas vadlīnijas un norādījumi pašvaldību CA plānu sagatavošanai, un arī VUGD metodiskais atbalsts pašvaldībām CA plānu sagatavošanā nav pieejams. Pašvaldību CA plāni neaptver informāciju par visiem pašvaldības teritorijā iespējamiem riskiem, pašvaldību atbildībā esošiem katastrofu riskiem un to pārvaldības pasākumiem, kā arī pašvaldību CA plānos ietvertā informācija nereti ir pārāk vispārīga, lai pašvaldību CA plāni būtu efektīvi izmantojami, novēršot un gatavojoties risku iestāšanās gadījumam vai iestājoties katastrofas situācijai.

CA plānos noteikto pasākumu izpildes uzraudzība

Normatīvais regulējums un Valsts CA plāns paredz²⁵³, ka katastrofas pārvaldīšanas subjekti reizi gadā līdz 20.janvārim izvērtē Valsts CA plāna izpildi un sniedz priekšlikumus Iekšlietu ministrijai par nepieciešamajiem grozījumiem. Iekšlietu ministrija izvērtē Valsts CA plāna izpildi un, pamatojoties uz katastrofas pārvaldīšanas subjektu sniegto informāciju, katru gadu līdz 1.maijam sagatavo un iesniedz Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par Valsts CA plāna izpildi, kā arī, ja nepieciešams, – Valsts CA plāna grozījumu projektu.

Tā kā normatīvajā regulējumā nav noteikts, kādā apjomā un kādus jautājumus katastrofas pārvaldīšanas subjektiem ir pienākums vērtēt, veicot ikgadējo Valsts CA plāna izpildes izvērtējumu, katastrofas pārvaldīšanas subjekti informāciju par Valsts CA plāna izpildi sniedz pēc saviem ieskatiem un Iekšlietu ministrija kā koordinējošā un vadošā iestāde civilās aizsardzības jomā negādā par to, lai institūciju sniegtā informācija būtu pietiekama Valsts CA plāna izpildes pēc būtības izvērtēšanai. Piemēram, institūcijas var nesniegt informāciju par Valsts CA plānā paredzētiem un attiecīgā periodā neīstenotiem pasākumiem, var nevērtēt problēmas un apstākļus, kas kavējuši paredzēto pasākumu īstenošanu, finanšu resursu pietiekamību pasākumu īstenošanai, sadarbības efektivitāti ar katastrofas pārvaldīšanā iesaistītajiem u.tml. Normatīvajos aktos arī nav paredzēta Iekšlietu ministrijas kā civilās aizsardzības sistēmas vadošās iestādes kompetence, konstatējot trūkumus Valsts CA plānā paredzēto pasākumu izpildē, proti, vai būtu sagatavojamas rekomendācijas, institūcijām ieviešamie ieteikumi u.tml.

Ieviestā informācijas sniegšanas kārtība nenodrošina, ka ikgadējā Valsts CA plāna izpildes izvērtējuma ietvaros tiktu sniegta informācija par pašvaldību paveikto Valsts CA plānā noteikto pasākumu īstenošanā, tāpat netiek arī vērtēta pašvaldību kapacitāte un resursi, gatavība reaģēt, un spējas sniegt atbalstu valsts institūcijām katastrofu pārvaldībā.

Normatīvais regulējums arī neparedz prasības attiecībā uz pašvaldību CA plānu izpildes uzraudzību, tādēļ par šo plānu izpildi CA sistēmas vadošā iestāde – Iekšlietu ministrija – vispār netiek informēta. Nav noteiktas prasības arī attiecībā uz pašvaldības CA plāna izpildes uzraudzību pašvaldības ietvaros, proti, vai būtu nodrošināma ikgadēja pašvaldības CA plānā paredzēto pasākumu īstenošanas izvērtēšana, sniedzot informāciju pašvaldības domei, ikgadējs progress ziņojums u.tml.

Iekšlietu ministrija ir sagatavojusi informatīvos ziņojumus par Valsts CA plāna izpildi 2020.gadā un 2021.gadā²⁵⁴. Ņemot vērā, ka nevienā no šiem ziņojumiem nebija iekļauti nekādi priekšlikumi civilās aizsardzības sistēmas uzlabošanai un nepieciešamajiem grozījumiem Valsts CA plānā vai normatīvajos aktos, Ministru kabinets minētos informatīvos ziņojumus neskatīja.

Informatīvais ziņojums par Valsts CA plāna izpildi 2020.gadā²⁵⁵ bija sagatavots, pamatojoties uz ministriju – katastrofas pārvaldīšanas subjektu – un citu Iekšlietu ministrijas aptaujāto institūciju sniegto informāciju par Valsts CA plāna izpildi. Tajā bija ietverta vispārīga informācija par atsevišķu katastrofu veidu reaģēšanas un seku novēršanas pasākumu izpildi attiecībā uz apdraudējumiem, kas bija skāruši valsti 2020.gadā, kā arī par to preventīvo un gatavības pasākumu izpildi, par kuriem Iekšlietu ministriju bija informējuši katastrofas pārvaldīšanas subjekti vai citas institūcijas. Informatīvajā ziņojumā bija norādīts, ka tajā iekļauta informācija *“par tiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem, kas tika vai tiek īstenoti”*. Informatīvajā ziņojumā nebija ietverta informācija par neīstenotiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem, taču šāda informācijai var būt būtiska nozīme, jo pasākumu neizpildes vai izpildes kavēšanās dēļ var tikt ietekmēta sekmīga katastrofas pārvaldīšana apdraudējuma iestāšanās gadījumā.

Iepazīstoties ar nozaru ministriju – katastrofu pārvaldīšanas subjektu – sniegto informāciju Iekšlietu ministrijai par Valsts CA plāna izpildi 2020.gadā, secināms, ka ministrijas sniegtās satura un apjoma ziņā ļoti atšķirīgu informāciju. Daļa ministriju sniegtās informāciju tikai par savā atbildībā esošās katastrofas pārvaldīšanas pasākumu īstenošanu. Daļa ministriju sniegtās informāciju arī par paveikto citu katastrofu pārvaldīšanā, tas ir – arī par to pasākumu izpildi, kuros tās (vai arī to padotības iestādes un

citas ar ministrijas pārstāvēto nozari saistītas institūcijas) ir norādītas Valsts CA plānā kā atbildīgās par pasākumu izpildi citu ministriju atbildībā esošajās katastrofās. Savukārt citas ministrijas vien vispārīgi norādījušas, ka uzdevumi ir apzināti un Valsts CA plānā noteiktie pasākumi tiek pildīti.

Iekšlietu ministrija informatīvajā ziņojumā par Valsts CA plāna izpildi 2020.gadā bija ietvērusi visu no ministrijām saņemto informāciju, neiekļaujot praktiski nekādu papildu izvērtējumu vai Iekšlietu ministrijas viedokli. Informatīvajā ziņojumā nebija norādīti arī jebkāda veida risinājumi turpmākajos gados nepieciešamajiem pilnveidojumiem. Piemēram, attiecībā uz epidēmiju informatīvajā ziņojumā bija aprakstīta situācija Covid-19 pandēmijas laikā, aprakstīts, ko katra iesaistītā institūcija ir paveikusi pandēmijas novēršanā un seku mazināšanā, un uzskaitīti dažāda veida statistikas rādītāji, lai gan Covid-19 pandēmijas pārvaldība bija radījusi nozīmīgus izaicinājumus katastrofu pārvaldīšanas sistēmai, Covid-19 pandēmijas pārvaldīšanai tika izveidotas vairākas *ad hoc* institūcijas, kas nav paredzētas esošajā katastrofu pārvaldības modelī, kā arī neskatoties uz to, ka, balstoties uz pandēmijas pārvaldības pieredzi, tika gatavoti grozījumi Valsts CA plānā.

Lai arī Iekšlietu ministrijas sagatavotajā 2021.gada 28.maija informatīvajā ziņojumā par Valsts CA plāna izpildi 2020.gadā nebija norādītas problēmas un nepieciešamās izmaiņas vai risinājumi situācijas uzlabošanai, tomēr īsi pirms šī informatīvā ziņojuma sagatavošanas 2021.gada 13.maija Valsts sekretāru sanāksmē bija izsludināts rīkojuma projekts “Grozījumi Valsts civilās aizsardzības plānā”²⁵⁶. No minētā rīkojuma projekta anotācijas izriet, ka, pamatojoties uz ministriju un padotībā esošo iestāžu iesniegtajiem priekšlikumiem, kā arī Iekšlietu ministrijas un VUGD izvērtējumu, Valsts CA plānā paredzēts veikt vairākus grozījumus, tajā skaitā, ņemot vērā Covid-19 infekcijas izplatību un ietekmi, plāna sadaļa katastrofai “Epidēmija” tiek izteikta jaunā redakcijā. Papildus rosināts arī precizēt pielikumus par agrīnās brīdināšanas sistēmām, plānotajām civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācībām, kā arī iekļaut jaunu pielikumu, lai izpildītu ES fondu 2021.–2027.gada plānošanas perioda tematisko priekšnosacījumu Nr.5 “Efektīvs katastrofu risku pārvaldības satvars”. Grozījumi Valsts CA plānā tika pieņemti 2021.gada 23.septembrī²⁵⁷.

Aicinot institūcijas informēt par Valsts CA plāna izpildi 2021.gadā, Iekšlietu ministrija lūdza institūcijām sagatavot informāciju par Valsts CA plāna izpildi atbilstoši tās izstrādātajam atskaides paraugam. Iekšlietu ministrija gan katastrofu pārvaldīšanas subjektiem, gan arī citām ministrijām lūdza iesniegt informāciju par “*tikai institūcijas kompetencei atbilstošiem pasākumiem*”. Tas liecina, ka Iekšlietu ministrijas vērtējumā katastrofas pārvaldīšanas subjektam nebūtu jāapzina un jāanalizē visu tā atbildībā esošās katastrofas pasākumu izpilde, bet tikai to pasākumu, kuru izpilde tam ir jāveic pašam. Piemēram, atbilstoši minētās atskaides formā sniedzamajai informācijai VARAM kā atbildīgajai ministrijai par plūdu katastrofas pārvaldīšanas koordināciju nav jāapzina, jāizvērtē un jāsniedz informācija par paveikto plūdu katastrofas pārvaldīšanā attiecībā uz pasākumiem, kas ir pašvaldību vai citu ministriju atbildībā, bet jāapkopo, jāvērtē un jāsniedz informācija tikai par to pasākumu izpildi, par kuriem VARAM Valsts CA plānā ir noteikta kā atbildīgā institūcija.

Lai arī normatīvais regulējums precīzi nenosaka, kāds Valsts CA plānā noteikto pasākumu izpildes apjoms katastrofas pārvaldīšanas subjektam ir jāvērtē, tomēr Valsts kontroles vērtējumā izpildīt uzdevumu – reizi gadā vērtēt Valsts CA plāna izpildi un koordinēt katastrofas pārvaldīšanu – pilnvērtīgi var tikai tad, ja katastrofas pārvaldīšanas subjekts (nozares ministrija) apzina visu savā atbildībā esošās katastrofas pasākumu izpildi, neatkarīgi no tā, kurai institūcijai attiecīgais uzdevums katastrofas pārvaldīšanas ietvaros ir jāpilda. Katastrofas pārvaldīšanas subjektam būtu jāpārzina viss konkrētās katastrofas pārvaldīšanai paveiktais, lai tam būtu pieejama pilnīga informācija par konkrētās katastrofas pārvaldību, konstatētajam problēmām un nepieciešamajiem uzlabojumiem, nepieciešamību veikt katastrofas risku pārvērtēšanu, Valsts CA plānā noteikto pasākumu precizēšanu vai papildināšanu. Šāda pieeja arī nodrošinātu, ka Iekšlietu ministrija kā CA sistēmas vadošā institūcija saņem pilnīgu informāciju par situāciju CA sistēmā un varētu sagatavot visaptverošu izvērtējumu par CA sistēmas gatavību kopumā, nevis tikai apkopotu citu institūciju sniegto informāciju.

Ņemot vērā, ka normatīvais regulējums ministrijām, pašvaldībām un citām institūcijām un to vadītājiem uzliek par pienākumu²⁵⁸ izpildīt tiem Valsts CA plānā noteiktos uzdevumus, informācijas sniegšana par visiem plānā paredzētajiem attiecīgā perioda pasākumiem arī nodrošinātu, ka Iekšlietu ministrija un arī VUGD, kuram ir noteikts²⁵⁹ uzdevums veikt CA prasību ievērošanas pārbaudes, sekotu līdzī ministrijām, pašvaldībām un citām institūcijām un to vadītājiem Valsts CA plānā noteikto uzdevumu izpildei.

Arī sniedzot informāciju par 2021.gada Valsts CA plāna izpildi, atbildīgās nozares ministrijas (katastrofu pārvaldīšanas subjekti) nav sniegušas informāciju par visu to atbildībā esošo preventīvo pasākumu izpildi, tāpat neviena ministrija nav apkopojusi informāciju par tiem pasākumiem, kuru izpilde viņu atbildībā esošajā katastrofā ir noteikta citām ministrijām vai pašvaldībām.

Joprojām nereti ir sniegta vien informācija par izpildes statusu bez skaidrojuma par paveikto, piemēram, – “izpilde nodrošināta atbilstoši apstiprinātajām darbu programmām un piešķirtajam finansējumam”, “darbs turpinās”, “pasākums tiek pildīts”, “pasākums ir izpildīts” u.tml. Vienlaikus ir arī vairākas ministrijas, piemēram, Veselības ministrija, Aizsardzības ministrija, kas ir sniegušas plašāku informāciju par pasākumu izpildi, detalizēti norādot konkrētas veiktās darbības.

Vairākas institūcijas, sniedzot informāciju par 2020.gada un 2021.gada Valsts CA plāna izpildi, ir Iekšlietu ministrijai sniegušas arī priekšlikumus par Valsts CA plānā nepieciešamajiem grozījumiem (gan tehniska rakstura precizējumiem, gan izmaiņām pēc būtības). Tāpat institūcijas ir arī ierosinājušas vairākas konceptuālas izmaiņas CA sistēmas regulējumā, kas attiektos ne tikai uz to pārziņā esošajiem apdraudējumiem, bet arī uz sistēmu kopumā. Tomēr informāciju par konstatētajām problēmām un sniegtajiem priekšlikumiem Iekšlietu ministrija nav iekļāvusi informatīvajā ziņojumā par Valsts CA plāna izpildi un nav par to informējusi Ministru kabinetu.

Revīzijā iegūtā informācija liecina, ka atbildīgo institūciju rosinātie problēmjaudājumi ne vienmēr tiek operatīvi risināti. Piemēram, VARAM 2021.gada martā informēja²⁶⁰ Iekšlietu ministriju par vairākiem VARAM un citu iesaistīto institūciju apzinātajiem problēmjaudājumiem CA sistēmā, tajā skaitā par Civilās aizsardzības operacionālā vadības centra iespējamo darbību ne tikai kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā, bet arī citos gadījumos, par rīcību situācijā, ja katastrofas pārklājas un par katastrofas pārvaldīšanas subjektu vienlaikus kļūst vairākas institūcijas, par valsts materiālo rezervju pieejamību pašvaldībās un iespēju pašvaldībām veidot savas materiālas rezerves. VARAM lūdza Iekšlietu ministriju līdz 2021.gada maijam organizēt sanāksmi vai darba grupu apzināto jautājumu apspriešanai.

Arī Latvijas Pašvaldību savienība 2021.gada janvārī informēja Iekšlietu ministriju par problēmjaudājumiem, ar kuriem saskaras pašvaldības civilās aizsardzības jomā un kam nepieciešams sistēmisks risinājums. Latvijas Pašvaldību savienība sniedza viedokli²⁶¹ par neskaidrībām valsts institūciju un pašvaldību sadarbības algoritmos, informācijas apmaiņas kārtības trūkumu, valsts materiālo rezervju un finanšu piesaistes kārtību, kā arī minimālo valsts materiālo rezervju nodrošinājumu, reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu vadītāja kompetenci, krīzes komunikācijas vadību, kā arī par to, ka pašvaldībām, izstrādājot CA plānus, nav pieejama informācija par nozaru ministriju rīcības scenārijiem to pārziņā esošo katastrofu pārvaldīšanai. Šo jautājumu aktualitāte atkārtoti tika uzsvēta Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācijas sanāksmē²⁶² 2022.gada 4.martā. Vienlaikus Iekšlietu ministrija revīzijā sniedza skaidrojumu, ka ik gadu tiek rīkotas Latvijas Pašvaldību savienības un Iekšlietu ministrijas sarunas, kurās tiek pārrunāti arī jautājumi civilās aizsardzības jomā, piemēram 2022.gada 8.jūnijā tika pārrunāti jautājumi par pašvaldību CA komisiju darbības pilnveides iespējām, par Civilās aizsardzības Operacionālā vadības centra izveidi un finansēšanu.

Salīdzinot spēkā esošo regulējumu²⁶³ ar iepriekšējā Valsts civilās aizsardzības plānā (spēkā līdz 2020.gada 26.augustam) noteikto, konstatēts, ka agrāk bija paredzēts veikt CA sistēmas darbības novērtēšanu valsts un reģionāla mēroga katastrofās vismaz attiecībā uz katastrofām, kuras bija notikušas vērtējamā periodā²⁶⁴. Valsts CA plāns paredzēja konkrētas prasības šī novērtējuma (ziņojuma) saturam, proti, noteica, ka sistēmas darbības novērtēšanu veic katrā konkrētā katastrofā un to veic ministrijas, kuru

padotībā esošie dienesti un iestādes bija iesaistītas reaģēšanā. Bija noteikti izvērtējamie jautājumi – lēmumu pieņemšana, ārkārtējās situācijas izsludināšana un atcelšana, apziņošana, civilās trauksmes sirēnu iedarbināšana, iedzīvotāju informēšana par katastrofu, rekomendāciju sniegšana par rīcību, resursu iesaistīšana, civilmilitārā sadarbība – NBS iesaistīšana, valsts materiālo rezervju iesaistīšana, evakuācijas pasākumi, palīdzības sniegšana u.c. Pasākumu norise bija jānovērtē pēc trim kritērijiem – savlaicīgums, efektivitāte un resursu nodrošinājuma atbilstība.

Valsts kontroles vērtējumā šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums nav pietiekams, lai nodrošinātu, ka Iekšlietu ministrija kā civilās aizsardzības sistēmas attīstības plānošanas un darbību koordinējošā institūcija²⁶⁵ iegūtu pilnīgu informāciju par Valsts CA plāna pasākumu izpildi, varētu izvērtēt pēc būtības Valsts CA plāna izpildi un sniegt nepieciešamos priekšlikumus pilnveidojumiem, kā arī lai varētu informēt Ministru kabinetu un sabiedrību par Valsts CA plāna izpildi un CA sistēmas gatavību krīzes situācijai.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu ES prasībām, vadlīnijām un starptautiski atzītai praksei atbilstošu katastrofu risku novērtēšanu, kā arī atbilstošu katastrofu pārvaldīšanas pasākumu noteikšanu, Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar VUGD:

- veikt pasākumus, lai sniegtu atbalstu katastrofu pārvaldīšanas subjektiem un stiprinātu metodisko vadību katastrofu risku novērtēšanā;
- izvērtēt normatīvā regulējuma pietiekamību un skaidrību attiecībā uz risku novērtējuma procesā veicamiem pasākumiem (sabiedrības iesaiste, citu institūciju iesaiste, sociālekonomiskās ietekmes izvērtēšana u.c.) un pēc vajadzības rosināt attiecīgus normatīvo aktu grozījumus;
- veikt pasākumus, lai nodrošinātu regulāru katastrofu risku novērtējuma pārskatīšanu, kā arī sabiedrības un valdības informēšanu par Latvijas katastrofu riska novērtējumu atbilstoši aktuālākajai notikumu attīstībai.

Lai uzlabotu Valsts CA plāna un pašvaldību CA plānu kvalitāti, to praktisko pielietojamību un noderīgumu katastrofu pārvaldīšanā, Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar VUGD:

- veikt pasākumus Valsts CA plāna pilnveidošanai, lai tiktu konkretizēti plānā noteiktie pasākumi, kur iespējams, noteikts to izpildes termiņš, un tiktu noteikts skaidrs atbildību sadalījums par plānā paredzēto pasākumu īstenošanu, tiktu noteikts Valsts CA plāna darbības termiņš un atjaunošanas termiņš;
- izvērtēt normatīvā regulējuma pietiekamību attiecībā uz pašvaldību CA plānu un tajos ietveramās informācijas saturu, kā arī attiecībā uz VUGD iesaisti pašvaldību CA plānu izstrādē un kvalitātes veicināšanā, un pēc vajadzības rosināt attiecīgus normatīvo aktu grozījumus;
- veikt pasākumus, lai stiprinātu metodisko atbalstu pašvaldību CA plānu sagatavošanai, tostarp izvērtēt iespēju VUGD sadarbībā ar piesaistītiem ekspertiem un pašvaldībām sagatavot vienas pašvaldības vai pašvaldību sadarbības teritoriju CA plānu kā paraugplānu, kas būtu kā labās prakses piemērs pašvaldību CA plānu izstrādē.

Lai nodrošinātu Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānos paredzēto pasākumu izpildes uzraudzību, Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar VUGD:

- veikt pasākumus, lai skaidri tiktu noteikts katastrofu pārvaldības subjektiem un Iekšlietu ministrijai Valsts CA plāna izpildē vērtējamais apjoms un izvērtējumā norādāmā informācija, tā nodrošinot, ka tiek iegūta, apkopota un analizēta informācija par visu Valsts CA plānā paredzēto katastrofas pārvaldīšanas preventīvo pasākumu izpildi un valsts CA sistēmas gatavību kopumā,

un ka tiek radīti priekšnoteikumi savlaicīgu koriģējošu darbību īstenošanai kavēšanās, nepietiekamu resursu vai citu problēmjautājumu dēļ;

- izvērtēt risinājumus, lai nodrošinātu regulāru pašvaldību CA plānu izpildes uzraudzību, un pēc vajadzības rosināt attiecīgus normatīvo aktu grozījumus.

Lai ministriju izstrādātie nozaru apdraudējuma novēršanas plāni būtu noderīgs instruments, gatavojoties krīzēm un pārvarot tās, Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar VUGD izvērtēt normatīvā regulējuma pietiekamību attiecībā uz šo plānu izstrādi un saturu, un pēc vajadzības rosināt attiecīgus normatīvo aktu grozījumus.

Pēc revīzijas Valsts kontrole vērsīsies pie Ministru prezidenta kā Krīzes vadības padomes priekšsēdētāja, aicinot veikt pasākumus, lai ministriju izstrādātos un Krīzes vadības padomē izskatīšanai iesniegtos nozaru apdraudējuma novēršanas plānus izskatītu Krīzes vadības padomē un lai ministri noteiktajā kārtībā varētu apstiprināt nozaru apdraudējuma novēršanas plānus.

3. Valsts materiālo rezervju veidošana

Saskaņā ar Mobilizācijas likumu ir paredzēts veidot valsts materiālās rezerves iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības precēm valsts apdraudējuma gadījumā, kas sadarbībā ar pašvaldībām ir jāplāno Ekonomikas ministrijai. Savukārt Valsts materiālo rezervju likums paredz veidot konkrētā nozarē apdraudējuma situācijā nepieciešamās valsts materiālās rezerves, ko plāno, veido un uzglabā nozares ministrija.

Valsts materiālās rezerves nav izveidotas pilnā apjomā – pirmās nepieciešamības rūpniecības preču rezervju veidošana iedzīvotāju nodrošināšanai apdraudējuma situācijā nav uzsākta, bet nozaru ministriju vajadzībām nepieciešamās valsts materiālās rezerves, kas ir noteiktas Ministru kabineta apstiprinātajā valsts materiālo rezervju nomenklatūrā, ir iegādātas tikai daļēji. Vairākus gadus pēc kārtas Ministru kabinets nav atbalstījis šim mērķim nepieciešamā finansējuma piešķiršanu. Līdz ar to valsts materiālo rezervju nomenklatūrā paredzētās un nozaru ministriju apzinātās materiālās rezerves nav iegādātas, uzturētas un atjaunotas nepieciešamajā apjomā.

Vienlaikus normatīvajā regulējumā nav pietiekami skaidri noteikts valsts materiālajās rezervēs plānojamo vispārīgā lietojuma nozaru ministriju resursu izveides un izmantošanas mērķis, nav arī skaidrs, cik ilgam laika posmam ir jāveido nozaru ministriju valsts materiālās rezerves.

Lai gan pašvaldībām ir noteikts pienākums, pamatojoties uz risku novērtējumu, apzināt un plānot resursus katastrofas pārvaldīšanai, Valsts kontroles vērtējumā normatīvais regulējums pietiekami skaidri nenosaka pašvaldību iespējas piedalīties valsts materiālo rezervju veidošanā un arī iespējas izmantot tās.

Valsts materiālo rezervju veidošanu paredz Valsts materiālo rezervju likums, Mobilizācijas likums un Nacionālās drošības likums.

Nacionālās drošības likumā²⁶⁶ noteikts, ka tautsaimniecības mobilizācijas plāns ietver valsts materiālo rezervju sagatavošanu un izmantošanu kara vai izņēmuma stāvokļa laikā. Atbilstoši Mobilizācijas likumam²⁶⁷ mobilizācija ir mērķtiecīgi plānoti un sagatavoti valsts militārās aizsardzības un CA pasākumi valsts apdraudējuma novēršanai vai tā seku likvidācijai, izmantojot noteiktus cilvēku, materiālos un finanšu resursus, un mobilizācija aptver Nacionālos bruņotos spēkus, valsts CA sistēmu un

tautsaimniecību. Mobilizācijas sagatavošana cita starpā ietver valsts materiālo rezervju izveidošanu, uzkrāšanu, saglabāšanu un atjaunošanu, un mobilizācijas īstenošana cita starpā ietver iedzīvotāju normētu apgādi ar pārtiku, rūpniecības un medicīniskajām precēm, nodrošināšanu ar neatliekamo medicīnisko palīdzību, sakaru, transporta un citiem pakalpojumiem valsts apdraudējuma gadījumā²⁶⁸.

Uz Mobilizācijas likuma²⁶⁹ pamata ir izdoti MK noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā, kuri paredz, ka minētās preces var nodrošināt divējādi – slēdzot līgumus par atliktajām piegādēm vai veikt to iegādi un uzglabāšanu valsts materiālajās rezervēs. Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar pašvaldībām ir uzdots plānot finanšu līdzekļus pirmās nepieciešamības rūpniecības preču iepirkumam valsts materiālajās rezervēs, izvērtēt pašvaldību iesniegtos priekšlikumus par pirmās nepieciešamības precēm, kuru piegādi valsts apdraudējuma gadījumā nav iespējams nodrošināt atlikto piegāžu veidā un kuras jāiekļauj valsts materiālajās rezervēs. Ekonomikas ministrijai arī ir uzdots pārdalīt Iekšlietu ministrijai nepieciešamos finanšu līdzekļus minēto preču iekļaušanai valsts materiālajās rezervēs, tajā skaitā to uzturēšanai un atjaunošanai. Savukārt pienākums veikt valsts materiālajās rezervēs iekļauto pirmās nepieciešamības preču iegādes noteikts Nodrošinājuma valsts aģentūrai²⁷⁰ (skatīt 7.attēlu).

7.attēls. Valsts materiālo rezervju plānošana un iegāde.

Minētajos MK noteikumos²⁷¹ ir noteikti pirmās nepieciešamības rūpniecības preču veidi (personīgās higiēnas preces, segas, apģērbs, apavi, trauki un galda piederumi, radio ar baterijām, sveces, sērkokociņi, gaismas avots ar baterijām u.c.) un mēneša normas iedzīvotājiem atkarībā no to vecuma. Arī MK noteikumi²⁷² par mobilizācijas plāniem uzdod Ekonomikas ministrijai plānot pirmās nepieciešamības rūpniecības preču valsts materiālo rezervju nomenklatūru un uzkrājamo resursu daudzumu.

Revīzijā konstatēts, ka pirmās nepieciešamības rūpniecības preču materiālo rezervju nomenklatūra nav izveidota, preču iegāde netiek veikta un preces netiek uzglabātas. Vienlaikus nav arī noslēgts nevienš līgums par atliktajām preču piegādēm. Kā jau tika norādīts revīzijas ziņojuma sadaļā “Valsts CA plānā kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam paredzēto preventīvo un gatavības pasākumu izpilde”, Ekonomikas ministrija revīzijā sniedza informāciju²⁷³, ka ir plānots pārskatīt MK noteikumu prasības un, iespējams, pārskatīt preču sarakstu, neparedzēt atlikto iegāžu izmantošanu, paredzēt preču iegādi un to glabāšanu nevis vienā noliktavā, bet iegādātās preces izdalīt jau sākotnēji pašvaldību CA komisijām, lai tās spētu sniegt palīdzību nekavējoties un krājumi būtu pakļauti zemākam riskam tos zaudēt dažādu negadījumu laikā.

Vienlaikus Valsts materiālo rezervju likums nosaka, ka nozares ministrijas, izvērtējot iespējamos apdraudējumus un pamatojoties uz riska novērtējumu, lemj par nepieciešamību veidot valsts materiālās rezerves attiecīgajā nozarē un plāno attiecīgajā nozarē nepieciešamās valsts materiālās rezerves, kā arī ik gadu izvērtē attiecīgās nozares nodrošinājumu ar valsts materiālajām rezervēm. Valsts materiālās rezerves izmanto:

- katastrofu reaģēšanas, seku likvidēšanas un atjaunošanas pasākumos;
- militāra apdraudējuma pārvarēšanas pasākumos;
- neparedzētos gadījumos, lai novērstu apdraudējumu cilvēku veselībai vai dzīvībai;
- sabiedriskās drošības un kārtības nodrošināšanas pasākumos;
- tautsaimniecības mobilizācijas plānā paredzētajos pasākumos;
- patvēruma meklētāju masveida pieplūduma gadījumā veicamajos pasākumos;
- humānās palīdzības sniegšanai u.c.²⁷⁴

Valsts materiālo rezervju nomenklatūrā jeb valsts materiālo rezervju sarakstā norāda materiālo resursu veidu, apjomu un ministriju, kuras pārstāvētās nozares vajadzībām valsts materiālās rezerves ir izveidotas. Valsts materiālo rezervju sarakstu jeb nomenklatūru apstiprina MK²⁷⁵. Nomenklatūrā²⁷⁶ valsts materiālās rezerves ir iedalītas divās daļās:

- vispārīga lietojuma nozaru ministriju resursi;
- nozaru ministriju resursi.

No normatīvā regulējuma nav saprotams, kas un kādam mērķim būtu jāplāno vispārīgā lietojuma materiālajās rezervēs, nav arī noteikts, cik ilgam laika posmam ir jāveido nozares ministriju materiālās rezerves (mēnesim, trijiem mēnešiem, ilgākam laika posmam), tas ir, cik ilgi tām jāspēj krīzi pārvaldīt ar savā rīcībā esošiem resursiem. Revīzijas gaitā Iekšlietu ministrija informēja, ka ir uzsākusi darbu pie grozījumiem Valsts materiālo rezervju likumā, kas paredz noteikt minimālos kritērijus, kādi jāievēro, plānojot valsts materiālās rezerves un to apjomu, tajā skaitā, nosakot tās plānot apjomā, ņemot vērā ikdienā pieejamos materiālos resursus (arī rezervē esošos), laika periodu iespējamā apdraudējuma pārvarēšanai, apdraudējuma iespējamību konkrētā reģionā un tā iespējamās sekas, materiālo resursu iekļaušanas un to uzglabāšanas valsts materiālajās rezervēs lietderību²⁷⁷.

Vispārīga lietojuma nozaru ministriju resursi ir izveidoti Iekšlietu ministrijai (elektroģeneratori, teltis, apgaismošanas komplekti, gultasveļa) un Veselības ministrijai (teltis, elektroģeneratori, apgaismošanas komplekti, apģērbs, gultasveļa, trauki, higiēnas preces). Savukārt nozaru ministriju valsts materiālās rezerves ir izveidojusi Iekšlietu ministrija (speciālais apģērbs, ķiveres, vairogi, norobežojošās barjeras, respiratori u.c.), Satiksmes ministrija (tilti, caurtekas), Tieslietu ministrija (trauki, segas, matračī, spilveni) un Veselības ministrija (medikamenti, medicīniskie materiāli un medicīnas ierīces).

Saskaņā ar Valsts materiālo rezervju likumu atbildīgās ministrijas iesniedz Iekšlietu ministrijai informāciju par iegādājamo valsts materiālo rezervju veidiem un daudzumu, kā arī iegādei, atjaunināšanai un uzturēšanai nepieciešamo papildu finansējumu. Iekšlietu ministrija sagatavo un iesniedz starpnozaru prioritārā pasākuma pieteikumu papildu finanšu līdzekļu piešķiršanai valsts materiālo rezervju iegādei, atjaunināšanai un uzturēšanai. Savukārt valsts materiālo rezervju iegādi, atjaunināšanu un uzturēšanu atbilstoši piešķirtajiem finanšu līdzekļiem nodrošina nozares ministrijas²⁷⁸ (skatīt 7.attēlu).

Vismaz pēdējo četru gadu laikā papildu finansējums valsts materiālo rezervju iegādei nav piešķirts, bet tiek izmantots naudas līdzekļu atlikums, kas ir uzkrājies no iepriekšējos gados realizēto valsts materiālo

rezervju ieņēmumiem. 2017.gada 1.janvārī budžeta programmā “Valsts materiālās rezerves” līdzekļu atlikums bija 493 tūkstoši *euro*, bet 2021.gada beigās vairs tikai 174 448 *euro*. Saskaņā ar revīzijā iegūto informāciju prioritāro pasākumu pieteikumu papildu finansējuma piešķiršanai Iekšlietu ministrija ir sagatavojusi vairākus gadus pēc kārtas, bet tie nav tikuši atbalstīti MK, un finansējums valsts materiālo rezervju veidošanai un pārvaldīšanai nav ticis piešķirts, izņemot gadījumus, kad valsts materiālo rezerves izlietas humānās palīdzības sniegšanai un par to atjaunināšanu lēmis MK.

Iekšlietu ministrija ik gadu prioritāro pasākumu pieteikumos valsts materiālo rezervju veidošanai ir sniegusi informāciju MK par papildus nepieciešamo finansējumu, lai nokomplektētu valsts materiālās rezerves atbilstoši MK apstiprinātai nomenklatūrai (2018.gadā papildus bija nepieciešami 8,16 milj. *euro*, 2019.gadā – 8,02 milj. *euro*, 2020.gadā – 6,36 milj. *euro*, 2021.gadā – 6,36 milj. *euro*²⁷⁹). Līdz ar to var secināt, ka MK apstiprinātajā valsts materiālo rezervju nomenklatūrā paredzētās preces pilnā apjomā valsts materiālajās rezervēs nav iegādātas un netiek uzglabātas. Valsts kontroles ieskatā, valsts materiālo rezervju veidošanai nepieciešamajam finansējumam būtu jābūt civilās aizsardzības bāzes finansējumā un tas nebūtu pieprasāms kā papildu finansējums prioritāro pasākumu pieteikumu kārtībā.

Materiālo rezervju nodrošināšana pašvaldībām

Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu²⁸⁰ arī pašvaldībām ir pienākums, pamatojoties uz risku novērtējumu, apzināt un plānot resursus katastrofas pārvaldīšanai.

Revīzijā konstatēts, ka praktiski visos Valsts CA plāna pielikumos²⁸¹ (izņemot 8.pielikumu “Epidēmija, pandēmija”) pašvaldības ir norādītas gan kā izpildītājs, gan kā par izpildi atbildīgā institūcija preventīvajam pasākumam “Valsts materiālo rezervju pilnveidošana, uzglabāšana, uzturēšana un atjaunošana”. Tomēr nav saprotams, kas šī pasākuma ietvaros pašvaldībām būtu paveicams un vai esošā normatīvā regulējuma ietvaros šī pasākuma īstenošana ir iespējama.

Saskaņā ar Valsts materiālo rezervju likumu priekšlikumus par izmaiņām valsts materiālo rezervju nomenklatūrā var iesniegt tikai nozares ministrija. Savukārt krīzes situācijā arī pašvaldībām ir tiesības pieprasīt valsts materiālās rezerves, ja to vajadzībām nav izveidotas valsts materiālās rezerves vai uzglabāto valsts materiālo rezervju apjoms nav pietiekams un nepieciešamie materiālie resursi valsts materiālajās rezervēs ir pieejami²⁸².

Valsts materiālo rezervju likums arī paredz²⁸³, ka nozares ministrija atbilstoši valsts pārvaldes uzdevumu izpildes nodrošināšanu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem var pilnībā vai daļēji uzdot pašvaldības institūcijai veikt valsts materiālo rezervju veidošanu, kas ietver valsts materiālo rezervju iegādi atbilstoši apstiprinātajai valsts materiālo rezervju nomenklatūrai un atjaunināšanu, kā arī valsts materiālo rezervju pārvaldīšanu, kas ietver valsts materiālo rezervju uzglabāšanu, uzturēšanu, izsniegšanu, atsavināšanu un norakstīšanu. Tomēr Valsts materiālo rezervju likumā nav paredzēts regulējums attiecībā uz to, vai arī pašvaldības var sniegt priekšlikumus valsts materiālo rezervju veidošanai.

Izlasē iekļautās pašvaldības revīzijā sniedza informāciju, ka tās nav informētas par iespējām nepieciešamības gadījumā saņemt resursus, kas tiek glabāti kā valsts materiālās rezerves, jo atbildīgās valsts iestādes atsaucas uz to, ka informācija par valsts materiālajām rezervēm ir valsts noslēpums. Arī 2016.gadā rīkotajās valsts līmeņa CA mācībās tika konstatēts, ka pašvaldībām nav skaidrības par iespējām krīzes situācijā izmantot valsts materiālās rezerves.

Iekšlietu ministrijas vērtējumā institūcijām primāri ir jādomā un jāplāno savas iekšējās rezerves, lai tās spētu palielināt savas operatīvās spējas. Atbilstoši valsts materiālo rezervju jomas normatīvajam regulējumam valsts materiālās rezerves tiek veidotas un pārvaldītas ar mērķi, lai tās izmantotu katastrofu,

militāru un citu apdraudējumu pārvaldīšanā iesaistītās institūcijas, ja ar to rīcībā esošajiem ikdienas un rezerves resursiem nav iespējams nodrošināt Valsts materiālo rezervju likumā noteikto pasākumu īstenošanu²⁸⁴.

Sākoties Covid-19 pandēmijai, tika veidota paralēla sistēma valsts materiālajām rezervēm, lai nodrošinātu medicīnas iestādes un iedzīvotājus ar epidemioloģiskās drošības nodrošināšanai nepieciešamajiem resursiem. Tika izstrādāts speciālais regulējums²⁸⁵, saskaņā ar kuru individuālo aizsardzības līdzekļu, kā arī medicīnisko ierīču un minēto preču laboratorisko testēšanas pakalpojumu centralizētu iegādi veica Aizsardzības ministrijas padotības iestāde Valsts aizsardzības loģistikas un iepirkumu centrs, kas nodrošināja arī to glabāšanu un izsniegšanu. Minētajā regulējumā tika noteiktas arī centralizēti iegādājamo individuālo aizsardzības līdzekļu un medicīnisko ierīču kategorijas un apjoms, kā arī fizisko personu grupas, kurām pašvaldības bez atlīdzības īpašumā nodod individuālos aizsardzības līdzekļus un medicīniskās ierīces, un personai nododamo individuālo aizsardzības līdzekļu un medicīnisko ierīču apjoms. Minētais liek secināt, ka CA sistēma un valsts materiālo rezervju sistēma nebija gatava šādas krīzes risināšanai un katastrofas situācijā bija jāveido pilnīgi jauna kārtība, iesaistot Aizsardzības ministriju, lai panāktu operatīvu risinājumu.

Ieteikumi

Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju izvērtēt, vai nav pilnveidojams normatīvais regulējums, nosakot vienotu kārtību valsts materiālo rezervju plānošanai, veidošanai un izmantošanai.

Iekšlietu ministrijai izvērtēt valsts materiālo rezervju regulējuma pietiekamību un skaidrību attiecībā uz vispārīga lietojuma nozaru ministriju resursu plānošanu un lietošanu un nozaru ministriju resursu plānošanu un lietošanu.

Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar pašvaldībām izvērtēt, vai normatīvais regulējums pietiekami skaidri nosaka pašvaldību līdzdalību valsts materiālo rezervju veidošanā un izmantošanā, un pēc vajadzības rosināt attiecīgus normatīvo aktu grozījumus.

Pēc revīzijas Valsts kontrole vērsīsies pie Ministru prezidenta, aicinot rast risinājumus, lai valsts materiālo rezervju veidošanai nepieciešamais finansējums tiktu paredzēts civilās aizsardzības bāzes finansējumā.

4. CA sistēmas gatavības pārbaudei rīkotās mācības

Valsts kontroles vērtējumā valstī nav izveidota sistēma, kas nodrošinātu CA sistēmas darbības pārbaudei nepieciešamo mācību plānošanu un veikšanu un aptvertu visu iesaistīto pušu regulāru līdzdalību. Latvijā nav izstrādāta valsts līmeņa stratēģija vai vairāku gadu plāns visu līmeņu (valsts, reģionāla un vietēja mēroga) mācību organizēšanai, kas nodrošinātu, ka visas atbildīgās institūcijas un ieinteresētās puses piemērotu vienotu pieeju teorētisko un praktisko CA mācību organizēšanā, tā stiprinot sabiedrības spēju atbilstoši reaģēt krīzes situācijā.

Ne Iekšlietu ministrijas, ne VUGD kā CA sistēmas vadošo institūciju rīcībā nav informācijas par to, kādas mācības un apmācības CA jomā tiek plānotas un ir veiktas. Minētās atbildīgās institūcijas šādu informāciju neiegūst un neapkopo. Iekšlietu ministrijai un arī VUGD CA pārvaldei normatīvajā

regulējumā²⁸⁶ ir noteikts uzdevums koordinēt CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību plānošanu un organizēšanu valsts un reģionālā mērogā, tomēr nav konkretizēts šī uzdevuma ietvaros paveicamais.

Turklāt nav ievērota prasība organizēt valsts mēroga CA un katastrofu pārvaldības mācības reizi četros gados. Pēdējo reizi šādas mācības ir notikušas 2016.gadā. Šo situāciju VUGD skaidro ar to, ka ir kavējusies nepieciešamā normatīvā regulējuma izstrāde un sākusies Covid-19 pandēmija, kuras laikā praktiskās mācības nebija iespējams organizēt.

Valsts kontroles vērtējumā nav pietiekama arī uzraudzība pār CA mācībās konstatēto trūkumu novēršanu un sniegto ieteikumu izpildi. Pēc 2016.gada valsts līmeņa CA mācībām KVP uzdeva VUGD organizēt priekšlikumu apspriešanu, lai vienotos par veicamajiem pasākumiem trūkumu novēršanā, tomēr šāda apspriešana nav tikusi organizēta un turpmāka rīcība nav sekojusi.

Revīzijā konstatētais liecina, ka jautājums par mācību organizēšanu, to rezultātu apkopošanu un uzlabojumu veikšanu lielā mērā ir atstāts katra katastrofas pārvaldīšanas subjekta, pašvaldību, uzņēmumu u.c. iesaistīto institūciju ziņā.

Savukārt attiecībā uz pašvaldībām, kurām ir noteikta plaša kompetence reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu veikšanā praktiski visu katastrofu gadījumā, Valsts CA plānā un arī pašvaldību CA plānos ir noteiktas tikai pašvaldību CA komisiju apmācības, kas ir paredzētas, lai pēc kārtējām pašvaldību vēlēšanām informētu jaunās CA komisijas locekļus par viņu pienākumiem un tiesībām. Valsts kontroles vērtējumā šādas apmācības nav uzskatāmas par CA mācībām, kurās pašvaldību atbildīgās amatpersonas varētu trenēt prasmes rīkoties krīzes situācijās.

Vienlaikus revīzijā iegūtā informācija liecina, ka ir jomas, kurās ir izveidota sistēma regulārai CA plānos paredzēto katastrofas pārvaldīšanas pasākumu atbilstības pārbaudei mācībās. Piemēram, katastrofu medicīnā ir izveidota un darbojas sistēma, kas nodrošina regulāru un plānveidīgu katastrofu medicīnas sistēmas mācību norisi. Valsts katastrofu medicīnas plāns nosaka, ka tajā paredzēto pasākumu atbilstības, personāla prasmes un resursu pietiekamība ir jāpārbauda mācībās vismaz reizi gadā. Par šo mācību organizēšanu atbildīgajai institūcijai ir arī noteikts uzdevums uzturēt reģistru par visām notikušajām mācībām.

Otra joma, kurā ir nodrošinātas regulāras CA mācības, ir A kategorijas paaugstinātas bīstamības objekti, tas ir, objekti, kuri dažādu faktoru ietekmes dēļ var izraisīt valsts mēroga katastrofu vai nodarīt būtisku kaitējumu cilvēku, vides un īpašuma drošībai. Normatīvais regulējuma paredz, ka šādos objektos mācībām jānotiek vismaz reizi trijos gados. Par mācībām ir atbildīgs objekta īpašnieks, bet VUGD saskaņo un Valsts CA plānā iekļauj objektu sarakstu, kuros konkrētajā gadā tiks organizētas mācības.

Tāpat regulāras ikgadējas mācības ir nodrošinātas civilmilitārās sadarbības pārbaudei – šo mācību organizēšanu nodrošina Aizsardzības ministrija, kas mācībās iesaista ne tikai NBS, bet arī Iekšlietu ministrijas dienestus, Veselības ministrijas atbildīgās institūcijas, pašvaldības u.c.

Būtisks CA sistēmas gatavības pārbaudes pasākums ir CA un katastrofu pārvaldīšanas mācības. Tās tiek uzskatītas par vienu no būtiskajiem elementiem CA politikas īstenošanā, jo, lai katastrofas pārvaldītāji spētu atbilstoši un ātri reaģēt uz iespējamo katastrofu vai krīzes situāciju, ir būtiski trenēt prasmes rīkoties un pieņemt situācijai piemērotus lēmumus²⁸⁷.

Atbilstoši Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā²⁸⁸ noteiktajam CA sistēmas darbības un atbilstības pārbaudes tiek īstenotas, gan veicot CA prasību ievērošanas pārbaudes objektos un paaugstinātas bīstamības objektos, gan organizējot dažāda līmeņa CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības.

CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidus un organizēšanas kārtību nosaka MK noteikumi par CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidiem un organizēšanas kārtību. Atbilstoši šiem noteikumiem CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības iedala pēc līmeņiem un pēc norises veida un mērķiem²⁸⁹. Pēc līmeņiem izšķir vietēja, reģionāla, valsts un starptautiska līmeņa mācības, kurās pārbauda gatavību attiecīga mēroga katastrofai. Pēc norises veida un mērķa izšķir:

- teorētiskās mācības, kas ir diskusijveida mācības, lai pārbaudītu teorētiskās zināšanas, sadarbības iespējas starp iesaistītajiem mācību dalībniekiem, kā arī izvērtētu to prasmi novērtēt situāciju un pieņemt lēmumus;
- praktiskās mācības ar apdraudējuma imitāciju, personāla un tehnikas iesaistīšanu, lai pārbaudītu iesaistīto mācību dalībnieku koordinētu rīcību CA sistēmas uzdevumu izpildē;
- kompleksās mācības, kas apvieno teorētisko un praktisko mācību sadaļu.

Mācības plāno un rīko valsts un pašvaldības institūcijas, kā arī juridiskās personas, kas var rīkot arī starpinstitūciju mācības, iesaistot citu valsts un pašvaldības institūciju un juridisko personu pārstāvjus. Vietējā līmeņa mācības vada valsts vai pašvaldības institūcijas vadītājs vai juridiskā persona vai ar viņu rīkojumu norīkots mācību vadītājs. Mācību vadītāja uzdevums ir vadīt mācību norisi, uzaicināt uz mācībām dalībniekus, izveidot mācību plānošanas grupu u.c.²⁹⁰

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums nosaka uzdevumu Iekšlietu ministrijai koordinēt CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību plānošanu un organizēšanu valsts un reģionālā mērogā atbilstoši valsts CA plānā valsts un pašvaldību institūcijām noteiktajiem uzdevumiem²⁹¹. Savukārt Valsts CA plāns nosaka uzdevumu VUGD organizēt valsts vai reģionāla līmeņa CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības²⁹².

VUGD CA pārvaldes reglaments²⁹³ nosaka, ka tās sastāvā esošās CA sistēmas darbības koordinācijas nodaļas uzdevums ir koordinēt CA mācību organizēšanu valsts un reģionālā līmenī, kā arī rūpniecisko avāriju riska objektos. Līdz ar to gan Iekšlietu ministrijai, gan VUGD CA pārvaldei ir noteikts līdzīgs uzdevums – koordinēt CA mācību organizēšanu valsts un reģionālā līmenī, bet nav konkretizēts šī uzdevuma ietvaros paveicamais.

Revīzijā netika konstatēts, ka Iekšlietu ministrijas iekšējos tiesību aktos būtu noteikti kādi konkrēti uzdevumi, kas tai veicami šī uzdevuma ietvaros, izņemot to, ka 2020.gada Iekšlietu ministrijas darba plānā²⁹⁴ bija paredzēts uzdevums sagatavoties valsts vai reģionāla līmeņa kompleksajām CA un katastrofas pārvaldīšanas mācībām 2021.gadā.

Neviena no institūcijām neapkopo informāciju par to, kādas CA mācības valstī tiek plānotas un veiktas. Iekšlietu ministrijas informatīvajā ziņojumā “Par Valsts civilās aizsardzības plāna izpildi 2020.gadā” Iekšlietu ministrija ir norādījusi informāciju par atsevišķām Valsts CA plāna pielikumos minētajām mācībām, kuras daži katastrofu pārvaldīšanas subjekti ir norādījuši kā paveiktos pasākumus savās Iekšlietu ministrijai adresētajās vēstulēs par Valsts CA plāna izpildi. Pilnīga informācija par to, vai CA mācības, tajā skaitā tās, kas ir norādītas Valsts CA plānā, ir īstenotas, ne VUGD, ne Iekšlietu ministrijas rīcībā nav.

Uzskaitē par visām valstī plānotajām un veiktajām civilās aizsardzības mācībām netiek veikta, jo Iekšlietu ministrijas vērtējumā tā būtu nelietderīga Iekšlietu ministrijas un VUGD cilvēkresursu un finanšu resursu izmantošana, tostarp, ņemot vērā mācībās iesaistīto subjektu un objektu skaitu (objekti, kuros obligāti veicamas mācības, ir vairāk kā 450), kā arī, datu uzskaitē bez to analīzes ir nelietderīga (un to var veikt mācībās iesaistītā vadošā institūcija vai arī atbildīgā persona, ja tas ir objekts), savukārt ar esošajiem cilvēkresursiem šāda uzdevuma izpilde nav iespējama.²⁹⁵

Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānos paredzētās mācības

Daļai Valsts CA plānā paredzētajām mācībām²⁹⁶ ir noteikta konkrēta plānošanas un norises regularitāte, piemēram:

- valsts vai reģionālā līmeņa CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības – ne retāk kā reizi četros gados;
- paaugstinātas bīstamības objektu CA mācības – ne retāk kā reizi trijos gados;
- iedzīvotāju evakuācijas un pārvietošanas militāra iebrukuma, katastrofas vai to draudu gadījumā mācības – reizi četros gados;
- aviācijas nelaimes gadījumam – reizi gadā;
- avārijai dabas gāzes apgādes sistēmā – ne retāk kā reizi trijos mēnešos.

Tomēr ir arī mācības, kurām regularitāte nav noteikta un saskaņā ar VUGD amatpersonu revīzijā sniegto skaidrojumu par to rīkošanas biežumu var lemt attiecīgās katastrofas pārvaldīšanas subjekti vai juridiskas personas, kurām ir tiesības organizēt šāda veida mācības. Tādas ir arī, piemēram, pašvaldību CA komisiju apmācības, CA operacionālā vadības centra mācības katastrofām, kurām ir paredzēta minētā centra izveide²⁹⁷ (atbildīgā ir Iekšlietu ministrija), Valsts enerģētiskā krīzes centra apmācības vētru, kā arī pārvades un sadales elektrotīklu bojājuma gadījumam (atbildīgā ir Ekonomikas ministrija) u.c.

Revīzijā netika konstatēts, ka valstī būtu izstrādāta CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību stratēģija vai plāns ilgākam laika posmam, uz kā pamata katastrofu pārvaldīšanas subjekti un CA sistēmas koordinējošās un vadošās iestādes plānotu CA mācības visu veidu katastrofu pārvaldīšanai nepieciešamo prasmju pārbaudei un trenēšanai.

Analizējot revīzijas izlasē iekļauto pašvaldību²⁹⁸ CA plānus, konstatēts, ka mācības tajos vispār nav paredzētas vai arī pašvaldību plānos ir pārrakstīta vispārīga Valsts CA plāna informācija. Konkrētas mācības un to termiņus vai regularitāti savos CA plānos nav paredzējusi neviena no izlasē iekļautajām pašvaldībām.

Citu valstu pieredze rāda, ka mācību plānošana ir sistematizēta valsts līmenī un ir izvirzīti precīzi uzdevumi iesaistītajām institūcijām. Piemēram, Zviedrijā ir izstrādāta Valsts stratēģija sistemātiskām mācībām gatavībai krīzēm un civilajai aizsardzībai²⁹⁹, kuras mērķis ir panākt, lai visas ieinteresētās puses piemērotu kopīgu pieeju CA mācību organizēšanai un ar praktisku mācību palīdzību stiprinātu institūciju un sabiedrības spēju atbilstoši reaģēt krīzes situācijā.

Stratēģijā ir noteikts valsts un reģionālā līmeņa saskaņotu mācību plānošanas periods pieciem gadiem. Šajā periodā paredzēts organizēt divas valsts līmeņa mācības, divas reģionālās mācības, kā arī nozaru un starpnozaru mācības. Zviedrijā³⁰⁰ katrai iestādei, kurai ar normatīvo regulējumu ir noteikta atbildība par katastrofas pārvaldības plānošanu un sagatavošanos katastrofai³⁰¹, ir jāplāno mācības un attiecīgi jābūt arī izstrādātam vairāku gadu mācību plānām, kurā ietvertas gan pašas iestādes organizētās mācības, gan mācības, kurās konkrētā iestāde plāno piedalīties³⁰². Atbalstu un konsultācijas mācību plānošanā iestādēm sniedz Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūra (MSB), kura ir izstrādājusi dažādas mācību plānošanas vadlīnijas un CA mācību materiālus. Visas mācības, kas tiek organizētas piecu gadu mācību plānošanas periodā, tiek novērtētas atbilstoši Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūras (MSB) izstrādātajām

mācību novērtēšanas vadlīnijām³⁰³. Mācību dalībniekiem savi mācību novērtējumi ir jāpaziņo Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūrai (MSB), kas apkopo rezultātus un veic to analīzi.

VUGD organizētās valsts līmeņa CA mācības

Kopš 2016.gada, kad stājās spēkā Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums, ir notikušas tikai vienas valsts līmeņa CA mācības (STORMEX 2016). Atbilstoši MK noteikumu prasībām³⁰⁴ valsts līmeņa vai reģionālā līmeņa mācības ir jārīko reizi četros gados, tātad nākamajām šāda mēroga mācībām bija jānotiek 2020.gadā.

Valsts līmeņa CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības ir paredzētas gan Valsts CA plānā, gan VUGD 2021.gada darba plānā³⁰⁵. Tomēr 2021.gadā šīs mācības netika rīkotas, bet Covid-19 pandēmijas dēļ tika pārceltas³⁰⁶ uz nenoteiktu laiku.

2016.gadā atbilstoši MK rīkojumā noteiktajam³⁰⁷ valsts līmeņa CA mācības organizēja Iekšlietu ministrija. Tajās tika pārbaudīta katastrofu pārvaldīšanā iesaistīto valsts institūciju, pašvaldību institūciju un komersantu sagatavotība un reaģēšanas un sadarbības spējas postošas vētras (orkāna) gadījumā, kad, šķērsojot Latviju, tā nodara ievērojamus postījumus visā valsts teritorijā un izraisa citus apdraudējumus – plūdus, elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmu bojājumus, sabiedriskās nekārtības, postījumus mežos, sakaru sistēmu bojājumus, ēku un būvju bojājumus, transporta kustības traucējumus. Mācību vadītājs bija VUGD CA pārvaldes priekšnieks³⁰⁸.

Mācību scenārijs bija vērsts uz piekrastes teritorijām un pašvaldībām, kuru kompetencē ir iedzīvotāju evakuācija no applūdušajām teritorijām un sagrautajām ēkām. Tajās piedalījās arī AS “Sadales tīkls”, AS “Augstsprieguma tīkls”, komunālo pakalpojumu sniedzēji, interneta un sakaru tīklu pakalpojumu sniedzēji, tirdzniecības norēķinu sistēmas un citu pakalpojumu sniedzēji, operatīvie dienesti, būtiskās infrastruktūras uzturētāji, VAS “Latvijas valsts meži”, mežu apsaimniekotāji, ostas, dzelzceļa kravu pārvadātāji, gaisa satiksmes dalībnieki. Kopumā mācībās tika iesaistītas vairāk nekā 50 valsts iestādes un CA komisijas, kas pārstāvēja 26 pašvaldības. Pašvaldību loma šajās mācībās pamatā bija saistīta ar pašvaldību CA komisiju gatavības sanāksmju un seku likvidēšanas sanāksmju sasaukšanu³⁰⁹.

Pēc 2016.gadā rīkotajām valsts līmeņa CA mācībām sagatavotajā mācību pārskatā kopumā bija norādīti 123 priekšlikumi un veicamās darbības mācībās konstatēto trūkumu novēršanai, kas attiecas uz mācību plānošanu un organizēšanu, mācībās iesaistīto pašvaldību CA komisijas darbu, sociālās aprūpes centru iemītnieku evakuāciju, Valsts enerģētiskā krīzes centra sasaukšanu, meklēšanas un glābšanas darbu veikšanu, ārkārtas situāciju risināšanu paaugstinātas bīstamības objektos, transporta avārijas ar bīstamo ķīmisko vielu noplūdi katastrofas pārvaldību, KVP sasaukšanu u.c.

KVP sēdē³¹⁰ tika pieņemts zināšanai un atbalstīts VUGD iesniegtais mācību pārskats, uzdots VUGD iesniegt šo pārskatu visām mācībās iesaistītajām institūcijām un organizēt priekšlikumu saskaņošanas sanāksmi. Savukārt mācībās iesaistītajām institūcijām tika uzdots īstenot mācību pārskatā norādītos priekšlikumus. Vienlaikus netika uzdots apkopot priekšlikumu ieviešanas rezultātus un atkārtoti par to informēt KVP. Revīzijā iegūta informācija liecina, ka VUGD nav organizējis sanāksmes, kurās būtu saskaņoti katrai iesaistītajai institūcijai veicamie pasākumi mācībās konstatēto trūkumu novēršanai.

MK noteikumi par CA un katastrofas pārvaldīšanas mācību organizēšanas kārtību³¹¹ neparedz pienākumu mācībās sniegtos priekšlikumus ieviest un neparedz arī atbildību par konstatēto trūkumu nenovēršanu.

Revīzijā iegūtā informācija liecina, ka valsts līmeņa CA mācībās konstatēto trūkumu novēršanai izstrādāto ieteikumu ieviešanu neuzrauga ne VUGD, ne Iekšlietu ministrija.

Revīzijā VUGD sniedza informāciju, ka tā rīcībā nav informācijas, vai visi mācību ieteikumi ir ņemti vērā un kā tos īstenojušas par katastrofu pārvaldīšanu atbildīgās un iesaistītās institūcijas. VUGD norādīja, ka kontrole par visiem pasākumiem nav iespējama. Atbilstoši VUGD sniegtajai informācijai mācību laikā identificētām problēmām vai nepilnībām netiek noteikts patiesais ieviešanas veids vai risinājums, jo tikai starpinstitūciju diskusijās atbildīgās institūcijas vienojas par iespējamo vai sasniedzamo virzienu un risinājumu, kurā tiek ņemti vērā katras institūcijas tehniskās spējas, personāla kompetence un kapacitāte, pieņemamie tehniskie, juridiskie, organizatoriskie un finanšu risinājumi. VUGD arī norādīja: ja mācībās konstatētos trūkumus var pārveidot kā īstenojamu katastrofas pārvaldīšanas pasākumu, institūcijām atbilstoši noteiktajai kompetencei ir iespēja šos pasākumus iekļaut Valsts CA plānā kā konkrētus katastrofas pārvaldīšanas pasākumus, kas liecina par šo institūciju vēlmi risināt šo jautājumus konstruktīvā veidā. Pastāv arī iespēja, ka atbildīgā institūcija atsevišķus mācībās identificētos pasākumus iekļauj savas nozares politikas plānošanas vai cita veida stratēģiskos dokumentos³¹².

Revīzijā konstatētais liecina, ka šobrīd valstī nepastāv sistēma valsts līmeņa CA un katastrofas pārvaldīšanas mācībās konstatēto trūkumu novēršanai un gūtās pieredzes turpmākai izmantošanai, ar mērķi uzlabot CA sistēmas darbību un veicināt CA gatavību. Tas, vai pēc organizētajām valsts līmeņa mācībām katastrofu pārvaldīšanas subjekti ir veikuši kādas darbības katastrofu pārvaldīšanas uzlabošanai savā nozarē, ir palicis katras nozares un iesaistīto institūciju ziņā.

Revidenti konstatēja, ka attiecībā uz aizsardzības resora mācībām tiek īstenota atšķirīga pieeja, kuras ietvaros, piemēram, pēc Aizsardzības ministrijas organizētajām valsts līmeņa mācībām “Kristaps” Aizsardzības ministrija iesniedza MK informatīvo ziņojumu par mācību secinājumiem un piedāvātajiem risinājumiem, un MK uzdeva konkrētus uzdevumus mācību dalībniekiem konstatēto problēmu novēršanai. Valsts kontroles vērtējumā šādu Aizsardzības ministrijas praksi mācību secinājumu un ieteikumu ieviešanā būtu noderīgi pārņemt attiecībā uz CA mācībām.

Pašvaldību CA mācības

Saskaņā ar VUGD sniegto informāciju³¹³ VUGD rīcībā nav arī informācijas par citu katastrofu pārvaldīšanas subjektu (pašvaldību, ministriju) vai juridisko personu organizētajām mācībām un mācību rezultātiem. VUGD amatpersona skaidroja, ka mācību organizatori ne vienmēr uzaicina citu institūciju pārstāvjus piedalīties to organizētajās mācībās, tādēļ VUGD rīcībā nav arī citu institūciju organizēto mācību pārskatu.

Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu³¹⁴ VUGD ir uzdevums plānot un organizēt pašvaldību CA komisiju apmācību, bet pašvaldības domes uzdevums ir piedalīties CA mācībās un organizēt pašvaldības CA mācības. Savukārt Valsts CA plāns³¹⁵ nosaka, ka pašvaldību CA komisiju apmācības ir organizējamās pēc nepieciešamības, par to lēmumu pieņem pašvaldība, bet mācības nodrošina VUGD.

Revīzijas izlasē iekļauto pašvaldību CA plānos ir paredzēts pasākums “Pašvaldību CA komisiju apmācības plānošana un organizēšana”, tomēr plānos nav paredzēts apmācību organizēšanas biežums.

Nav skaidri definēts šo apmācību mērķis un tvērums, bet, kā to revīzijas laikā skaidroja³¹⁶ VUGD atbildīgās amatpersonas, tās ir paredzētas, lai pēc kārtējam pašvaldību vēlēšanām informētu jaunās CA komisijas locekļus par viņu pienākumiem un tiesībām. Pēc apmācības programmas apgūšanas

izglītojamiem ir jāpārzina pašvaldību CA komisiju uzdevumi un tiesības katastrofu pārvaldīšanā, to īstenošanas kārtība, kā arī CA sistēma valstī. Valsts kontroles ieskatā šādas apmācības vērtējamas kā ievadapmācības un nav uzskatāmas par CA mācībām, kurās pašvaldību atbildīgās amatpersonas tiktu trenētas rīcībai krīzes situācijās un tiktu veiktas pašvaldību CA plānos paredzēto pasākumu atbilstības pārbaudes mācībās.

VUGD revīzijā sniedza informāciju, ka pašvaldību CA komisijas apmācību nepieciešamību konstatē un rosina VUGD amatpersona, kura ir pašvaldības CA komisijas priekšsēdētāja vietnieks, un pašvaldību CA komisija, balstoties uz iespējamiem apdraudējumiem pašvaldības administratīvajā teritorijā, lemj par apmācības nepieciešamību³¹⁷. VUGD rīcībā nav informācijas par to, vai un cik šādas apmācības ir bijušas.

Tikai VUGD 2018.gada publiskajā pārskatā ir norādīts, ka, lai pilnveidotu CA sistēmu, 2018.gadā tika organizētas CA komisiju priekšsēdētāju vietnieku un ugunsdrošības inspektoru apmācības par aktuālajiem jautājumiem civilajā aizsardzībā. Ņemot vērā to, ka Latvijā 2018.gadā bija ekstrēmi laika apstākļi (sausums un paaugstināta ugunsbīstamība mežos, purvos), 33 pašvaldību CA komisijas tika apmācītas arī par atbilstošu rīcību katastrofu vai katastrofu draudu gadījumā. Turpmākajos gados VUGD publiskajos pārskatos šāda informācija vairs nav norādīta.

Saskaņā ar VUGD amatpersonu revīzijā sniegto viedokli mācību organizēšana un pašvaldību iesaistīšana mācībās ir par konkrēto apdraudējumu atbildīgās institūcijas ziņā, kā arī pašvaldību CA komisijas var uzrunāt atbildīgo institūciju nodrošināt apmācību par interesējošo tēmu³¹⁸.

Vairākas revīzijas apjomā iekļautās pašvaldības revīzijā sniedza informāciju, ka pēdējos gados tās ir piedalījušās tikai Aizsardzības ministrijas organizētajās mācībās. Ņemot vērā karadarbību Ukrainā, VUGD 2022.gada martā un aprīlī kopā ar pašvaldību sadarbības teritoriju CA komisijām organizēja vietējā līmeņa teorētiskās mācības par pašvaldības un atbildīgo institūciju rīcību apdraudējuma gadījumā, kurā nepieciešams nodrošināt iedzīvotāju evakuāciju un pamatvajadzības³¹⁹.

Veselības ministrijas izveidotā katastrofu medicīnas mācību sistēma

Katastrofu medicīnas sistēmas gatavības mācības paredz Katastrofu medicīnas plāns, kas nosaka, ka NMPD vismaz reizi gadā katastrofu medicīnas sistēmas ietvaros organizē mācības, kurās tiek pārbaudīta kāda no Valsts katastrofu medicīnas plāna sadaļām, tajā noteikto darbību atbilstība, personāla sagatavotība un resursu pietiekamība. Papildus katastrofu medicīnas sistēmas mācībām NMPD, pamatojoties uz starptautiskām vadlīnijām, organizē apmācību ārstniecības personām, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību starp ārkārtas situācijas pārvaldīšanā iesaistītajām institūcijām un dienestiem glābšanas darbu laikā un ārkārtas situācijās³²⁰.

Mācības tiek plānotas atbilstoši NMPD ikgadējā darba plānā un darbības stratēģijā noteiktajam apmācību skaitam. NMPD uztur arī mācību reģistru, kurā reģistrē gan NMPD organizētās, gan citu institūciju organizētās ārkārtas situāciju un CA mācības, kurās NMPD ir piedalījies³²¹.

Saskaņā ar NMPD sniegto informāciju³²²:

- ikgadējās mācībās tiek pārbaudīta kāda no Valsts katastrofu medicīnas plāna sadaļām paredzēto pasākumu atbilstība, piemēram, 2018.gadā Latvijas dalība PVO kontaktpunkta mācībās, 2019.gadā Valsts operatīvās medicīniskās komisijas mācības, 2020.gadā mācībās par Covid-19

stacionāra pacientu skaita pieaugumu, 2021.gadā apziņošanas kārtības un sadarbības starp izveidotajām operatīvās vadības grupām pārbaude kara, militārā iebrukuma gadījumā;

- katru gadu noteiktā skaitā slimnīcu mācībās tiek pārbaudīta slimnīcu katastrofu medicīnas plānu darbība un slimnīcu personāla sagatavotība un resursu atbilstība. Mācības tiek rīkotas par konkrētām tēmām, piemēram, uzņemšanas nodaļas personāla spēju bīstamas infekcijas gadījumā pārbaude, slimnīcas spējas nodrošināt procesa nepārtrauktību daļēja vai pilnīga elektroenerģijas pārtraukuma gadījumā, tai skaitā organizējot pacientu medicīnisko evakuāciju u.c.;
- katru gadu NMPD rīko arī seminārus katastrofu medicīnas plānotājiem par gatavības ārkārtas situācijām plānošanu;
- ik gadu tiek nodrošinātas NMPD darbinieku mācības, lai pilnveidotu gatavību ārkārtas situācijās, nodrošinot pirmsslimnīcas neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanu un sadarbību ar citām iesaistītajām iestādēm. Sadarbībā ar VUGD, NBS, Valsts policiju, Valsts drošības dienestu u.c. institūcijām konkrētos objektos 2018.gadā NMPD piedalījās 34, 2019.gadā – 15, 2020.gadā – 12, 2021.gadā – 15 pirmsslimnīcas neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanas mācībās.

Revīzijā apkopotā informācija liecina, ka katastrofu medicīna ir joma, kurā izveidota un darbojas regulāra un plānveidīga apmācību sistēma, un katastrofu medicīnā īstenoto pieeju mācību plānošanā un veikšanā būtu noderīgi pārņemt CA sistēmā kopumā.

Mācības paaugstinātas bīstamības objektos

Otra joma, kurā ir noteiktas un tiek nodrošinātas regulāras CA mācības, ir A kategorijas paaugstinātas bīstamības objekti, tas ir, objekti, kuri dažādu faktoru ietekmes dēļ var izraisīt valsts mēroga katastrofu vai nodarīt būtisku kaitējumu cilvēku, vides un īpašuma drošībai. Šajā kategorijā ir objekti, kuros ražo, lieto, apsaimnieko vai uzglabā bīstamās vielas, valsts nozīmes jonizējošā starojuma objekti, hidroelektrostaciju hidrotehniskās būves, publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras objekti u.c.³²³ Kopumā Latvijā ir 44 šādi objekti.

Saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības (gan praktiskās, gan teorētiskās) A kategorijas paaugstinātas bīstamības objektos organizē ne retāk kā reizi trijos gados, un par to rīkošanu atbildīgs ir objekta īpašnieks³²⁴. Objekti, kuros konkrētajā gadā notiks mācības tiek saskaņoti ar VUGD un tiek arī iekļauti Valsts CA plānā³²⁵.

Aizsardzības ministrijas rīkotās mācības

Civilmilitārā sadarbība regulāri tiek trenēta NBS ik gadu organizētajās militārajās mācībās, lai pārbaudītu un pilnveidotu gatavību valsts aizsardzības uzdevumu izpildei, kas ir valsts varas un pārvaldes iestāžu, nevalstisko organizāciju un civilās sabiedrības vienota un saskaņota sadarbība ar nacionālajiem un partnervalstu bruņotajiem spēkiem, lai novērstu nacionālajai drošībai radušos apdraudējumu. Saskaņā ar Aizsardzības ministrijas sniegto informāciju³²⁶ šo mācību ietvaros regulāri tiek iesaistīta arī Iekšlietu ministrija un tās pārziņā esošais CA Operacionālās vadības centrs, kuru sadarbībā ar VUGD izveido Iekšlietu ministrija, lai koordinētu CA sistēmas darbību kara, militārā iebrukuma vai to draudu gadījumā³²⁷. Līdz ar to Aizsardzības ministrijas rīkotajās mācībās tiek nodrošināta prasība reizi gadā veikt CA Operacionālās vadības centra dalībnieku apziņošanas pārbaudi³²⁸.

Lai pilnveidotu augstāko amatpersonu iemaņas, Aizsardzības ministrija regulāri organizē MK mācības, kurās tiek pārbaudīti valsts pārvaldes institūciju izstrādātie rīcības plāni un normatīvie akti, kas nosaka kārtību, kādā tās reaģē uz valsts apdraudējumu, kā arī tiek pārbaudīts MK lēmumu pieņemšanas process³²⁹.

Piemēram, mācībās “Kristaps 2017”³³⁰ tika pilnveidotas praktiskās un teorētiskās iemaņas hibrīdapdraudējuma pārvarēšanas plānošanā, lēmumu pieņemšanā un plānoto pasākumu izpildē. MK mācībās “Kristaps 2018”³³¹ pilnveidotas praktiskās un teorētiskās iemaņas konvenciāla iebrukuma pārvarēšanas plānošanā, lēmumu pieņemšanā un plānoto pasākumu izpildē. Arī MK mācībās “Kristaps 2019”³³² valsts augstākās amatpersonas, tiesībsardzības un drošības iestāžu vadība un valsts pārvaldes iestāžu eksperti pilnveidoja savas praktiskās un teorētiskās iemaņas valsts apdraudējuma situācijas pārvarēšanas plānošanā, lēmumu pieņemšanā un plānoto pasākumu izpildē. MK mācības “Kristaps 2020” tika pārtrauktas Covid-19 pandēmijas dēļ.

Revīzijā iegūta informācija³³³, ka Aizsardzības ministrija sadarbībā ar Zemessardzi 2020.gadā ir sākusi arī mācību ciklu pašvaldību CA komisijām, lai stiprinātu pašvaldību kapacitāti un gatavību reaģēt krīzes situācijās, tajā skaitā kara vai militāro draudu gadījumā. Mācību laikā tiek izspēlētas dažādas situācijas, kurās CA komisijām jānovērtē, jānovērš riski un jānosaka reaģēšanas plāns, lai nodrošinātu sabiedrību ar pamatvajadzībām militāra konflikta gadījumā.

Ieteikums

Lai nodrošinātu regulāru un visaptverošu CA sistēmas mācību organizēšanu un regulāri trenētu institūciju un sabiedrības gatavību rīcībai dažādos apdraudējumos, Iekšlietu ministrijai rosināt pilnveidojumus normatīvajā regulējumā, lai paredzētu vidēja termiņa valsts līmeņa stratēģiska dokumenta izstrādi visu līmeņu (valsts, reģionāla un vietēja mēroga) mācību plānošanai, kā arī noteiktu uzraudzību pār CA mācībās konstatēto trūkumu novēršanu un sniegtu ieteikumu izpildi.

5. CA prasību ievērošanas pārbaudes

CA prasību ievērošanas kontrole un pārbaudžu veikšana ir viena no VUGD funkcijām³³⁴. Tomēr revīzijā konstatēts, ka praktiski vienīgie objekti, attiecībā uz kuriem VUGD plāno un veic CA prasību ievērošanas pārbaudes, apkopo rezultātus un seko konstatēto pārkāpumu novēršanai, ir paaugstinātas bīstamības objekti. Šīs ir arī vienīgās pārbaudes, kurām ir noteikta regularitāte. Spēkā esošais regulējums neparedz ne kārtību, ne arī kritērijus, pēc kuriem tiek veiktas pārbaudes citos objektos un institūcijās, skaidri nav noteikts arī tas, kuras būtu obligāti pārbaudāmās prasības.

Revīzijā konstatēts, ka, lai gan valsts institūciju un pašvaldību iestāžu vadītāji ir atbildīgi par Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānos noteikto pasākumu precīzu un savlaicīgu izpildi, par šīs prasības ievērošanu VUGD pārbaudes neplāno un neveic. Valsts kontroles vērtējumā CA sistēmas gatavību kopumā var ietekmēt arī VUGD pilnvērtīgi neīstenotie tam ar likumu noteiktie pienākumi par CA prasību ievērošanas kontroli.

Kopš 2020.gada 1.jūlija vairs nav paredzēta arī atbildība par CA prasību neievērošanu, kas bija paredzēta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Minētajam kodeksam zaudējot spēku, tajā paredzētā administratīvā atbildība citās jomās tika ietverta nozaru likumos, bet atbildība par CA prasību neievērošanu Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā netika paredzēta. Valsts kontroles

vērtējumā tas nemotivē CA subjektus pildīt tiem normatīvajos aktos un CA plānos noteikto pienākumu un uzdevumu izpildi.

Tāpat kā CA mācības arī CA prasību ievērošanas pārbaudes ir būtisks elements, lai paaugstinātu drošību un gatavību katastrofu situācijām. Arī Sendai ietvarprogrammā katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030.gadam³³⁵ ir vērsta uzmanība uz preventīvo pasākumu izpildes uzraudzību un kontroli kā vienu no instrumentiem katastrofu pārvaldībā, aicinot veidot nepieciešamos mehānismus, lai nodrošinātu to, ka tiek ievērotas atbildīgajām institūcijām izvirzītās prasības CA jomā.

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums nosaka, ka pārbaudes objektos (ēkā vai inženierbūvē vai to daļā) un paaugstinātas bīstamības objektos veic VUGD amatpersona ar speciālo dienesta pakāpi. Pārbaudes var būt plānotas un neplānotas. Plānotās CA prasību ievērošanas pārbaudes veic saskaņā ar VUGD apstiprinātu CA prasību ievērošanas pārbaudžu plānu. Neplānotu pārbaudi veic, pamatojoties uz saņemtu iesniegumu par iespējamiem pārkāpumiem³³⁶.

Saskaņā ar VUGD nolikumu³³⁷ viena no dienesta funkcijām ir uzraudzīt normatīvajos aktos noteikto CA prasību ievērošanu, un to veic teritoriālās struktūrvienības savā pārziņas rajonā. Savukārt VUGD CA pārvaldes uzdevumos³³⁸ ietilpst kontrolēt normatīvajos aktos noteikto CA prasību ievērošanu augsta riska līmeņa paaugstinātas bīstamības objektos³³⁹ un īpaši svarīgajos objektos (sprādzienbīstami un ugunsbīstami objekti)³⁴⁰.

Spēkā esošais regulējums nenosaka ne CA prasību ievērošanas pārbaudes kārtību, ne arī to, kas tieši CA prasību ievērošanas pārbaudēs tiek pārbaudīts, Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā ietvertais regulējums ir vispārīgs un paredz tikai to, ka šādas pārbaudes tiek veiktas.

Paaugstinātas bīstamības objekti būtībā ir vienīgie objekti, attiecībā uz kuriem VUGD plāno, veic un apkopo rezultātus par tajos veiktajām CA prasību ievērošanas pārbaudēm, un šīm pārbaudēm ir arī noteikta regularitāte. CA prasību ievērošanas pārbaudes paaugstinātas bīstamības objektos notiek Valsts vides dienesta organizēto komplekso pārbaudžu³⁴¹ ietvaros atbilstoši Valsts vides dienesta izstrādātajam objektu inspekcijas plānam un programmai. Komplekso pārbaudi veic ne retāk kā reizi kalendārā gadā – ikvienā augstākā riska līmeņa objektā un reizi trijos gados – ikvienā zemākā riska līmeņa objektā³⁴².

Saskaņā ar VUGD publiskoto informāciju 2019.gadā iestāde veica kopā 66 (gan plānotās, gan neplānotās) pārbaudes par CA prasību ievērošanu paaugstinātas bīstamības objektos, 2020.gadā – 47, bet 2021.gadā – 56 šādas pārbaudes³⁴³.

Citiem objektiem CA prasību ievērošanas pārbaudžu plāni VUGD netiek izstrādāti, jo CA prasību pārbaudes objektos notiek vienlaikus ar plānotajām ugunsdrošības pārbaudēm. Pārbaudāmie objekti tiek izvēlēti, nevis ņemot vērā iespējamo katastrofu riska līmeni vai jau iepriekš VUGD uzkrātos analītiskos datus, bet gan atbilstoši ugunsdrošības pārbaudžu plānošanas kritērijiem. Piemēram, 2020.gadā VUGD amatpersonas pastiprināti veica ugunsdrošības pārbaudes dzīvojamās mājās, 2019.gadā – viesu mājās un citās īslaicīgās apmešanās ēkās, publiskos objektos, kas izvietoti daudzdzīvokļu objektos, atkritumu un metāllūžņu pieņemšanas un pārstrādes objektos, kūdras ieguves vietās, noliktavās, ražošanas objektos, kokapstrādes objektos un dzīvojamās mājās, bet 2018.gadā – baznīcās, muzejos, muižās.

2010.gadā VUGD ir apstiprināti “Metodiskie ieteikumi objektu ugunsdrošības un CA prasību ievērošanas pārbaudžu veikšanai”, saskaņā ar kuriem, veicot CA prasību pārbaudes, amatpersonas vispirms pārbauda iepriekšējos pārbaudes aktos, brīdinājumos un lēmumos par darbības apturēšanu uzdoto pasākumu izpildi. Vienlaikus objektā tiek pārbaudīta CA plāna esamība un tā satura atbilstība reālajai situācijai, apliecinājumu par darbinieku iepazīstināšanu ar CA plānu un apmācību CA jautājumos esamība, bīstamo

ķīmisko vielu un ķīmisko produktu, kas atrodas objektā, drošības datu lapas, rīcības plāns nezināmas izcelsmes vielas vai priekšmeta atrašanās gadījumā, nodrošinājums ar medicīniskajiem materiāliem pirmās palīdzības sniegšanai un aprīkojumu cietušo pārvietošanai, līgumu ar speciālajiem avārijas un inženiertehniskajiem dienestiem un citām institūcijām iespējamo katastrofas seku likvidēšanai objektā esamība u.c.

Vienlaikus ir jāuzsver, ka saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu viens no valsts institūciju vadītāju uzdevumiem ir nodrošināt Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānā valsts institūcijai noteikto pasākumu precīzu un savlaicīgu izpildi. Savukārt CA uzdevumu izpildi pašvaldības institūcijā nodrošina pašvaldības institūcijas vadītājs, kuram ir arī jānodrošina pašvaldības CA plānā pašvaldības institūcijai noteikto pasākumu izpilde³⁴⁴.

Valsts kontroles vērtējumā tās ir būtiskas prasības CA jomā, kuru izpildei VUGD kā CA sistēmas darbību kontrolējošai iestādei būtu jāseko, īstenojot tam ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumu noteikto pienākumu veikt CA prasību ievērošanas pārbaudes. Revīzijā konstatēts, ka nav noteikta kārtība un VUGD arī neveic pārbaudes par to, vai Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānos paredzētie pasākumi tiek izpildīti un vai tiek ievēroti noteiktie termiņi.

Līdz 2020.gada 1.jūlijam atbildība par CA prasību neievērošanu bija paredzēta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 179.² pantā. Minētajam kodeksam zaudējot spēku, tajā paredzētā administratīvā atbildība citās jomās tika ietverta nozaru likumos, bet atbildība par CA prasību neievērošanu netika ietverta Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā.

Tomēr šobrīd joprojām Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likums³⁴⁵ paredz, ka, veicot CA prasību ievērošanas pārbaudi, amatpersonai ar speciālo dienesta pakāpi ir tiesības sastādīt administratīvo pārkāpumu protokolus, izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas un uzlikt administratīvos sodus par pārkāpumiem, kuru izskatīšana ir piekritīga VUGD. Tādējādi šobrīd ir situācija, ka VUGD amatpersonām ir paredzētas tiesības uzlikt sodu par CA prasību pārkāpumiem, tomēr tiesiskais regulējums neparedz sodu par CA prasību pārkāpumiem.

Atbilstoši revīzijā sniegtajai VUGD informācijai³⁴⁶ turpmāk par CA prasību pārkāpumiem netiks paredzēta administratīvā atbildība. Par konstatēto CA prasību pārkāpumu nenovēršanu administratīvā procesa ietvaros noteiks Administratīvā procesa likumā paredzēto piespiedu izpildes līdzekli - piespiedu naudu³⁴⁷ - līdz adresāts izpilda administratīvo aktu.

Salīdzinājumam Igaunijas Ārkārtas likumā³⁴⁸ ir paredzēta atbildība par CA prasību neievērošanu. Piemēram, par tāda pienākuma neizpildi, kas saistīts ar ārkārtas riska analīzes vai ārkārtas rīcības plāna sagatavošanu, mācību organizēšanu vai vitāli svarīga pakalpojuma organizēšanu, soda ar naudas sodu. Arī Lietuvas Civilās aizsardzības likumā³⁴⁹ noteikts, ka personas, kuras nav ievērojušas šā likuma prasības, saucas pie administratīvās atbildības likumā noteiktajā kārtībā.

Lietuvas pieredze liecina par daudz plašāku un vairāku pakāpju CA prasību ievērošanas pārbaudīšanas sistēmu. Lietuvā katru gadu tiek aktualizēti saraksti ar pārbaudāmajiem subjektiem³⁵⁰:

- par ministrijām un citām valsts iestādēm šādu sarakstu gatavo Iekšlietu ministrijas Ugunsdzēsības un glābšanas departaments;
- par pašvaldībām un noteiktas kategorijas uzņēmumiem – Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta teritoriālā struktūrvienība;
- par pašvaldības teritorijā esošajiem noteiktas kategorijas uzņēmumiem un pašvaldības dibinātām institūcijām – pašvaldības administrācija.

CA pārbaudes atkarībā no pārbaudāmā objekta veic Iekšlietu ministrijas padotībā esošā Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta, Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta teritoriālās struktūrvienības un pašvaldību administrācijas darbinieki. Plānotajām pārbaudēm ir noteikts arī periodiskums, piemēram, ministrijās un citās valsts institūcijās un iestādēs šādas pārbaudes tiek veiktas vismaz reizi četros gados, savukārt, piemēram, pašvaldību institūcijās vismaz reizi trijos gados.

Pārbaudēs tiek kontrolēta šādu normatīvajos aktos³⁵¹ noteikto prasību ievērošana, piemēram, valsts institūcijās pārbauda, vai:

- ministrijas, citas valsts iestādes ārkārtas situāciju vadības plāns ir balstīts uz veikto iespējamo apdraudējumu risku analīzi;
- tiek veikti tehniski un organizatoriski pasākumi nodarbināto brīdināšanai par gaidāmo vai iespējamo ārkārtas situāciju;
- ir sagatavots un apstiprināts iestādes preventīvo pasākumu plāns un tajā paredzētie preventīvie pasākumi atbilst iespējamo apdraudējumu un avārijas risku analīzē identificētajiem draudiem;
- ir sagatavota atskaite par pagājušā gada plānu;
- ir izstrādāti personāla CA apmācības protokoli u.c.

Pašvaldībās tiek veiktas pārbaudes par to, vai:

- ir sagatavots un apstiprināts pašvaldības un tās iestāžu preventīvo pasākumu plāns;
- pašvaldības avārijas seku likvidēšanas plāns ir saskaņots un apstiprināts atbilstoši kompetentās institūcijas metodiskajiem norādījumiem;
- katastrofu riska analīze ir pārskatīta/atjaunināta;
- ir noslēgti līgumi ar saimnieciskajām vienībām un citām institūcijām pašvaldības ārkārtas situāciju vadības plānā noteikto uzdevumu veikšanai;
- pēdējā kalendārā gada laikā ir organizētas pašvaldības līmeņa CA mācības;
- ir izveidota pašvaldības iedzīvotāju evakuācijas un uzņemšanas komisija un ir izveidotas (apstiprinātas) iedzīvotāju evakuācijas vietas;
- pašvaldību CA komisijas ir rīkojušas sēdes ne retāk kā reizi sešos mēnešos;
- pašvaldību administrācijas ir izveidojušas savstarpējās palīdzības plānus ar kaimiņu pašvaldībām u.c.

Tādējādi ir secināms, ka, salīdzinot ar Latviju, Lietuvā tiek veiktas pārbaudes par plašu un skaidri noteiktu jautājumu loku, kas saistīti ar CA sistēmas darbības plānošanu un gatavības pasākumiem.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu pilnvērtīgu normatīvajā regulējumā³⁵² noteikto uzdevumu izpildi CA prasību kontroles jomā, Iekšlietu ministrijai sadarbībā ar VUGD izvērtēt nepieciešamās izmaiņas normatīvajā regulējumā, skaidri nosakot CA prasību ievērošanas pārbažu apjomu un regularitāti.

Lai sekmētu CA prasību ievērošanu un uzlabotu VUGD uzdevumu izpildi CA prasību kontroles jomā, Iekšlietu ministrijai izvērtēt, vai normatīvajos aktos nav nepieciešamas izmaiņas, kas paredzētu atbildību par CA prasību neievērošanu.

Iekšlietu ministrijas viedoklis

Par veikto revīziju

Iekšlietu ministrija pateicas par Valsts kontroles ieguldīto darbu un informē, ka šāda revīzija bija nepieciešama un tā ir veikta īstajā brīdī, ņemot vērā pēdējā laikā, it īpaši saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldīšanas pasākumu īstenošanu un Krievijas izraisīto karu Ukrainā, pievērsto papildu uzmanību jautājumiem, kas saistīti ar civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmu, apdraudējumu pārvaldīšanā iesaistīto institūciju gatavību katastrofas vai to draudu gadījumā nepieciešamajai rīcībai, institūciju nodrošinājumu ar materiālajiem resursiem, kā arī ņemot vērā Iekšlietu ministrijas un tās padotībā esošo institūciju kopīgi uzsāktos pasākumus, kas vērsti uz to, lai sekmētu civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas funkcionēšanu, tostarp attīstītu atbildīgo institūciju spējas un sadarbību, stiprinātu to administratīvo un materiāli tehnisko kapacitāti, pilnveidotu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju risinājumus u.c..

Par revīzijas secinājumiem

Valsts kontroles revīzijas secinājumi ir skaidri un saprotami, tie kalpos kā veicinošs faktors civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas efektivitātes uzlabošanai.

Iekšlietu ministrijas ieskatā Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā un Valsts civilās aizsardzības plānā ir pietiekami skaidri definēts atbildīgo institūciju kompetences un atbildības sadalījums katastrofu pārvaldīšanā, bet nenoliedzami ir jāpilnveido sadarbības mehānismi, tostarp dažāda mēroga katastrofās, lai atbildīgo institūciju rīcība būtu savstarpēji saskaņota, savlaicīga un piemērota katastrofas pārvaldīšanas vajadzībām. Vienlaikus jāņem vērā, ka izsludinot ārkārtējo situāciju, piemēram, kā tas bija situācijā ar Covid-19 pandēmijas izraisīto krīzi, katastrofas pārvaldīšanas sistēmā noteiktie mehānismi var tikt papildināti ar jauniem pasākumiem, papildus uzdevumiem valsts un pašvaldības institūcijām un sabiedrībai, izstrādāts papildus tiesiskais ietvars attiecīgās situācijas pārvarēšanai u.c. pasākumi.

Runājot par civilās aizsardzības plāniem, Iekšlietu ministrijas ieskatā tajos ietvertajiem pasākumiem būtu jābūt vispārīgiem. Nav iespējams paredzēt vienādus darba organizēšanas apstākļus vai precīzu institūciju sadarbības ietvaru, jo katastrofas mērogs, intensitāte, ietekme uz sabiedrību, vidi vai īpašumu un tā radītās sekas var būt atšķirīgas, kā arī ne vienmēr iespējams paredzēt, kā minētais pasākums tiks īstenots – izmantojot valsts budžeta finansējumu vai Eiropas Savienības politikas instrumenta finanšu līdzekļus. Bez tam, kad ir nepieciešams nekavējoši reaģēt uz katastrofu vai tās draudiem, atbildīgās institūcijas civilās aizsardzības plānu neizmanto kā priekšrakstu, pēc kā vadīties attiecīgajā brīdī, bet jau pārzina sadarbības mehānismus un nepieciešamos darbības algoritmus, izmantojot zināšanas un prasmes, kas iegūtas plānošanas procesā un mācībās. Vienlaikus, nenoliedzami ir jānovērš nepilnības normatīvajā regulējumā attiecībā uz pašvaldību civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju.

Lai nodrošinātu vienotu pieeju risku novērtēšanai, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (turpmāk – VUGD) ir izstrādājis katastrofu riska novērtēšanas rekomendācijas. Šobrīd nav uzkrāta un nav pieejama informācija par vēsturiski notikušajiem apdraudējumiem, to sekām, ietekmi uz cilvēka veselību, dzīvību, nodarītajiem kaitējumiem dabai, ekonomiskajiem zaudējumiem un atjaunošanas pasākumu īstenošanā izlietotajiem finanšu resursiem. Lai nodrošinātu kvalitatīvu un uz uzkrātās informācijas balstītu katastrofu risku novērtēšanu, ir paredzēta katastrofu radīto postījumu un zaudējumu datu bāzes izveide un ieviešana.

Informācijas uzkrāšana un analīze palīdzēs veikt notikuma analīzi par zaudējuma iemesliem, pilnveidot civilās aizsardzības plānus un tiesību aktus, plānojot pasākumus un nepieciešamos resursus.

Attiecībā uz sabiedrības iesaisti risku novērtēšanā un uz pieeju informācijai par civilās aizsardzības pasākumiem, vēršam uzmanību, ka jau tagad tiek īstenoti dažādi pasākumi, tai skaitā tiek nodrošināta sabiedrības līdzdalība Valsts civilās aizsardzības plāna izstrādē, ieviests cilvēkdrošības mācību kurss, kura saturs ir integrēts dažādos mācību priekšmetos, kā arī VUGD ir izstrādājis rekomendācijas augstskolām, lai nodrošinātu vienotu pieeju civilās aizsardzības kursa apguvei un saturam un drošības padomus, kas pieejami dienesta mājas lapā internetā. Papildus tam, VUGD regulāri ar citām institūcijām organizē sabiedrības izglītošanas pasākumus. Jāatzīmē, ka 2015. gadā Iekšlietu ministrija un VUGD sadarbībā ar Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu sagatavoja bukletu “Vai tu zini, kā rīkoties ārkārtas gadījumos?”, kas papīra formātā tika izplatīts pašvaldību un valsts institūcijās, savukārt elektroniskā formātā pieejams Iekšlietu ministrijas, VUGD un citu institūciju mājaslapās.

Jautājums par civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas koordinēšanu un uzraudzību, tostarp Valsts un pašvaldību civilās aizsardzības plānu izpildes novērtēšanu un uzraudzību, kā arī civilās aizsardzības sistēmas darbībai nepieciešamo mācību plānošanu un veikšanu, ir cieši saistīts ar Iekšlietu ministrijas un VUGD kapacitātes civilās aizsardzības jomā problemātiku. Jāatzīmē, ka Iekšlietu ministrijas un VUGD nodarbinātie (ļoti ierobežots un mazskaitlīgs loks), kam piekritīgi civilās aizsardzības jautājumi, pēdējos gados nepārtraukti, tai skaitā ārpus ierastā darbalaika, ir iesaistīti dažādu pasākumu un uzdevumu izpildē, kas saistīti gan ar Covid-19 apdraudējuma pārvarēšanu, gan ar Baltkrievijas režīma īstenoto hibrīduzbrukumu (migrācijas spiediens uz Latvijas robežas ar Baltkrieviju), gan Krievijas īstenotā kara pret Ukrainu dēļ valstī ieradušos Ukrainas civiliedzīvotāju uzņemšanu un izmitināšanu, gan humānās un materiāltehniskās palīdzības sniegšanu Ukrainai, vienlaikus iespēju robežās risinot jautājumus, kas skar Valsts civilās aizsardzības plāna un tiesību aktu pilnveidošanu, civilās aizsardzības mācību organizēšanu, valsts materiālo rezervju nomenklatūras aktualizēšanu un pārskatīšanu, kā arī civilās aizsardzības sistēmas efektivitātes uzlabošanu (piemēram, šūnu apraides ieviešana).

Revīzijas ziņojumā minēti labās prakses piemēri citās valstīs – Lietuvā, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē. Iekšlietu ministrijas ieskatā būtu bijis lietderīgi revīzijas ziņojumā iekļaut izvērtējumu, kā ārvalstu pieeja civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas jautājumos ir palīdzējusi tām sekmīgāk un efektīvāk pārvarēt tās skārušos apdraudējumus (piemēram, Covid-19, plūdi u.c.) nekā tas ir īstenots Latvijā.

Iekšlietu ministrijas vērtējumā bez atbilstoša finansējuma ir apdraudēta turpmāka valsts materiālo rezervju veidošana, kā arī valsts materiālo rezervju loma apdraudējumu pārvarēšanā paliks arvien nenozīmīgāka, negatīvi ietekmējot par katastrofu un citu apdraudējumu pārvaldīšanu atbildīgo institūciju darbības kvalitāti un arī sabiedrības attieksmi pret valsts rīcībspēju.

Par revīzijas ieteikumiem

Revīzijā sniegtie ieteikumi ir saprotami un atbilstoši esošajai situācijai, to ieviešana sekmēs civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas pilnveidi.

Papildus informējam, ka vairāku ieteikumu izpilde ir atkarīga no finansējuma pieejamības šim mērķim, vienlaikus apliecinām gatavību vērtēt iespējamus resursu avotus.

Par revīzijas ieteikumu ieviešanu

Revīzijas ieteikumu ieviešana būs nozīmīgs priekšnosacījums, lai uzlabotu civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas efektivitāti.

Iekšlietu ministrija sadarbībā ar VUGD veiks nepieciešamos pasākumus, lai pilnveidotu civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmu, kā arī valsts materiālo rezervju sistēmu. Paredzēts, ka tiks sagatavots informatīvā ziņojuma projekts iesniegšanai Ministru kabinetā, atspoguļojot esošo situāciju civilās aizsardzības jomā un nosakot turpmākos pasākumus, lai stiprinātu civilās aizsardzības sistēmu un sekmētu tās gatavību, kā arī tiks izvērtēts ārējais normatīvai regulējums un sagatavoti attiecīgo tiesību aktu grozījumi, lai novērstu dažādas neskaidrības un uzlabotu civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas darbību un kontroli, nodrošinātu efektīvāku katastrofu risku novērtēšanas procesu, kā arī noteiktu pašvaldību līdzdalību valsts materiālo rezervju veidošanā. Iekšlietu ministrija sadarbībā ar Ekonomikas ministriju pārskatīs ārējo normatīvo regulējumu valsts materiālo rezervju jomā un mobilizācijas jomā, lai izvērtētu nepieciešamību noteikt vienotu kārtību valsts materiālo rezervju plānošanai, veidošanai un izmantošanai.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir pārliecināties, vai valstī definētā rīcībpolitika CA jomā var nodrošināt efektīvas CA un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas izveidi atbilstoši ES līmenī atzītai labajai praksei un pieņemtajiem tiesību aktiem.

Juridiskais pamatojums

Atbilstības revīzija “Vai valstī definētā rīcībpolitika CA jomā var nodrošināt efektīvas CA un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas izveidi atbilstoši Eiropas Savienības līmenī atzītai labajai praksei un pieņemtajiem tiesību aktiem?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Otrā revīzijas departamenta 2021.gada 13.janvāra revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-2/2021.

Revīziju veica valsts revidente juriste Ruta Kalnača, vecākā valsts revidente juriste Agnese Caune (no 2021.gada 20.septembra), vecākā valsts revidente juriste Evita Drobiševska (no 2021.gada 2.septembra līdz 2022.gada 1.aprīlim), atbildīgā sektora vadītāja Kaiva Skalbiņa un departamenta direktore Kristīne Jaunzeme.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Iekšlietu ministrija un VUGD ir atbildīgi par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija ir plānota un veikta tā, lai izvērtētu, vai:

- esošais tiesiskais regulējums attiecībā uz katastrofu pārvaldīšanu pietiekami skaidri nosaka iesaistīto institūciju atbildību un uzdevumus krīzes pārvaldīšanā, kā arī vai normatīvajā regulējumā paredzētais katastrofu pārvaldības modelis bija piemērots Covid-19 pārvaldīšanai;
- Latvijā ir ieviestas ES prasības, kas paredz tādu katastrofu risku novērtēšanas sistēmas izveidi dalībvalstīs, kas aptver pilnu katastrofas pārvaldības ciklu – preventīvo posmu, gatavību, reaģēšanu un atjaunošanu pēc katastrofas;
- CA sistēmas plānošana nodrošina tāda Valsts CA plāna un pašvaldību CA plānu izstrādi, kuros ir noteikts skaidri saprotams un konkrēts pasākumu kopums, kas būtu reāli izmantojams katastrofu novēršanai vai brīdī, kad ir nepieciešams atbilstoši un nekavējoties reaģēt uz iestājušos krīzi vai tās draudiem, kā arī vai ir nodrošināta kvalitatīva CA plānu izpildes uzraudzība;
- atbilstoši normatīvajā regulējumā noteiktajam tiek plānotas un veidotas valsts materiālās rezerves;
- ir izveidota sistēma, kas nodrošinātu CA sistēmas darbības pārbaudei nepieciešamo mācību plānošanu un veikšanu un aptvertu visu iesaistīto pušu regulāru līdzdalību CA mācībās;
- tiek pilnvērtīgi pildīta VUGD funkcija, kas saistīta ar CA prasību ievērošanas kontroli un pārbažu veikšanu.

Revīzija veikta par laika posmu no 2020.gada 1.janvāra līdz 2021.gada 31.decembrim. Pilnīga priekšstata iegūšanai informācija apkopota arī par laiku ārpus minētā perioda.

Revīzijas apjomā ir iekļauta:

- Iekšlietu ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde iekšlietu nozarē, kuras uzdevums ir koordinēt CA sistēmas attīstības plānošanu un darbību. Iekšlietu ministrijas padotības iestāde VUGD, kuras uzdevums ir vadīt, koordinēt un kontrolēt civilās aizsardzības sistēmas darbību;
- Informācija, kas iegūta no izlasē iekļautajām pašvaldībām (Rīgas valstspilsētas pašvaldība, Jelgavas valstspilsētas pašvaldība, Saldus novada pašvaldība, Daugavpils valstspilsētas pašvaldība, Ādažu novada pašvaldība, Kuldīgas novada pašvaldība, Jūrmalas pilsētas pašvaldība, Ludzas novada pašvaldība) un VARAM, kura ir plūdu katastrofas pārvaldīšanu koordinējošā institūcija, un Veselības ministrijas, kura ir katastrofu, kuras saistītas ar cilvēku infekciju slimību epidēmijām, koordinējošā institūcija;
- informācija par Valsts CA plānā paredzēto katastrofas pārvaldīšanas preventīvo un gatavības pasākumu kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā izpildi un pasākumu plānā par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai tās draudu gadījumā iegūta no visām Valsts CA plānā noteiktajām atbildīgajām ministrijām un sešām pašvaldībām;
- revīzijas konstatējumi un secinājumi, kas attiecas uz plūdu katastrofas pārvaldību, ir saskaņoti ar VARAM, revīzijas konstatējumi un secinājumi, kas attiecas uz Covid-19 pandēmijas pārvaldību, ir saskaņoti ar Veselības ministriju, revīzijas konstatējumi un secinājumi, kas attiecas uz valsts materiālo rezervju plānošanu un veidošanu, ir saskaņoti ar Ekonomikas ministriju.

Revīzijas ierobežojumi

Revīzijā pārbaudēs netika vērtēta:

- CA plānos paredzēto katastrofu pārvaldības pasākumu efektivitāte un pietiekamība attiecīgās katastrofas pārvaldīšanai un gatavībai operatīvi reaģēt krīzes situācijā;
- katastrofu pārvaldīšanā veikto pasākumu pietiekamība un efektivitāte;
- krīzes komunikācija;
- objektu un paaugstinātas bīstamības objektu CA plāni.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- nacionālo un starptautisko tiesību aktu analīze;
- ar revidējamo jautājumu saistīto dokumentu un informācijas analīze, tajā skaitā labās prakses apkopojumu, politikas plānošanas dokumentu un MK skatīto informatīvo ziņojumu analīze;
- ārvalstu pieredzes CA jomā analīze;
- intervijas un sarakste ar revidējamās vienības un revīzijas apjomā iekļauto institūciju pārstāvjiem, tostarp ar KVP sekretariāta, PKC un pašvaldību pārstāvjiem.

Vērtēšanas kritēriji

8.tabula

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts / sasniegts daļēji
Revīzijas galvenais jautājums: vai valstī definētā rīcībspolitika CA jomā var nodrošināt efektīvas CA un katastrofu pārvaldīšanas sistēmas izveidi atbilstoši ES līmenī atzītai labajai praksei un pieņemtajiem tiesību aktiem?		
1. Vai atbildīgo institūciju un amatpersonu kompetences sadalījums un izveidotie sadarbības mehānismi ir pietiekami skaidri noteikti, lai nodrošinātu efektīvu lēmumu pieņemšanu un katastrofu pārvaldīšanu?		
1.1. Vai normatīvajā regulējumā noteiktais atbildīgo institūciju pienākumu sadalījums ir pietiekami skaidrs, lai nodrošinātu saskaņotu lēmumu pieņemšanu katastrofas pārvaldīšanā?	Normatīvajā regulējumā ir pietiekami skaidri un detalizēti noteikts Iekšlietu ministrijas un VUGD kā CA sistēmas vadošo un koordinējošo institūciju kompetences, kā arī katastrofu pārvaldīšanas subjektu kompetences.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Normatīvais regulējums attiecībā uz CA sistēmas vadošo iestāžu uzdevumiem ir ļoti vispārīgs. Saskaņā ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteikto gan VUGD, gan Iekšlietu ministrija koordinē CA sistēmas darbību. Iekšlietu ministrijai noteiktajai kompetencei koordinēt CA sistēmas darbību normatīvajos aktos nav noteikts saturs. Nav pietiekami skaidri noteiktas arī katastrofu pārvaldīšanas subjektu (nozaru ministriju un pašvaldību) kompetences citu institūciju iesaistei katastrofas pārvaldīšanā un to saskaņotas rīcības nodrošināšanā. To pienākumi pārklājas ar KVP kompetenci.
	Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā, Nacionālās drošības likumā un Valsts CA plānā noteikto atbildīgo institūciju kompetences sadalījums ir viennozīmīgi saprotams, to pienākumi nepārklājas.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Nacionālās drošības likumā paredzētās katastrofas pārvaldīšanu koordinējošās institūcijas KVP kompetences pārklājas ar Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā katastrofu pārvaldīšanas subjektiem noteikto kompetenci. Valsts CA plānā paredzētās krīzes vadības institūcija – CA operacionālā vadības centra iesaiste krīzes pārvaldīšanā, kompetence un loma katastrofu pārvaldības institucionālajā modelī nav paredzēta nevienā ārējā normatīvajā aktā, plānā definētā kompetence katastrofu koordinācijā pārklājas ar citu normatīvajos aktos paredzēto krīzes pārvaldības institūciju kompetenci.
	Latvijā izveidotā dekoncentrētā un decentralizētā CA sistēma ir izveidota tā, lai atbildīgo institūciju un amatpersonu kompetenču sadalījums būtu piemērots dažāda mēroga krīžu pārvaldīšanai.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums neparedz regulējumu daudzas nozares un jomas vai visu valsti skarošu katastrofu pārvaldīšanai, izņemot to, ka Ministru prezidents pēc pašvaldības ierosinājuma var pārņemt vietēja mēroga katastrofas pārvaldīšanas koordinēšanu. Nav izveidota spēcīga dekoncentrēto un decentralizēto katastrofu pārvaldīšanas sistēmu koordinējoša un kontrolējoša institūcija, kas būtu vadošā institūcija krīzes situācijās. Nav paredzēti vairāki krīzes pārvaldības līmeņi – gadījumiem, kad krīzes pārvaldību var nodrošināt par attiecīgo krīzi atbildīgā ministrija, gadījumiem kad, reaģējot uz krīzi, var būt nepieciešama plašāku valdības resursu izmantošana, kā arī gadījumiem, kad nepieciešama visas valdības iesaistīšanās un ir nepieciešama arī dažādu jomu ekspertu piesaiste. Arī gadījumos, kad krīzes pārvaldības koordinācijā var iesaistīties Nacionālās drošības likumā paredzētā KVP, institūciju

		kompetenču sadalījums ir neskaidrs un KVP kompetence pārklājas ar nozaru ministrijām noteikto kompetenci.
1.2. Vai Covid-19 pandēmijas laikā lēmumu pieņemšana un krīzes pārvaldība notika atbilstoši izveidotajai CA sistēmai un institūciju atbildības sadalījumam?	Krīzes pārvaldībā iesaistītās institūcijas rīkojās atbilstoši normatīvajā regulējumā izveidotajam krīzes pārvaldības modelim, nodrošinot pilnvērtīgu pandēmijas pārvaldību.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Visu pandēmijas laiku turpinājās piemērotākā pandēmijas pārvaldības modeļa meklējumi. Tika veidotas dažādas ad hoc institūcijas un formāti Covid-19 izplatības ierobežošanas jautājumu savstarpējai koordinēšanai, priekšlikumu un lēmumu sagatavošanai. Normatīvajos aktos paredzētais katastrofu pārvaldības modelis tika izmantots fragmentāri, krīzes pārvaldībā iesaistīto institūciju kompetences pārklājās. Starpinstitūciju darbības koordinācijas grupai noteiktā kompetence pārklājās ar Veselības ministrijai noteikto kompetenci un KVP noteikto kompetenci – visām trim institūcijām bija noteikta atbildība koordinēt institūciju sadarbību krīzes pārvaldībā.
	Atbilstoši starptautiski atzītai labajai praksei, lai nodrošinātu zināšanās balstītu lēmumu pieņemšanu, krīzes pārvaldīšanā valdība piesaistīja dažādu jomu ekspertus un pilsonisko sabiedrību. Covid-19 pandēmijas pārvaldīšanā pieņemtie lēmumi balstījās uz dažādu jomu ekspertu viedokļiem.	⊙ Kritērijs sasniegts daļēji Otrā pandēmijas viļņa otrajā pusē tika izveidota PKC koordinētā akadēmiskās vides ekspertu grupa, kuras mērķis bija sniegt dažādu jomu vadošo ekspertu vērtējumu piedāvātajiem turpmākās rīcības scenārijiem Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes pārvaldībai, vērtējot ierobežojošo pasākumu ietekmi uz vīrusa izplatību, sabiedrību sociālo seku izpratnē, tautsaimniecību, sabiedrības attieksmi pret ierobežojumiem. Tomēr trešā pandēmijas viļņa sākumā ekspertu grupa pārtrauca darbību, jo no valdības nebija pietiekoša pieprasījuma pēc akadēmiskās ekspertīzes. Pandēmijas otrajā vilnī tika izveidota Covid-19 pandēmijas ierobežošanas stratēģiskās vadības grupa, kurā notika valdības un sociālo partneru diskusijas, taču šī grupa uz apspriedēm sanāca atsevišķas reizes un ieilgušās diskusijas kavēja Covid-19 izplatības ierobežošanai nepieciešamo lēmumu pieņemšanu.
2. Vai Latvijā izveidotā CA sistēmas plānošanas sistēma var nodrošināt ES prasībām un labajai praksei atbilstošas un efektīvas CA sistēmas izveidošanu?		
2.1. Vai valstī veiktais katastrofu risku novērtējums atbilst ES šajā jomā izvirzītajām prasībām, ir skaidri noteiktas par risku novērtējumu veikšanu atbildīgās institūcijas un to pienākumu sadalījums un ir nodrošināta regulāra risku pārskatīšana atbilstoši izmaiņām un gūtajām mācībām?		
2.1.1. Vai Latvija izpilda EK prasības attiecībā uz katastrofu risku novērtēšanu un pārvaldību?	Latvijas normatīvajā regulējumā ir paredzēts CA un katastrofu pārvaldības sistēmu balstīt uz katastrofu risku novērtējumu.	⊙ Kritērijs ir sasniegts Latvijas normatīvajā regulējumā risku novērtēšana ir paredzēta kā pamats katastrofu pārvaldīšanas plānošanai kopš 2016.gada. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes 17.12.2013. lēmumam Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu ir noteiktas par katastrofu risku novērtēšanu atbildīgās institūcijas. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā katastrofu pārvaldīšanas subjektiem, pamatojoties uz riska novērtējumu, ir noteikts uzdevums noteikt katastrofu pārvaldīšanas preventīvos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus, kā arī apzināt un plānot resursus katastrofas pārvaldīšanai.

Ik pēc trim gadiem tiek sagatavots un EK iesniegts Latvijas katastrofu risku novērtējuma kopsavilkums.

☉ **Kritērijs sasniegts daļēji**

Pirmais Latvijas katastrofu riska novērtējums EK tika iesniegts 2016.gada janvārī. Nākamais katastrofu riska novērtējums veikts 2018.gadā. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes 17.12.2013. lēmumam Nr.1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu, dalībvalstīm bija EK jā dara pieejami risku novērtējumu un riska pārvaldības spēju novērtējumu kopsavilkumi līdz 2020. gada 31. decembrim un pēc tam ik pēc trim gadiem. Revīzijā konstatēts, ka līdz minētajam termiņam Latvijas risku novērtējuma kopsavilkums EK nav iesniegts.

Latvijā ir izveidots mehānisms jaunu katastrofu risku identificēšanai un novērtēšanai, kas nākotnē varētu tikt identificēti kā būtiski. Periodiski tiek organizēta iespējamo apdraudējumu pārvērtēšana un nepieciešamības gadījumā jaunu būtisku katastrofu risku identificēšana.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts**

Normatīvajā regulējumā nav paredzēts mehānisms, lai uzraudzītu un pārskatītu esošo katastrofu risku novērtējumu atbilstoši aktuālākajai notikumu attīstībai vai identificētu jaunus riskus. Katastrofu pārvaldīšanas subjektiem nav noteikts pienākums ikgadēji vai kādā citā noteiktā periodā pārvērtēt savā kompetencē esošos katastrofu riskus vai identificēt jaunus būtiskus riskus. Netiek veikta iespējamo apdraudējumu pārvērtēšana un jaunu risku identificēšana.

2.1.2. Vai katastrofu pārvaldīšanas subjekti katastrofu risku novērtējumus ir veikuši atbilstoši EK izvirzītajām prasībām, vadlīnijām un labajai praksei?

Katastrofu risku novērtēšanā ir vērtēti visi EK prasībās, vadlīnijās un labajā praksē paredzētie katastrofu risku novērtēšanas pamatprincipi.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts**

Katastrofu pārvaldīšanas subjektu veiktie katastrofu risku novērtējumi tikai daļēji atbilst EK izvirzītajām prasībām, vadlīnijām un labajai praksei. Tie nesniedz nepieciešamo pienesumu efektīvas katastrofu riska pārvaldības sistēmas izveidē un piemērotu preventīvo, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu noteikšanā. Nav iedzīvināti vairāki pamatprincipi, kurus paredz ES institūciju un citu starptautisku organizāciju dokumenti, piemēram, nav ņemta vērā nepieciešamība nodrošināt starpnozaru sadarbību un nav nodrošināta sabiedriskā apspriešana. Nav notikusi arī sabiedrības informēšana par konkrētā riska novērtēšanas procesu un tā rezultātiem. Nevienas katastrofas risku novērtējumā nozaru ministrijas nebija iesaistījušas pašvaldības, lai gan pašvaldības var skart praktiski visas Valsts CA plānā minētās katastrofas un Valsts CA plānā pašvaldībām ir noteikti uzdevumi visu katastrofu pārvaldīšanā. Nav ievērots gan starptautiskajos dokumentos, gan Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā paredzētais, ka, pamatojoties uz risku novērtējumu, nosaka katastrofas pārvaldīšanai nepieciešamos resursus un finansēšanas avotus.

VUGD ir nodrošinājis pietiekamu metodisko vadību nozaru ministriju un pašvaldību katastrofu risku novērtēšanai, nodrošinot vienotu ES līmenī noteiktajiem pamatprincipiem un labajai praksei atbilstošu pieeju.

☉ **Kritērijs sasniegts daļēji**

2018.gadā VUGD izstrādāja Katastrofu riska novērtēšanas rekomendācijas, atbilstoši kurām katastrofu pārvaldīšanas subjekti sagatavo savus riska novērtējumus. Tomēr tajās nepietiekami skaidrota vairāku starptautiskajos dokumentos paredzēto katastrofu risku novērtēšanas pamatprincipu piemērošana katastrofu risku novērtēšanā, piemēram, attiecībā uz sociālekonomiskās ietekmes izvērtēšanu, starpnozaru sadarbības, sabiedriskās apspriešanas organizēšanu u.c.

2.2. Vai valstī izveidotā CA plānošanas sistēma var nodrošināt gatavību krīzei un tādu CA plānu izstrādi, kas ir efektīvi izmantojami krīzes situācijā?

2.2.1. Vai Valsts CA plānā noteiktie katastrofas pārvaldības pasākumi ir pietiekami konkrēti, lai būtu efektīvi izmantojami katastrofas pārvaldīšanā, tiem ir noteikti izpildes termiņi, un atbildīgo institūciju pienākumu sadalījums ir skaidri definēts?

Valsts CA plānā paredzētie katastrofu pārvaldīšanas pasākumi ir definēti pietiekami konkrēti un detalizēti.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts**

Valsts CA plānā pasākumi lielākoties ir definēti pārāk vispārīgi, tie nesniedz informāciju par to, kādi konkrēti darbi un kādā apjomā tiks veikti, nav noteikti konkrēti izpildes termiņi. Valsts CA plānā nav noteikts un plānots tajā paredzētajiem pasākumiem nepieciešamā finansējuma avots un apmērs. Līdz ar to Valsts CA plāna piemērotība un praktiskā pielietojamība katastrofu pārvaldīšanā ir ierobežota.

Atbildīgo institūciju pienākumu sadalījums ir skaidri definēts. Valsts CA plānā ir paredzēti institūciju sadarbības mehānismi, tie ir vienkārši un pietiekami skaidri noteikti.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts**

Attiecībā uz lielu daļu no Valsts CA plāna noteiktajiem pasākumiem nav saprotams konkrēts pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju (un personu) atbildības sadalījums, jo nereti ir noteikti vairāki atbildīgie. Gadījumos, kad vairākas institūcijas ir norādītas kā lēmuma pieņēmējas, nav saprotams, kura institūcija ir galvenais lēmuma pieņēmējs, lemjot par pasākuma izpildes uzsākšanu. Savukārt gadījumos, kad ir norādītas vairākas par izpildi atbildīgās institūcijas, nav saprotams, kura institūcija kā galvenā ir atbildīga par pasākuma izpildi un nepieciešamo resursu iesaisti attiecīgā pasākuma izpildē. Nav noteikti institūciju sadarbības mehānismi katastrofu pārvaldīšanas pasākumu izpildes nodrošināšanai.

Valsts CA plānā noteiktajiem pasākumiem ir apzināts nepieciešamā finansējuma apmērs un tā avots.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts**

Valsts CA plānā paredzēto pasākumu īstenošanai valsts līmenī netiek apzināts un plānots nepieciešamā finansējuma apmērs un avots. Iespējamais finansējuma avots Valsts CA plānā norādīts vienīgi prioritāri īstenojamiem preventīvajiem un gatavības pasākumiem, kas lielā daļā gadījumu ir pasākumi VUGD un citu institūciju tehniskās kapacitātes stiprināšanai.

2.2.2. Vai pašvaldību CA plānos noteiktie katastrofas pārvaldības pasākumi ir pietiekami konkrēti, lai būtu efektīvi izmantojami katastrofas pārvaldīšanā, tiem ir noteikti izpildes termiņi un atbildīgo institūciju pienākumu sadalījums ir skaidri definēts?

Visās pašvaldībās ir izstrādāti un apstiprināti CA plāni.

⊗ **Kritērijs nav sasniegts**

Kopumā no 37 pašvaldību sadarbības teritorijām publiski VUGD tīmekļa vietnē 2022.gada jūlija beigās bija pieejami 24 pašvaldību CA plāni. CA plānu izstrādi ir kavējusi novēlotā Valsts CA plāna apstiprināšana, kā arī administratīvi teritoriālā reforma, saskaņā ar kuru noteiktais jaunais administratīvi teritoriālais iedalījums stājās spēkā 2021.gada 1.jūlijā.

Pašvaldību CA plānos ir paredzēti pasākumi visu to teritorijā iespējamo katastrofu pārvaldīšanai.

⊙ **Kritērijs sasniegts daļēji**

Normatīvais regulējums ir pretrunīgs un dažādi interpretējams, līdz ar to pašvaldības atšķirīgi izprot normatīvā regulējuma prasības par to CA plānos iekļaujamo informāciju. Daļa pašvaldību CA plānos iekļauj katastrofu pārvaldīšanas pasākumus tikai tām katastrofām, kurām pašvaldības ir katastrofas pārvaldīšanas subjekti (katastrofas pašvaldības administratīvajā teritorijā, kuras saistītas ar ēku un būvju sabrukšanu, avāriju siltumapgādes, ūdensapgādes, notekūdeņu vai kanalizācijas sistēmā), un neparedz pasākumus tādiem apdraudējumiem kā, piemēram, meža un kūdras purvu ugunsgrēki, karstums, sausums, epidēmija un pandēmija u.c.

katastrofām, kas var notikt to teritorijā. Daļa pašvaldību savos CA plānos neiekļauj arī informāciju par visu vietēja mēroga katastrofu pārvaldīšanas pasākumiem, kurām tās ir katastrofas pārvaldīšanas subjekti. Daļa pašvaldību CA plānos pārraksta Valsts CA plānā paredzēto.

Pašvaldību CA plānos noteiktie katastrofas pārvaldīšanas pasākumi ir piemēroti konkrētās pašvaldības vajadzībām, un tie ir skaidri definēti. Ir noteikti konkrēti atbildīgie, to kompetences un sadarbības mehānismi.

☉ Kritērijs sasniegts daļēji

Pašvaldību CA plānos katastrofas pārvaldīšanas pasākumi lielākoties ir definēti pārāk vispārīgi, lai būtu saprotams, kas konkrēti šo pasākumu ietvaros ir jāpaveic, nav noteikti konkrēti izpildes termiņi, atbildības sadalījums un nav paredzēti sadarbības mehānismi, kas būtu praktiski pielietojami krīzes situācijās. Revīzijas ietvaros intervētās atbildīgās pašvaldību amatpersonas revīzijā sniedza viedokli, ka CA plāni lielā mērā ir formāls dokuments un praktiska nozīme ir tikai pievienotajām kartēm, noteiktajām evakuācijas, pulcēšanās un izmitināšanas vietām, un apzinātajiem resursiem.

Izlasē iekļautās pašvaldības atzīst, ka tās saņem nepieciešamo atbalstu CA plānu sagatavošanā un tām ir pietiekama sadarbība ar Iekšlietu ministriju, VUGD un nozaru ministrijām katastrofu pārvaldības plānošanā.

⊗ Kritērijs nav sasniegts

Izņemot vienu pašvaldību, revīzijā aptaujātās pašvaldības atzina, ka tās nevar saņemt pietiekamu metodisko atbalstu no VUGD amatpersonām. Pašvaldību CA plānu sagatavošanai nav izstrādātas vadlīnijas, lai gan Latvijas Pašvaldību savienība 2021.gadā aicināja Iekšlietu ministriju sadarbībā ar VUGD izstrādāt vadlīnijas pašvaldību CA plānu sagatavošanai. Latvijas Pašvaldību savienība ir norādījusi, ka CA plānu sagatavošanas laikā pašvaldībām nav pieejama nepieciešamā informācija par nozaru ministriju pārziņā esošo katastrofu pārvaldīšanas rīcības scenārijiem, kuros noteikta arī pašvaldību kompetence.

2.2.3. Vai normatīvais regulējums ir pietiekams CA sistēmas darbības rezultātu novērtēšanai? Vai ikgadēji tiek veikts pilnvērtīgs CA plānu izpildes izvērtējums?

Normatīvajos aktos ir pietiekami skaidri noteikts, kāda informācija ir jāietver ikgadējā informatīvajā ziņojumā par Valsts CA plāna izpildi.

⊗ Kritērijs nav sasniegts

Normatīvais regulējums neparedz prasības Valsts CA plāna izpildes ikgadējam izvērtējumam, līdz ar to atbildīgo institūciju sniegtā informācija par valsts CA plānā paredzēto pasākumu izpildi ir būtiski atšķirīga satura un apjoma ziņā, netiek sniegta informācija par visu plānā noteikto pasākumu izpildi un ministrijas pašas izvēlas, par kādu pasākumu īstenošanu informēt Iekšlietu ministriju un kādā apjomā informāciju sniegt. Normatīvais regulējums neparedz veikt pašvaldību CA plānu izpildes izvērtējumu, un attiecīgi tas arī netiek veikts.

Atbildīgās nozaru ministrijas (katastrofu pārvaldīšanas subjekti) ik gadu apkopo informāciju par visu Valsts CA plānā paredzēto preventīvo un gatavības pasākumu, kas ir noteikti konkrētajai katastrofai, izpildi.

⊗ Kritērijs nav sasniegts

Neviens no katastrofu pārvaldīšanas subjektiem neapkopo informāciju par Valsts CA plānā paredzēto pasākumu veikšanu to atbildībā esošās katastrofas pārvaldīšanai. Nozaru ministrijas nav informētas par to, vai citas institūcijas, kurām Valsts CA plānā ir paredzēti uzdevumi konkrētās katastrofas pārvaldīšanā, šos uzdevumus ir izpildījušas.

Valsts CA plāna izpildes izvērtējuma ietvaros tiek vērtēta arī pašvaldību

⊗ Kritērijs nav sasniegts

kapacitāte un resursi, gatavība reaģēt un spējas sniegt atbalstu valsts institūcijām katastrofu pārvaldībā.

Atbildīgās ministrijas Iekšlietu ministriju neinformē par tiem Valsts CA plānā paredzētajiem pasākumiem ministriju atbildībā esošajās katastrofās, par kuru izpildi ir atbildīgas pašvaldības. Iekšlietu ministrija nepieprasa informāciju no pašvaldībām. Līdz ar to informācija par šo pasākumu izpildi netiek apzināta, netiek vērtēta pašvaldību kapacitāte un resursi, gatavība reaģēt un spējas sniegt atbalstu valsts institūcijām katastrofu pārvaldībā, lai gan pašvaldību atbildībā ir liela daļa no Valsts CA plānā paredzētajiem katastrofas pārvaldīšanas pasākumiem.

Valsts CA plāna uzraudzības mehānisms sekmē plānā paredzēto pasākumu izpildi.

⊗ Kritērijs nav sasniegts

Valsts CA plāna izpildes uzraudzības mehānisms nesekmē plānā paredzēto pasākumu izpildi. Valsts CA plāna izpildes izvērtēšanā īstenotā kārtība un ieviestā prakse, kādā atbildīgās institūcijas sniedz Iekšlietu ministrijai informāciju par Valsts CA plānā paredzēto pasākumu izpildi, nodrošina vien sniegtās informācijas apkopošanu. Revīzijā apkopotā informācija, piemēram, par kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumam paredzēto Valsts CA plānā noteikto pasākumu īstenošanu liecina, ka nav sākti pildīt vairāk nekā puse no paredzētajiem 15 preventīvajiem un gatavības pasākumiem. Ir uzsākta to pasākumu izpilde, kuri ir ministriju atbildībā, bet tie pasākumi, kuru izpildē ir iesaistītas pašvaldības, praktiski netiek pildīti.

Iekšlietu ministrija ir sagatavojusi un iesniegusi MK informatīvos ziņojumus par Valsts CA plāna izpildi. MK un KVP ik gadu tiek informēti par Valsts CA plāna izpildi un CA sistēmas gatavību krīzes situācijām, ar kādām problēmām atbildīgās institūcijas saskārās, īstenojot Valsts CA plānā paredzētos pasākumus un par nepieciešamajiem uzlabojumiem.

⊙ Kritērijs sasniegts daļēji

Iekšlietu ministrija ir sagatavojusi informatīvos ziņojumus par Valsts CA plāna izpildi 2020. un 2021.gadā, bet tie nav skatīti MK sēdē, jo tajos nav bijuši iekļauti priekšlikumi par nepieciešamajiem uzlabojumiem vai grozījumiem Valsts CA plānā vai normatīvajos aktos. Līdz ar to Ministru kabinets nav informēts par valsts CA sistēmas gatavību kopumā, resursu pietiekamību, noteikto pasākumu izpildi u.tml. Arī KVP sēdēs pēdējo gadu laikā nav vērtēta Valsts CA plāna izpilde, problēmas, ar ko atbildīgās institūcijas saskārušās, īstenojot Valsts CA plānā paredzētos pasākumus un par nepieciešamajiem uzlabojumiem.

3. Vai valstī ir izveidota skaidra sistēma valsts materiālo rezervju plānošanai, uzturēšanai un izmantošanai un ir nodrošināta noteikto rezervju izveide?

3.1. Vai normatīvais regulējums skaidri nosaka valsts materiālo rezervju veidošanu, uzturēšanu un izmantošanu?

Normatīvais regulējums pietiekami skaidri nosaka, kādiem gadījumiem un kādās valsts materiālās rezerves ir veidojamas.

⊙ Kritērijs sasniegts daļēji

Normatīvais regulējums valsts materiālo rezervju veidošanai nav noteikts vienkopus vienā likumā, bet gan vairākos likumos un no tiem izrietošajos Ministru kabineta noteikumos. Mobilizācijas likums un Valsts materiālo rezervju likums paredz divu veidu valsts materiālo rezervju veidošanu. Vienas – iedzīvotāju nodrošināšanai ar pirmās nepieciešamības precēm valsts apdraudējuma gadījumā, kas sadarībā ar pašvaldībām ir jāplāno Ekonomikas ministrijai, otras – konkrētā nozarē apdraudējuma situācijā nepieciešamās valsts materiālās rezerves, ko plāno, veido un uzglabā nozares ministrija. Normatīvais regulējums pietiekami skaidri nenosaka

		pašvaldību iespējas piedalīties valsts materiālo rezervju veidošanā un arī iespējas izmantot tās. Normatīvajā regulējumā nav pietiekami skaidri noteikts arī valsts materiālajās rezervēs plānojamo vispārīgā lietojuma nozaru ministriju resursu izveides un izmantošanas mērķis, nav arī skaidrs, cik ilgam laika posmam ir jāveido nozaru ministriju valsts materiālās rezerves.
	Izlasē iekļautās pašvaldības apliecina, ka tās ir informētas par valsts materiālajās rezervēs pieejamajiem resursiem un iespējām nepieciešamības gadījumā saņemt vajadzīgos resursus.	☉ Kritērijs sasniegts daļēji Pašvaldības nav informētas par iespējām nepieciešamības gadījumā saņemt tos resursus, kas tiek glabāti kā materiālās rezerves, jo, kā liecina intervijās pašvaldību sniegtā informācija – atbildīgās valsts iestādes atsaucas uz to, ka informācija par valsts materiālajām rezervēm ir valsts noslēpums. Saskaņā ar spēkā esošo regulējumu pašvaldības, var nosūtīt VUGD pieprasījumu par nepieciešamajiem resursiem, un, ja tādi būs pieejami noliktavās, saņemt tos.
3.2. Vai valsts materiālo rezervju veidošanai tiek paredzēts pietiekams finansējums un tiek nodrošināta plānoto materiālo rezervju iegāde un uzglabāšana?	Tiek plānots un piešķirts pietiekams finansējums, lai nodrošinātu MK noteikto valsts materiālo rezervju apjoma iegādi un uzturēšanu.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Vismaz pēdējo četru gadu laikā papildu finansējums valsts materiālo rezervju iegādei nav piešķirts, bet tiek izmantots naudas līdzekļu atlikums, kas ir uzkrājies no iepriekšējos gados realizēto valsts materiālo rezervju ieņēmumiem. Prioritāro pasākumu pieteikumu papildu finansējuma piešķiršanai Iekšlietu ministrija ir sagatavojusi vairākus gadus pēc kārtas, bet tie nav tikuši atbalstīti MK, un finansējums valsts materiālo rezervju veidošanai un pārvaldīšanai nav ticis piešķirts.
	Ir izveidotas un tiek glabātas normatīvajos aktos noteiktās valsts materiālās rezerves.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Noteiktās Valsts materiālās rezerves ir izveidotas tikai daļēji, jo pirmās nepieciešamības rūpniecības preču rezervju veidošana iedzīvotāju nodrošināšanai apdraudējuma situācijā nav uzsākta, bet nozaru ministriju vajadzībām nepieciešamo valsts materiālo rezervju nomenklatūrā noteiktie apjomi ir iegādāti un tiek uzglabāti tikai daļēji.
4. Vai valstī ir izveidota sistēma, kas nodrošina CA sistēmas darbības pārbaudei nepieciešamo mācību plānošanu un veikšanu un aptver visu iesaistīto pušu regulāru līdzdalību?		
4.1. Vai normatīvajā regulējumā un Valsts CA plānā ir skaidri noteiktas CA sistēmas gatavības pārbaudei nepieciešamās mācības, to veidi un atbildīgās institūcijas?	Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā, MK noteikumos un valsts CA plānā ir skaidri noteiktas CA sistēmas darbības pārbaudei nepieciešamās mācības, to veidi un atbildīgās institūcijas.	☉ Kritērijs sasniegts daļēji Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā un no tā izrietošajos MK noteikumos ir noteikts pienākums valsts un pašvaldību institūcijām organizēt dažāda līmeņa CA un katastrofas pārvaldīšanas mācības. Ir noteikti to līmeņi, norises veidi un mērķi. Tomēr ne visām mācībām ir noteikta konkrēta regularitāte. Turklāt pašvaldībām, kam ir liela loma katastrofu pārvaldības pasākumu nodrošināšanā, Valsts CA plānā (arī pašvaldību CA plānos) ir noteiktas tikai pašvaldību CA komisiju apmācības, kas ir paredzētas, lai pēc kārtējām pašvaldību vēlēšanām informētu jaunās CA komisijas locekļus par viņu pienākumiem un tiesībām.
	Valstī ir izstrādāts stratēģisks dokuments visu līmeņu CA mācību organizēšanai, visas	⊗ Kritērijs nav sasniegts

		atbildīgās institūcijas un ieinteresētās puses piemēro vienotu pieeju teorētisko un praktisko CA mācību organizēšanā.	Latvijā nav izstrādāta valsts līmeņa stratēģija vai vairāku gadu plāns visu līmeņu (valsts, reģionāla un vietēja mēroga) mācību organizēšanai, kurā būtu izvirzīti precīzi uzdevumi iesaistītajām institūcijām, noteikts periodiskums vai konkrēti termiņi katram mācību veidam. Nav nodrošināts, ka visas katastrofu pārvaldīšanā iesaistītās amatpersonas un institūcijas pēc vienotas pieejas iegūst nepieciešamās zināšanas CA jomā, tā stiprinot spēju sagatavoties un atbilstoši reaģēt krīzes situācijās.
		Normatīvajā regulējumā ir skaidri noteikta VUGD kā CA sistēmas darbības vadošās, koordinējošās un kontrolējošās institūcijas kompetence CA sistēmas gatavības nodrošināšanai un nepieciešamo mācību veikšanai.	☉ Kritērijs sasniegts daļēji Normatīvajā regulējumā skaidri nav noteikta VUGD kompetence CA mācību organizēšanā, rezultātu apkopošanā, analizēšanā un nepieciešamo uzlabojumu ierosināšanā un virzīšanā. Gan Iekšlietu ministrijai, gan VUGD Civilās aizsardzības pārvaldei ir noteikts līdzīgs uzdevums – koordinēt CA mācību organizēšanu valsts un reģionālā līmenī, bet nevienā dokumentā nav konkretizēts šī uzdevuma ietvaros paveicamais.
4.2. Vai organizētas regulāras normatīvajā regulējumā paredzētās mācības apkopoti rezultāti?	tiek CA un to	Valsts līmeņa CA mācības tiek organizētas ne retāk kā reizi četros gados. Valsts līmeņa CA mācībās gūtās atziņas un identificētās problēmas vai nepilnības CA sistēmā tiek apkopotas un, pamatojoties uz tām, ir paredzēta atbilstoša turpmākā rīcība CA sistēmas darbības pilnveidošanai un mācību plānošanai.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Pēdējās valsts līmeņa CA mācības ir organizētas pirms sešiem gadiem – 2016.gadā. Šo situāciju VUGD skaidro gan ar to, ka ir kavējusies nepieciešamā normatīvā regulējuma izstrāde, gan arī ar to, ka sākusies Covid-19 pandēmija, kuras laikā praktiskās mācības nebija iespējams organizēt. ⊗ Kritērijs nav sasniegts Ne Iekšlietu ministrijas, ne VUGD rīcībā nav informācijas par to, vai ir novērsti iepriekšējās valsts līmeņa mācībās konstatētie trūkumi un izpildīti sniegtie ieteikumi. Pēc 2016.gada valsts līmeņa CA mācībām KVP uzdeva VUGD organizēt priekšlikumu apspriešanu, lai vienotos par veicamajiem pasākumiem valsts līmeņa CA mācībās konstatēto trūkumu novēršanā, tomēr šāda apspriešana nav tikusi organizēta. Jautājums par mācību organizēšanu, to rezultātu apkopošanu un uzlabojumu veikšanu lielā mērā ir atstāts katra katastrofas pārvaldīšanas subjekta, pašvaldību, uzņēmumu u.c. iesaistīto institūciju ziņā.
		Ir nodrošinātas normatīvajā regulējumā noteiktās prasības par paaugstinātas bīstamības objektos organizējamām CA mācībām un to regularitāti.	☉ Kritērijs ir sasniegts VUGD saskaņo un Valsts CA plānā iekļauj objektu sarakstu, kuros konkrētajā gadā tiks organizētas mācības. Ir nodrošinātas regulāras (reizi trijos gados) CA mācības A kategorijas paaugstinātas bīstamības objektiem, kuri dažādu faktoru ietekmes dēļ var izraisīt valsts mēroga katastrofu vai nodarīt būtisku kaitējumu cilvēku, vides un īpašuma drošībai.
		VUGD kā koordinējošās un kontrolējošās iestādes rīcībā ir visa informācija par pašvaldību un citu atbildīgo	⊗ Kritērijs nav sasniegts Saskaņā ar VUGD sniegto informāciju VUGD rīcībā nav informācijas par katastrofu pārvaldīšanas subjektu (pašvaldību, ministriju) vai juridisko personu organizētajām mācībām un to rezultātiem. VUGD rīcībā nav arī citu institūciju organizēto

	institūciju plānotajām un veiktajām CA mācībām.	mācību pārskatu, kas varētu veicināt CA sistēmas darbības attīstību, pilnveidošanu un turpmāko mācību plānošanu. Saskaņā ar VUGD skaidrojumu ne vienmēr VUGD pārstāvjus aicina piedalīties mācībās un līdz ar to informāciju nav iespējams iegūt.
5. Vai katastrofu risku pārvaldības preventīvo pasākumu ietvaros VUGD plāno un veic pietiekamas, uz CA sistēmas darbības riskiem balstītas CA prasību ievērošanas pārbaudes, tā sekmējot CA sistēmas gatavību katastrofas situācijai?	VUGD iekšēji ir detalizēti noteicis VUGD Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā noteiktā uzdevuma – CA prasību ievērošanas kontrole – mērķi, pārbaudīto apjomu un saturu. Ir skaidri definētas prasības, kas dažāda veida objektos ir jāpārbauda.	⊗ Kritērijs nav sasniegts Lai gan valsts institūciju un pašvaldību iestāžu vadītāji ir atbildīgi par Valsts CA plānā un pašvaldību CA plānos noteikto pasākumu precīzu un savlaicīgu izpildi, par šīs prasības ievērošanu VUGD pārbaudes neplāno un neveic. Spēkā esošais regulējums skaidri nenosaka ne CA prasību ievērošanas pārbaudes kārtību, ne arī to, kas tieši CA prasību ievērošanas pārbaudēs tiek pārbaudīts. VUGD nav arī izstrādāti iekšējie noteikumi, kas detalizēti noteiktu pārbaudīto apjomu, pārbaudāmos jautājumus un skaidri definētu prasības, kas dažāda veida objektos ir jāpārbauda. Izņēmums ir paaugstinātas bīstamības objekti, attiecībā uz kuriem ir izvirzītas skaidras pārbaudāmās prasības.
	VUGD ir CA prasību pārbaudīto plāni, tajos iekļautie pārbaudāmie objekti ir izvēlēti, ņemot vērā katastrofas riska līmeni, kā arī uzkrātos datus par prasību neievērošanu.	⊙ Kritērijs sasniegts daļēji Paaugstinātas bīstamības objektiem VUGD plāno, veic un apkopo rezultātus par tajos veiktajām CA prasību ievērošanas pārbaudēm, un šīm pārbaudēm ir arī noteikta regularitāte. Citiem objektiem CA prasību ievērošanas pārbaudīto plāni VUGD netiek izstrādāti, bet CA prasību pārbaudes objektos notiek vienlaikus ar plānotajām ugunsdrošības pārbaudēm. Pārbaudāmie objekti tiek izvēlēti, nevis ņemot vērā iespējamo katastrofu riska līmeni vai jau iepriekš VUGD uzkrātos analītiskos datus, bet gan atbilstoši ugunsdrošības pārbaudīto plānošanas kritērijiem.

Sektora vadītāja

Kaiva Skalbiņa

Departamenta direktore

Kristīne Jaunzeme

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Termini un skaidrojumi

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
CA	Civilā aizsardzība
CA komisija	Pašvaldības sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisija
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
IEM IC	Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs
IeVP	Ieslodzījuma vietu pārvalde
KM	Kultūras ministrija
Krīze	Krīze ir nopietns esošo struktūru un vērtību apdraudējums situācijā, kurā steidzami nepieciešams pieņemt būtiskus lēmumus lielas nenoteiktības apstākļos. Krīze rada nepieciešamību strauji pieņemt lēmumus, kuriem var būt tālejošas sekas. Nenoteiktība krīzē rodas no tā, ka situācijas attīstība nav skaidri paredzama, krīzes nereti ir iepriekš nepieredzētas, līdz ar to esošās zināšanas ir nepietiekamas, kā arī nav iespējams nodrošināt procesus ikdienas apstākļos (Crisis management coordination and capacities. European Public administration country knowledge. European Commission, Directorate-General for Structural Reform Support (DG REFORM), October 2020, 6.lp.).
KVP	Krīzes vadības padome
LVGMC	VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
NVA	Nodrošinājuma valsts aģentūra
NBS	Nacionālie bruņotie spēki
NMPD	Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests
MK	Ministru kabinets
NATO	Ziemeļatlantijas Līguma Organizācija (North Atlantic Treaty Organization)
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (Organisation for Economic Cooperation and Development)
Pašvaldības CA plāns	Pašvaldības sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
PVO	Pasaules Veselības organizācija
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
Valsts CA plāns	Valsts civilās aizsardzības plāns
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VUGD	Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests
VVD	Valsts vides dienests
ZM	Zemkopības ministrija

Pielikums

Lietuvas pieredze CA plānu izstrādē kā labās prakses piemērs

Iepazīstoties ar Lietuvas CA sistēmas plānošanu, revīzijā ir identificēti vairāki labās prakses piemēri attiecībā uz civilās aizsardzības plānu sagatavošanu, tajā iekļaujamo informāciju un plānu izpildes uzraudzību.

Vispirms pievēršama uzmanība, ka Lietuvā tiek izstrādāti atsevišķi preventīvo pasākumu plāni un atsevišķi gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumu plāni, plāni tiek izstrādāti vairākos līmeņos un tiem tiek noteikti darbības termiņi. Atbilstoši Lietuvas Civilās aizsardzības likumā (turpmāk – Lietuvas CA likums) noteiktajam valstī tiek sagatavoti trīs veidu CA preventīvo pasākumu plāni un četru veidu CA gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāni (skatīt 8.attēlu)³⁵³.

8.attēls. CA plānu sistēma Lietuvas Republikā.

CA preventīvo pasākumu plāni Lietuvas Republikā

Lietuvā nav paredzēts izstrādāt valsts līmeņa preventīvo pasākumu plānu. Preventīvo pasākumu plāni trīs gadu periodam tiek sagatavoti ministrijām un citām valsts iestādēm, pašvaldībām un to iestādēm, kā arī uzņēmumiem (saimnieciskajām vienībām) un citām institūcijām³⁵⁴. Šajos plānos ir jānorāda mērķi un pasākumi šo mērķu sasniegšanai, atbildīgie izpildītāji, īstenošanas termiņi, plānotie rezultāti un kā tiks novērtēta rezultātu sasniegšana.

Salīdzinot ar Latvijas CA plāniem, kopumā preventīvie pasākumi tiek definēti detalizētāk, pasākumu izpildes termiņi noteikti konkrētāk, ir arī paredzēti konkrēti ar veicamajiem pasākumiem sasniedzamie rezultāti un rezultatīvie rādītāji.

Ministriju un citu valsts iestāžu, pašvaldību un to iestāžu, kā arī uzņēmumu preventīvo pasākumu plānos paredz preventīvos pasākumus, kuri noteikti, ņemot vērā, piemēram, šādus mērķus:

- novērst vai samazināt katastrofu iespējamību un mazināt to sekas nozares funkciju izpildei, veicot katastrofu risku pārskatīšanu, CA plānu aktualizēšanu un metodisko materiālu pārskatīšana par ministrijas (pašvaldības) pārziņā esošajiem apdraudējumiem u.c.;
- novērst vai samazināt katastrofu iespējamību un mazināt to sekas iestādes funkciju izpildei, nodrošinot darbinieku veikto funkciju nepārtrauktību (tajā skaitā, ja funkcijas nepieciešams veikt attālināti), IT sistēmu un programmatūru drošību, gatavību elektroenerģijas un elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšanas traucējumiem, CA plānu pasākumu īstenošanu u.c.;
- veikt darbinieku apmācību CA jomā;
- informēt sabiedrību par CA sistēmas darbību, gatavību katastrofām, iedzīvotāju aizsardzības pasākumiem;
- informēt darbiniekus par iekšējiem un ārējiem apdraudējumiem, kas var nelabvēlīgi ietekmēt iedzīvotāju veselību vai dzīvību, īpašumu vai vidi, kā arī preventīviem pasākumiem un rīcību katastrofas vai tās draudu situācijā.

Saistībā ar vienu no iepriekš minētajiem mērķiem – veikt darbinieku apmācību – plānā³⁵⁵ katram pasākumam paredz šādu informāciju, piemēram:

- pasākums – CA apmācību ievadkursi, CA apmācību profesionālās pilnveides kursi ministrijas ārkārtas situāciju operacionālā vadības centra biedriem;
- izpildītājs – ārkārtas situāciju operacionālā vadības centra loceklis un tā koordinators;
- izpildes termiņš – konkrēts gada ceturksnis vai atsauce uz mācību grafiku;
- sasniedzamais rezultāts – ministrijas ārkārtas situāciju operacionālā vadības centra locekļu procents, kuri ir pabeiguši CA apmācību ievadkursu, un rezultatīvais rādītājs – apmācīti 80 % centra locekļi.

CA gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāni Lietuvā

Ir četru veidu gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāni – valsts līmeņa gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāns³⁵⁶, ministriju un citu valsts iestāžu plāni, pašvaldību un to iestāžu plāni, kā arī uzņēmumu plāni (skatīt 8.attēlu).

Gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plānus ir ieteikts atjaunināt vismaz reizi trīs gados, bet ne retāk kā reizi gadā tie ir jāpārskata, ja nepieciešamas tehniska rakstura u.c. nebūtiskas izmaiņas.

Valsts līmeņa gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāns³⁵⁷ nosaka materiālo un cilvēkresursu mobilizācijas un pārvaldības kārtību katastrofu vai to draudu gadījumā³⁵⁸. Tajā ir paredzēti pasākumi valsts līmenī:

- iedzīvotāju brīdināšanai;
- glābšanas darbu organizēšanai un koordinēšanai;
- komunikācijas organizēšanai starp civilās aizsardzības subjektiem;
- materiālo resursu nodrošināšanai un izmantošanai;
- iedzīvotāju aizsardzībai (evakuācija, individuālo aizsardzības līdzekļu nodrošināšana, sociālā un psiholoģiskā palīdzība, izglītības un citu būtisku pakalpojumu sniegšana);
- likumības un kārtības uzturēšanai;
- veselības aprūpes organizēšanai u.c.

Lietuvā Valsts ugunsdzēsības un glābšanas departaments (Latvijā – dienests) ministrijām, citām valsts iestādēm, pašvaldībām un to iestādēm, kā arī uzņēmumiem ir izstrādājis metodiskos ieteikumus³⁵⁹ par CA plānu sagatavošanu, kas satur detalizētu informāciju par šajos plānos iekļaujamo informāciju.

Ministriju un citu valsts iestāžu gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plānos ir jāiekļauj šāda informācija:

- iespējamo katastrofu saraksts prioritārā secībā, proti, valsts līmeņa (katastrofa pārsniedz trīs pašvaldību teritoriju vai ilgst vairāk nekā sešus mēnešus) katastrofas, par kurām institūcija ir noteikta kā atbildīgā vai atbalstošā iestāde, kā arī citas identificētās katastrofas, kuru riska līmenis ir augsts vai ļoti augsts un kurām var būt negatīva ietekme uz institūcijas kompetencē esošu darbības jomu;
- informācija par atbalstu, kāds atbalstošajām institūcijām ir jāsniedz atbildīgajai iestādei, par tām pieejamiem materiāltehnikajiem un cilvēkresursiem, kā arī to, kā tiks nodrošināta savstarpējā koordinācija. Turklāt šī informācija atbildīgajai institūcijai ir jāaskaņo ar atbalstošajām institūcijām;
- informācija par atbildīgo darbinieku rīcību, lai brīdinātu institūcijas un institūcijas darbības jomā (pārziņā) esošo citu institūciju darbiniekus (tajā skaitā tehniskie un organizatoriskie pasākumi, lai nodrošinātu brīdināšanu);
- atbildīgās personas rīcība, saņemot informāciju par katastrofu vai tās draudiem, tai skaitā gadījumā, ja pie institūcijas vērsusies pašvaldība, kā arī termiņš šīs rīcības veikšanai;
- informācijas raksturs, kuru saņemot, nepieciešams lemt par ārkārtas situācijas operacionālā vadības centra sasaukšanu;
- nepieciešamā rīcība, lai nodrošinātu institūcijas darbības nepārtrauktību un organizētu minimālo darbības apstākļu atjaunošanu, piemēram, alternatīvās darba vietas, dokumentu un materiālo vērtību evakuācija u.c.

Vislielākā detalizācija ir noteikta pašvaldību gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāniem. Arī plānu sagatavošanas un saskaņošanas process ir atšķirīgs no Latvijā izveidotās sistēmas. Pašvaldības neatkarīgi no valsts līmenī veiktā katastrofu risku novērtējuma veic risku novērtējumu tādiem apdraudējumiem kā plūdi, ugunsgrēki, epidēmijas, epizootijas u.c., tas ir, visiem apdraudējumiem, kas iespējami to teritorijā³⁶⁰. Pašvaldības administrācijas vadītājs plāna sagatavošanai veido darba grupu, kurā

papildus pašvaldības darbiniekiem iekļauj uzņēmumu un citu institūciju pārstāvjus, kuru rīcībā ir krīzes situācijā nepieciešamie resursi, valsts nozīmes un bīstamo objektu un kultūras mantojuma reģistrā reģistrēto objektu pārstāvjus u.c. Pašvaldību CA plāns tiek apspriests sabiedriskajā apspriešana. Plāns ir saskaņojams ar teritoriālo Valsts ugunsdzēsības un glābšanas departamenta struktūrvienību, kuras teritorijā atrodas pašvaldība³⁶¹.

Pašvaldību gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plānos ir jāiekļauj šāda informācija:

- informācija par pašvaldības administrācijas un pašvaldības teritorijā esošo valsts iestāžu un pašvaldības un tās iestāžu rīcību katastrofu un to seku likvidēšanā, kā arī kārtība, kādā tiek savstarpēji saskaņota iesaistīto subjektu darbība;
- kārtība, kādā saņem un nodod informāciju (atbildīgie, saziņas organizēšanas shēmas);
- brīdināšanas un informācijas sniegšanas kārtība iedzīvotājiem, kā arī valsts un pašvaldību iestādēm un uzņēmumiem, tai skaitā, tehnisku problēmu un informācijas sistēmu neesamības gadījumā;
- informācija par rīcību, lai nodrošinātu pašvaldības administrācijas un tās struktūrvienību darbības nepārtrauktību katastrofas vai tās draudu gadījumā, alternatīvajām darba vietām, atbildīgajām personām un to rīcību pēc pašvaldības administrācijas vai tās struktūrvienību darbinieku evakuācijas;
- to personu mobilizācijas kārtība, kuras pildīs funkcijas saistībā ar iedzīvotāju evakuāciju, pagaidu izmitināšanu utt.;
- komunālo pakalpojumu sniegšanas atjaunošanas un nepieciešamo sadzīves apstākļu atjaunošanas organizēšana katastrofas laikā;
- katastrofas laikā bojā gājušo iedzīvotāju apbedīšanas organizēšanas kārtība;
- sanitārās tīrīšanas organizēšana, vietām, kur tā veicama, nepieciešamiem līdzekļiem un materiālajiem resursiem;
- kaimiņu pašvaldību savstarpējās palīdzības plānu kopijas – šajos plānos jāparedz informācijas apmaiņas, evakuēto uzņemšanas, pagaidu izmitināšanas un vitāli svarīgu pakalpojumu sniegšanas kārtība, materiālo resursu mobilizācijas kārtība;
- iedzīvotāju un uzņēmumu iesaistīšanas kārtība, ja pašvaldības resursi katastrofas pārvaldīšanā ir nepietiekami;
- būvju vai telpu, kuras var pielāgot iedzīvotāju aizsardzībai no dzīvību vai veselību apdraudošiem faktoriem ārkārtas situāciju vai kara laikā, saraksts un tajās izmitināmo cilvēku skaits, būvju īpašnieku vai atbildīgo personu kontaktinformācija un informācija par ar tiem noslēgtajiem līgumiem;
- informācija par iedzīvotāju evakuācijas organizēšanu.

Attiecībā uz iedzīvotāju evakuāciju pašvaldību plānos ir jānorāda apraksts par to, kas un kādā kārtībā organizē pagaidu izmitināšanu un pirmās nepieciešamības pakalpojumus (pārtika, dzeramais ūdens, medikamenti, tīrs apģērbs u.c.). Jābūt arī aprakstam par to, kas un kādā secībā veiks iedzīvotāju evakuāciju, precīzi jānorāda iedzīvotāju savākšanas, starposma evakuācijas un pieņemšanas punkti, kā arī to personu mobilizācijas kārtība, kuras pildīs šo funkciju. Jānorāda iespējamie iedzīvotāju evakuācijas virzieni un ceļi, materiālie resursi evakuācijas nodrošināšanai. Ir jābūt pieejamai kartei ar galvenajiem

autoceļiem un dzelzceļu, iedzīvotāju savākšanas punktiem, starpposma evakuācijas un iedzīvotāju pieņemšanas punktiem, piekļuvi evakuācijas ceļiem.

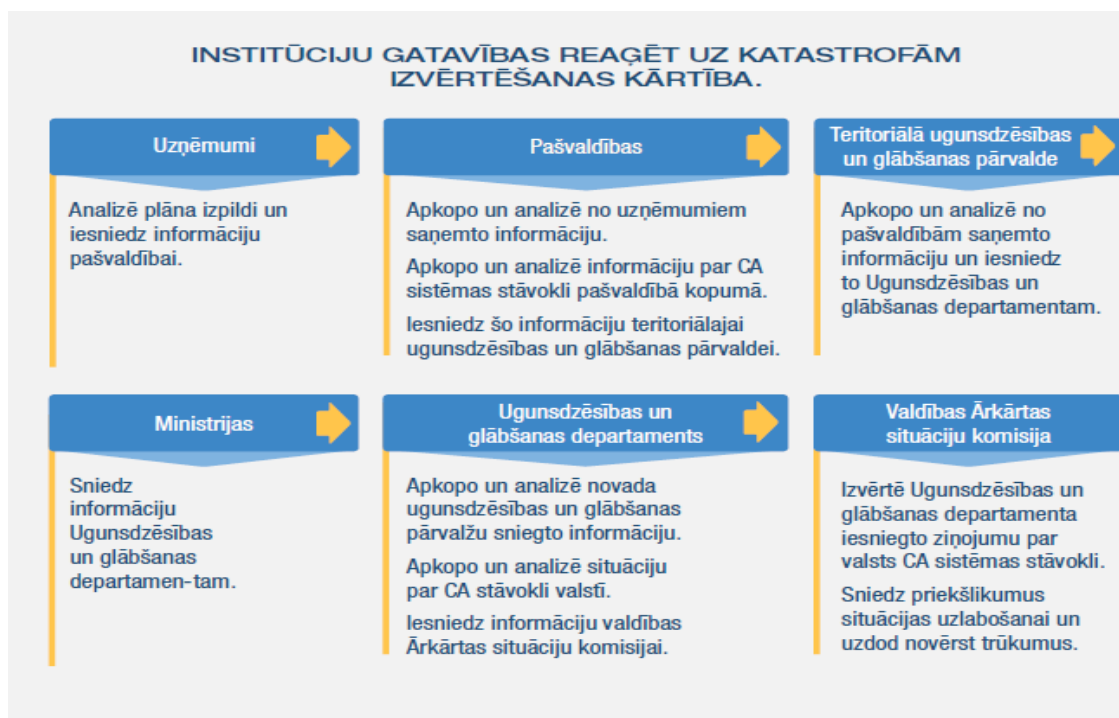
Turklāt visos plānos (izņemot valsts līmeņa plānā) identificētajiem augsta un ļoti augsta riska apdraudējumiem ik gadu ir jāsagatavo arī rīcības plāns. Normatīvajā regulējumā ir skaidri noteikta rīcības plānā norādāmā informācija – brīdinājuma par ārkārtas notikumu organizēšana, informācijas saņemšanas un izplatīšanas veidi, pasākumi darbinieku un iestādes apmeklētāju aizsardzībai ārkārtas notikuma gadījumā, organizatoriskie un koordinējošie pasākumi, lai pārvaldītu ārkārtas notikuma sekas, pasākumi gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plānā noteikto uzdevumu izpildei, pasākumi institūcijas darbības nepārtrauktības nodrošināšanai u.c.³⁶² Rīcības plānā ir jānorāda pasākumu izpildes gaita, izpildes termiņš (minūtēs, stundās vai dienās) un atbildīgie izpildītāji.

Lietuvā valsts iestādēm (tai skaitā ministrijām) un pašvaldību iestādēm ir pienākums savā tīmekļa vietnē publicēt informāciju par plānotajiem preventīvajiem pasākumiem un to īstenošanas rezultātiem, un publicētā informācija ir daudz plašāka nekā Latvijā³⁶³. Pašvaldībām ir pienākums to tīmekļa vietnēs publicēt arī gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plānus³⁶⁴. Piemēram, Lietuvas Lazdiju rajona pašvaldības tīmekļa vietnē ir pieejama pašvaldībā iespējamo apdraudējumu un risku analīze, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāns, preventīvo pasākumu plāns 2021.–2023.gadam, būves vai telpas, kuras var pielāgot iedzīvotāju aizsardzībai no dzīvību vai veselību apdraudošiem faktoriem ārkārtas situāciju vai kara laikā, CA izglītības pasākumu grafiks pašvaldības iedzīvotājiem 2022.gadam, civilās aizsardzības komplekso plānveida pārbaužu plāns 2022.gadam, pašvaldības ārkārtas situāciju komisijas sēžu protokoli, ieteikumi iedzīvotājiem dažādu apdraudējumu gadījumā u.c. ar civilo aizsardzību saistīta informācija³⁶⁵. Attiecībā uz civilās aizsardzības kompleksajām plānveida pārbaudēm ir norādīta informācija par konkrētajām pārbaudamajām institūcijām un jautājumiem, kas tiks vērtēti.

Civilās aizsardzības plānu izpildes izvērtējums Lietuvā

Lietuvā ir paredzēts, ka ik gadu ir veicams visaptverošs CA sistēmas stāvokļa izvērtējums un CA subjektu gatavības reaģēt uz krīzi izvērtējums, kā arī jāveic pasākumi tās uzlabošanai³⁶⁶. Salīdzinājumā ar Latvijā paredzēto Lietuvā pienākums veikt CA plānu izpildes izvērtējumu ir plašākam subjektu lokam, ir skaidri definēts izvērtējamo jautājumu loks, kā arī ir noteikts pienākums novērst izvērtējuma rezultātā konstatētos trūkumus³⁶⁷.

Novērtējuma ietvaros tiek analizēti CA pārbaudžu rezultāti, institūciju aizpildītās anketas par gatavību reaģēt ārkārtas situācijās, no vērtējamajām institūcijām saņemtie pārskati par preventīvo pasākumu plānu izpildi, kuros institūcijām tostarp jāiekļauj informācija par preventīvo pasākumu īstenošanas rezultātiem, neīstenošanas iemesliem u.c.

9.attēls. Institūciju gatavības reaģēt uz katastrofām izvērtēšanas kārtība.

Ir izveidota vairāku pakāpju ziņošanas un izvērtēšanas sistēma (skatīt 9.attēlu):

- uzņēmumi sniedz informāciju pašvaldības administrācijas direktoram, kas apkopoto informāciju kopā ar informāciju par CA stāvokli pašvaldības teritorijā iesniedz pašvaldības ārkārtas situāciju komisijai;
- pašvaldības un to iestādes sniedz informāciju teritoriālajai ugunsdzēsības un glābšanas pārvaldei, kura analizēto un apkopoto informāciju iesniedz Ugunsdzēsības un glābšanas departamentam, kurš savukārt veiktā izvērtējuma rezultātā sagatavo novērtējuma projektu un iesniedz to Lietuvas valdības ārkārtas situāciju komisijai;
- ministrijas un citas valsts iestādes sniedz informāciju Ugunsdzēsības un glābšanas departamentam, kas apkopo un analizē saņemto informāciju un sagatavoto viedokli par civilās aizsardzības stāvokli valstī iesniedz Lietuvas valdības Ārkārtas situāciju komisijai (šīs komisijas uzdevumi faktiski līdzinās Latvijas Krīzes vadības padomei³⁶⁸ noteiktajām funkcijām).

Ir detalizēti noteikti vērtējamie jautājumi (vērtēšanas kritēriji), piemēram, tiek vērtēts, vai ir veikti ar CA mācībām saistīti pasākumi, vai ir izstrādāts un tiek pārskatīts vai atjaunināts gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas plāns, pašvaldībā apzināto būvju vai telpu, ko var pielāgot iedzīvotāju aizsardzībai no dzīvību vai veselību apdraudošiem faktoriem ārkārtas situāciju vai kara laikā pietiekamība, vai ar kaimiņu pašvaldībām ir noslēgti savstarpējie palīdzības līgumi u.c.

Izvērtējuma rezultātā Lietuvas valdības Ārkārtas situāciju komisija sniedz valsts un pašvaldību institūcijām priekšlikumus, kā pilnveidot gatavību reaģēt uz krīzēm, uzdod novērst trūkumus un informēt par to Ugunsdzēsības un glābšanas departamentu. Arī pašvaldības ārkārtas situāciju komisija ik gadu, izvērtējot katastrofu pārvaldīšanu pašvaldības teritorijā, sniedz priekšlikumus pašvaldības iestādēm un uzņēmumiem CA jomas, tai skaitā gatavības reaģēt, pilnveidošanai un uzdod noteiktajā termiņā novērst trūkumus un informēt par to pašvaldības administrācijas direktoru.

Atsauces

- ¹ Civil protection for inclusive recovery. World Reconstruction Conference 4. May 13-14, 2019. <https://www.gfdrr.org/en/events/WRC4/session2c>, skatīts 01.08.2022.
- ² ANO Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. Pieejams: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf, skatīts 01.08.2022.
- ³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 2.pants. Jaunais Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums maksimāli nodrošinās cilvēku, vides un īpašuma drošību. Jurista Vārds, 2015.gada 14.jūlijs. <https://juristavards.lv/zinas/266966-jaunais-civilas-aizsardzibas-un-katastrofas-parvaldisanas-likums-maksimali-nodrosinas-cilveku-vides-un-ipasuma-drosibu/>, skatīts 01.08.2022.
- ⁴ Krīze ir nopietns esošo struktūru un vērtību apdraudējums situācijā, kurā steidzami nepieciešams pieņemt būtiskus lēmumus lielas nenoteiktības apstākļos. Krīze rada nepieciešamību strauji pieņemt lēmumus, kuriem var būt tālejošas sekas. Nenoteiktība krīzē rodas no tā, ka situācijas attīstība nav skaidri paredzama, krīzes nereti ir iepriekš nepieredzētas, līdz ar to esošās zināšanas ir nepietiekamas, kā arī nav iespējams nodrošināt procesus ikdienas apstākļos (Crisis management coordination and capacities. European Public administration country knowledge. European Commission, Directorate-General for Structural Reform Support (DG REFORM), October 2020, 6.lp.).
- ⁵ Vairāku risku novērtējumos tiek noteikts kopējais risks, ko rada vairāki apdraudējumi, kuri notiek vienlaikus vai īsā laika posmā seko cits citam tāpēc, ka ir atkarīgi cits no cita vai tos izraisa viens un tas pats ierosinošais notikums vai apdraudējums, vai kuri apdraud vienus un tos pašus elementus (ievainojamus/ iedarbībai pakļautus elementus) bez hronoloģiskas sakritības (EK 21.12.2010. dienestu darba dokuments “Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai”, SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5, skatīts 04.04.2022.)
- ⁶ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 33.pielikums “Katastrofas pārvaldīšanas pasākumi kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā”.
- ⁷ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 35.pielikums “Pasākumu plāns par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai to draudu gadījumā”.
- ⁸ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 35.pielikuma “Pasākumu plāns par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai to draudu gadījumā” preventīvo pasākumu 1.punkts.
- ⁹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 1.panta 1. un 2.punkts, 4.pants.
- ¹⁰ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) ievaddaļas 3.punkts.
- ¹¹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 3.panta trešā daļa un III nodaļa.
- ¹² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 1.panta 4., 5., 6., 9., 11. un 12.punkts.
- ¹³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 9.panta otrā daļa un 10.panta pirmā daļa.
- ¹⁴ Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/civilas-aizsardzibas-un-katastrofas-parvaldisanas-likums>
- ¹⁵ EK 2015.gada 8.augusta pamatnostādnes “Riska pārvaldības spēju novērtējuma pamatnostādnes” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52015XC0808%2801%29>, skatīts 01.08.2022.
- ¹⁶ Anglijas Civilo ārkārtējo situāciju sekretariāts (United Kingdom Cabinet Office Civil Contingencies Secretariat) “The Lead Government Department and its role – Guidance and Best Practice”, 2004., Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61355/lead-government-departments-role.pdf.
- ¹⁷ MK 20.05.2003. noteikumu Nr. 263 "Valsts kancelejas nolikums" 25.punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 08.03.2005.).
- ¹⁸ Krīzes vadības padomes sekretariāts informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem, lai nodrošinātu nacionālās drošības un krīzes vadības sistēmas izveidi, kompetences noteikšanu un funkcionalitāti” (skatīts KVP 17.11.2021. sēdē). Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/krizes-vadibas-padomes-2011gada-17novembra-sedes-kartiba>.
- ¹⁹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta pirmā daļa.
- ²⁰ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 1.panta 4. un 15.punkts.
- ²¹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta otrā daļa.
- ²² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta sestā daļa un 9.panta pirmā daļa.
- ²³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4.panta otrā daļa.
- ²⁴ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 8.panta pirmās daļas 2.punkts.
- ²⁵ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 3.panta pirmā daļa.

- ²⁶ Nacionālās drošības likuma 23.1 panta pirmā daļa.
- ²⁷ Nacionālā drošības likuma 21.04.2005. "Grozījumi Nacionālās drošības likumā" anotācija. Pieejama: https://www.saeima.lv/L_Saeima8/lasa-dd=LP1082_0.htm.
- ²⁸ Nacionālās drošības likuma 23.2 panta pirmā un otrā daļa.
- ²⁹ MK 18.01.2011. noteikumu Nr.42 "Krīzes vadības padomes nolikums" 1.punkts.
- ³⁰ Nacionālās drošības likuma 23.3 pants.
- ³¹ MK 18.01.2011. noteikumi Nr.42 "Krīzes vadības padomes nolikums".
- ³² MK 18.01.2011. noteikumu Nr.42 "Krīzes vadības padomes nolikums" 3.punkts.
- ³³ MK 18.01.2011. noteikumu Nr.42 "Krīzes vadības padomes nolikums" 4.punkts.
- ³⁴ Nacionālās drošības likuma 23.4 pants.
- ³⁵ MK 18.01.2011. noteikumu Nr.42 "Krīzes vadības padomes nolikums" 22.punkts.
- ³⁶ VUGD 15.06.2021. iekšējo noteikumu Nr. 22-1.12/6 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta reglaments" 29.punkts.
- ³⁷ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 9.panta otrā daļa un 10.panta pirmā daļa.
- ³⁸ MK 22.09.2020. noteikumu Nr. 589 "Iekšlietu ministrijas nolikums". 4.1.4. un 5.16.apakšpunkts.
- ³⁹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 15.panta trešā daļa, 16.panta otrā daļa un 19.panta trešā daļa.
- ⁴⁰ MK 27.04.2010. noteikumu Nr. 398 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums" 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 4.10., 4.11., 4.12. un 4.13.apakšpunkts.
- ⁴¹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 10.panta pirmā daļa un 16.panta pirmā daļa.
- ⁴² Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu") 1.punkts.
- ⁴³ Valsts aizsardzības koncepcija (apstiprināta Saeimas 24.09.2020. sēdē); paziņojuma "Par Valsts aizsardzības koncepcijas apstiprināšanu" 3.1.1.11. apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317591>.
- ⁴⁴ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu") 12.punkts.
- ⁴⁵ Mobilizācijas likuma 10.pants.
- ⁴⁶ MK 20.12.2005. noteikumu Nr. 966 "Noteikumi par mobilizējamo civilās aizsardzības formējumu veidošanas kārtību un finansējumu" 2., 3. un 4.punkts.
- ⁴⁷ Valsts kancelejas direktora 26.10.1999. rīkojums Nr.457.
- ⁴⁸ MK 20.05.2003. noteikumu Nr. 263 "Valsts kancelejas nolikums" 6. punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 08.03.2005.).
- ⁴⁹ MK 20.05.2003. noteikumu Nr. 263 "Valsts kancelejas nolikums" 25. punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 08.03.2005.).
- ⁵⁰ MK 03.11.2004. rīkojuma Nr. 838 "Par Informācijas analīzes dienesta izveidošanu un Krīzes kontroles centra reorganizāciju" 3.punkts.
- ⁵¹ MK 17.04.2007. sēdes protokola Nr.24 43.§ 2.punkts.
- ⁵² Krīzes vadības padomes sagatavotā informatīvā ziņojuma "Par priekšlikumiem, lai nodrošinātu nacionālās drošības un krīzes vadības sistēmas izveidi, kompetences noteikšanu un funkcionalitāti" 5. un 6.lpp. (skatīts KVP 17.11.2021. sēdē). Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/krikes-vadibas-padomes-2011gada-17novembra-sedes-kartiba>.
- ⁵³ Informācija par Civilās ārkārtējās situācijas sekretariātu (COBR (COBRA)). Pieejams: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/cobr-cobra>, skatīts 02.02.2022.
- ⁵⁴ Informācija par Apvienotās Karalistes Civilās ārkārtējās situācijas sekretariātu (Civil Contingencies Secretariat). Pieejams: <https://www.csap.cam.ac.uk/organisations/civil-contingencies-secretariat/>, skatīts 20.03.2022.
- ⁵⁵ Apvienotās Karalistes Civilās ārkārtējās situācijas sekretariāts (United Kingdom Cabinet Office Civil Contingencies Secretariat) "The Lead Government Department and its role – Guidance and Best Practice", 2004., Pieejams: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61355/lead-government-departments-role.pdf.
- ⁵⁶ ANO Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030. Pieejams: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf.
- ⁵⁷ House of Commons Health and Social Care and Science and Technology Committees "Coronavirus: lessons learned to date. Sixth Report of the Health and Social Care Committee and Third Report of the Science and Technology Committee of Session 2021 – 2022.", 12.10.2021., 125.lpp. Pieejams: <https://committees.parliament.uk/publications/7496/documents/78687/default/>.
- ⁵⁸ Aidan Shilson-Thomas, Sebastian Rees, Charlotte Pickles "A State of preparedness. How government can build resilience to civil emergencies", 2021.gada marts. Pieejams: <https://reform.uk/research/state-preparedness-how-government-can-build-resilience-civil-emergencies>, skatīts 09.09.2021.

- ⁵⁹ OECD “Policy response to coronavirus (Covid-19). Building resilience to the Covid-19 pandemic: the role of center of government”, 02.09.2020. Pieejams: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/building-resilience-to-the-covid-19-pandemic-the-role-of-centres-of-government-883d2961/>.
- ⁶⁰ Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldības likuma 6.panta pirmās daļas 7.punkts.
- ⁶¹ Veselības ministres KVP 04.02.2020. sēdē sniegtā informācija par esošo situāciju, atbildīgo institūciju gatavību, risku analīzi, paveikto un plānoto rīcību gadījumā, ja reģionā un Latvijā tiek identificēta koronavīrusa klātbūtne. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/vm_zinojums_0302201.pdf; KVP 04.02.2020. sēdes protokols Nr.1. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/nenosaukums20pielikums20030291.pdf>.
- ⁶² Valsts katastrofu medicīnas plāns, apstiprināts ar Veselības ministrijas 22.12.2020. rīkojumu Nr.225 “Par Valsts katastrofu medicīnas plāna apstiprināšanu”.
- ⁶³ KVP 04.02.2020. sēdes protokols Nr.1. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/nenosaukums20pielikums20030291.pdf>.
- ⁶⁴ Valsts operatīvās medicīniskās komisijas 31.01.2020. sēdes protokols. Pieejams: <https://www.vm.gov.lv/lv/media/2635/download>.
- ⁶⁵ KVP 25.02.2020. sēdes protokols Nr.2. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/kvp20sedes20protokols1.pdf>.
- ⁶⁶ KVP 02.03.2020. sēdes protokols Nr.3. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/kvp2002.03.202020sedes20protokolsnr.31.pdf>.
- ⁶⁷ KVP 12.03.2020. sēdes protokols Nr.5. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/kvp2012.03.2020.20sedes20protokols20nr.51.pdf>.
- ⁶⁸ MK 12.03.2020. rīkojums Nr. 103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” (zaudējis spēku 10.06.2020.); pielāgojoties epidemioloģiskajai situācijai, tā darbības laikā tika grozīts 23 reizes, tajā skaitā pagarinot ārkārtējo situāciju kopumā līdz 09.06.2020.
- ⁶⁹ KVP sekretariāta informatīvais ziņojums “Informācija par turpmākajiem iespējamajiem epidemioloģiskās, sabiedrības drošības un veselības aizsardzības attīstības scenārijiem saistībā ar koronavīrusu Covid-19 Latvijā” (TA-565-IP), izskatīts MK 02.04.2020. sēdē (prot. Nr. 21 11.§). Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/978/download>, KVP iesniegtais “Informatīvais ziņojums par pamatprincipiem un kritērijiem, kuriem iestājoties, varētu lemt par Covid-19 izplatības ierobežošanai ieviesto pasākumu mazināšanu vai atcelšanu”, MK 28.04.2020. sēdes protokollēmuma Nr.28 51.§.
- ⁷⁰ Ministru prezidenta 16.03.2020 rīkojums Nr.2020/1.2.1.-60 “Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu”.
- ⁷¹ MK 12.03.2020. rīkojuma Nr.103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” 2.punkts.
- ⁷² Ministru prezidenta 16.03.2020. rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-62 “Par vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam” un Ministru prezidenta 16.03.2020 rīkojums Nr.2020/1.2.1.-60 “Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu”.
- ⁷³ KVP sekretariāta informatīvais ziņojums “Informācija par turpmākajiem iespējamajiem epidemioloģiskās, sabiedrības drošības un veselības aizsardzības attīstības scenārijiem saistībā ar koronavīrusu Covid-19 Latvijā” (TA-565-IP), izskatīts MK 02.04.2020. sēdē (prot. Nr. 21 11.§). Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/978/download>.
- ⁷⁴ KVP sekretariāta iesniegtais informatīvais ziņojums “Informācija par turpmākajiem iespējamajiem epidemioloģiskās, sabiedrības drošības un veselības aizsardzības attīstības scenārijiem saistībā ar koronavīrusu Covid-19 Latvijā”, izskatīts MK 02.04.2020. sēdē.
- ⁷⁵ KVP iesniegtais “Informatīvais ziņojums par pamatprincipiem un kritērijiem, kuriem iestājoties, varētu lemt par Covid-19 izplatības ierobežošanai ieviesto pasākumu mazināšanu vai atcelšanu”, MK 28.04.2020. sēdes protokollēmuma Nr.28 51.§.
- ⁷⁶ KVP iesniegtais “Informatīvais ziņojums par pamatprincipiem un kritērijiem, kuriem iestājoties, varētu lemt par Covid-19 izplatības ierobežošanai ieviesto pasākumu mazināšanu vai atcelšanu”, MK 28.04.2020. sēdes protokollēmuma Nr.28 51.§.
- ⁷⁷ Informatīvais ziņojums “Par tiesisko ietvaru pēc ārkārtējās situācijas atcelšanas, lai nodrošinātu nepieciešamo ilgtermiņa ierobežojumu saglabāšanu un elastīgu kārtību epidemioloģiskai drošībai un veselības nozares noturībai” (izskatīts MK 14.05.2020. sēdē (prot. Nr.33 15.§, ierobežota pieejamība)). Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40487461>.
- ⁷⁸ Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 4.pants.
- ⁷⁹ MK 06.11.2020. rīkojuma Nr. 655 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” (zaudējis spēku 07.04.2021.) 2.punkts.
- ⁸⁰ Nacionālās drošības likuma 23.2 pants.
- ⁸¹ Intervija ar Kasparu Bērziņu, Veselības ministra padomnieku rīcībpolitikas jautājumos 2022.gada 7.septembrī.
- ⁸² Intervija ar Kasparu Bērziņu, Veselības ministra padomnieku rīcībpolitikas jautājumos 2022.gada 7.septembrī.
- ⁸³ Ministru prezidenta 10.07.2020. rīkojuma Nr. 2020/1.2.1.-84 “Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu” 1.punkts.
- ⁸⁴ MK 06.11.2020. rīkojuma Nr. 655 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” (zaudējis spēku 07.04.2021.) 2.punkts.

- ⁸⁵ Ministru prezidenta 10.07.2020. rīkojuma Nr. 2020/1.2.1.-84 "Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu" 3.punkts.
- ⁸⁶ Covid-19 pandēmijas ierobežošanas un seku mazināšanas rīcības pēdējo divu pandēmijas viļņu laikā novērtējuma Latvijā ziņojuma sākotnējās versijas prezentācijas pasākumā pausts viedoklis, Rīgā, 2022.gada 29.jūlijā.
- ⁸⁷ Ministru prezidenta 07.05.2019. rezolūcija 2019-1.1.1./16-16.
- ⁸⁸ Valsts kontroles pārstāvju 09.12.2021. intervija ar PKC vadītāja vietnieku un Attīstības uzraudzības un novērtēšanas nodaļas vadītāju.
- ⁸⁹ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai, 20.07.2021. sēdes protokols. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/872D326E30082FE0C2258714002199E6?OpenDocument&srcv=dt>
- ⁹⁰ Covid-19 pandēmijas ierobežošanas un seku mazināšanas rīcības pēdējo divu pandēmijas viļņu laikā novērtējuma Latvijā ziņojuma projekts, 2022.gada jūlijā.
- ⁹¹ MK 27.10.2020. protokollēmuma Nr.64, §3, 3.punkts. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2020-10-27>.
- ⁹² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 8.panta pirmās daļas 1.punkts, Nacionālās drošības likuma 23.2 panta pirmā daļa.
- ⁹³ Nacionālās drošības likuma 23.3 pants, MK 18.01.2011. noteikumu "Krīzes vadības padomes nolikums" 1.punkts.
- ⁹⁴ MK 06.11.2020. rīkojuma Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (zaudējis spēku 07.04.2021.) 2.punkts, MK 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr. 720 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (zaudējis spēku 01.03.2022.)2.punkts.
- ⁹⁵ Nacionālās drošības likuma 23.4 pants.
- ⁹⁶ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta pirmās daļas 7.punkts, 1.panta 4. un 15.punkts.
- ⁹⁷ MK 12.03.2020. rīkojuma Nr.103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 2.punkts, MK 06.11.2020. rīkojuma Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (zaudējis spēku 07.04.2021.) 2.punkts, MK 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr. 720 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (zaudējis spēku 01.03.2022.)2.punkts.
- ⁹⁸ Ministru prezidenta 16.03.2020 rīkojums Nr.2020/1.2.1.-60 "Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu".
- ⁹⁹ Ministru prezidenta, 10.07.2020. rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-84 "Par starpinstitūciju darbības koordinācijas grupu".
- ¹⁰⁰ Ministru prezidenta 16.03.2020. rīkojums Nr. 2020/1.2.1.-62 "Par vadības grupu Covid-19 radīto ekonomisko seku operatīvai novēršanai uzņēmējdarbībā un nodarbināto atbalstam", MK 27.10.2020. protokollēmuma Nr.64, §3, 8.punkts.
- ¹⁰¹ Stratēģijā par nepieciešamo pasākumu kopumu Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldīšanai 2021.gadam sniegtā informācija (MK 09.02.2021. protokollēmuma Nr.14, 8.§). Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2021-02-09>; <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40498089&mode=mk&date=2021-02-09>
- ¹⁰² Stratēģijā par nepieciešamo pasākumu kopumu Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldīšanai 2021.gadam sniegtā informācija (MK 09.02.2021. protokollēmuma Nr.14, 8.§)..
- ¹⁰³ PKC koordinē ekspertu darbu valdības rīcības scenāriju izvērtēšanā Covid-19 krīzē. Pieejams: <https://pkc.gov.lv/index.php/lv/aktualit%C4%81tes/pkc-koordine-ekspertu-darbu-valdibas-ricibas-scenariju-izvertesana-covid-19-krize>, skatīts 02.02.2022.
- ¹⁰⁴ Stratēģijā par nepieciešamo pasākumu kopumu Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldīšanai 2021.gadam sniegtā informācija (MK 09.02.2021. protokollēmuma Nr.14, 8.§). Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2021-02-09>; <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40498089&mode=mk&date=2021-02-09>.
- ¹⁰⁵ Valdība un sociālie partneri vienojas par vēl ciešāku sadarbību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/valdiba-un-socialie-partneri-vienojas-par-vel-ciesaku-sadarbibu-covid-19-pandemijas-parvaresanai.d?id=52922907>, skatīts 02.02.2022.
- ¹⁰⁶ PKC koordinē ekspertu darbu valdības rīcības scenāriju izvērtēšanā Covid-19 krīzē. Pieejams: <https://pkc.gov.lv/index.php/lv/aktualit%C4%81tes/pkc-koordine-ekspertu-darbu-valdibas-ricibas-scenariju-izvertesana-covid-19-krize>, skatīts 02.02.2022.
- ¹⁰⁷ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai 29.10.2021. sēdes protokols (Rīgas Stradiņa universitātes asociētā profesora sniegtā informācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/1582E4FD50FF310BC225877B003F30DC?OpenDocument&srcv=dt>.

- ¹⁰⁸ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai 29.10.2021. sēdes protokols (Rīgas Stradiņa universitātes asociētā profesora sniegtā informācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/1582E4FD50FF310BC225877B003F30DC?OpenDocument&srcv=dt>.
- ¹⁰⁹ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai 20.07.2021. sēdes protokols (PKC vadītāja vietnieka sniegtā informācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/872D326E30082FE0C2258714002199E6?OpenDocument&srcv=dt>.
- ¹¹⁰ OECD “Scientific Advice During Crises. Facilitating Transnational Co-operation and Exchange of Information”, 22.10.2018. Pieejams: <https://www.oecd.org/governance/scientific-advice-during-crises-9789264304413-en.htm>.
- ¹¹¹ Crisis management coordination and capacities. European Public administration country knowledge. European Commission, Directorate-General for Structural Reform Support (DG REFORM), October 2020, 13.lp.
- ¹¹² Intervijas ar Ādažu novada pašvaldības pārstāvjiem 2022.gada 31.janvārī, ar Jelgavas valstspilsētas pārstāvjiem 2022.gada 28.janvārī un ar Saldus novada pašvaldības pārstāvjiem 2022.gada 25.janvārī.
- ¹¹³ MK 24.03.2021. noteikumi Nr.180 “Grozījumi Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai””, MK 28.09.2021. noteikumi Nr. 662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”.
- ¹¹⁴ Intervija ar Saldus novada pašvaldības pārstāvjiem 2022.gada 25.janvārī un ar Ādažu novada pašvaldības pārstāvjiem 2022.gada 31.janvārī.
- ¹¹⁵ Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra (ECDC) veiktais riska novērtējums “Threat Assessment Brief: Implications for the EU/EEA on the spread of the SARS-CoV-2 Delta (B.1.617.2) variant of concern”. Pieejams: <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/threat-assessment-emergence-and-impact-sars-cov-2-delta-variant>.
- ¹¹⁶ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai, 29.10.2021. sēdes protokols (PKC vadītāja vietnieka sniegtā informācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/1582E4FD50FF310BC225877B003F30DC?OpenDocument&srcv=dt>.
- ¹¹⁷ MK 07.07.2021. rīkojums Nr.491 “Par Vakcinācijas aptveres palielināšanas plānu pret Covid-19 infekciju”.
- ¹¹⁸ MK 28.09.2021. noteikumi Nr.662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”.
- ¹¹⁹ PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas 01.10.2021. paziņojums par tuvojošos krīzi saistībā ar Covid-19 saslimstības pieaugumu un nepieciešamo rīcību. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/279616-ekspertu-grupas-pazinojums-par-tuvojosos-krizi-saistiba-ar-covid-19-saslimstibas-pieaugumu-un-nepiec/>, skatīts 12.11.2021.
- ¹²⁰ KVP 05.10.2021. – 08.10.2021. sēžu darba kārtībai pievienotie materiāli un protokols Nr.1. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/krizes-vadibas-padomes-2021gada-sedes>; <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/karins-sasauc-krizes-vadibas-padomi-par-situaciju-slimnecas-pandemijas-covid-19-del>, skatīts 12.11.2021.
- ¹²¹ PKC koordinētās akadēmiskās vides ekspertu grupas 11.10.2021. paziņojums par savas darbības apturēšanu. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/333432-akademiskas-vides-ekspertu-grupas-pazinojums-par-savas-darbības-apturesanu-2021>, skatīts 12.11.2021.
- ¹²² Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai 29.10.2021. sēdes protokols (PKC vadītāja vietnieka sniegtā informācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/1582E4FD50FF310BC225877B003F30DC?OpenDocument&srcv=dt>.
- ¹²³ MK 11.11.2021. rīkojums Nr. 828 “Grozījumi Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumā Nr. 720 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”” (zaudējis spēku 01.03.2022.).
- ¹²⁴ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas, lai izmeklētu Latvijas valdības kļūdaino rīcību Covid-19 pandēmijas pārvarēšanas procesā, kā arī nosauktu to politisko amatpersonu vārdus, kuras izraisījušas neatgriezeniski negatīvas sekas Latvijai 29.10.2021. sēdes protokols (PKC centra vadītāja vietnieka sniegtā informācija). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/1582E4FD50FF310BC225877B003F30DC?OpenDocument&srcv=dt>.
- ¹²⁵ Covid-19 pandēmijas ierobežošanas un seku mazināšanas rīcības pēdējo divu pandēmijas vilņu laikā novērtējuma Latvijā ziņojuma projekts, 2022.gada jūlijā.
- ¹²⁶ Covid-19 pandēmijas ierobežošanas un seku mazināšanas rīcības pēdējo divu pandēmijas vilņu laikā novērtējuma Latvijā ziņojuma projekts, 2022.gada jūlijā.

- ¹²⁷ LSM.lv Ziņu redakcija, Kincis J., Kinca A. "E. Gulbja laboratorijā 5. decembrī konstatēti divi gadījumi, kad pacienti inficējušies ar Covid-19 omikrona variantu, informēja uzņēmumā". Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/laboratorija-latvija-atklati-divi-covid-19-omikrona-varianta-gadijumi.a433192/>, skatīts 06.12.2021.
- ¹²⁸ LSM.lv Ziņu redakcija, LTV "Pavļuts: Covid-19 vīrusa omikrona paveida strauja izplatība Latvijā ir sākusies" (06.01.2022.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/pavluts-covid-19-virusa-omikrona-paveida-strauja-izplatiba-latvija-ir-sakusies.a437679/>, skatīts 06.01.2022.
- ¹²⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/836 (20.05.2021.), ar ko groza Lēmumu Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu, 1.panta piektā daļa. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32021R0836>, skatīts 04.04.2022.
- ¹³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 17.12.2013. lēmuma Nr.1313/2013/ES "Par Savienības civilās aizsardzības mehānismu" 6.pants.
- ¹³¹ EK dienestu darba dokuments "Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai", SEC(2010) 1626 galīgā redakcija, 21.12.2010. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5; ANO sagatavotais Hjogo Rīcības plāns katastrofu risku novēršanai nākamajai desmitgadei (2005.–2015.gadam), 2011. Pieejams: <https://www.preventionweb.net/publication/hyogo-framework-action-2005-2015-mid-term-review>; ANO Sendai Ietvarprogramma katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030. gadam, 18.05.2015. Pieejams: <https://www.preventionweb.net/sendai-framework/sendai-framework-for-disaster-risk-reduction>; EK darba dokuments "Rīcības plāns par Sendai ietvarprogrammu katastrofu riska mazināšanai 2015. – 2030.gadam. Uz katastrofu riska novērtēšanu balstīta pieeja visās ES politikas jomās", 17.06.2016. Pieejams: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/system/files/2016-06/1_en_document_travail_service_part1_v2.pdf; EK 23.02.2009. Paziņojums par Kopienas pieeju dabas un cilvēka izraisīto katastrofu novēršanai. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX%3A52009DC0082>; OECD (2015), Disaster Risk Financing: A global survey of practices and challenges, OECD Publishing, Paris. Pieejams: <https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/OECD-Disaster-Risk-Financing-a-global-survey-of-practices-and-challenges.pdf>; OECD "Recommendation of the council on the governance of critical risks". (III. ieteikums), 06.05.2014. Pieejams: <https://www.oecd.org/gov/risk/Critical-Risks-Recommendation.pdf>; G20/OECD "Disaster Risk Assessment and Risk Financing", 2012. Pieejams: <https://www.oecd.org/gov/risk/G20disasterriskmanagement.pdf>, skatīts 04.04.2022.
- ¹³² EK 20.12.2019. Paziņojums "Pamatnostādnes par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību, lēmuma Nr.1313/2013/ES 6. panta 1. punkta d) apakšpunkts" (2019/C 428/07), 16.jautājums. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019XC1220\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019XC1220(01)&from=PT); Eiropas Parlamenta un Padomes 17.12.2013. lēmuma Nr.1313/2013/ES "Par Savienības civilās aizsardzības mehānismu" 6.panta 1.punkts, skatīts 04.04.2022.
- ¹³³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta otrās daļas 3.punkts.
- ¹³⁴ Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes 17.12.2013. lēmums Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu.
- ¹³⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 17.12.2013. Lēmuma Nr.1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu 6.pants (redakcijā līdz 20.03.2019.) paredzēja kopsavilkumu iesniegšanu līdz 31.12.2015. un pēc tam ik pēc trim gadiem; savukārt redakcijā ar grozījumiem, kas stājās spēkā 26.05.2021., kopsavilkums jāiesniedz līdz 31.12.2020. un pēc tam ik pēc trim gadiem, kā arī visos svarīgu izmaiņu gadījumos.
- ¹³⁶ Eiropas Kopienas Komisijas 23.02.2009. paziņojums (COM(2009) 82 galīgā redakcija) Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Kopienas pieeja dabas un cilvēka izraisīto katastrofu novēršanai", 3.lpp. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0082&from=LV>, skatīts 04.04.2022.
- ¹³⁷ Eiropas Padomes secinājumi par Kopienas sistēmu, lai ES novērstu katastrofas (2979. Eiropas Padomes sanāksme Briselē, 30.11.2009.). Pieejams: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/111537.pdf, skatīts 04.04.2022.
- ¹³⁸ EK 21.12.2010. dienestu darba dokuments "Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai", SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5, skatīts 04.04.2022.
- ¹³⁹ EK 21.12.2010. dienestu darba dokuments "Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai", SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5, skatīts 04.04.2022.
- ¹⁴⁰ EK paziņojums "Pamatnostādnes par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību, Lēmuma Nr.1313/2013/ES 6.panta 1.punkta d) apakšpunkts" (2019/C 428/07), kas aizstāj EK paziņojumu "Riska pārvaldības spēju novērtējuma

- pamatnostādnes” (2015/C 261/03). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2019:428:FULL&from=BG>, skatīts 04.04.2022.
- ¹⁴¹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.pants.
- ¹⁴² Ministru prezidenta 29.03.2012. rīkojums Nr.125 “Par darba grupu apdraudējumu un risku apzināšanai” un Ministru prezidenta 19.05.2011. rīkojums Nr. 182 “Par darba grupu apdraudējumu un risku apzināšanas nodrošināšanai”.
- ¹⁴³ Ministru prezidenta 29.03.2012. rīkojums Nr.125 “Par darba grupu apdraudējumu un risku apzināšanai” 3.punkts.
- ¹⁴⁴ MK 12.01.2016. sēdes protokols Nr.2. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40378907&mode=mk&date=2016-01-12>, skatīts 04.04.2022.
- ¹⁴⁵ “Katastrofu iespējamības un ietekmes risku novērtēšana vides jomā.” Pēc VARAM pasūtījuma Latvijas vides aizsardzības fonda veikts līgumdarbs no valsts budžeta programmas “Vides aizsardzības fonds” apakšprogrammas “Nozares vides projekti” (projekts Nr.1-08/359/2015) (izpildītājs M.Sc.Env. M.Sc.Ing. Rolands Artūrs Bebris). Pieejams: <https://lvafa.vraa.gov.lv/faili/materiali/petijumi/2015/359.pdf>, skatīts 05.04.2022.
- ¹⁴⁶ VUGD Katastrofu riska novērtēšanas rekomendācijas. 2018.gada jūlijs. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/340/download>, skatīts 05.04.2022.
- ¹⁴⁷ EK paziņojums “Pamatnostādnes par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību, Lēmuma Nr.1313/2013/ES 6.panta 1.punkta d) apakšpunkts” (2019/C 428/07), kas aizstāj EK paziņojumu “Riska pārvaldības spēju novērtējuma pamatnostādnes” (2015/C 261/03). Pieejams: [C_2019428LV.01000801.xml \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2019:428:FULL&from=BG).
- ¹⁴⁸ EK 21.12.2010. dienestu darba dokumenta “Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai”, 4.1., 4.2., 5.1.2. apakšpunkts. SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5, skatīts 05.04.2022.
- ¹⁴⁹ VARAM 01.11.2018. vēstule Nr.1-13/9426 “Par katastrofas risku novērtēšanas veikšanu” un tās pielikumi ar risku novērtējumu katastrofām “Vējuzplūdi”, “Lietus plūdi”, “Pali, ledus sastrēgumi” VUGD.
- ¹⁵⁰ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6. panta otrās daļas 3.punkts.
- ¹⁵¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 17.12.2013. lēmums Nr. 1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu.
- ¹⁵² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta pirmās daļas 5.punkts.
- ¹⁵³ VARAM 01.11.2018. vēstule Nr.1-13/9426 “Par katastrofas risku novērtēšanas veikšanu” un tās pielikumi ar risku novērtējumu katastrofām “Vējuzplūdi”, “Lietus plūdi”, “Pali, ledus sastrēgumi”.
- ¹⁵⁴ Sākotnējais plūdu riska novērtējums 2019.–2024.gadam (apstiprināts ar VARAM 06.03.2019. rīkojumu Nr.1-2/35). Pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>, skatīts 05.04.2022.
- ¹⁵⁵ Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālā programma 2008. – 2015.gadam (ši programma tiek uzskatīta par 23.10.2007. pieņemtās Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2007/60/EK “Par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību” ieviešanas pirmā cikla (2009.–2015.gadam) sākotnējo plūdu riska novērtējumu Latvijā). Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/2432>, skatīts 05.04.2022.
- ¹⁵⁶ VISA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” izstrādātie nacionālie upju baseinu apgabalu plūdu riska pārvaldības plāni 2016.–2021.gadam (apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 17.11.2015. rīkojumu Nr.335 un 22.12.2015. rīkojumu Nr.378); pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>, sadaļas “Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni un Plūdu riska pārvaldības plāni 22.12.2015.–2021.gadam” apakšsadaļā “Vides pārskati”; nacionālie upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plāni 2022.–2027.gada plānošanas periodam (apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 19.04.2022. rīkojumu Nr.1-2/59), pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>, sadaļas “Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un Plūdu riska pārvaldības plāni 22.12.2021.–2027.gadam” apakšsadaļā “Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plāni 2022.–2027. gadam”, skatīts 05.08.2022.
- ¹⁵⁷ Valsts kontroles revidentu 06.10.2021. sanāksme ar VUGD pārstāvi.
- ¹⁵⁸ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta pirmās daļas 7.punkts.
- ¹⁵⁹ Epidemioloģiskās drošības likuma 1.panta 6. un 35.punkts.
- ¹⁶⁰ EK 21.12.2010. dienestu darba dokumenta “Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai”, 20.lpp. SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5, skatīts 05.08.2022.
- ¹⁶¹ OECD “First lessons from government evaluations of COVID-19 responses: A synthesis” (24.01.2022.), 8.lpp. Pieejams: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/first-lessons-from-government-evaluations-of-covid-19-responses-a-synthesis-483507d6/>, skatīts 05.08.2022.
- ¹⁶² OECD “First lessons from government evaluations of COVID-19 responses: A synthesis” (24.01.2022.), 9.lpp., 1.galvenais ieskaits. Pieejams: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/first-lessons-from-government-evaluations-of-covid-19-responses-a-synthesis-483507d6/>, skatīts 05.08.2022.

- ¹⁶³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/836 (2021. gada 20. maijs), ar ko groza Lēmumu Nr.1313/2013/ES par Savienības civilās aizsardzības mehānismu.
- ¹⁶⁴ EK 21.12.2010. dienestu darba dokumenta “Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai”, 13.lpp, SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5; EK 20.12.2019. paziņojums “Pamatnostādnes par to, kā ziņot par katastrofu riska pārvaldību, Lēmuma Nr.1313/2013/ES 6.panta 1.punkta d) apakšpunkts” 2019/C 428/07; G20/OECD methodological framework “Disaster Risk Assessment and Risk Financing”. Pieejams: <https://www.oecd.org/gov/risk/G20disasterriskmanagement.pdf>, skatīts 05.08.2022.
- ¹⁶⁵ Uz nepieciešamību regulāri pārvērtēt katastrofu riskus norāda arī ANO Sendai ietvarprogramma katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030.gadam (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030) 27.punkta (e) apakšpunkts. Pieejams: <https://www.preventionweb.net/sendai-framework/sendai-framework-for-disaster-risk-reduction>, skatīts 02.08.2022.
- ¹⁶⁶ EK 21.12.2010. dienestu darba dokuments “Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai”, SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5, skatīts 02.08.2022.
- ¹⁶⁷ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 17.panta pirmā daļa.
- ¹⁶⁸ Valsts kontroles 08.09.2021. sanāksme ar Iekšlietu ministrijas un VUGD pārstāvjiem.
- ¹⁶⁹ MK 23.09.2021. rīkojums Nr. 667 “Grozījumi Valsts civilās aizsardzības plānā”.
- ¹⁷⁰ Veselības ministrijas 26.10.2021. rīkojums Nr.210 “Par grozījumiem Veselības ministrijas 20.12.2020. rīkojumā Nr.225 “Par Valsts katastrofu medicīnas plāna apstiprināšanu””.
- ¹⁷¹ Igaunijas Republikas valdības 01.07.2017. regulas “Ārkārtas riska novērtēšanas prasības un riska novērtēšanas procedūras” 12.paragrāfs. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122062017015>, skatīts 02.08.2022.
- ¹⁷² Igaunijas Republikas valdības 19.06.2017. regulas Nr.28 “Notikumu saraksts, kas var izraisīt ārkārtas situāciju un par kuriem ir sastādīta riska analīze, prasības un procedūra analīzes veikšanai un iestādei, kas vada tās sagatavošanu” 2.paragrāfs. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/131072021004>, skatīts 02.08.2022.
- ¹⁷³ European Commission STAFF WORKING DOCUMENT “Overview of natural and man-made disaster risks the European Union may face”, Brussels, 23.05.2017., SWD(2017) 176 final ISBN 978-92-79-70760-5), 51.lp.
- ¹⁷⁴ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta otrā daļa.
- ¹⁷⁵ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 16.panta otrā daļa; MK 26.08.2020. rīkojums Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”, Valsts civilā aizsardzības plāna ievaddaļa.
- ¹⁷⁶ Civilās aizsardzības likums (zaudējis spēku 01.10.20216.).
- ¹⁷⁷ Nacionālās drošības likuma 36.panta pirmā daļa, Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 15.panta pirmā daļa.
- ¹⁷⁸ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 15.panta pirmā daļa un 16.panta pirmā daļa, Nacionālās drošības likuma 36.pants un Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) ievads.
- ¹⁷⁹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 11.panta ceturtās daļas 3.punkts.
- ¹⁸⁰ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 14.panta pirmā daļa, trešās daļas 1.punkts, ceturtā un desmitā daļa.
- ¹⁸¹ Kritisko infrastruktūru regulē MK 06.07.2021. noteikumi Nr.508 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas, drošības pasākumu un darbības nepārtrauktības plānošanas un īstenošanas kārtība”.
- ¹⁸² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 13.panta pirmā daļa, otrās daļas 1.punkts un sestā daļa.
- ¹⁸³ Nacionālās drošības likuma 23.panta otrā un trešā daļa, 23.³ panta 2.punkts.
- ¹⁸⁴ Krīzes vadības padomes sekretariāta pārstāvja sniegtā informācija Valsts kontroles revidentiem 14.07.2022. intervijā.
- ¹⁸⁵ Krīzes vadības padomes sekretariāta pārstāvja sniegtā informācija Valsts kontroles revidentiem 14.07.2022. intervijā.
- ¹⁸⁶ MK 22.09.2020. noteikumu Nr.589 “Iekšlietu ministrijas nolikums” 4.1.4.apakšpunkts.
- ¹⁸⁷ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) ievads.
- ¹⁸⁸ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 15.panta otrā daļa un MK 07.11.2017. noteikumi Nr.658 “Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju”.
- ¹⁸⁹ MK 07.11.2017. noteikumu Nr.658 “Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju” 3.punkts, 1.pielikums.
- ¹⁹⁰ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 4.pielikums.
- ¹⁹¹ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 4.pielikums.

- ¹⁹² Valsts civilās aizsardzības plāns (apstiprināts ar MK 09.08.2011. rīkojumu Nr.369 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”, zaudējis spēku 26.08.2020.). Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3736>.
- ¹⁹³ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) ievads.
- ¹⁹⁴ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 4.pielikuma sadaļas “Reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi” 3.pasākums.
- ¹⁹⁵ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) ievada 9.punkts.
- ¹⁹⁶ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 27.pielikuma “Reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu vadītāji” 5.punkts.
- ¹⁹⁷ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 4.pielikums un ievaddaļas 9.punkts.
- ¹⁹⁸ Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likuma 7.panta otrā daļa.
- ¹⁹⁹ Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likuma 6.panta pirmās daļas 5.punkts.
- ²⁰⁰ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 27.pielikuma “Reaģēšanas un seku likvidēšanas darbu vadītāji” 5.punkts.
- ²⁰¹ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 4.pielikuma sadaļas “Reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumi” 14.pasākums.
- ²⁰² Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 09.08.2011. rīkojumu Nr.369 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”, zaudējis spēku 26.08.2020.) 30.pielikums “Sistēmas institūciju savstarpējā sadarbība valsts apdraudējuma gadījumos”. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3736>.
- ²⁰³ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 38.pielikuma “Katastrofu pārvaldīšanas pasākumu (preventīvo un gatavības pasākumu) novērtēšana, atbilstoši ieguldījumu priekšnosacījumiem” tabula “Plānoto katastrofu pārvaldīšanas pasākumu novērtējums”.
- ²⁰⁴ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 33.pielikums “Katastrofas pārvaldīšanas pasākumi kara, militāra iebrukuma vai to draudu gadījumā”.
- ²⁰⁵ Zemkopības ministrijas 12.04.2022. vēstule Nr.1.3.2 3e/629/2022 “Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-2/2021” Valsts kontrolei.
- ²⁰⁶ MK 01.03.2022. noteikumi Nr.147 “Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pārtiku valsts apdraudējuma gadījumā”.
- ²⁰⁷ MK 01.03.2022. noteikumu Nr.147 “Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pārtiku valsts apdraudējuma gadījumā” 8.punkts.
- ²⁰⁸ Rīgas valstspilsēta, Daugavpils valstspilsēta, Jelgavas valstspilsēta, Saldus novads, Ādažu novads un Kuldīgas novads.
- ²⁰⁹ MK 22.12.2015. noteikumu Nr.755 “Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā” 9.3.apakšpunkts.
- ²¹⁰ Ekonomikas ministrijas 03.05.2022. vēstule Nr.3.3-8/2022/2807N “Informācijas pieprasījums revīzijas lietā Nr. 2.4.1-2/2021” Valsts kontrolei.
- ²¹¹ Noteikumu projekts “Grozījumi Ministru kabineta 2015.gada 22.decembra noteikumos Nr.755 “Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā”” (19.08.2021. izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē) un tā anotācija. Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2021-07-06&dateTo=2022-07-06&text=Noteikumi+par+iedz%C4%ABvot%C4%81ju+nodro%C5%A1in%C4%81%C5%A1anu+ar+pirm%C4%81+nepiecie%C5%A1am%C4%ABbas+r%C5%ABpniec%C4%ABbas+prec%C4%93m+valsts+apdraud%C4%93juma+gad%C4%ABjum%C4%81&org=0&area=0&type=0>.
- ²¹² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 1.panta 14.punkts paredz, ka pamatvajadzības ir uzturs, mājoklis, veselības aprūpe, medicīniskā palīdzība, elektroapgāde, ūdensapgāde, siltumapgāde, atkritumu un notekūdeņu savākšana, sakaru nodrošinājums.
- ²¹³ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 35.pielikums “Pasākumu plāns par kontrolētu masveida iedzīvotāju evakuāciju un pārvietošanu militāra iebrukuma, katastrofas vai to draudu gadījumā”.
- ²¹⁴ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 35.pielikuma preventīvo pasākumu 1.punkts.
- ²¹⁵ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”) 35.pielikuma preventīvo pasākumu 5.punkts.
- ²¹⁶ 20.05.2021. grozījumi Nacionālās drošības likumā (stājās spēkā 15.06.2021.).
- ²¹⁷ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 08.06.2021. normatīvie noteikumi Nr.64 “Kritisko finanšu nozares pakalpojumu pārvaldības normatīvie noteikumi”.

- ²¹⁸ Iekšlietu ministrijas 10.05.2022. Nozares politikas departamenta vecākā referenta elektroniskā pasta vēstules Valsts kontrolei pielikumā pievienotajās institūciju atbildes vēstulēs sniegtā informācija.
- ²¹⁹ Tīmekļa vietne: <https://lvportals.lv/>.
- ²²⁰ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma pārejas noteikumu 6. punkts paredz, ka pašvaldību domes līdz 31.12.2017. apstiprina šī likuma 11.panta pirmās daļas 3.punktā paredzēto sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plānu.
- ²²¹ MK 26.09.2017. noteikumu Nr.582 "Noteikumi par pašvaldību sadarbības teritorijas civilās aizsardzības komisijām" pielikums "Sadarbības teritoriju civilās aizsardzības komisijas un tajās ietilpstošās administratīvās teritorijas".
- ²²² Pašvaldību CA plāni. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/pasvaldibu-civilas-aizsardzibas-plani>, skatīts 20.07.2022.
- ²²³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma pārejas noteikumu 4.punkts.
- ²²⁴ Informācija par administratīvi teritoriālo reformu pieejama: https://www.vzd.gov.lv/lv/jaunums/administrativi-teritoriala-reforma-latvija?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2F, skatīts 28.03.2022.
- ²²⁵ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 11.panta pirmās daļas 3.punkts un ceturtās daļas 5.punkts.
- ²²⁶ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumu Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" 4.punkts.
- ²²⁷ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumu Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" 4.punkts.
- ²²⁸ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 15.panta otrā daļa.
- ²²⁹ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumu Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" 4.punkts.
- ²³⁰ 20.04.2022. likumprojekts "Grozījumi Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā". Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/959F045387E924A3C225882A003541D4?OpenDocument>.
- ²³¹ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumi Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju".
- ²³² Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumu Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" 4.2. un 4.4.punkts.
- ²³³ "Grozījumi Ministru kabineta 2017.gada 7.novembra noteikumos Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" (21-TA-1017, 10.03.2022. Valsts sekretāru sanāksmes protokols Nr.9, 1.p.).
- ²³⁴ MK 2007.gada 26.jūnija noteikumu Nr.423 "Pašvaldības, komersanta un iestādes civilās aizsardzības plāna struktūra, tā izstrādāšanas un apstiprināšanas kārtība" (zaudēja spēku 10.11.2017.) 3. un 4.punkts.
- ²³⁵ Rīgas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (apstiprināts ar Rīgas domes 10.03.2021. lēmumu Nr.434), Daugavpils sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (apstiprināts ar Daugavpils pilsētas domes 29.12.2020. lēmumu Nr. 691), Jelgavas valstspilsētas civilās aizsardzības plāna projekts, Jūrmalas pilsētas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (pielikums Jūrmalas domes 27.01.2022. lēmumam Nr.4; protokola Nr.1 10.punkts), Saldus novada sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (apstiprināts ar Saldus novada domes priekšsēdētāja lēmumu 30.11.2021.), Ludzas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (apstiprināts ar Ludzas novada pašvaldības domes 31.03.2022. lēmumu (protokols Nr.7, 44.§)).
- ²³⁶ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta pirmās daļas 9.punkts un 6.panta otrā daļa.
- ²³⁷ Ludzas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (apstiprināts ar Ludzas novada pašvaldības domes 31.03.2022. lēmumu). Pieejams: <https://ludzasnovads.lv/pasvaldiba/civilas-aizsardzibas-plans/>, skatīts 04.07.2022.
- ²³⁸ VISA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" izstrādātie nacionālie upju baseinu apgabalu plūdu riska pārvaldības plāni 2016.–2021.gada periodam (apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 17.11.2015. rīkojumu Nr.335 un 22.12.2015. rīkojumu Nr.378); pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>, sadaļas "Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni un Plūdu riska pārvaldības plāni 22.12.2015.–2021.gadam" apakšsadaļā "Vides pārskati"; nacionālie upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plāni 2022.–2027.gada plānošanas periodam (apstiprināti ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 19.04.2022. rīkojumu Nr.1-2/59), pieejams: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/udens-apsaimniekosana-un-pludu-parvaldiba>, sadaļas "Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un Plūdu riska pārvaldības plāni 22.12.2021.–2027. gadam" apakšsadaļā "Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plāni 2022.–2027. gadam", skatīts 02.08.2022.
- ²³⁹ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar Ministru kabineta 26.06.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu") 20.pielikums.
- ²⁴⁰ Jūrmalas pilsētas sadarbības teritorijas civilās aizsardzības plāns (pielikums Jūrmalas domes 27.01.2022. lēmumam Nr.4; protokola Nr.1 10.punkts), pieejams: https://dokumenti.jurmala.lv/docs/l22/x/L0004_pielikums.pdf, skatīts 02.08.2022.

- ²⁴¹ Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumu Nr. 658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" 4.6.apakšpunkts.
- ²⁴² Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumu Nr.658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju" 5.punkts.
- ²⁴³ Civilās aizsardzības likums (zaudējis spēku 01.10.20216.).
- ²⁴⁴ Likuma "Par pašvaldībām" 15.panta pirmās daļas 18.punkts.
- ²⁴⁵ Latvijas Pašvaldību savienības 24.01.2021. vēstule Nr.202101/SAN3069/NOS41 "Par valsts civilās aizsardzības plāna izpildi un nepieciešamajiem grozījumiem" Iekšlietu ministrijai.
- ²⁴⁶ 24.02.2022. grozījumu projekts Ministru kabineta 07.11.2017. noteikumos Nr. 658 "Noteikumi par civilās aizsardzības plānu struktūru un tajos iekļaujamo informāciju". Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts?search%5Bquery%5D=Noteikumi+par+civil%C4%81s+aizsardz%C4%ABbas+pl%C4%81nu+strukt%C5%ABru+un+tajos+iek%C4%BCaujamo+inform%C4%81ciju&quicksearch=.
- ²⁴⁷ 20.04.2022. likumprojekts "Grozījumi Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā" un tā anotācija. Pieejams: [https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title=*civil%C4%81s+aizsardz%C4%ABbas*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4&so=1](https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title=*civil%C4%81s+aizsardz%C4%ABbas*)&SearchMax=0&SearchOrder=4&so=1).
- ²⁴⁸ Likuma "Par pašvaldībām" 14.panta 5.punkts.
- ²⁴⁹ CA likuma 11.panta otrās daļas 1.punkts.
- ²⁵⁰ Latvijas Pašvaldību savienības 24.01.2021. vēstule Nr.202101/SAN3069/NOS41 "Par valsts civilās aizsardzības plāna izpildi un nepieciešamajiem grozījumiem" Iekšlietu ministrijai, informācija par Latvijas Pašvaldību savienības Tautsaimniecības un Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas 10.03.2021. apvienotajā sēdē pārrunātajiem jautājumiem. Pieejams: <https://www.lps.lv/lv/komitejas/tautsaimniecibas-komiteja/6567-lps-tautsaimniecibas-un-reģionalas-attistibas-un-sadarbibas-komitejas-apvienota-sede-10-marta-2021>, skatīts 06.04.2022.
- ²⁵¹ Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākā referenta 30.09.2021. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ²⁵² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 3.panta sestā daļa.
- ²⁵³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 16.panta otrā daļa; MK 26.08.2020. rīkojums Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu", Valsts civilā aizsardzības plāna ievaddaļa.
- ²⁵⁴ Iekšlietu ministrijas 28.05.2021. informatīvais ziņojums "Par Valsts civilās aizsardzības plāna izpildi 2020.gadā". Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6824>, Iekšlietu ministrijas informatīvais ziņojums "Par Valsts civilās aizsardzības plāna izpildi 2021.gadā" (publicēts 13.05.2022.). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/informative_notices/237237ed-747e-46bd-8a5f-1b1046274da8, skatīts 02.08.2022.
- ²⁵⁵ Iekšlietu ministrijas 28.05.2021. informatīvajā ziņojumā "Par Valsts civilās aizsardzības plāna izpildi 2020.gadā" minētais. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/6824>, skatīts 02.08.2022.
- ²⁵⁶ 13.05.2021. Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātais MK rīkojuma projekts "Grozījumi Valsts civilās aizsardzības plānā" un tā anotācija (VSS-415). Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2018-06-21&dateTo=2022-06-21&text=Groz%C4%ABjumi+Valsts+civil%C4%81s+aizsardz%C4%ABbas+pl%C4%81n%C4%81&org=0&area=0&type=0>.
- ²⁵⁷ MK 23.09.2021. rīkojums Nr. 667 "Grozījumi Valsts civilās aizsardzības plānā" (prot. Nr. 62 10. §). Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/01bc8ee2-e1a6-43f9-b771-5c9e95799593.
- ²⁵⁸ CA likuma 9.panta pirmā un trešā daļa, ceturtais daļas 3.punkts, 11.panta sestās daļas 3.punkts.
- ²⁵⁹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 10.panta pirmās daļas 4.punkts.
- ²⁶⁰ VARAM 31.03.2021. vēstule Nr.1-132/3221 "Par civilās aizsardzības sistēmas attīstības plānošanu un sadarbību" Iekšlietu ministrijai.
- ²⁶¹ Latvijas Pašvaldību savienības 24.01.2021. vēstule Nr.202101/SAN3069/NOS41 "Par valsts civilās aizsardzības plāna izpildi un nepieciešamajiem grozījumiem" Iekšlietu ministrijai.
- ²⁶² Latvijas Pašvaldību izpilddirektoru asociācijas sanāksmē Latvijas Pašvaldību savienības par civilās aizsardzības jomu atbildīgā padomnieka prezentācijā un videoprezentācijā sniegtā informācija. Pieejams: <https://www.lps.lv/lv/apvienibas/pasvaldibu-izpilddirektoru-asociacija/7167-pasvaldibu-izpilddirektoru-4-marta-sanaksme-parruna-civilas-aizsardzibas-jautajumus>; https://www.lps.lv/uploads/docs_module/Pa%C5%A1vald%C4%ABbu_vieta_CA_sist%C4%93m%C4%81_LPS.pdf, skatīts 24.03.2022.
- ²⁶³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 16.panta otrā daļa, MK 26.08.2020. rīkojums Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu", Valsts civilā aizsardzības plāna ievaddaļa.
- ²⁶⁴ Valsts civilās aizsardzības plāna (apstiprināts ar MK 09.08.2011. rīkojumu Nr.369 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu", zaudējis spēku 26.08.2020.) 3.6.apakšpunkts, IV nodaļa un 31.pielikums "Civilās aizsardzības sistēmas darbības novērtēšana (valsts, reģionāla mēroga) katastrofās". Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3736>.

- ²⁶⁵ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 9.panta otrā daļa.
- ²⁶⁶ Nacionālās drošības likuma 35. panta pirmā daļa.
- ²⁶⁷ Mobilizācijas likuma 1.panta pirmais punkts, 3.panta pirmā daļa, 4. panta otrās daļas 7.punkts, 9.panta 6.¹ punkts.
- ²⁶⁸ Mobilizācijas likuma 4. panta otrās daļas 7.punkts un trešās daļas 4.punkts.
- ²⁶⁹ Mobilizācijas likuma 9.panta 6. un 6.¹ punkts.
- ²⁷⁰ MK 22.12.2015. noteikumu Nr. 755 "Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā" 5.1.1., 5.1.3., 5.4., 5.9., 8.2. un 9.4.apakšpunkts.
- ²⁷¹ MK 22.12.2015. noteikumu Nr. 755 "Noteikumi par iedzīvotāju nodrošināšanu ar pirmās nepieciešamības rūpniecības precēm valsts apdraudējuma gadījumā" 1.pielikums.
- ²⁷² MK 20.09.2005.noteikumu Nr.714 "Noteikumi par mobilizācijas plāniem" 9.1. apakšpunkts.
- ²⁷³ Ekonomikas ministrijas 03.05.2022. vēstule Nr.3-3-8/2022/2807N "Informācijas pieprasījums revīzijas lietā Nr.2.4.1-2/2021.
- ²⁷⁴ Valsts materiālo rezervju likuma 3. pants, 4. panta pirmā daļa.
- ²⁷⁵ Valsts materiālo rezervju likuma 2. pants.
- ²⁷⁶ MK 19.06.2020. rīkojums Nr.343-k (prot. Nr.40, 43.#). Pēdējie grozījumi nomenklatūrā apstiprināti MK 13.01.2022.
- ²⁷⁷ Iekšlietu ministrijas 05.09.2022. vēstule Nr.1-21 IP/2059 "Par revīzijas ziņojuma projektu revīzijas lietā Nr.2.4.1-2/2021".
- ²⁷⁸ Valsts materiālo rezervju likuma 4. pants un 5.pants.
- ²⁷⁹ Iekšlietu ministrijas Nozaru politikas departamenta amatpersonas 14.07.2022. elektroniskā pasta vēstule.
- ²⁸⁰ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 6.panta otrās daļas 3.punkts.
- ²⁸¹ Valsts civilās aizsardzības plāna 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25.pielikums.
- ²⁸² Valsts materiālo rezervju 4.panta pirmās daļas 1.punkts, Ministru kabineta 18.06.2019. noteikumu Nr. 268 "Valsts materiālo rezervju izmantošanas un pārbaudes kārtība" 2. un 3.punkts.
- ²⁸³ Valsts materiālo rezervju likuma 4.panta otrā un trešā daļa.
- ²⁸⁴ Iekšlietu ministrijas 05.09.2022. vēstule Nr.1-21 IP/2059 "Par revīzijas ziņojuma projektu revīzijas lietā Nr.2.4.1-2/2021".
- ²⁸⁵ Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 25.panta pirmā daļa, MK 09.06.2020. noteikumu Nr.380 "Noteikumi par prioritāro institūciju un vajadzību sarakstā iekļautajām institūcijām nepieciešamajiem epidemioloģiskās drošības nodrošināšanas resursiem" (spēkā no 13.06.2020. līdz 19.05.2021.) 1.5. un 2.5.apakšpunkts un MK 2021. gada 13. maija noteikumi Nr. 308 "Noteikumi par prioritāro institūciju un vajadzību sarakstā iekļautajām institūcijām nepieciešamajiem epidemioloģiskās drošības nodrošināšanas resursiem" (spēkā no 19.05.2021.) 1.5. un 2.5.apakšpunkts.
- ²⁸⁶ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 19.panta trešā daļa, VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes 18.05.2015. reglamenta Nr.22.-1.12/28 11.6.apakšpunkts.
- ²⁸⁷ EK 21.12.2010. dienestu darba dokuments "Riska novērtēšanas un kartēšanas vadlīnijas katastrofu pārvaldībai", SEC(2010) 1626 galīgā redakcija. Pieejams: http://vvc.gov.lv/index.php?route=product/category&path=60_109_110_116_145&page=5; OECD "Scientific Advice During Crises. Facilitating Transnational Co-operation and Exchange of Information", 22.10.2018. Pieejams: <https://www.oecd.org/governance/scientific-advice-during-crises-9789264304413-en.htm>; OECD "The Changing Face of Strategic Crisis Management", 23.lpp. Pieejams: <https://www.oecd.org/publications/the-changing-face-of-strategic-crisis-management-9789264249127-en.htm>; EK darba dokuments "Rīcības plāns par Sendai ietvarprogrammu katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030.gadam. Uz katastrofu riska novērtēšanu balstīta pieeja visās ES politikas jomās" (Sendai ietvara ceturtā prioritāte "Uzlabot gatavību katastrofām, lai nodrošinātu efektīvu reaģēšanu un labāku atgriešanos"), 17.06.2016. Pieejams: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/system/files/2016-06/1_en_document_travail_service_part1_v2.pdf, skatīts 02.08.2022.
- ²⁸⁸ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma VI nodaļa.
- ²⁸⁹ MK 20.06.2017. noteikumu Nr. 341 "Noteikumi par civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidiem un organizēšanas kārtību" 3.1. un 3.2.apakšpunkts.
- ²⁹⁰ MK 20.06.2017. noteikumu Nr. 341 "Noteikumi par civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidiem un organizēšanas kārtību" 4., 7., 8., 9. un 11.punkts.
- ²⁹¹ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 19.panta trešā daļa.
- ²⁹² Ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna 13.punkts, 34.pielikums un citi pielikumi par preventīvajiem pasākumiem konkrētām katastrofām.
- ²⁹³ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes 18.05.2015. reglamenta Nr.22.-1.12/28 11.6. apakšpunkts.
- ²⁹⁴ Iekšlietu ministrijas 2020.gada darba plāna 46.punkts. Pieejams: https://www.iem.gov.lv/sites/iem/files/content/iem-2020-plans_projekts_final.pdf, skatīts 02.08.2022.

- ²⁹⁵ Iekšlietu ministrijas 05.09.2022. vēstule Nr.1-21 IP/2059 "Par revīzijas ziņojuma projektu revīzijas lietā Nr.2.4.1-2/2021".
- ²⁹⁶ Ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna 13.punkts.
- ²⁹⁷ Piemēram, ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna 2., 3., 4. un 6.pielikums.
- ²⁹⁸ Ādažu novada pašvaldība, Daugavpils valstspilsēta, Jelgava valstspilsēta, Kuldīgas novada pašvaldība, Rīgas valstspilsēta, Saldus novada pašvaldība.
- ²⁹⁹ Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūra (MSB) "Valsts stratēģija sistemātiskām mācībām gatavībai krīzēm un civilajai aizsardzībai" (publikācija Nr.MSB1625, 2020.gada oktobris). Pieejams: <https://rib.msb.se/filer/pdf/29334.pdf>, skatīts 10.02.2021.
- ³⁰⁰ Zviedrijas Tieslietu ministrijas noteikumu (2015:1052) par sagatavotību ārkārtas situācijām un drošības iestāžu pasākumiem paaugstinātas sagatavotības gadījumā 9.punkts. Pieejams: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20151052-om-krisberedskap-och-sfs-2015-1052>, skatīts 10.02.2021.
- ³⁰¹ Piemēram, Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūra, Zviedrijas Civildienesta un telekomunikāciju aģentūra, Zviedrijas Enerģētikas aģentūra, Transporta administrācija, Zviedrijas Jūras administrācija, Zviedrijas Valsts pārtikas aģentūra, Bīstamo vielu sabiedrības veselības aģentūra, Nacionālā veselības un labklājības padome, Zviedrijas Radiācijas drošības iestāde, Sociālās apdrošināšanas aģentūra u.c.
- ³⁰² Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūra (MSB) "Valsts stratēģija sistemātiskām mācībām gatavībai krīzēm un civilajai aizsardzībai", 15.lpp. (publikācija Nr.MSB1625, 2020.gada oktobris). Pieejams: <https://rib.msb.se/filer/pdf/29334.pdf>, skatīts 10.02.2021.
- ³⁰³ Zviedrijas Civilo ārkārtas situāciju aģentūra (MSB), "Handbook. Evaluation of Exercises", Publication No. MSB244 - Mars 2011. Pieejams: <https://www.msb.se/siteassets/dokument/publikationer/english-publications/evaluation-of-exercises.pdf>, skatīts 15.05.2022.
- ³⁰⁴ MK 20.06.2017. noteikumu Nr. 341 "Noteikumi par civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidiem un organizēšanas kārtību" 7.punkts.
- ³⁰⁵ Ar VUGD 05.01.2021. rīkojumu Nr. 22-1.7/7 apstiprinātā VUGD 2021. gada darba plāna 2.4. un 2.5. apakšpunkts.
- ³⁰⁶ VUGD 19.10.2021. vēstule Nr. 22-1.22/1484 "Par valsts līmeņa civilās aizsardzības mācību "RADEX 2021" pārcelšanu" mācību dalībniekiem.
- ³⁰⁷ MK 03.05.2016. rīkojuma Nr.275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai" 84.4. apakšpunkts.
- ³⁰⁸ Ministru prezidenta 21.10.2016. rīkojums Nr. 335 "Par valsts līmeņa civilās aizsardzības mācību vadītāju".
- ³⁰⁹ VUGD sagatavotā Valsts līmeņa civilās aizsardzības mācību "STORMEX 2016" pārskata 2.nodaļa.
- ³¹⁰ KVP 03.07.2017. sēdes protokola Nr.2. 2. §. Pieejams: https://www.vugd.gov.lv/sites/vugd/files/2017-07-11_08_14_42_kvpprot_030717_final1.pdf, skatīts 02.08.2022.
- ³¹¹ MK 20.06.2017. noteikumu Nr. 341 "Noteikumi par civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācību veidiem un organizēšanas kārtību" 18. punkts.
- ³¹² VUGD 08.12.2021. vēstule Nr.22-1.22/1897 "Par revīzijas Nr. 2.4.1-2/20 jautājumiem" Valsts kontrolei.
- ³¹³ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes priekšnieka 11.10.2021. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³¹⁴ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 10.panta pirmās daļas 5.punkts, 11.panta 7.punkts.
- ³¹⁵ Ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna pielikumi attiecībā uz visiem katastrofu veidiem.
- ³¹⁶ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes priekšnieka 11.10.2021. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³¹⁷ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes priekšnieka 11.06.2021. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³¹⁸ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes priekšnieka 11.10.2021. elektroniskā pasta vēstules Valsts kontrolei pielikuma 4.punkts.
- ³¹⁹ Iekšlietu ministrijas 05.09.2022. vēstule Nr.1-21 IP/2059 "Par revīzijas ziņojuma projektu revīzijas lietā Nr.2.4.1-2/2021".
- ³²⁰ Valsts katastrofu medicīnas plāna (apstiprināts ar Veselības ministrijas 22.12.2020. rīkojumu Nr.225 "Par Valsts katastrofu medicīnas plāna apstiprināšanu") 10.sadaļa "Mācības".
- ³²¹ NMPD 28.12.2021 vēstule Nr.2.3.1e/1248 "Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr. 2.4.1.-2/2021" Valsts kontrolei.
- ³²² NMPD 28.12.2021. vēstule Nr.2.3.1e/1248 "Par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr. 2.4.1.-2/2021" Valsts kontrolei.

- ³²³ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 14.panta pirmā daļa, MK 19.09.2017. noteikumu Nr.563 "Paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanas un noteikšanas, kā arī civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas kārtība" 2.1.apakšpunkts.
- ³²⁴ MK 19.09.2017. noteikumu Nr.563 "Paaugstinātas bīstamības objektu apzināšanas un noteikšanas, kā arī civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas plānošanas un īstenošanas kārtība" 9.12.apakšpunkts.
- ³²⁵ Ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr. 476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna 34.pielikums.
- ³²⁶ Aizsardzības ministrijas Krīzes vadības departamenta Visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas koordinācijas nodaļas vecākā eksperta 18.02.2022. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³²⁷ Ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna 12.punkts.
- ³²⁸ Ar MK 26.08.2020. rīkojumu Nr.476 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu" apstiprinātā Valsts civilās aizsardzības plāna 33.pielikuma 1.9.punkts.
- ³²⁹ Aizsardzības ministrijas tīmekļa vietnē pieejamā informācija: <https://www.mod.gov.lv/lv/zinas/macibas-kristaps-2019-pilnveido-valsts-augstako-amatpersonu-praktiskas-iemanas-parvaret>, skatīts 05.03.2021.
- ³³⁰ Aizsardzības ministrijas tīmekļa vietnē pieejamā informācija: <https://www.mod.gov.lv/lv/zinas/macibas-kristaps-2017-pilnveido-valdibas-praktiskas-iemanas-parvaret-hibridapdraudejumu>, skatīts 05.03.2021.
- ³³¹ Aizsardzības ministrijas tīmekļa vietnē pieejamā informācija: <https://www.mod.gov.lv/lv/zinas/macibas-kristaps-2018-pilnveido-valsts-augstako-amatpersonu-praktiskas-iemanas-parvaret>, skatīts 05.03.2021.
- ³³² NBS tīmekļa vietnē publiski pieejamā informācija: <https://www.mil.lv/lv/zinas/macibas-kristaps-2019-pilnveido-valsts-augstako-amatpersonu-praktiskas-iemanas-parvaret>, skatīts 01.02.2021.
- ³³³ Aizsardzības ministrijas Krīzes vadības departamenta Visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas koordinācijas nodaļas vecākās ekspertes 21.02.2022. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³³⁴ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 20.panta pirmā daļa un trešā daļa, MK 17.04.2010. noteikumu Nr.398 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums" 3.2. apakšpunkts, VUGD 15.06.2021. iekšējo noteikumu Nr. 22-1.12/6 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta reglaments" 34.1.apakšpunkts.
- ³³⁵ ANO Sendai ietvars Katastrofu riska samazināšanai 2015-2030 (18.03.2015.) A/ CONF.224/ CRP.1., ko pieņēmusi ANO ģenerālā Asambleja ar Rezolūciju 69/ 283, Sendai ietvars Katastrofu riska samazināšanai 2015.–2030. gadam (23.06.2015.) A/ RES/ 69/ 283 (Sendai ietvaros), 17.lpp. Pieejams: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf, skatīts 02.07.2022.
- ³³⁶ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 20.panta pirmā daļa un trešā daļa.
- ³³⁷ MK 27.04.2010. noteikumu Nr. 398 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums" 3.2. apakšpunkts, VUGD 15.06.2021. iekšējo noteikumu Nr. 22-1.12/6 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta reglaments" 34.1.apakšpunkts.
- ³³⁸ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes 18.05.2015. reglamenta Nr.22.-1.12/28 11.10.pakšpunkts.
- ³³⁹ Objekti, kuros atrodas vai var atrasties, vai var rasties nekontrolējami ķīmisko procesu rezultātā bīstamās vielas, piemēram, AS "Kurzemes degviela", RĪGAS TEC-2 (MK 01.03.2016. noteikumi Nr. 131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi").
- ³⁴⁰ Sprādzienbīstami un ugunsbīstami objekti, kuros atrodas sprādzienbīstamas, īpaši viegli uzliesmojošas, viegli uzliesmojošas, uzliesmojošas un degošas ķīmiskās vielas un ķīmiskie produkti, kā arī dzelzceļa stacijas un dzelzceļa infrastruktūras objekti, kuros tiek pārvadātas bīstamas kravas. Šajos objektos ir jāveido savi ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas dienesti. Piemēram, Naftas produktu terminālis, Daugavpils dzelzceļa stacija (MK 03.08.2004. noteikumi Nr. 674 "Noteikumi par sprādzienbīstamiem, ugunsbīstamiem un īpaši svarīgiem objektiem, kuros izveidojami ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas dienesti").
- ³⁴¹ MK 01.03.2016. noteikumu Nr. 131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi" 81.punkts.
- ³⁴² MK 01.03.2016. noteikumu Nr. 131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi" 78.punkts.
- ³⁴³ VUGD 2019.gada publiskais pārskats. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/2147/download>, VUGD 2020.gada publiskā pārskata 2.5.6. apakšpunkts. Pieejams: <https://www.vugd.gov.lv/lv/media/4776/download>, VUGD 01.03.2022. Vadības ziņojums Nr.22/2-7.52/202, 6.lpp., skatīts 02.07.2022.
- ³⁴⁴ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 9.panta ceturrtās daļas 3.punkts, piektā daļa un sestās daļas 3.punkts.
- ³⁴⁵ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 20.panta piektās daļas 6.punkts.
- ³⁴⁶ VUGD Civilās aizsardzības pārvaldes priekšnieka 03.12.2021. elektroniskā pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ³⁴⁷ Valsts sekretāru sanāksmē 24.09.2020. izsludinātā likumprojekta "Grozījumi Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likumā" anotācija. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2020-06-16&dateTo=2021-06-16&text=Groz%C4%ABjumi+Civil%C4%81s+aizsardz%C4%ABas&org=0&area=0&type=0>, skatīts 02.07.2022.

³⁴⁸ Igaunijas Ārkārtas likuma 48.pants. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/513062017001/consolide/current>, skatīts 06.05.2022.

³⁴⁹ Lietuvas Civilās aizsardzības likuma 39.pants. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA/asr>, skatīts 06.05.2022.

³⁵⁰ Lietuvas Iekšlietu ministrijas Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta noteikumi "Civilās aizsardzības valsts pārbaudes valsts un pašvaldības iestādēs, citās iestādēs un saimnieciskās darbības organizēšanas un veikšanas kārtības apraksts" (apstiprināti ar Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora vietnieka 18.04.2019. rīkojumu Nr.1-196). Pieejams: <https://pagd.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/civiline-sauga/civilines-saugos-bukles-patikrinimo-planai>, skatīts 06.05.2022.

³⁵¹ Piemēram, Lietuvas Civilās aizsardzības likumam, Lietuvas valdības rezolūcijām un lēmumiem, Iekšlietu ministrijas Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora rīkojumiem, Iekšlietu ministrijas rīkojumiem.

³⁵² Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 20.panta pirmā un trešā daļa, MK 27.04.2010. noteikumu Nr. 398 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums" 3.2. apakšpunkts, VUGD 15.06.2021. iekšējo noteikumu Nr. 22-1.12/6 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta reglaments" 34.1.apakšpunkts.

³⁵³ Lietuvas Civillikuma (01.09.2021. redakcija) 9.pants, 13.panta ceturtās daļas 7.punkts, 14.panta 4.punkts, 16.panta trešās daļas 9.punkts; pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C15592B096FA/asr>; Ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta 4.punkts (apstiprināts ar Lietuvas valdības 12.04.2021. lēmumu Nr.270 "Par ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta apstiprināšanu"); pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c41c792020d611e78397ae072f58c508>; Valsts ārkārtas situāciju pārvaldības plāna 86.punkts (apstiprināts ar Lietuvas valdības 20.10.2010. lēmumu Nr.1503); pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58208DFC8958/asr>, skatīts 02.07.2022.

³⁵⁴ Ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta (apstiprināts ar Lietuvas valdības 12.04.2021. lēmumu Nr.270 "Par ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta apstiprināšanu") 5.punkts. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c41c792020d611e78397ae072f58c508>, skatīts 02.07.2022.

³⁵⁵ Enerģētikas ministrijas preventīvo pasākumu plāns 2022.–2024.gadam (apstiprināts ar enerģētikas ministra 06.01.2022. rīkojumu Nr.1-14). Pieejams: <https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/ekstremaliu-situaciju-valdymas>, skatīts 02.07.2022.

³⁵⁶ Lietuvas CA likuma 9.panta 5.punkts, Valsts ārkārtas situāciju pārvaldības plāna 24. un 25.punkts (apstiprināts ar Lietuvas valdības 20.10.2010. lēmumu Nr.1503). Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58208DFC8958/asr>.

³⁵⁷ Lietuvas Republikas Valsts ārkārtas situāciju pārvaldības plāns (apstiprināts ar Lietuvas Republikas valdības 20.10.2010. lēmumu Nr.1503).

³⁵⁸ Lietuvas Republikas civilās aizsardzības likuma 9.panta 5.punkts, Lietuvas Republikas Valsts ārkārtas situāciju pārvaldības plāna 24. un 25.punkts.

³⁵⁹ Metodiskie ieteikumi ministriju un valsts iestāžu, pašvaldību un to iestāžu, kā arī uzņēmumu ārkārtas situāciju pārvaldības plānu sagatavošanai (apstiprināti ar 23.02.2011. Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora rīkojumu Nr.1-70; publicēta 01.05.2020. metodisko ieteikumu konsolidētā versija). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.393283/asr>, skatīts 02.07.2022.

³⁶⁰ Metodiskie ieteikumi ministriju un valsts iestāžu, pašvaldību un to iestāžu, kā arī uzņēmumu iespējamo apdraudējumu un katastrofu risku analīzei (apstiprināti ar Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora 02.06.2011. rīkojumu Nr.1-189). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400896>, skatīts 02.07.2022.

³⁶¹ Lietuvas CA likuma 12.pants.

³⁶² Metodisko ieteikumu uzņēmumu (saimniecisko vienību) un citu institūciju, pašvaldību, kā arī ministriju, citu valsts iestāžu un struktūru ārkārtas situāciju pārvaldības plānu sagatavošanai (apstiprināti ar 23.02.2011. Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora rīkojumu Nr.1-70; publicēta 01.05.2020. metodisko ieteikumu konsolidētā versija) pielikumā iekļautās veidnes rīcības plāniem. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.393283/asr>, skatīts 02.07.2022.

³⁶³ Ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta (apstiprināts ar Lietuvas valdības 12.04.2021. lēmumu Nr.270 "Par ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta apstiprināšanu") 10.punkts; pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c41c792020d611e78397ae072f58c508>, skatīts 03.07.2022.

³⁶⁴ Metodisko ieteikumu uzņēmumu (saimniecisko vienību) un citu institūciju, pašvaldību, kā arī ministriju, citu valsts iestāžu un struktūru ārkārtas situāciju pārvaldības plānu sagatavošanai (apstiprināti ar 23.02.2011. Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora rīkojumu Nr.1-70; publicēta 01.05.2020. metodisko ieteikumu konsolidētā versija) pašvaldību sadaļas 18.punkts. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.393283/asr>, skatīts 03.07.2022.

³⁶⁵ Lazdiju rajona pašvaldības dokumenti civilās aizsardzības jomā, informācija iedzīvotājiem. Pieejams: <https://www.lazdijai.lt/veiklos-sritys/civiline-sauga/planai/230>, <https://www.lazdijai.lt/veiklos-sritys/civiline-sauga/svarbi-informacija/229>, skatīts 03.05.2022.

³⁶⁶ Lietuvas CA likuma 11.panta trešās daļas 11.punkts, ceturtās daļas 1.punkts.

³⁶⁷ Ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksts (apstiprināts ar Lietuvas valdības 12.04.2021. lēmumu Nr.270 “Par ārkārtas situāciju novēršanas īstenošanas kārtības apraksta apstiprināšanu”); pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c41c792020d611e78397ae072f58c508>; Valsts un pašvaldību institūciju, kā arī uzņēmumu gatavības reaģēt ārkārtas situācijās izvērtēšanas kārtības apraksts (apstiprināta ar Ugunsdzēsības un glābšanas departamenta direktora 24.05.2017. lēmumu Nr.1-135). Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5222893044f911e78ff8eec6d7a8f58e>, skatīts 05.05.2022.

³⁶⁸ Nacionālās drošības likuma 23.³ pants, MK 18.01.2011. noteikumi Nr.42 “Krīzes vadības padomes nolikums”.